

Nr 159.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag
angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326)
om delning av jord å landet, m. m.; given Stockholms
slott den 16 mars 1951.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;
- 2) lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet; samt
- 4) lag om ändrad lydelse av 11 kap. 4 § vattenlagen.

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås åtskilliga ändringar i fastighetsbildningslagstiftningen i syfte att förenkla förfarandet vid lantmåteriförrättningar. Härigenom avses att vinna en icke obetydlig ökning av lantmåteriorganisationens kapacitet. Lagändringarna innebära bl. a., att de av överlantmätarna utfärdade förordnandena för lantmätare att verkställa förrättning enligt jorddelningslagen och fastighetsbildningslagen skola avskaffas. Vissa lättnader i fråga om kungörande av lantmåteriförrättning förordas. Vidare innebär förslaget, att det ovillkorliga kravet på att gode män skola biträda vid vissa

förrättningar avskaffas. Likaså förordas, att den nu obligatoriska protokollsjusteringen skall upphöra. Enligt förslaget skola även andra förrättningar än avstyckningsförrättningar kunna avslutas annorledes än å sammanträde med sakägarna. Vissa lättnader föreslås i reglerna om utlämnande av handlingar och karta. Propositionen innehåller tillika det förslaget, att avstyckningsförrättningar och vissa i 20 kap. jorddelningslagen omförmälda förrättningar, såsom gränsbestämnings-, ägouthytes- och servitutsutbrytningsförrättningar, skola kunna sammanföras till gemensam handläggning.

I syfte främst att underlätta jordbrukets yttre rationalisering föreslås vidare i propositionen, att de materiella reglerna om ägoutbyte ändras. Dessa ändringar innebära i huvudsak, dels att förutsättningarna för att ägoutbyte skall få äga rum vidgas och dels att möjligheten att vid ägoutbyte utgiva ersättning i penningar för bristande tilldelning av mark ökas.

Slutligen innefattar propositionen förslag om rätt för kommun att besluta om dagtraktamente, reseersättning m. m. åt valmän för val av ägodelnings- och vattenrättsnämndemän.

Lagändringarna föreslås skola träda i kraft den 1 juli 1951.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, *dels* att 2 kap. 1, 3 och 4 §§, 3 kap. 1, 3, 4, 6, 7 och 9 §§, 7 kap. 1, 5, 6 och 8 §§, 8 kap. 1, 2 och 4 §§, 16 kap. 1, 2, 4 och 7 §§, 19 kap. 5—7, 10, 19, 21 och 22 §§, 20 kap. 6 § samt 21 kap. 3, 20, 36, 43 och 47 §§ lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att 19 kap. 8 § och 20 kap. 2 § samma lag skola upphöra att gälla, *dels* ock att i lagens 8 kap. skall införas en ny paragraf, betecknad 1 a §, av nedan angiven lydelse.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

2 KAP.

1 §.

Laga skifte förrättas *efter därtill erhållet förordnande av lantmätare med biträde av två gode män.*

Laga skifte förrättas *av distriktslantmätaren i det lantmåteridistrikt, där jorden är belägen. Är fråga om skifte av jord inom två eller flera lantmåteridistrikt, skall skiftet förrättas av distriktslantmätaren i ett av distrikten. Vid skiftet i dess helhet eller vid handläggning av viss därunder förekommande fråga skola två gode män biträda lantmätaren, om denne finner sådant erforderligt eller sakägare det påyrkar.*

Där vid — — — — — samma fråga.

Gode män skola ovillkörtligen närvara vid handläggningen av de frågor, som enligt 3 kap. förekomma till behandling vid skiftets början, ävensom under skiftets fortgång vid handläggningen av följande frågor: be-

¹ Senaste lydelse, se beträffande 7 kap. 1 § SFS 1929:55, 7 kap. 8 § 1950:600, 8 kap. 1 § 1929:55, 16 kap. 7 § 1935:236, 19 kap. 5 § 1947:700, 19 kap. 10 § 1950:182, 19 kap. 19 § 1947:700, 19 kap. 22 § 1935:236, 20 kap. 6 § 1929:55, 21 kap. 36 § 1946:827, 21 kap. 43 § 1950:182 och 21 kap. 47 § 1932:231.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

stämmande av skifteslagets omfång och tillstånd till skifte, bestämmande av gränserna kring skifteslagets ägor, ägornas gradering samt bestämmande av jämförelsetal, åsättande av värde i penningar och uppskattning, varom i 11 kap. 2 § andra stycket och 3 § sägs, ävensom bestämmande av skyldighet att utflytta och utvisande av den provisoriska skiftesplanen.

Vid handläggningen av övriga under skiftes fortgång förekommande frågor skola gode män närvara, om någon delägare det påyrkar eller ock lantmätaren finner biträde av gode män erforderligt. Bestämmas på sätt nu sagts, att gode män skola biträda vid förrättningen i dess helhet eller vid viss åtgärd, där biträde icke enligt tredje stycket ovillkorligen erfordras, skall sådant ej verka rubbning av vad därförinnan under förrättningen lagligen beslutats eller verkstälts.

Biträde av — — — — — teknisk art.

Vid förrättning — — — — — om förrättningsmän.

3 §.

Förordnande för lantmätare att förrätta laga skifte meddelas av vederbörande överlantmätare. Ansökning om dylikt förordnande göres skriftligen och bör åtföljas av uppgift om dels de ägor, vilkas delning är i fråga, samt deras ägare, dels ägare till mark, vilken gränisar till nämnda ägor, dels innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen, dels ock omförmälda jordägares och servitutsinnehavares postadresser.

Där fråga är om skifte av ägor inom två eller flera län, göres ansök-

Ansökning om laga skifte göres skriftligen hos lantmätaren och bör åtföljas av uppgift om dels de ägor, vilkas delning är i fråga, samt deras ägare, dels ägare till mark, vilken gränisar till nämnda ägor, dels innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen, dels ock omförmälda jordägares och servitutsinnehavares postadresser.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

ningen hos överlantmätaren i ett av länen och meddelas förordnandet av den överlantmätare, hos vilken ansökningen sålunda göres.

4 §.

Vet lantmätare, som erhållit förordnande att förrätta laga skifte, att emot honom finnes sådant jäv, som omförmäles i 9 §, eller är han av andra tjänstegöromål förhindrad att företaga skiftet inom skälig tid, anmäla sådant genast hos överlantmätaren.

Vet lantmätare omständighet föreliggande, som utgör jäv mot honom, vare han skyldig att självmant genast fråntråda ärendet.

3 KAP.

1 §.

Innan laga — — — — — ortens tidningar.

Härjämte åligge — — — — — av förrättningen.

Är någon delägare å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt vid skiftet, och är icke någon förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och svara, åligge lantmätaren att för förordnande av god man för den delägare göra sådan anmälan, som avses i 11 kap. 4 § av lagen om förmynderskap.

Är någon delägare å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt vid skiftet, och är icke någon förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och svara, åligge lantmätaren att för förordnande av god man för den delägare göra sådan anmälan, som avses i 18 kap. 4 § föräldrabalken.

Kungörelse och — — — — — till skifteslaget.

3 §.

Till de gode män, som skola biträda vid förrättningen, utfärde lantmätaren kallelsebrev sist fjorton dagar före sammanträdet; och böra helst de kallas, som bo närmast förrättningsstället inom eller utom lantmäteridistriktet. Är god man hindrad genom jäv eller laga förfall, sände han ofördröjligen kallelsebrevet till närmast boende god man, och har denne att i stället infinna sig. Erinran om den

Skola gode män biträda, utfärde lantmätaren kallelsebrev till dem sist fjorton dagar före sammanträdet; och böra helst de kallas, som bo närmast förrättningsstället inom eller utom lantmäteridistriktet. Är god man hindrad genom jäv eller laga förfall, sände han ofördröjligen kallelsebrevet till närmast boende god man, och har denne att i stället infinna sig. Erinran om den god man åliggande

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

god man åliggande skyldighet att i fall, varom nu är sagt, sända kallelsebrevet vidare, bör i nämnda brev intagas.

skyldighet att i fall, varom nu är sagt, sända kallelsebrevet vidare, bör i nämnda brev intagas.

4 §.

Kommer ej — — — — — vederbörande därom.

Har lantmätaren — — — — — för sammanträdet.

Utebliver god — — — — — närmast boende.

Utebliver sakägare — — — — — uppkomna kostnader.

Utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i detta kapitel sägs, må förrättning företagas, därest samtliga sakägare infinna sig.

6 §.

Lantmätaren skall föra protokoll över allt, som förekommer vid varje sammanträde under förrättningen. I protokollet skola noga upptagas framställda yrkanden och anförda skäl samt grunderna för förrättningsmännens beslut. Protokollet skall avfattas i sammanhängande paragrafföljd för hela förrättningen och inom åtta dagar efter sammanträdet å förut tillkännagiven tid och plats uppläsas. Protokollet skall förses med förrättningsmännens underskrift samt jämväl undertecknas av de delägare, som närvarit vid sammanträdet; dock att, där närvarande delägarna äro flera än tio eller de eljest därom besluta, protokollet skall å deras vägnar undertecknas av två personer, vilka delägarna därtill utsett. Den är utsedd, som erhållit de flesta avgivna rösterna; emellan lika röstetal skilje lotten. Vägrar delägare sin underskrift, eller förekommer anmärkning mot protokollet, skall anteckning därom ävensom om beslut, som i anledning av framställd anmärkning meddelas, i protokollet verkställas.

Lantmätaren skall föra protokoll över allt, som förekommer vid varje sammanträde under förrättningen. I protokollet skola noga upptagas framställda yrkanden och anförda skäl samt grunderna för förrättningsmännens beslut. Protokollet skall avfattas i sammanhängande paragrafföljd för hela förrättningen. Innan sammanträde avslutas, skall protokollet för detsamma erhålla slutlig avfattning. Meddelat beslut skall uppläsas. Lantmätaren skall underteckna protokollet och därå anteckna dagen, då det är uppsatt.

Träffas förening — — — — — är belägen.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

7 §.

Vid första sammanträdet under förrättningen uppläse lantmätaren *sitt förordnande* samt efterhöre, om *de biträdande gode männen* avlagt föreskriven ed och om jäv är att anföras mot någon av förrättningsmännen.

Vid första sammanträdet under förrättningen uppläse lantmätaren *ansökningen om laga skiftet* samt efterhöre, om *de gode män, som må hava kallats att biträda vid förrättningen*, avlagt föreskriven ed och om jäv är att anföras mot någon av förrättningsmännen.

9 §.

Över framställd — — — — — kan beslut.

Ogillas framställt — — — — — annorlunda förordnas.

Finnes jäv mot lantmätaren lagligen grundat, skall förrättningen genast avbrytas, och *tillkännagive lantmätaren ofördröjligen förhållandet hos överlantmätaren*. Är god man befunnen jävig, kalle lantmätaren annan god man.

Finnes jäv mot lantmätaren lagligen grundat, skall förrättningen genast avbrytas, och *frånträde lantmätaren ofördröjligen ärendet*. Är god man befunnen jävig, kalle lantmätaren annan god man.

Vid beslut — — — — — invändningen gjordes.

7 KAP.

1 §.

För bestämmande — — — — — sakägares utevaror.

Utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i första stycket avses, må förrättning företagas, därest samtliga sakägare infinna sig.

5 §.

I fall, varom i 3 och 4 §§ sägs, åligge lantmätaren, där ej förening be-
träffande rågångens sträckning kom-
mit till stånd, att inom femton dagar
från det sammanträde, å vilket be-
slut i rågångsfrågan meddelats, ut-
giva eller med posten *översända* ett
exemplar av kartan och protokollet
över förrättningen till den av rågran-
narna, som av dessa eller, där de ej
åsämjas, av lantmätaren utses att
mottaga berörda handlingar.

I fall, varom i 3 och 4 §§ sägs, ålig-
ge lantmätaren, där ej förening be-
träffande rågångens sträckning kom-
mit till stånd, att inom femton dagar
från det sammanträde, å vilket be-
slut i rågångsfrågan meddelats, ut-
giva eller med posten *avsända* ett
exemplar av kartan och protokollet
över förrättningen till den av rågran-
narna, som av dessa eller, där de ej
åsämjas, av lantmätaren utses att
mottaga berörda handlingar.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

6 §.

Sedan rågången blivit *slutligen* bestämd, skall lantmätaren å marken *utmärka samma rågång* på tydligt och varaktigt sätt.

Sedan rågången blivit bestämd, skall *den av* lantmätaren å marken *utmärkas* på tydligt och varaktigt sätt.

Om närmare — — — — — Konungen förordna.

8 §.

Prövas erforderligt — — — — — motsvarande tillämpning.

Förrättningsmännen undersöke med ledning av tillgängliga kartor och handlingar huru gränsen enligt vad särskilt är stadgat sträcker sig. Finnes ej tillförlitlig karta upptagande de vattendjup, strandlinjer och övriga förhållanden, efter vilka gränsen är att bestämma, skall sådan karta upprättas. Förrättningsmännen pröve gränsens rätta sträckning och give beslut härom samt utmärke densamma å karta. Det åligge lantmätaren att inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslutet meddelats, utgiva eller med posten *översända* ett exemplar av kartan och protokollet över förrättningen till det allmännas ombud och ett exemplar till den av delägarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av lantmätaren utses att mottaga handlingarna.

Förrättningsmännen undersöke med ledning av tillgängliga kartor och handlingar huru gränsen enligt vad särskilt är stadgat sträcker sig. Finnes ej tillförlitlig karta upptagande de vattendjup, strandlinjer och övriga förhållanden, efter vilka gränsen är att bestämma, skall sådan karta upprättas. Förrättningsmännen pröve gränsens rätta sträckning och give beslut härom samt utmärke densamma å karta. Det åligge lantmätaren att inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslutet meddelats, utgiva eller med posten *avsända* ett exemplar av kartan och protokollet över förrättningen till det allmännas ombud och ett exemplar till den av delägarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av lantmätaren utses att mottaga handlingarna.

Gränsbestämning enligt — — — — — lag stadgas.

8 KAP.

1 §.

Går rågång eller annan gräns kring område, som skall skiftas, *i bukten eller brytningar, och kan den* genom utbyte av ägor erhålla lämpligare sträckning och bekvämare ägoanordning därigenom vinnas, då skall sådant ägoutbyte utan hinder av att

Kan rågång eller annan gräns kring område, som skall skiftas, genom utbyte av ägor erhålla lämpligare sträckning och bekvämare ägoanordning därigenom vinnas, då skall sådant ägoutbyte utan hinder av att därigenom rubbning sker i lantmäte-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

därigenom rubbning sker i lantmäteriförrättning, som fastställts eller eljest är lagligen gällande, verkställas i så stor omfattning, som är nödigt och utan förfång för delägare å någondera sidan kan ske.

riförrättning, som fastställts eller eljest är lagligen gällande, verkställas i så stor omfattning, som är nödigt och utan förfång för delägare å någondera sidan kan ske.

Hör till — — — — — utbyte ske.

Prövas ägoutbyte — — — — — delägares förfång.

Kan i annat fall än ovan sägs bekvämare ägoanordning för jordbruksfastighet vinnas genom ägoutbyte och prövas detta medföra betydande fördel för jordbruksnäringen, må sådant ägoutbyte äga rum i så stor omfattning, som är nödigt och kan ske utan förfång för delägare å någondera sidan.

Ägoutbyte må äga — — — — — äga lägges.

Ägoutbyte må verkställas — — — — — hela ägovälde.

Fråga om — — — — — motsvarande tillämpning.

1 a §.

Ägoutbyte må, utöver vad som följer av 1 §, på sätt där sägs äga rum jämväl då bestående fastighetsindelning ej överensstämmer med fastställd generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller tomtindelning och sådan överensstämmelse utan någon delägares förfång främjas genom ägoutbytet.

2 §.

De ägor, som jämlikt 1 § utbytas mot varandra, skola vara av lika uppskattningsinnehåll enligt gradering, verkställd på sätt i 11 kap. sägs.

De ägor, som jämlikt 1 § eller 1 a § utbytas mot varandra, skola vara av lika uppskattningsinnehåll enligt gradering, verkställd på sätt i 11 kap. sägs.

Uppgår skillnaden i uppskattningsinnehåll emellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, till högst två procent av upp-

Uppgår skillnaden i uppskattningsinnehåll emellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, till högst fem eller i fall, som av-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

skattningsinnehållet av fastighet eller för flera ägototter samfällt område, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet är avsedd att tagas, må ägora dock utbytas mot varandra och vederlag för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägarers förfång.

ses i 1 a §, till högst tjugufem procent av uppskattningsinnehållet av fastighet, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet är avsedd att tagas, må ägora dock utbytas mot varandra och vederlag för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägarers förfång. Är ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet avsedd att tagas från område samfällt för flera ägototter, skall angivna procenttal beräknas å ägototternas sammanlagda uppskattningsinnehåll.

I fråga — — — — — del gälla.

Hör ägovidd med högre uppskattningsinnehåll till fastighet, som på grund av in-teckning eller eljest häftar för fordran eller annan rättighet, skall i fråga om sättet för erläggande och fördelning av penningersättningen samt om verkan därav vad om expropriationsersättning är stadgat äga motsvarande tillämpning. Såframt innehavarna av samtliga sådana fordringar och rättigheter det medgiva eller ock uppenbart är, att utbytet ej kan lända dylik innehavare till skada, skall dock vad nu sagts ej gälla.

4 §.

Kan vid laga skifte bekvämare ägoanordning vinnes genom utbyte av ägor i andra fall än de, som omförmälas i 1 §, och träffa samtliga delägare å ömse sidor därom förening, eller äro de ägor, vilkas utbytande ifrågasättes, i en ägares hand, då må sådant utbyte på sätt i nämnda paragraf sägs äga rum, där de till utbyte ifrågasatta ägora hava väsentligen lika uppskattningsinnehåll.

Vid laga skifte må, utöver vad som följer av vad förut i detta kapitel stadgas, ägoutbyte på sätt i 1 § sägs äga rum, såframt samtliga delägare å ömse sidor träffa förening därom eller de ägor, vilkas utbytande ifrågasättes, äro i en ägares hand. Ägoutbyte må dock ej ske, om utbytet skulle medföra försämrad fastighetsindelning eller försämrade fastighetsindelningens genomförande

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

enligt plan, som omförmäles i 1 a §. Ej heller må ägoutbyte äga rum, om skillnaden i uppskattningsinnehåll emellan de till utbyte ifrågasatta ägorna överstiger tio procent av den fastighets uppskattningsinnehåll, från vilken ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet är avsedd att tagas, eller, där ägovidden är avsedd att tagas från område samfällt för flera ägototter, av ägototternas sammanlagda uppskattningsinnehåll.

Hör äga ----- till skada.

16 KAP.

1 §.

Sedan gränserna mellan ägototterna blivt på sätt särskilt är föreskrivet utmärkta samt alla till skiftet hörande frågor blivt avgjorda med undantag av sådan ersättningsfråga, som jämlikt 14 kap. 10 § må hava uppskjutits, skall lantmätaren å sammanträde med delägarna för dem tillkännagiva, att förrättningen är slutad, samt meddela underrättelse om vad som skall iakttagas för fullföljd av talan emot skiftet i de delar, i vilka icke underställning skolat äga rum eller särskild talan enligt 21 kap. 18 och 19 §§ skolat föras.

Sedan gränserna mellan ägototterna blivt på sätt särskilt är föreskrivet utmärkta samt alla till skiftet hörande frågor blivt avgjorda med undantag av sådan ersättningsfråga, som jämlikt 14 kap. 10 § må hava uppskjutits, skall lantmätaren å sammanträde med delägarna eller annorledes å dag, som vid sammanträde angivits eller om vilken delägarna underrättats genom tjänsteskrivelser eller på annat sätt, varom överenskomelse träffats vid sammanträde, avsluta förrättningen samt meddela underrättelse om vad som skall iakttagas för fullföljd av talan emot skiftet i de delar, i vilka icke underställning skolat äga rum eller särskild talan enligt 21 kap. 18 och 19 §§ skolat föras.

2 §.

Vid avslutningssammanträdet eller inom femton dagar därefter skall ett exemplar av alla skifteshandlingarna mot bevis, som bifogas konceptakten,

Inom femton dagar från det förrättningen blivt avslutad skall ett exemplar av alla skifteshandlingarna utgivas eller med posten avsändas till

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

överlämnas till den skiftesdelägare, som närvarande delägare därtill utse eller, där dessa ej kunna om valet enas, lantmätaren vid skiftets avslutande bestämmer. Hos den utsedde äge envar skiftesdelägare rätt att granska handlingarna och taga avskrift av dem.

Då skifteshandlingarna utgivas efter avslutningssammanträdet, må de med posten eller genom utmätningsmannen i orten tillställas den delägare, som utsetts att förvara dem.

Yppas eljest — — — — — sådan vårdare.

4 §.

Skifteskartan skall av lantmätaren medföras å slutsammanträdet och därvid hållas för delägarna tillgänglig. Äro delägarna flera än tre, och har lantmätaren icke till dem utlämnat karta, vare han, där delägare senast å det i 13 kap. 22 § omförmälda sammanträde begärt, att skifteskartan viss tid, räknat från skiftets avslutande, måtte hållas tillgänglig, skyldig att å förrättningsstället tillhandahålla delägarna kartan ävensom skifteshandlingarna, då dessa ej utlämnas å slutsammanträdet, under den angivna tiden, dock högst två eller, där delägarna äro flera än tio, högst fem dagar.

Vad i första stycket *andra punkten* sägs äge ej tillämpning, där skifte avslutas å det sammanträde, då den slutliga skiftesläggningen utvisats.

Äro vid laga skifte delägarna flera än tre, och har lantmätaren icke till dem utlämnat karta, vare han, där delägare senast å det i 13 kap. 22 § omförmälda sammanträde begärt, att skifteskartan viss tid, räknat från skiftets avslutande, måtte hållas tillgänglig, skyldig att å förrättningsstället tillhandahålla delägarna kartan ävensom skifteshandlingarna, då dessa ej utlämnas å slutsammanträde, under den angivna tiden, dock högst två eller, där delägarna äro flera än tio, högst fem dagar.

Vad i första stycket sägs äge ej tillämpning, där skifte avslutas å det sammanträde, då den slutliga skiftesläggningen utvisats.

7 §.

Lantmätaren vare skyldig att emot stadgad lösen till delägarna utlämna ett exemplar av skifteskartan inom ett år eller, där skifte avser skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 2 eller

Lantmätaren vare skyldig att emot stadgad lösen till delägare, utsedd på sätt i 2 § första stycket sägs, utgiva eller med posten avsända ett exemplar av skifteskartan inom ett år el-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

3 sägs, inom sex månader från det beslut om fastställelse av skiftet vunnit laga kraft; *skolande i fråga om utlämnandet gälla vad i 2 § stadgas för det fall att skifteshandlingarna ej utlämnas vid avslutningssammanträdet.*

ler, där skifte avser skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 2 eller 3 sägs, inom sex månader från det beslut om fastställelse av skiftet vunnit laga kraft.

19 KAP.

5 §.

De för — — — — — annorlunda stadgat.

Avstyckning för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriell anläggning eller i liknande syfte inom samhälle, där byggnadslagens bestämmelser för stad äga tillämpning, samt inom annat område, för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställts eller jämlikt äldre lag förordnats att stadsplan skall upprättas, må företagas även av annan än lantmätare, såvida lantmäteristyrelsen förklarar honom skickad för uppgiften; och gälle därvid om sådan förrättningsman vad i denna lag om lantmätare är stadgat. Sådan behörighet må ej meddelas annan än den som må innehava befattning såsom mättningsman i stad. Behörigheten må av lantmäteristyrelsen begränsas till att avse viss del av riket så ock återkallas, när skäl föreligger därtill.

Skall avstyckning — — — — — för förrättningen.

Om avstyckningsförrättnings och annan förrättnings sammanförande till gemensam handläggning stadgas i 20 kap. 6 § 2 mom.

6 §.

Rätt att — — — — — jämväl denne.

Efter skriftlig ansökning av sakägare må lantmätare företaga avstyckning utan att förordnande till förrättningen meddelats.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

7 §.

Skall avstyckning ske från mark, samfälld för flera fastigheter med skilda ägare, må föreskrifterna om kungörelse och kallelse i 7 kap. 1 § tillämpas.

Utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 3 kap. sägs, må avstyckningsförrättning företagas, därest fastighetens ägare samt i fall, då ägovidd, som skall avstyckas, blivit överlåten till annan, jämväl denne *infinna sig* eller av lantmätaren blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen samt fråga ej är om bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i förrättningen.

Avstyckningsförrättning, under vilken ej skall bestämmas gräns mot fastighet som ej ingår i förrättningen, må städse företagas, därest fastighetens ägare samt i fall, då ägovidd, som skall avstyckas, blivit överlåten till annan, jämväl denne av lantmätaren blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen.

8 §.

(8 § utgår.)

Avstyckning må verkställas utan biträde av gode män, såvitt icke lantmätaren eller sakägare finner biträde av gode män erforderligt.

Bestämmas under förrättningens gång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning av åtgärd, som vidtagits därförinnan.

10 §.

Bestämmande av — — — — — framställt yrkande.

Om särskild anledning därtill uppkommer, må gränsbestämning, som i första stycket avses, utbrytas till särskild förrättning.

19 §.

Lantmätaren åligger — — — — — ärendets prövning.

Avstyckas mark, som är samfälld för flera fastigheter, eller utgör, då fråga är om mark, som hör till viss fastighet, vad som avstyckas högst

Avstyckas mark, som är samfälld för flera fastigheter, eller utgör, då fråga är om mark, som hör till viss fastighet, vad som avstyckas högst

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

hälften av fastighetens ägovidd, andelar i samfälld mark oberäknade, skall dock, där ej annat av sakägare påyrkas, å kartan upptagas allenast avstyckat område jämte den mark, som undantages för gemensamt ändamål, ävensom sådana fasta punkter och mätningssuppgifter, att varje kartlagt områdes läge i förhållande till stamfastigheten bliver fullt bestämt.

hälften av fastighetens ägovidd, andelar i samfälld mark oberäknade, skall dock, där ej annat av sakägare påyrkas, å kartan upptagas allenast avstyckat område jämte den mark, som undantages för gemensamt ändamål, ävensom sådana fasta punkter och mätningssuppgifter, att varje kartlagt områdes läge i förhållande till stamfastigheten bliver fullt bestämt. Även i annat fall må enligt lantmätarens beslut kartans omfattning på angivet sätt inskränkas, om sakägare det begär eller särskilda skäl eljest därtill föranleda. Uppkommer tvekan, huruvida inskränknigen i kartans omfattning kan försvåra den i 21 kap. föreskrivna fastställseprövningen, eller är sakägare missnöjd med lantmätarens beslut, vilket genast skall till lantmätaren anmälas, hänskjute lantmätaren frågan till överlantmätarens avgörande. Över hans beslut må klagan ej föras.

Å kartan — — — — — särskild handling.

Ägomätning må vid avstyckning äga rum endast i den mån sådan finnes oundgängligen nödvändig för upprättande av karta och beskrivning på sätt i detta kapitel är föreskrivet.

21 §.

Sedan gräns — — — — — mot förrättningen.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna emot bevis, som bifogas konceptakten, tillställas sökanden eller, där flera sakägare finnas, den, som av dem härtill utses. Där förrättningshandlingarna icke utgivas å sammanträde, må tillställandet ske med posten eller genom utmätningsmannen i orten.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna utgivas eller med posten avsändas till sökanden eller, där flera sakägare finnas, den, som av dem utses. Då sakägarna förklara sig åtnöjas därmed, må dock med utlämnandet anstå till dess kartan enligt vad i 22 § sägs skall utlämnas.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

22 §.

Lantmätaren vare skyldig att emot stadgad lösen till vederbörande sakägare *utlämna* ett exemplar av kartan inom fyrtiofem dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft; *skolande i fråga om utlämnandet gälla vad i 21 § stadgas för det fall att förrättningshandlingarna ej utlämnas å sammanträde.*

Lantmätaren vare skyldig att emot stadgad lösen till vederbörande sakägare *utgiva eller med posten avsända* ett exemplar av kartan inom fyrtiofem dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft.

20 KAP.

2 §.

Förordnande att bestämma och utmärka rågång eller annan fastighetsgräns medför för lantmätaren behörighet jämväl att handlägga i sammanhang därmed uppkommande fråga om ägoutbyte.

(2 § utgår.)

6 §.

I fråga om förrättningar, som i 1, 3, 4 och 5 §§ avses, skola de i 2, 3, 15, 16 och 18 kap. beträffande laga skifte givna föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock att angående kungörande av sammanträde för bestämmande och utmärkande av rågång eller annan fastighetsgräns eller för ägoutbyte skall tillämpas vad om kungörelse och kallelse finnes stadgat i 7 kap. 1 § och 8 kap. 1 §. I övrigt skola förrättningar, om vilka i förstnämnda tre paragrafer förmäles, verkställas på sätt beträffande motsvarande åtgärder i samband med laga skifte är föreskrivet.

1 mom. I fråga om förrättningar, som i 1, 3, 4 och 5 §§ avses, skola de i 2, 3, 15, 16 och 18 kap. beträffande laga skifte givna föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock att angående kungörande av sammanträde för bestämmande och utmärkande av rågång eller annan fastighetsgräns eller för ägoutbyte skall tillämpas vad om kungörelse och kallelse finnes stadgat i 7 kap. 1 § och 8 kap. 1 §. I övrigt skola förrättningar, om vilka i förstnämnda tre paragrafer förmäles, verkställas på sätt beträffande motsvarande åtgärder i samband med laga skifte är föreskrivet.

Där flera hava del i förrättning, som i 1, 3, 4 eller 5 § avses, skola kostnaderna för förrättningen förde-

Där flera hava del i förrättning, som i 1, 3, 4 eller 5 § avses, skola kostnaderna för förrättningen förde-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

las efter vad i varje fall av förrättningsmännen prövas skäligt.

las efter vad i varje fall av förrättningsmännen prövas skäligt.

2 mom. Förrättningar, som i 1, 3 och 4 §§ avses, ävensom avstyckning må, där sådant prövas lämpligt, sammanföras till gemensam handläggning. Uppkommer sedermera särskild anledning därtill, må dock i 1 § angiven fråga utbrytas till särskild förrättning.

21 KAP.

3 §.

Ägodelningsnämndemän utses — — — — — samma tid.

Val äger — — — — — inför häradsrätten.

Valet verkställes — — — — — angelägenheter röstberättigad.

Vid utseende — — — — — en röst.

För kommun — — — — — överskjutande folkmängd.

För varje — — — — — som valmän.

Höra delar — — — — — den tillhör.

Kommun må besluta, att valman skall för inställelse vid val av ägodelningsnämndeman av kommunens medel åtnjuta dagtraktamente, ersättning för särskild resdag och resekostnadsersättning efter de grunder, som i kommunallagarna stadgas angående sådan gottgörelse till ledamöter i styrelser och nämnder.

20 §.

Mot beslut eller åtgärd under laga skifte i andra fall, än i 17, 18 och 19 §§ avses, må talan fullföljas på enahanda sätt, som i sistnämnda paragraf sägs, inom fyrtiofem dagar från *det sammanträde*, då skiftet förklarats avslutat eller beslut meddelats, att skifte icke kan äga rum.

Mot beslut eller åtgärd under laga skifte i andra fall, än i 17, 18 och 19 §§ avses, må talan fullföljas på enahanda sätt, som i sistnämnda paragraf sägs, inom fyrtiofem dagar från *den dag*, då skiftet förklarats avslutat eller beslut meddelats, att skifte icke kan äga rum.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

36 §.

Ägodelningsdomaren skall föranstalta — — — eller lagfartsboken.

Ägodelningsdomaren skall föra dagbok över till rättens eller ägodelningsdomarens åtgärd inkomna mål samt inom en månad efter varje års slut insända dagboken till justitiekanslersämbetet. Formulär till dagbok fastställs av Konungen.

Ägodelningsdomaren skall föra dagbok över de till rättens eller ägodelningsdomarens åtgärd inkomna målen enligt formulär, som fastställs av Konungen.

43 §.

Hava besvär — — — — — 28 § andra stycket sägs.

Sedan handlingarna — — — — — 42 § tredje stycket sägs.

Avser förrättningen avstyckning, som icke beror av sammanläggning, skall den fastställelseprövning, som enligt andra stycket tillkommer ägodelningsdomaren, i stället ankomma på överlantmätaren. Har gränsbestämning ägt rum i sammanhang med avstyckningsförrättningen, skall överlantmätaren till prövning företaga förrättningen jämväl i denna del. Äger överlantmätaren med hänsyn till vad i andra stycket är stadgat icke meddela fastställelse å förrättningen, hänskjute han frågan därom till ägodelningsrätten, skoland för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifterna äga tillämpning.

Avser förrättningen *allenast* avstyckning, som icke beror av sammanläggning, skall den fastställelseprövning, som enligt andra stycket tillkommer ägodelningsdomaren, i stället ankomma på överlantmätaren. Har *med stöd av 19 kap.* gränsbestämning ägt rum i sammanhang med avstyckningsförrättningen, skall överlantmätaren till prövning företaga förrättningen jämväl i denna del. Äger överlantmätaren med hänsyn till vad i andra stycket är stadgat icke meddela fastställelse å förrättningen, hänskjute han frågan därom till ägodelningsrätten, skoland för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifterna äga tillämpning.

Har avstyckningsförrättning — — — — — till ända.

47 §.

Har, sedan jorddelningsförrättning blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd, utrönts, att vid förrättningen förelupit fel i mätning eller uträkning eller vid utmärkande å marken av ägo gräns, tillkommen vid förrättningen, må rättelse sökas hos ägodelningsrätten inom ett år

Har, sedan jorddelningsförrättning blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd, utrönts, att vid förrättningen förelupit fel i mätning eller uträkning eller vid utmärkande å marken av ägo gräns, tillkommen vid förrättningen, må rättelse sökas hos ägodelningsrätten inom ett år

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

från det kartan utlämnats till vederbörande sakägare.

från det kartan utgivits eller avsänts till vederbörande sakägare.

Beträffande ansökan — — — — — motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

Har före nämnda dag under laga skifte eller eljest ägoutbyte avslutats, skall dock vid den fortsatta prövningen av ägoutbytets tillåtlighet äldre lag gälla.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas, dels att 5 kap. 13 och 14 §§ samt 6 kap. 2, 5, 8 och 12 §§ lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels ock att 5 kap. 4 § samt 6 kap. 6 § samma lag¹ skola upphöra att gälla.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

5 KAP.

4 §.

(4 § utgår.)

Avstyckning må verkställas utan biträde av gode män, så vitt icke förrättningsmannen eller sakägare finner biträde av gode män erforderligt.

Bestämmes under förrättningens gång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning av åtgärd, som vidtagits därförinnan.

13 §.

Sedan skillnadslinjerna mellan stamfastigheten och det avstyckade området ävensom övriga gränser, som vid avstyckningen må hava bestämts, blivit utstakade och utmärkta samt alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, skall förrättningsmannen å sammanträde med vederbörande sakägare till sökanden eller annan, som utses av sakägarna, utgiva ett exemplar av samtliga förrättningshand-

Sedan skillnadslinjerna mellan stamfastigheten och det avstyckade området ävensom övriga gränser, som vid avstyckningen må hava bestämts, blivit utstakade och utmärkta samt alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, skall förrättningen avslutas.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 5 kap. 4 § SFS 1931:143, 5 kap. 13 och 14 §§ 1926:328, 6 kap. 5 och 6 §§ 1931:143, 6 kap. 8 § 1947:703 och 6 kap. 12 § 1943:395.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

lingar emot bevis, som bilägges konceptakten, ävensom tillkännagiva att förrättningen är avslutad.

Vid avslutandet av förrättningen skall ett exemplar av samtliga förrättningshandlingar utgivas eller med posten avsändas till sökanden eller annan, som utsetts av sakägarna. Då dessa förklara sig åtnöjas därmed, må dock med utlämnandet av handlingarna anstå till dess kartan enligt vad i 14 § sägs skall utlämnas.

Sakägare, som vill fullfölja talan emot förrättningen, har att inom tjuugu dagar från dess avslutande till magistraten ingiva sina besvär eller ock på eget äventyr insända dem dit med posten så tidigt, att de före sagda tids utgång komma magistraten tillhanda; och skall underrättelse härom av förrättningsmannen meddelas sakägarna å det sammanträde, varvid förrättningen förklaras avslutad.

Sakägare, som vill fullfölja talan emot förrättningen, har att inom tjuugu dagar från dess avslutande till magistraten ingiva sina besvär eller ock på eget äventyr insända dem dit med posten så tidigt, att de före sagda tids utgång komma magistraten tillhanda; och skall underrättelse härom av förrättningsmannen meddelas sakägarna.

Inom samma — — — — — till magistraten.

Vad sålunda — — — — — från förrättningsmannen.

14 §.

Då tid — — — — — särskilt namn.

Innan ärendet — — — — — från byggnadsnämnden.

Angående meddelad — — — — — å konceptkartan.

Förrättningsmannen vare skyldig att inom trettio dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft eller däremot förd talan genom laga kraft ägande beslut ogillats emot stadgad lösen till vederbörande sakägare utlämna ett exemplar av kartan, och teckne förrättningsmannen därå avskrift av beviset om fastställelsen.

Förrättningsmannen vare skyldig att inom trettio dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft eller däremot förd talan genom laga kraft ägande beslut ogillats emot stadgad lösen till vederbörande sakägare utgiva eller med posten avsända ett exemplar av kartan, och teckne förrättningsmannen därå avskrift av beviset om fastställelsen.

Genom fastställelse — — — — — eljest medgiva.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

6 KAP.

2 §.

Förordnande att verkställa laga skifte å stadsjord skall meddelas i stadens tjänst anställd mättningsman, där denne är lantmätare, så ock, ändock att han icke är lantmätare, där samtliga delägare i jorden i ansökningen om skiftet föreslagit honom till förrättningsman.

Laga skifte å stadsjord förrättas av distriktslantmätaren i det lantmäteridistrikt, där jorden är belägen, eller av mättningsman anställd i stadens tjänst, därest han av Konungen bemyndigats därtill. Berör skifte icke mark, som är avsedd för jordbruk eller skogsbruk, må det dock även utan sådant bemyndigande förrättas av mättningsman i stadens tjänst, därest samtliga delägare i jorden i ansökningen om skiftet föreslagit honom till förrättningsman. Vid skiftet i dess helhet eller vid handläggning av viss därunder förekommande fråga skola två gode män biträda förrättningsmannen, om denne finner sådant erforderligt eller sakägare det påyrkar.

Laga skifte företages efter skriftlig ansökan hos byggnadsnämnden, som överlämnar ansökningen till förrättningsmannen.

5 §.

*Utän hinder av att kungörande och kallelse ej verkstälts i den ordning, som i 3 kap. 1 § av lagen om delning av jord å landet sägs, må laga skifte å stadsjord företagas, där samtliga delägare *infinna sig* eller av förrättningsmannen blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen samt fråga ej är om bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i förrättningen.*

Laga skifte å stadsjord må städse företagas, där samtliga delägare av förrättningsmannen blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen samt fråga ej är om bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i förrättningen.

Huru gräns — — — — — 2 kap. 13 §.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

6 §.

(6 § utgår.)

Laga skifte å stadsjord må verkställas utan biträde av gode män, så vitt icke är fråga om gränsbestämning i den ordning, som stadgas i lagen om delning av jord å landet, eller om ägoutbyte mellan stadsjord och jord å landet eller ock förrättningsmannen eller delägare finner biträde av gode män erforderligt.

Bestämmas under förrättingens gång att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning av åtgärd, som vidtagits därförinnan.

8 §.

Ägoutbyte må, utöver vad som följer av 1 §, ske jämväl där bestående fastighetsindelning ej överensstämmer med fastställd generalplan, stadsplan eller tomtindelning och sådan överensstämmelse utan någon delägars förfång främjas genom ägoutbytet.

Uppgår skillnaden i uppskattningsinnehåll mellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, uti det i föregående stycke avsedda fall till högst tjugufem procent och eljest till högst tio procent av uppskattningsinnehållet av fastighet eller för flera ägototter samfällt område, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet skall tagas, må ägorna dock utbytas mot varandra och vederlag för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägars förfång.

Uppgår i fall, som avses i 8 kap. 1 § lagen om delning av jord å landet, skillnaden i uppskattningsinnehåll mellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, till högst tio procent av uppskattningsinnehållet av fastighet, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet skall tagas, må ägorna dock utbytas mot varandra och vederlag för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägars förfång. Är ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet avsedd att tagas från område samfällt för flera ägototter, skall angivna procental beräknas å ägototternas sammanlagda uppskattningsinnehåll.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

I fråga om sättet för erläggande och fördelning av penningersättning, varom nu är sagt, skall vad i lagen om expropriation stadgas angående expropriationsersättnings erläggande och fördelning äga motsvarande tillämpning.

12 §.

Vad enligt detta kapitel gäller om ägoutbyte i sammanhang med laga skifte gälle ock, då sådan förrättning eljest förekommer; dock skall, om ej särskilda skäl till annat föranleda, förordnande att verkställa förrättningen meddelas i stadens tjänst anställd mättningsman, där sådan finnes, ändå att han icke är lantmätare.

Besväras fastighet — — — — —

I avseende å förrättning, som i näst föregående stycke avses, äge vad i 20 kap. 6 och 9 §§ av lagen om delning av jord å landet stadgas motsvarande tillämpning.

Vad enligt detta kapitel gäller om ägoutbyte i sammanhang med laga skifte gälle ock, då sådan förrättning eljest förekommer. Berör förrättningen icke mark, som är avsedd för jordbruk eller skogsbruk, må den dock, där ej byggnadsnämnden av särskilda skäl annorlunda beslutar, företagas av mättningsman anställd i stadens tjänst, ändå att han ej erhållit bemyndigande, som i 2 § sägs. servitutet äventyras.

I avseende å förrättning, som i näst föregående stycke avses, äge vad i 20 kap. 6 § 1 mom. och 9 § av lagen om delning av jord å landet stadgas motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336)
om sammanläggning av fastigheter å landet.

Härigenom förordnas, att 10 § lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

10 §.

Ansökning om sammanläggning göres hos ägodelningsdomaren i den domsaga, där fastigheterna äro belägna.

Ansökning om sammanläggning göres hos ägodelningsdomaren i den domsaga, där fastigheterna äro belägna. *Ansökning som nu sagts vare dock icke erforderlig, då sammanläggningen utgör förutsättning för fastställelse å avstyckningsförrättningen och ägaren av de områden, som skola sammanläggas, vid förrättningen anhållit om sammanläggningen samt detta framgår av förrättningshandlingarna.*

Det åligger — — — — — är tillgänglig.

Om verkställande — — — — — å landet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1947: 701.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 11 kap. 4 § vattenlagen.

Härigenom förordnas, att 11 kap. 4 § vattenlagen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

11 KAP.

4 §.

Vattenrättsnämndemän utses för sex år, två för varje tingslag, som ensamt utgör en domsaga, samt en för varje annat tingslag, *på det sätt som om utseende av ägodelningsnämndeman finnes stadgat*; dock att domhavanden föranstaltar om utseende av valmännen och att vid sådan förrättning rösträtt tillkommer en var i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad. I stad, som ej lyder under landsrätt, skall ock för tid, som nyss sagts, av stadsfullmäktige väljas en vattenrättsnämndeman. Om valets utgång skall på landet domhavanden och i stad stadsfullmäktiges ordförande så snart ske kan meddela vattenrättsdomaren underrättelse.

Vattenrättsnämndemän utses för sex år, två för varje tingslag, som ensamt utgör en domsaga, samt en för varje annat tingslag. *Därvid skall vad om sättet för utseende av ägodelningsnämndeman och om gottgörelse åt valman för inställelse vid val av sådan nämndeman är stadgat äga motsvarande tillämpning*, dock att domhavanden föranstaltar om utseende av valmännen och att vid sådan förrättning rösträtt tillkommer en var i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad. I stad, som ej lyder under landsrätt, skall ock för tid, som nyss sagts, av stadsfullmäktige väljas en vattenrättsnämndeman. Om valets utgång skall på landet domhavanden och i stad stadsfullmäktiges ordförande så snart ske kan meddela vattenrättsdomaren underrättelse.

Har vattenrättsnämndeman — — — — — äga rum.

Vad i — — — — — som vattenrättsnämndeman.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 februari 1951.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD.

Efter gemensam beredning med cheferna för inrikes-, kommunikations- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *vissa ändringar i jorddelningslagen m. m.* samt anför därvid följande.

De sakkunniga, vilka med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 juni 1939 tillkallats för utredning rörande revision av fastighetsbildningsväsendet å landet m. m., ha — under framhållande av att deras arbete fortginge efter två linjer, nämligen dels arbete på grundlinjerna för en ny fastighetsbildningslag för landsbygden och dels arbete på partiella reformer inom lagstiftningsområdet i fråga — överlämnat en den 31 oktober 1949 dagtecknad promemoria med förslag till lag angående ändring i jorddelningslagen m. m. (stencilerad). I denna promemoria ha de sakkunniga framlagt förslag om partiella lagändringar med huvudsakligt syfte dels att förenkla förrättningsförfarandet och dels att underlätta arbetet med jordbrukets rationalisering. De framlagda förslagen avse bestämmelserna om 1) myndighets förordnande för lantmätare att verkställa förrättning; 2) kungörande av lantmåteriförrättning; 3) biträde av gode män vid lantmåteriförrättning; 4) protokoll över lantmåteriförrättning; 5) utmärkande av rågång; 6) institutet ägoutbyte; 7) sammanträde för avslutande av lantmåteriförrättning; 8) utlämnande av handlingar och karta; 9) upprättande av karta vid avstyckning; 10) kombination av olika förrättningar enligt jorddelningslagen; 11) insändande av dagboken över jorddelningsmål till justitiekanslersämbetet; och 12) ansökan om sammanläggning i samband med avstyckning.

Över promemorian ha efter remiss utlåtanden avgivits av Svea hovrätt, lantbruksstyrelsen, ägodelningsdomarna i Uppsala läns södra, Livgedingets, Nedansiljans, Östbo och Västbo, Östra och Medelsta, Villands, Ångermanlands södra och Västerbottens västra domsagor, lantmåteristyrelsen, som bifogat av styrelsen infordrade yttranden från samtliga överlantmätare och styresmannen för den särskilda skiftesorganisationen i Kopparbergs län, av justitiekanslersämbetet, statistiska centralbyrån, av de två sistnämnda såvitt promemorian avser bestämmelserna om insändande av dagboken i

jorddelningsmål till justitiekanslersämbetet, av Sveriges lantmätareförening, svenska kommunal-tekniska föreningen, svenska bankföreningen, svenska sparbanksföreningen, svenska jordbrukskreditkassan och Sveriges allmänna hypoteksbank, av de fyra sistnämnda såvitt promemorian avser bestämmelserna om institutet ägoutbyte. Vid lantbruksstyrelsens utlåtande ha fogats yttranden från vissa lantbruksnämnder och yttrandena från vissa överlantmätare ha åtföljts av uttalanden av distriktslantmätare. Vidare har lantmäteristyrelsen bifogat ett till denna avgivet yttrande från järnvägsstyrelsen; sistnämnda styrelse har därjämte direkt till Kungl. Maj:t avgivit ett utlåtande. Slutligen har från tingsdomaren i Piteå domsaga inkommit en skrivelse i ärendet.

Jag anhåller nu att till behandling få upptaga de frågor, som beröras i promemorian.

I detta sammanhang torde ock böra till prövning upptagas ett av 1946 års kommunallagskommitté i dess betänkande II med förslag till ändrade bestämmelser om ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag (SOU 1949: 24) framlagt förslag om ändrad lydelse av 21 kap. 3 § jorddelningslagen, innebärande att valmän för val av ägodelnings- och vattenrättsnämndemän skola enligt beslut av kommun kunna tillerkännas viss ersättning för inställelse vid valförrättning.

I. Inledning.

1949 års riksdag.

I den av riksdagens år 1948 församlade revisorer avgivna berättelsen har uppmärksamhet ägnats åt arbetsbelastningen inom lantmäteriväsendet. Revisorerna ha påvisat, att alltsedan mitten på 1940-talet arbetsbalansen inom lantmäteriväsendet ständigt stegrats. Det framstode därför enligt revisorernas mening såsom ofrånkomligt, att möjligheterna att åstadkomma förenklingar och rationaliseringar inom lantmäteriväsendet snarast underkastades en allsidig prövning i syfte att nedbringa den anmärkningsvärt stora arbetsbalansen.

I yttrande över vad revisorerna anfört har lantmäteristyrelsen karakteriserat den föreliggande situationen inom lantmäteriväsendet så, att tillgången på personal av olika slag vore oroväckande knapp i förhållande till arbetsuppgifterna. Föreliggande arbetsbalans behövde visserligen knappast i och för sig inge farhågor, men situationen tedde sig allvarlig om man toge den oavslåliga stegringen av arbetsuppgifterna i betraktande. Utvecklingen måste därför mötas med särskilda åtgärder, däribland en fortsatt rationalisering och effektivisering av arbetsmetoderna. I administrativt hänseende hade under loppet av år 1948 i starkt forcerad takt genomförts ett stort antal rationaliseringsåtgärder. Andra möjliga förenklingar förutsatte partiella lagändringar.

Statsutskottet vid 1949 års riksdag har i sitt över revisorernas berättelse avgivna utlåtande, nr 143, uttalat, att särskilda åtgärder snarast borde vid-

tagas för åstadkommande av mera tillfredsställande förhållanden. Som en dylik åtgärd har utskottet framhållit, att alla möjligheter för en förenkling och rationalisering av såväl tillämpade arbetsmetoder som själva förrättningsförfarandet tillvaratoges. En grundläggande förutsättning för mera genomgripande och direkta förbättringar syntes vara, att nuvarande jorddelningslagstiftning reviderades. I anslutning härtill har utskottet vidare uttalat sig för att särskilt brådskande partiella reformer genomfördes utan att man avvaktade det slutliga lagförslaget i fråga om hela fastighetsbildningsverksamheten. Utskottets utlåtande utmynnade i en hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande åtgärder för åstadkommande snarast möjligt av erforderliga förenklingar och rationaliseringar inom lantmäteriväsendet.

Riksdagen fattade beslut i enlighet med utskottets hemställan, vilket för Kungl. Maj:t anmälts genom skrivelse den 18 maj 1949, nr 262.

Fastighetsbildningssakkunniga.

Efter att ha erinrat om riksdagens revisorers uttalanden och lantmäteristyrelsens däröver avgivna yttrande ha de sakkunniga — i anslutning till lantmäteristyrelsens uttalanden om den framtida utvecklingen av lantmäteriväsendets arbetsuppgifter — pekat på ytterligare en omständighet, som vore av betydelse för bedömandet av denna utveckling. Om ett nytt omskiftesinstitut kunde utformas, vilket bleve ett smidigt redskap för jordbrukets rationalisering, komme tydligen lantmäteriväsendets arbetsuppgifter att avsevärt ökas utöver vad som redan skett genom den nya byggnadslagstiftningen och den inom ramen för gällande lagstiftning påbörjade rationaliseringen av landets jordbruk. Det måste då anses vara synnerligen angeläget, att arbetsbalansen såvitt möjligt successivt minskades fram till den tidpunkt, då en ny fastighetsbildningslag för landsbygden vore färdig att tagas i bruk. Även om mera omfattande partiella reformer på förevarande rättsområde obestriddligen vore förenade med åtskilliga vanskligheter och olägenheter, syntes under sådana förhållanden betänkligheterna mot arbetsmetoden höra vika.

I fråga om den närmare innebörden i de av fastighetsbildningssakkunniga förordade reformerna får jag hänvisa till den senare för varje särskild punkt lämnade redogörelsen. Här torde dock höra anmärkas, att de av de sakkunniga förordade reformerna innefatta förslag till ändringar i jorddelningslagen, lagen om sammanläggning av fastigheter å landet, fastighetsbildningslagen och lagen om enskilda vägar. De sakkunnigas lagförslag torde få som bilaga fogas vid detta protokoll (*Bilaga A*).

Yttrandena.

Önskvärdheten av att genom förenklingar uppnå en snabbare handläggning av jorddelningsförrättningarna har allmänt understrukits av remissinstanserna. Även råder i stort sett enighet om att de utav de sakkunniga föreslagna ändringarna äro ägnade att medföra tidsbesparing samt minska

de kostnader och minskat besvär för sakägarna. I åtskilliga yttranden har uttryckts stor tillfredsställelse med förslagen. Sålunda har framhållits, att de föreslagna reformerna, sedda var för sig, väl hade en tämligen begränsad räckvidd men att de tillsammans torde ej obetydligt främja syftet att genomföra tidsbesparande förenklingar. I många av yttrandena har också framhållits angelägenheten av att de föreslagna ändringarna genomfördes utan dröjsmål.

Inledningsvis har *lantmäteristyrelsen* — efter att ha erinrat om, att de senare årens utveckling för lantmäteriet medfört, att arbetet i hög grad ökats, samt att ineliggande arbetsmängd aldrig torde varit större än nu — anfört, att de åtgärder, som på grund av den inträdda kritiska situationen borde vidtagas, till väsentlig del måste taga sikte på att förenkla fastighetsbildningsarbetet för att härigenom öka lantmäteriorganisationens kapacitet. De av fastighetsbildningssakkunniga framlagda förslagen, vilka vore att betrakta som ett led i dessa strävanden, hälsades med den största tillfredsställelse. För att de föreslagna reformerna skulle tjäna sitt syfte — att under en övergångstid, intill dess en ny fastighetsbildningslag hunnit träda i kraft, medföra lättnader i fastighetsbildningsarbetet — måste de emellertid genomföras med skyndsamhet.

Några remissinstanser — bland dem vissa överlantmätare — ha emellertid ansett, att vinsten, som kunde utvinnas genom ändringarna, överskattats av de sakkunniga, samt att vid vissa av de föreslagna reformerna rättssäkerhetssynpunkten fått stå alltför mycket tillbaka.

I anledning av de sålunda uttalade farhågorna har *lantmäteristyrelsen* framhållit, att man enligt styrelsens mening kunde lägga ett betydligt större ansvar i olika formella hänseenden på den nya lantmäteriorganisationens befattningshavare än som tidigare varit möjligt. Skulle det sedermera mot förmodan visa sig att de ifrågavarande förenklingarna på någon punkt gått för långt, kunde de för övrigt kompletteras med föreskrifter eller anvisningar i administrativ ordning, som till sitt innehåll och sina verkningar kunde göras smidigare och ändamålsenligare än de lagregler, som nu föresloges förenklade. Styrelsen ville också understryka betydelsen av att man genom att nu företaga partiella ändringar i gällande lag finge tillfälle att vinna erfarenheter, som kunde tjäna till god ledning vid utformningen av den tilltänkta nya fastighetsbildningslagstiftningen.

Frågan om lämpligheten att vidtaga partiella reformer har berörts i några yttranden. Sålunda har *Svea hovrätt* uttalat, att praktiska skäl av betydande styrka onekligen talade för partiella ändringar i lagstiftningen rörande fastighetsbildningen, bland annat i de hänseenden som behandlades i den nu föreliggade promemorian. Emellertid vore — såsom de sakkunniga framhållit i ett tidigare sammanhang — successiva reformer i större lagverk i allmänhet förenade med särskilda svårigheter och olägenheter varjämte dylika reformer, om de berörde principer, systematik och terminologi, icke så lätt kunde genomföras utan att man under övergångsperioden intill dess lagverket fullbordats nedsatte kravet på att förhållandet mellan lagens olika

delar skulle utmärkas av enhetlighet och följdriktighet. Det finge övervägas, huruvida det vore lämpligt att omdana ifrågavarande lagstiftning genom successiva lagändringar. En omständighet av betydelse för detta övervägande vore frågan om det kunde antagas att ändringarna i lagstiftningen och de nya principer som genom ändringarna infördes kunde beräknas medföra, att äldre bestämmelser efter hand utan lagändring sattes åsido i tillämpningen. Hovrätten kunde inte underlåta framhålla faran av den tendens, som trätt i dagen i de sakkunnigas rekommendation att vid tillämpningen av det föreslagna utvidgade institutet ägoutbyte i vissa fall använda en mera summarisk ägouppskattning än den som föreskrevs i 11 kap. jorddelningslagen, trots att kapitlet förutsattes alltjämt vara formellt tillämpligt. Denna fara skulle i och för sig kunnat föranleda hovrätten att, med hänsyn till de synpunkter som hovrätten hade att anlägga, förorda att genomförandet av de föreslagna reformerna eller vissa av dem finge anstå. I anseende till de avsevärda praktiska olägenheter, som ett uppskov på obestämd tid skulle medföra, ansåge hovrätten likväl det icke vara tillrådligt att intaga en dylik ståndpunkt. Hovrätten ville därför icke avstyrka att fastighetsbildnings-sakkunnigas förslag — med de ändringar som kunde föranledas av vad hovrätten beträffande de särskilda punkterna anfört — upphöjdes till lag. Hovrätten förutsatte därvid, att de myndigheter, som svarade för tillämpning av ifrågavarande lagar, såge till att gällande äldre bestämmelser icke bleve åsidosatta.

Överlantmätaren i Älvsborgs län har erinrat om att på fastighetsbildnings- och fastighetsregistreringsväsendets område tillämpats systemet med partiella reformer och ändringar, den ena snabbt följande på den andra. Detta medförde högst allvarliga olägenheter. Det vore en avsevärd del av arbetsorganens tid, som ginge förspild genom studier. Svårighet uppstode att få en samlad överblick över skilda bestämmelsers rätta innebörd. Lag-editioner och lagkommentarer bleve snabbt föråldrade; att desamma, där de fortfarande brukades, lätt gäve anledning till misstag och missförstånd visade många exempel. Med det sagda hade överlantmätaren på intet vis tagit ställning i och för sig mot de föreslagna reformerna utan endast gjort den reflexionen huruvida det vore lyckligt att dessa nästan parallellt med åtskilliga andra reformförslag utbrötos ur sitt större sammanhang.

Lantmäteristyrelsen har uttalat, att det självfallet kunde vara vanskligt att vidtaga partiella ändringar i en lag med jorddelningslagens uppbyggnad. Givetvis hade det varit bättre, om en helt ny lag i stället hade kunnat införas. Den nuvarande situationen medgäve emellertid icke detta.

Departementschefen.

De lantmäteriväsendet åliggande arbetsuppgifterna ha under senare tid varit stadda i ökning och det kan förutses, att arbetsbelastningen framdeles ytterligare stegras. Redan nu föreliggande svårigheter för lantmäteriorganisationen att medhinna på den ankommande förrättningar. Arbetsbalansen har sålunda alltsedan mitten på 1940-talet visat en fortgående stegring.

Uppenbarligen är det angeläget att söka åstadkomma en sådan ordning att dröjsmål med lantmåteriförrättningar på grund av hopad arbetsbalans ej uppkommer. De av fastighetsbildningssakkunniga föreslagna reformerna utgöra huvudsakligen ett led i strävandena att öka lantmåteriorganisationens kapacitet. De åsyfta nämligen främst att åstadkomma förenklingar i förfarandet, varigenom lantmätarnas arbete skulle underlättas.

Såsom redan de sakkunniga samt även vissa remissinstanser anfört är det i allmänhet förenat med vanskligheter och svårigheter att genomföra partiella och successiva reformer i större lagverk. Detta torde i särskild grad gälla lagverk med den uppbyggnad som den gällande fastighetsbildningslagstiftningen har. Det är därför tydligt, att ett genomförande av partiella reformer kan ingiva vissa betänkligheter. Särskilt är så fallet, om ändringarna kunna anses innebära avsteg från de grundläggande principer, på vilka lagstiftningen vilar. Detta kan dock ej sägas gälla de nu framlagda förslagen. Fastmera beröra de på det hela taget endast detaljer. Därtill kommer, att läget beträffande arbetsbalansen inom lantmåteriväsendet är sådant att alla förenklingar måste anses i hög grad angelägna.

Med hänsyn till det anförda anser jag att hinder ej bör möta att nu upp- taga de sakkunnigas förslag till övervägande. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har även 1949 års riksdag givit uttryck åt den uppfattningen att partiella reformer lämpligen kunna genomföras i jorddelningslagstiftningen.

Jag övergår nu till att i särskilda avsnitt närmare behandla de framlagda förslagen.

II. Myndighets förordnande för lantmätare att verkställa förrättning.

Gällande rätt.

Enligt jorddelningslagen gäller som huvudregel, att förrättning enligt lagen skall verkställas av lantmätare med biträde av gode män. Från föreskriften om gode mäns medverkan ha dock betydelsefulla undantag gjorts. För lantmätarens behörighet kräves i allmänhet att han erhållit särskilt förordnande att verkställa förrättningen. Förordnandet meddelas i regel av vederbörande överlantmätare.

De grundläggande stadgandena i dessa avseenden återfinnas i 2 kap. 1 och 3 §§ jorddelningslagen. Enligt förstnämnda lagrum skall nämligen laga skifte förrättas efter därtill erhållet förordnande av lantmätare med biträde av gode män och 3 § innehåller föreskrift om att förordnande att förrätta skifte skall meddelas av överlantmätaren. På grund av hänvisningar i 20 kap. 6 och 8 §§ till dessa bestämmelser gälla reglerna om förordnande även för förrättningar, som avse gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning, bildande av gemensamhetsskog utan samband med laga skifte,

fastställande i visst fall av vederlag för jord, som frånvunnits ägolott, samt delning av fiske i visst fall.

Beträffande de två återstående slagen av förrättningar, som regleras i jorddelningslagen, nämligen avstyckning och avmätning av jord, ha givits regler som innebära avvikelser från de förut återgivna bestämmelserna om att förrättning skall efter förordnande verkställas av lantmätare med eller utan biträde av gode män. Enligt 6 § andra stycket i 19 kap. — som gäller avstyckning och vars 5 § i första stycket innehåller en allmän hänvisning till bl. a. föreskrifterna i 2 kap. — äger sålunda lantmätare efter skriftlig ansökning företaga avstyckning utan att förordnande till förrättningen meddelats. Vidare innehåller 19 kap. 5 § andra stycket bestämmelser om en annan avvikelse. Enligt detta stycke kan nämligen lantmäteristyrelsen auktorisera annan än lantmätare att verkställa avstyckning för bostadsändamål m. m. inom vissa områden med tätortskaraktär. Auktorisationen kan avse riket i dess helhet eller begränsas till viss del.

I fråga om avmätning av jord gäller enligt 20 kap. 10 § att avmätningen skall efter förordnande, som meddelas av länsstyrelsen, verkställas av lantmätare eller annan person, som är behörig att inneha befattning såsom mättningsman i stad.

Det ankommer på lantmätare att verkställa även vissa förrättningar enligt lagen om fastighetsbildning i stad. Föreskrifterna i lagens 6 kap. innebära, att jorddelningslagens bestämmelser i detta hänseende i princip skola gälla för såväl laga skifte som ägoutbyte och servitutsutbrytning såsom fristående förrättningar. Förordnande till förrättningen av överlantmätaren kräves sålunda alltid. Däremot innefatta fastighetsbildningslagens bestämmelser avvikelser från jorddelningslagens regel att förordnande å dylik förrättning skall meddelas lantmätare i det statliga lantmäteriväsendet. Förordnande att verkställa laga skifte å stadsjord skall sålunda enligt 6 kap. 2 § meddelas i stadens tjänst anställd mättningsman, därest han är lantmätare eller, oaktat han ej är lantmätare, om han föreslagits till förrättningsman av samtliga delägare. I fråga om ägoutbyte såsom fristående förrättning gäller enligt 6 kap. 12 § en regel, som innebär än vidsträcktare undantag från jorddelningslagens bestämmelser. Om nämligen ej särskilda skäl till annat föranleda, skall förordnandet meddelas i stadens tjänst anställd mättningsman, även om han ej är lantmätare.

Beträffande avstyckning enligt fastighetsbildningslagen, varom bestämmelser givas i 5 kap., gäller den huvudregeln att avstyckning skall verkställas av i stadens tjänst anställd mättningsman. Förordnande att verkställa avstyckningsförrättning förekommer ej. Avstyckning företages i stället efter ansökan hos byggnadsnämnden, som skall överlämna ansökningen till förrättningsmannen.

Förordnande för lantmätare att verkställa förrättning eller uppdrag skall vidare meddelas — i regel av länsstyrelsen — enligt föreskrifter i åtskilliga

lagar. Såsom exempel härpå må nämnas lagen om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning, ensittarlagen och lagen om enskilda vägar.

Beträffande lantmäteriväsendets nuvarande organisation må nämnas, att riket är indelat i lantmäteridistrikt, som förestås av distriktslantmätare. Viss personal är underställd distriktslantmätaren. Vid sidan av den sålunda till distrikten knutna personalen finnas s. k. förfogandelantmätare, d. v. s. lantmätare, som lantmäteristyrelsen för tjänstgöring inom visst län eller i visst eller vissa distrikt ställt till länsstyrelsens och överlantmätarens förfogande att utföra förrättningar och uppdrag, vilka den i distriktet eljest tjänstgörande personalen icke kan medhinna inom skälig tid eller för vilka förfogandelantmätaren på grund av utbildning och erfarenhet äger särskild sakkunskap. Ytterligare finnes en grupp lantmätare, nämligen vissa å övergångsstat uppförda s. k. övergångslantmätare, vilka antingen äro knutna till distriktsorganisationen eller ha ställning såsom förfogandelantmätare.

Enligt lantmäteriinstruktionen den 30 juni 1948 skall förordnande å lantmäteriförrättning som regel meddelas distriktslantmätaren inom det distrikt där marken är belägen. Förordnande som meddelats distriktslantmätare må med vissa undantag av denne överlåtas å annan i distriktet tjänstgörande med erforderlig kompetens. Under vissa förutsättningar skall förordnande å förrättning meddelas, icke distriktslantmätaren i distriktet, utan annan distriktslantmätare eller förfogandelantmätare. Vad angår förrättningar, som handläggas utan förordnande, äga — enligt 83 § instruktionen — distriktslantmätare och förfogandelantmätare överenskomma i vilken utsträckning förfogandelantmätaren skall befatta sig med sådana förrättningar. Träffas icke sådan överenskommelse tillkommer enligt föreskrift i samma paragraf avgörandet överlantmätaren. Distriktslantmätare äger icke efter annat än medgivande av lantmäteristyrelsen eller särskilt förordnande handlägga förrättning eller uppdrag utom eget distrikt.

Ytterligare må nämnas, att enligt 1 § kungörelsen den 1 april 1921 angående lantmätare vid statens järnvägar — vilket stadgande icke undergått ändring sedan sin tillkomst — lantmätare vid statens järnvägar må, utan hinder av bestämmelserna i 47 § lantmäteriinstruktionen den 23 december 1920, förordnas att var som helst inom riket verkställa förrättning, som av statens järnvägar påkallas. Sådan lantmätare må dock icke befatta sig med lantmåterigöromål för enskilda.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha förklarat, att de för sin del ansåge det otvivelaktigt vara riktigt att beteckna föreskrifterna om särskilt förordnande för lantmätare att verkställa förrättning såsom en kvarleva från en gången tid, då lantmätarkåren haft en annan ställning än nu och då meningen varit att en kompetensprövning skulle föregå förordnandet. Då distriktslantmätarna numera blivit helt statsavlönade samt fått sina olika verksamhetsområden

bestämda genom distriktsorganisationen och sin kompetens prövad en gång för alla vid utnämningen, hade bestämmelserna ifråga i väsentlig mån förlorat sitt berättigande. Slopades föreskrifterna, vunnes en viss minskning i överlantmätarnas göromål ävensom en fördel med avseende å organiserandet av distriktskontorens verksamhet. Härtill komme emellertid ytterligare en, enligt de sakkunnigas mening för spørsmålet avgörande synpunkt. Sökanden till en jorddelningsförrättning kunde naturligt nog ofta icke bedöma, vilka åtgärder förverkligandet av hans önskemål förutsatte. Han begärde förordnande för lantmätare att verkställa ett visst slags förrättning och sådant förordnande meddelades. Vid förrättningen visade sig sedan, att det av sökanden åsyftade resultatet allenast eller lämpligast kunde åvägabringas genom en kombination av den sökta förrättningen med annat eller andra slags förrättningar. I sådana fall måste förrättningen avbrytas i avbidan på nytt förordnande, vilket icke allenast medförde tidsutdräkt för sökanden utan ock ökad resekostnad ävensom tidsspillan för lantmätaren och i någon mån för överlantmätaren. Ett slopande av förordnandena skulle sålunda medföra en betydande förenkling i förfarandet.

Frågan huruvida avskaffandet av förordnandena skulle medföra svårigheter att ernå en lämplig arbetsfördelning mellan lantmätnarna har övervägts av de sakkunniga. Dessa ha framhållit, att beträffande den ojämförligt största gruppen av ärenden — avstyckningarna — förordnandena redan bortfallit. Ur denna synpunkt hade därför förordnandena i stor utsträckning förlorat sin betydelse. Det vore emellertid av vikt för överlantmätnarna att få vetskap om förrättningar av större omfattning eller mera speciell natur samt om förrättningar som berörde mera än ett distrikt. Föreskrift om skyldighet för distriktslantmätaren att i särskilda angivna fall anmäla förhållandet för överlantmätaren kunde meddelas i administrativ ordning.

De sakkunniga ha vidare uttalat, att de vore i princip beredda att förorda, att kravet på särskilda förordnanden för lantmätare att utföra förrättning slopades. Vid övervägande av vilken räckvidd åtgärden borde erhålla ha de sakkunniga ansett, att den speciella regeln i 6 kap. 2 § fastighetsbildningslagen om förordnande att verkställa laga skifte å stadsjord borde lämnas åsido. De sakkunniga ha vidare funnit det ur praktisk synpunkt äga underordnat intresse, huruvida ändring genomfördes eller ej i lagen om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning. Ej heller borde ändring i ensittarlagen i detta sammanhang ifrågasättas. De sakkunnigas uppmärksamhet hade därför i första hand inriktats på jorddelningslagen, vars bestämmelser om meddelande av förordnande syntes kunna och böra upphävas utom på en punkt, nämligen 20 kap. 10 §. Där avsedda förordnanden av länsstyrelsen att verkställa avmätning av jord förekomme ytterst sällan, varför en ändring av lagrummet saknade intresse ur praktisk synpunkt.

I första hand ha därför de sakkunniga föreslagit, att sådana förordnanden, som med stöd av jorddelningslagen meddelas av överlantmätaren, måtte avskaffas. Härutöver ha de sakkunniga förordat, att förordnande att verk-

ställa förrättning enligt lagen om enskilda vägar i vissa fall skall borttagas.

Förslaget om slopande av förordnanden, som med stöd av jorddelningslagen meddelas av överlantmätaren, ha de sakkunniga ansett kunna åstadkommas genom att i 2 kap. 1 § jorddelningslagen de nu förekommande orden »efter därtill erhållet förordnande» uteslutas och att i 3 § första stycket samma kapitel stadgas, att ansökning om laga skifte skall göras skriftligen hos vederbörande distriktslantmätare. Dessutom ha de sakkunniga föreslagit den bestämmelsen, att då fråga är om skifte av ägor inom två eller flera lantmäteridistrikt, ansökningen skall göras hos distriktslantmätaren i ett av distrikten. — De ytterligare av de sakkunniga föreslagna, av ifrågasvarande reform föranledda lagändringar skola beröras senare i avsnitt XV.

Yttrandena.

Fastighetsbildningssakkunnigas förslag att slopa sådana förordnanden, som med stöd av jorddelningslagen meddelas av överlantmätaren, har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser. I intet yttrande har förslaget direkt avstyrkts.

Dock har *överlantmätaren i Västerbottens län* — som vitsordat, att nuvarande ordning medförde betydande olägenheter, då förrättning måste avbrytas för utverkande av förordnande, men som uttalat sin synnerliga tveksamhet om denna olägenhet borde föranleda ändring på det sätt de sakkunniga föreslagit — framhållit såsom en annan tänkbar lösning att förordnande att verkställa visst slags legal förrättning skulle medföra möjlighet för förrättningsmannen att företaga legala följdförrättningar utan särskilt förordnande.

Vissa överlantmätare ha ställt sig tveksamma till förslaget med hänsyn främst till svårigheterna att ernå en lämplig arbetsfördelning inom länet. Sålunda har *överlantmätaren i Stockholms län* framhållit, att överlantmätarnas möjligheter att följa arbetsgången i distrikten komme att beskäras. Vidare kunde han icke se annat än att utnyttjandet av förfogandelantmätarna komme att helt äventyras. Liknande synpunkter ha framhållits av *överlantmätarna i Gotlands, Malmöhus, Värmlands, Örebro och Västerbottens län*.

I vissa yttranden har emellertid uttalats, att överlantmätaren skulle kunna erhålla den nödiga överblicken genom i administrativ ordning utfärdade föreskrifter om skyldighet för distriktslantmätarna att göra anmälan i vissa fall till överlantmätaren eller om fylligare årsredogörelser än de nuvarande. Denna mening omfattas av *lantmäteristyrelsen*, som uttalat, att styrelsen ansåge farhågorna för att överlantmätaren skulle mista den möjlighet att fördela förekommande göromål mellan distriktsorganisationens enheter, som de nuvarande överlantmätareförordnandena medförde, vara överdrivna. Styrelsen kunde för sin del icke finna, att dessa synpunkter borde tillåtas undanskymma de mycket betydande fördelar, som förslaget i andra avseenden skulle komma att medföra. Förordnandena vore icke nu-

mera något effektivt arbetsfördelningsinstrument. Av de cirka 36 000 förrättningar och uppdrag, som slutförts år 1947, hade överlantmätarna endast utfärdat förordnande till cirka 2 000. Det vore givetvis, har lantmäteristyrelsen fortsatt, av största betydelse att överlantmätarna hade möjligheter att åstadkomma bästa möjliga arbetsfördelning mellan distriktsorganisationens enheter. En lämplig arbetsfördelning kunde emellertid genomföras med andra hjälpmedel än förordnandena. I 42 § punkt 3 lantmäteriinstruktionen funnes redan nu vissa stadganden, som gäve överlantmätaren befogenhet att överflytta förrättning eller uppdrag från en distriktslantmätare till en annan eller till förfogandelantmätare. En viss utvidgning av denna befogenhet torde bli erforderlig, om fastighetsbildningssakkunnigas förslag genomfördes. Styrelsen anmärkte, att flertalet förekommande överflyttningar av förrättningar komme till stånd på initiativ av distriktslantmätarna själva. Förfogandelantmätarna erhöles redan nu en avsevärd del av sitt arbete efter direkt överenskommelse med någon distriktslantmätare med tillämpning av bestämmelsen i 83 § andra stycket lantmäteriinstruktionen. Nämda stadgande torde, om överlantmätarförordnandena slopades, få ännu större räckvidd. I övrigt avsåge lantmäteristyrelsen att uppmana överlantmätarna att vid sina ofta återkommande besök hos distriktspersonalen ägna arbetsfördelningen ökad uppmärksamhet.

Bland de detaljspörsmål, som sammanhånga med avskaffandet av de utav överlantmätarna enligt jorddelningslagen meddelade förordnandena och som äro föremål för uppmärksamhet, är frågan om innebörden i uttrycket »vederbörande distriktslantmätare» i den av de sakkunniga föreslagna lydelsen av 2 kap. 3 § jorddelningslagen.

Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga har sålunda anfört, att förslaget byggde på den förutsättningen, att varje lantmäteridistrikt utgjorde ett »jurisdiktionsområde» och att förrättningar, som berörde därinom belägna fastigheter i princip skulle handläggas av distriktslantmätaren i distriktet. Någon uttrycklig bestämmelse härom komme jorddelningslagen i dess föreslagna nya lydelse icke att innehålla, enär de sakkunniga icke rubbat på den gamla uppställningen av behörighetsreglerna i 2 kap. 1 § första stycket och 3 §, vilken byggde på förordnandesystemet. Denna lagtekniska brist borde måhända rättas till. Under hänvisning till att avsikten syntes vara att distriktslantmätaren skulle kunna efter eget bedömande anförtro handläggningen av förrättningar, helt eller delvis, åt i distriktet anställda biträdande lantmätare och att förrättningarna ofta kunde innebära mycket betydelsefulla avgöranden av samma karaktär som dom i tvistemål, har ägodelningsdomaren vidare framhållit, att det vore av vikt, att detta vederbörligen beaktades vid den reglering av distriktslantmätares befogenhet att sätta annan i sitt ställe, som tydligen vore avsedd att ske i administrativ ordning. Det syntes som om man därvid svårigen skulle kunna undvika att, åtminstone för vissa fall, fordra förordnande av överlantmätaren.

Överlantmätaren i Östergötlands län har framhållit, att lantmäteriförrättningar i ej ringa omfattning verkställdes av förfogandelantmätarna, av övergångslantmätarna med egna verksamhetsområden och av särskilda skiftesorganisationer. Det syntes därför opraktiskt, om ansökning om förrättning alltid skulle göras hos distriktslantmätaren, varefter ansökningen i vissa fall på ett eller annat sätt skulle behöva överflyttas till annan förrättningsman. Det förefölle tillräckligt om i lagtexten utsades, att ansökningen skulle göras hos vederbörande lantmätare och att det i instruktionsväg klargjordes, vem som vore behörig att mottaga sådan ansökning.

Lantmäteristyrelsen har beträffande denna fråga anfört:

I lagen den 27 februari 1948 med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad (nr 96) stadgas bland annat, att byggnadsnämnd i vissa fall för verkställande av förrättning skall överlämna ansökning till »distriktslantmätaren». Enligt uttalande av lagrådet, återgivet i proposition nr 20/1948, s. 43, skall ett sådant stadgande uppenbarligen ej utgöra hinder för distriktslantmätaren att låta förrättningen företagas av annan lantmätare, exempelvis om en instruktionsvis gjord fördelning av arbetet inom distriktet skulle föranleda därtill. — Med hänsyn till detta uttalande synes det tydligt att uttrycket »vederbörande distriktslantmätare» även innefattar annan lantmätare, som enligt lantmäteriinstruktionen har behörighet att verkställa förrättningar.

Inom den nuvarande lantmäteriorganisationen finnas vissa lantmätare, som självständigt utföra förrättningar utan att vara underställda vederbörande distriktslantmätare. Styrelsen avser härvid dels de s. k. förfogandelantmätarna och dels vissa distriktslantmätare på övergångsstat. Båda dessa kategorier av lantmätare kunna ibland ha geografiskt avgränsade arbetsområden, inom vilka de handlägga alla eller vissa slag av förrättningar och uppdrag. Av praktiska skäl bör allmänheten i dylika fall kunna vända sig direkt till ifrågavarande lantmätare med ansökning om förrättning. Det skulle innebära en onödig omgång om ärendet först diariefördes hos distriktslantmätaren och därefter efter överenskommelse eller beslut överfördes till den lantmätare som skall handlägga förrättningen. Lantmäteristyrelsen, som anser att hinder häremot icke på något sätt möter i lagen, avser att utforma föreskrifterna för diarieföring så, att förrättning eller uppdrag, som begäres hos förfogandelantmätare eller hos distriktslantmätare på övergångsstat, kan direkt diarieföras hos denne.

Under återopande av vad sålunda anförts, ifrågasätter lantmäteristyrelsen, för att det skall bli full överensstämmelse mellan jorddelningslagen och 1948 års lag, att det av fastighetsbildningssakkunniga föreslagna uttrycket »vederbörande distriktslantmätare» ersättes med ordet »distriktslantmätaren». Innebörden av detta ord synes tillika böra angivas i motiven.

Frågan om behörigheten, då förrättning avser jord inom mer än ett lantmäteridistrikt, har berörts av *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga*, som framhållit, att det i sådant fall ej vore tillfyllest med föreskrift att den lantmätare, hos vilken ansökningen gjorts, anmälde förhållandet till överlantmätaren, utan att det därjämte borde föreskrivas skyldighet för överlantmätaren att besluta vilken lantmätare som skulle handlägga förrättningen. Erforderliga bestämmelser härom kunde meddelas i lantmäteriinstruktionen.

Under framhållande av att förslaget förutsatte, att i lantmäteriinstruktionen infördes föreskrift om att distriktslantmätare, till vilken inkommit förrättning beträffande vilken han vore jävig, skulle anmäla förhållandet för överlantmätaren samt att meningen tydligen vore, att överlantmätaren i administrativ ordning skulle åläggas att i dessa fall förordna förrättningslantmätare, har *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* uttalat, att eftersom behörigheten för den ordinarie distriktslantmätaren torde avses skola vara reglerad genom stadgandena i 2 kap. 1 § första stycket och 3 §, det syntes vara en inadvartens att det i jorddelningslagen icke skulle finnas någon bestämmelse om behörig förrättningsman i nu åsyftade fall. Ägodelningsdomaren åberopade som jämförelse 5 kap. 2 § andra stycket fastighetsbildningslagen.

Vidare har beaktats den förordade reformens inverkan på behörigheten för statens järnvägars lantmätare att handlägga förrättningar. I sitt yttrande till lantmäteristyrelsen har *järnvägsstyrelsen* anfört, att lantmätare vid statens järnvägar med stöd av den förut omnämnda kungörelsen den 1 april 1921 handlade förrättningar å landet rörande gränsbestämning, ägoutbyte och avstyckning. Därjämte verkställde han utredningar i sammanläggningsärenden samt upprättade kartor och beskrivningar för expropriation av mark. Av dessa arbetsuppgifter vore upprättande av kartor och beskrivningar för expropriation den ojämförligt största. De sakkunnigas förslag komme enligt styrelsens mening att medföra att statens järnvägars lantmätare endast skulle äga upprätta kartor med beskrivning för sammanläggning. Emellertid vore det önskvärt — bl. a. även ur lantmäteriväsendets synpunkt — att möjligheten bibehölles för statens järnvägars lantmätare att handlägga förrättningar och utföra expropriationsmätningar i den omfattning hittills varit fallet.

Lantmäteristyrelsen har framhållit, att innebörden i stadgandet i 1 § kungörelsen den 1 april 1921 vore mycket oklar samt att denna oklarhet borde undanröjas. Därvid borde avgörande betydelse tillmätas de sakskäl, som i dagens läge kunde anföras för och emot järnvägslantmätarens befattning med jorddelningsförrättningar. Några olägenheter hade icke förmärkts av att järnvägslantmätaren handlagt jorddelningsförrättningar. Denna verksamhet vore emellertid av mycket ringa omfattning. Det spelade därför ej någon större roll om järnvägslantmätarens förrättningsverksamhet fortginge eller ej. Vid avstyckningsverksamhet i allmänhet erfordrades fortlöpande samråd med andra länsorgan, vilket knappast kunde upprätthållas av annan än en lokalmyndighet. Vid gränsbestämningar och ägoutbyten vore det enligt lantmäteristyrelsens mening synnerligen tveksamt, om en hos ett statligt affärsdrivande verk anställd förrättningsman kunde anses intaga samma fria och oberoende ställning gentemot alla sakägare som en lantmätare i lantmäteristaten. Styrelsen hade därför kommit till den slutsatsen, att det icke vore önskvärt att statens järnvägars lantmätare under nuvarande förhållanden handlade förrättningar enligt jorddelningslagen. Från den-

na princip syntes böra ifrågasättas endast ett undantag, nämligen det fall som avsåges i 19 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen. Då järnvägs-lantmätaren måste anses skickad att utföra i nämnda lagrum avsedda för-rättningar, torde därför styrelsen, därest ansökning därom gjordes, böra generellt meddela järnvägs-lantmätaren auktorisation enligt nyssnämnda lagrum. Lantmäteristyrelsen har vidare funnit, att hinder icke torde möta i sammanläggningslagen mot järnvägs-lantmätarens befattning med utred-ning i sammanläggningsärenden samt att det vore önskvärt att järnvägs-lantmätaren i den mån statens järnvägar påkallade det upprättade kartor för expropriation. Med den avfattning stadgandet i 16 § andra stycket (efter den 1 april 1950 upptaget i 26 § andra stycket) expropriationslagen hade syntes emellertid järnvägs-lantmätaren sakna formell rätt därtill, då enligt nämnda lagrum kartan skulle upprättas av vederbörande lantmätare eller mättningsman. Styrelsen föresloge därför, att till paragrafen skulle fogas ett tillägg av innehåll att vid expropriation, som statens järnvägar påkalla-de, kartan med beskrivning skulle få upprättas av järnvägs-lantmätaren.

I anledning av vad lantmäteristyrelsen sålunda anfört har *järnvägsstyrelsen* i det till Kungl. Maj:t ingivna utlåtandet hävdad, att de av statens järnvägars lantmätare utförda avstyckningarna i allmänhet skedde för så-dana ändamål, där det icke som regel kunde förutsättas intimt samråd med lokala myndigheter. Den omständigheten att statens järnvägars lantmätare vore anställd i ett statligt verk syntes ej behöva medföra några olägenheter; vid flertalet av de utav honom företagna gränsbestämningarna och ägoutbytena träffades nämligen förening mellan de berörda parterna. Då vidare de av statens järnvägar påkallade förrättningar ofta vore av den art att de snabbt borde verkställas, vidhölle järnvägsstyrelsen, att lant-mätaren vid statens järnvägar måtte bibehållas vid möjligheten att hand-lägga de jorddelningsförrättningar, som statens järnvägar kunde påkalla. I anledning av det av lantmäteristyrelsen föreslagna tillägget till expropria-tionslagen har järnvägsstyrelsen framhållit, att uttrycket vederbörande lant-mätare borde kunna innefatta även lantmätaren vid statens järnvägar; så hade också i praktiken varit fallet.

I vissa yttranden ha önskats reformer, som gå längre än vad de sakkun-niga föreslagit. Sålunda har *överlantmätaren i Hallands län* anfört, att vid ägomätning enligt 20 kap. 10 § jorddelningslagen ett bibehållande av krav-et på förordnande syntes vara mindre påkallat än beträffande vissa andra förrättningar enligt sagda lag. Även *överlantmätaren i Jämtlands län* har uttalat sig i samma riktning. Enligt vad *överlantmätaren i Hallands län* ut-talade hade de fall då kompletteringsförordnande oftast visat sig erforderliga ej varit vid förrättningar enligt jorddelningslagen utan vid dels inlösnings-förrättningar enligt ensittarlagen och dels förrättningar enligt lagen om en-skilda vägar. Med hänsyn härtill hade i rationaliseringssyfte än mera varit att vinna om kravet på förordnande kunnat slopas även vid förrättningar

enligt sistnämnda två lagar. Samma önskemål har framförts av *överlantmätaren i Göteborgs och Bohus län*. *Överlantmätaren i Kronobergs län* har framhållit, att de motiv, som talade för att överlantmätareförordnandena slopades, syntes med samma styrka kunna åberopas även då det gällde länsstyrelseförordnandenas borttagande.

Förslag ha framförts om att utsträcka reformen att avse även förrättningar enligt 6 kap. fastighetsbildningslagen. Sålunda har *svenska kommunal-tekniska föreningen* anfört, att laga skifte och servitutsutbrytning enligt 6 kap. fastighetsbildningslagen vore sällsynta, medan ägoutbyten vore vanliga. I lagen vore angivet, när stadens mätningsman skulle förordnas och när detta icke skulle ske. Då därjämte den närmaste tillsynen å mätningväsendet inom område, där 6 kap. fastighetsbildningslagen gällde, tillkomme byggnadsnämnden, syntes ansökan om förrättning alltid böra ingivas till byggnadsnämnden. Denna borde ha att i de särskilda fall som i lagen angåves överlämna ansökningen till vederbörande distriktslantmätare.

Även *lantmäteristyrelsen* har tagit upp sistnämnda spörsmål. Styrelsen har framhållit, att enligt de sakkunnigas förslag skulle av överlantmätareförordnandena praktiskt taget kvarstå endast sådana som meddelas med stöd av 6 kap. fastighetsbildningslagen och som avse laga skifte och ägoutbyte enligt nämnda kapitel. Skäl torde föreligga att avskaffa även dessa överlantmätareförordnanden.

Departementschefen.

Tydliggen är gällande system, enligt vilket lantmätaren för varje förrättning enligt jorddelningslagen — fränsett avstyckningar — skall ha särskilt förordnande, ägnat att verka tyngande. Redan utfärdandet av förordnandena medför visst arbete för den myndighet, som har att meddela dem. Särskild olägenhet innebär emellertid gällande ordning såtillvida, att om det vid viss förrättning, till vilkens verkställande lantmätaren erhållit förordnande, befinnes, att det för uppnående av det önskade syftet med förrättningen är nödvändigt att företaga även annan förrättning, lantmätaren som regel ej genast kan påbörja denna. Först måste särskilt förordnande att verkställa densamma meddelas honom. Att detta föranleder dröjsmål och ökade kostnader ligger i öppen dag.

I syfte att förenkla förfarandet och minska de med rådande system förenade olägenheterna ha fastighetsbildningssakkunniga förordat, att man avskaffar sådana förordnanden som med stöd av jorddelningslagen meddelas av överlantmätare. Vidare ha de sakkunniga föreslagit, att — i samband med avstyckning och ägoutbyte enligt jorddelningslagen och även i samband med dylika förrättningar enligt fastighetsbildningslagen — förrättning enligt 2 kap. lagen om enskilda vägar skall kunna företagas utan att förordnande till densamma meddelats. För övriga fall, då förordnanden nu krävas, ha de sakkunniga ej föreslagit ändring.

Vad först angår förslaget om avskaffande av sådana förordnanden som med stöd av jorddelningslagen meddelas av överlantmätare har detsamma hälsats med tillfredsställelse av det övervägande flertalet remissinstanser och ingen remissmyndighet har direkt avstyrkt förslaget. Vissa överlantmätare ha emellertid uttalat tveksamhet med hänsyn därtill att reformen skulle minska möjligheterna att överblicka och fördela arbetet inom länet. Såsom lantmäteristyrelsen framhållit äro emellertid förordnandena numera icke något effektivt arbetsfördelningsinstrument. Genom bestämmelser i administrativ ordning torde bättre än genom förordnandena kunna åstadkommas nödig överblick för överlantmätaren och ändamålsenlig arbetsfördelning mellan de under honom lydande lantmätnarna.

Med hänsyn till vad sålunda anförts får jag föreslå, att ifrågavarande förordnanden avskaffas. För företagande av en förrättning bör framdeles — i likhet med vad som nu gäller beträffande avstyckningar — ej erfordras mera än att skriftlig ansökan ingives till förrättningsmannen.

Vid ett slopande av förordnandena är emellertid att beakta, att det enligt gällande ordning är genom förordnandena som det bestämmes vilken lantmätare som skall vara behörig att utföra en viss förrättning. Jorddelningslagen innehåller i sin nuvarande lydelse ingen bestämmelse som reglerar de olika lantmäternas behörighet i lokalt avseende. Avskaffas förordnandena synes därför erforderligt att i lagen upptaga stadgande härom. I likhet med vad fastighetsbildningssakkunniga förutsatt torde man böra anknyta till lantmäteriets distriktsorganisation. Med hänsyn härtill torde den regeln böra införas att det skall ankomma på distriktslantmätaren i det lantmåteridistrikt, där jorden är belägen, att verkställa förrättningen. Berör förrättningen jord inom två eller flera lantmåteridistrikt torde den ordningen böra gälla, att förrättningen skall verkställas av distriktslantmätaren i ett av distrikten.

Med uttrycket distriktslantmätaren åsyftas självfallet i första hand innehavaren av distriktslantmätarebefattningen. Lämplig arbetsfördelning måste emellertid ernås mellan denne och övriga till distriktet knutna lantmätare samt de s. k. förfogandelantmätnarna och övergångslantmätnarna. Dessa böra alltså meddelas behörighet att i viss omfattning utöva distriktslantmätarebefattningen. Denna fråga synes lämpligen böra lösas i administrativ ordning.

Med den innebörd det föreslagna begreppet »distriktslantmätaren» sålunda avses skola äga erfordras tydligen icke, att om jäv föreligger för den ordinarie distriktslantmätaren eller för annan behörig lantmätare, lagen reglerar vem som i stället skall utföra densamma. Bestämmelser i detta avseende böra givas i administrativ väg.

Vid ett genomförande av en reform av nu ifrågavarande innebörd torde uppmärksamhet böra ägnas även stadgandet i 19 kap. 5 § andra stycket. Enligt detta lagrum äger lantmäteristyrelsen tillägga annan än lantmätare behörighet att verkställa avstyckning för bostadsändamål m. m. inom vissa

områden med tätortskaraktär. Auktorisationen gäller hela riket om den icke av lantmäteristyrelsen begränsats att avse endast viss del. Denna bestämmelse står i sådan strid mot den tidigare förordade principen att handläggningen av varje jorddelningsförrättning skall ankomma på distriktslantmätaren i visst distrikt, att det icke synes kunna ifrågakomma att låta stadgandet kvarstå oförändrat.

Anledning torde ej föreligga att i detta sammanhang till övertvägande upptaga själva sakfrågan huruvida skäl finnas att avskaffa möjligheten för annan än vid det statliga lantmäteriväsendet anställd att verkställa avstyckningar av ifrågavarande art. En möjlig lösning av problemet att ernå önskvärd enhetlighet i jorddelningslagen utan att någon avsevärd ändring i sak göres synes vara att stadgandet i 19 kap. 5 § andra stycket upphäves och att i stället i administrativ ordning stadgas, att lantmäteristyrelsen skall äga förordna den, som har kompetens att innehava befattning såsom mättningsman i stad, att verkställa på viss distriktslantmätare ankommande avstyckningar av nu berörda slag. Den förordnade kommer då att handlägga avstyckningen såsom distriktslantmätare; hans ställning blir snarlik t. ex. förfogandelantmätarens, då denne handlägger på viss distriktslantmätare ankommande förrättning.

Den förordade reformen föranleder vidare att frågan om den ställning lantmätare vid statens järnvägar skall intaga måste prövas. Införandet i jorddelningslagen av en regel att behörigheten att verkställa förrättningar tillkommer distriktslantmätaren medför uppenbarligen att järnvägslantmätare icke i och genom sin tjänst är behörig att företaga någon förrättning enligt jorddelningslagen. Emellertid möter intet hinder att genom särskilt förordnande eller genom bestämmelser i administrativ ordning giva järnvägslantmätare behörighet att såsom distriktslantmätare handlägga viss förrättning eller viss art av förrättningar. Det synes ej erforderligt, att i detta sammanhang i hela dess vidd upptaga frågan om i vilken utsträckning dylik behörighet bör tillerkännas järnvägslantmätare. Dock må framhållas, att han tydligen bör äga att verkställa sådana avstyckningar, som avses i 19 kap. 5 § andra stycket i lagrummets nu gällande lydelse. Därutöver bör självfallet genom föreskrift i administrativ ordning givas honom generell behörighet att i distriktslantmätarens ställe upprätta karta med beskrivning för expropriation av mark. Det må även anmärkas, att den nu föreslagna reformen icke rubbar järnvägslantmätarens hittillsvarande möjligheter att verkställa utredning för sammanläggning.

Då det enligt vad tidigare förordats städse är distriktslantmätaren — antingen den ordinarie eller också annan, som på grund av bemyndigande handlar i dennes ställe — som handlägger förrättning enligt jorddelningslagen, bör ansökan om förrättningen alltid kunna ingivas till den ordinarie distriktslantmätaren. Ur praktisk synpunkt är det emellertid lämpligt, att om t. ex. en förfogandelantmätare bemyndigats att utföra visst slag av förrättningar inom ett distrikt eller samtliga förrättningar inom viss del av ett

- distrikt, ansökningen kan ingivas direkt till honom. Såsom lantmäteristyrelsen uttalat kan frågan härom regleras genom i administrativ väg utfärdade föreskrifter. Likaså torde i samma ordning böra meddelas bestämmelse att om ansökning inkommit till icke behörig lantmätare, t. ex. annan distriktslantmätare än den, inom vilkens distrikt marken är belägen, den icke behörige skall översända ansökningen till vederbörande distriktslantmätare.

Jag får härefter övergå till frågan huruvida reformen bör utsträckas att avse även andra förordnanden än dem som av överlantmätare meddelas med stöd av jorddelningslagen. Att vid en reform av den provisoriska karaktär och med det begränsade syfte det här gäller till mera allsidig prövning upptaga frågan om avskaffande över huvud av förordnandena synes icke vara lämpligt. Reformen torde böra inskränkas till sådana fall, där nuvarande ordning visat sig vara särskilt tyngande och man kan väntas vinna ur praktisk synpunkt betydelsefulla förenklingar. Tydligt är emellertid att det för att uppnå önskvärd enhetlighet kan vara lämpligt att något utsträcka räckvidden av reformen. Vid nu angivna förhållanden böra i detta sammanhang till övervägande upptagas allenast förslagen om avskaffande av förordnanden vid dels förrättningar enligt 6 kap. fastighetsbildningslagen och dels vissa vägförrättningar.

Vad först angår frågan om förordnandena vid förrättningar enligt 6 kap. fastighetsbildningslagen skulle, såsom lantmäteristyrelsen framhållit, fastighetsbildnings-sakkunnigas förslag leda därtill, att av överlantmätareförordnandena skulle kvarstå praktiskt taget endast sådana, som meddelas med stöd av nämnda kapitel och som avse laga skifte och ägoutbyte. Ur enhetlighetens synpunkt synes därför lämpligt, att jämväl dessa förordnanden avskaffas. Härtill kommer att även ur andra synpunkter — till vilka jag återkommer i avsnitt XV — en översyn av de stadganden, genom vilka dessa förordnanden regleras, framstår som önskvärd. Jag förordar därför att reformen utsträcker att avse även nu ifrågavarande förordnanden.

De sakkunnigas förslag att avskaffa förordnandena vid vissa förrättningar enligt lagen om enskilda vägar har — såsom skall framgå av vad jag senare anför — föranlett framförande av önskemålet att gå ett steg längre och möjliggöra att jorddelningsförrättningen och vägförrättningen handläggas gemensamt. På grund av det samband som råder mellan dessa frågor samt spörsmålet om kombination av jorddelningsförrättningar över huvud torde det vara lämpligt att låta anstå med ett närmare ståndpunkts-tagande till de sakkunnigas förslag på denna punkt till behandlingen i avsnitt XI av sistnämnda spörsmål.

I fråga om den närmare utformningen av de lagändringar, som erfordras för genomförande av de här förordade reformerna, får jag hänvisa till vad som i avsnitt XV anföres vid 2 kap. 1, 3 och 4 §§, 3 kap. 7 §, 19 kap. 5 och 6 §§ samt 20 kap. 2, 6 och 8 §§ jorddelningslagen ävensom 6 kap. 2 och 12 §§ fastighetsbildningslagen.

III. Kungörande av lantmäteriförrättning.

Gällande rätt.

Enligt 3 kap. 1 § första stycket jorddelningslagen skall lantmätaren, innan laga skifte företages, om tid och ställe för första sammanträdet utfärda kungörelse, som skall minst fjorton dagar därförut uppläsa i kyrkan för den eller de församlingar, där skifteslaget är beläget, samt, där särskilda förhållanden därtill föranleda, minst fjorton dagar före sammanträdet införas i en eller flera av ortens tidningar. Härjämte åligger det lantmätaren, jämlikt andra stycket i sagda paragraf, att minst fjorton dagar före sammanträdet för befordran med posten avlämna tjänsteskrivelser med kallelse till sammanträdet till envar, som enligt senaste mantalslängd eller eljest tillgängliga uppgifter är delägare i skifteslaget, ävensom till de i ansökningsen om skiftet uppgivna eller för lantmätaren eljest kända innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen. Är någon delägare å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt vid skiftet, och är icke någon förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och svara, åligger det lantmätaren — enligt tredje stycket av förevarande paragraf — att för förordnande av god man för delägaren göra anmälan därom till rätten.

För bevakande av det allmännas rätt har i 3 kap. 2 § meddelats bestämmelse om skyldighet för lantmätaren att, därest laga skifte angår fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende, för förordnande av allmänt ombud i god tid insända underrättelse om skiftet till länsstyrelsen. Sedan lantmätaren erhållit underrättelse om förordnandet, åligger det honom att, därest underrättelsen om skiftet icke innehållit uppgift om tid och ställe för första sammanträdet, därom genom tjänsteskrivelse underrätta ombudet snarast möjligt och, där så ske kan, minst fjorton dagar före sammanträdet. Skall laga skifte äga rum inom ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, har lantmätaren att minst fjorton dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för första sammanträdet.

I 3 kap. 3 § föreskrives, att lantmätaren till de gode män, som skola biträda vid förrättningen, skall utfärda kallelsebrev sist fjorton dagar före sammanträdet.

Kommer ej lantmätaren tillstädes och har han ej, medan de tillstädeskomna voro samlade, låtit tillkännagiva tid för nytt sammanträde, skall han — jämlikt 3 kap. 4 § — därtill i god tid genom tjänsteskrivelse kalla vederbörande.

Sakägares utevaro från lagligen kungjord förrättning utgör ej hinder för förrättningens företagande enligt stadgande i 3 kap. 4 § sista stycket.

Uppskjutes påbörjat skifte och kan varken dag för den vidare handläggningen tillkännagivas innan sammanträde upplöses eller vid sammanträdet träffas överenskommelse beträffande tillkännagivandet av tid och ställe

för skiftets fortsättande, skola jämlikt 3 kap. 11 § vederbörande kallas genom tjänsteskrivelse i god tid.

I 1 § av 7 kap., vilket handlar om bestämmande av gränserna kring skifteslagets ägor, föreskrives, att för bestämmande av rågångarna kring ett skifteslags ägor sammantråde skall hållas med rågrannarna å ömse sidor samt att angående kungörelsen om sådant sammantråde och kallelser därtill vad i 3 kap. 1 och 2 §§ stadgas skall äga motsvarande tillämpning. 7 kap. 1 § innehåller bestämmelse om visst undantag från förenämnda föreskrifter om kallelse. Om nämligen mark, som beröres av förrättningen, är samfälld för flera fastigheter med skilda ägare och om för samfälligheten finnes känd styrelse eller annan, som är satt att förvalta samfälligheten, erfordras ej kallelse till de särskilda delägarna i samfälligheten, utan må kallelsen översändas till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren. Den sålunda kallade är, om han ej själv äger föra talan för samfälligheten, delägarna ansvarig för att kallelsen tillställs någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till delägarnas kännedom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare och är marken samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må kallelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig, varjämte, där fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende och som icke innehaves under ständig besittningsrätt, har del i samfälligheten, underrättelse om förrättningen skall tillställas länsstyrelsen. Delgives kallelse på sist angivna sätt, skall uppgift om vilken delägare kallelsen tillställts intagas i kungörelsen om förrättningen och kungörelsen anslås i socken- eller rådstugan eller å annan lämplig plats inom kommunen. Slutligen stadgas i paragrafen, att om kungörelse och kallelse sålunda försiggått, förrättning skall verkställas utan hinder av sakägares utelämnande.

I 7 kap. 8 § upptagas särskilda regler om bestämmande av gräns mot allmänt vattenområde. Om det prövas erforderligt att bestämma sådan gräns, skall sammantråde hållas med ombud för det allmänna samt delägarna i skifteslaget. Underrättelse om sammanträdet skall i god tid sändas till kammarkollegiet, som har att förordna ombud. Angående kungörelse om sammanträdet samt kallelse därtill äger i övrigt vad i 7 kap. 1 § stadgas motsvarande tillämpning.

Om ägoutbyte i samband med laga skifte handlar 8 kap. Enligt 1 § sista stycket skall fråga om ägoutbyte behandlas å sammantråde med delägarna å ömse sidor. Angående kungörelse om sådant sammantråde samt kallelse därtill skall vad i 7 kap. 1 § stadgas äga motsvarande tillämpning.

Enligt 14 kap. 10 § kunna vissa likvidfrågor vid laga skifte uppskjutas tills skiftet i övrigt blivit fastställt. Om sådant anstånd beslutas, har lantmätaren att, så snart det efter skiftets fastställande kan ske, företaga för ändamålet erforderlig förrättning och till denna utfärda kungörelse och kallelser på sätt i 3 kap. 1 och 2 §§ sägs.

Har laga skifte, som blivit helt eller delvis upphävt, i sammanhang där-

med återförvisats till lantmätaren, skall denne jämlikt 16 kap. 5 § skyndsamt utsätta ny förrättningsdag på sätt i 3 kap. 1 och 2 §§ sägs.

Beträffande avstyckning föreskrives i 19 kap. 5 § att de för laga skifte i bl. a. 3 kap. meddelade föreskrifterna i tillämpliga delar skola lända till efterrättelse, sålunda även de förut återgivna bestämmelserna i 3 kap. om kungörelse och kallelser. I 19 kap. 7 § har emellertid upptagits en praktiskt mycket betydelsefull modifikation. Utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 3 kap. sägs, må nämligen enligt 19 kap. 7 § avstyckningsförrättning företagas, därest fastighetens ägare samt i fall, då ägovidd, som skall avstyckas, blivit överlåten till annan, jämväl denne infinna sig eller av lantmätaren blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen samt fråga ej är om bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i förrättningen. En annan modifikation i förhållande till reglerna om laga skifte innefattas i den i 19 kap. 5 § sista stycket upptagna bestämmelsen, att då avstyckning skall äga rum inom ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, förrättningsmannen har att underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för förrättningen minst åtta dagar förut.

I 20 kap. 6 § stadgas, att i fråga om förrättningar, som avses i 20 kap. 1, 3, 4 och 5 §§, d. v. s. gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning och bildande av gemensamhetsskog utan samband med laga skifte samt särskild förrättning för fastställande av vederlag för jord, som frånvunnits ägolott, bl. a. de i 3 kap. beträffande laga skifte givna föreskrifterna i tillämpliga delar skola lända till efterrättelse, dock att angående kungörande av sammanträde för bestämmande och utmärkande av rågång eller annan fastighetsgräns eller för ägoutbyte vad om kungörelse och kallelse finnes stadgat i 7 kap. 1 § och 8 kap. 1 § skall tillämpas.

Slutligen skall vid delning av fiske jämlikt 20 kap. 8 § i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat om laga skifte.

Ytterligare må nämnas, att enligt 25 § lagen om enskilda vägar förrättningsmannen skall om tid och ställe för första sammanträde utfärda kungörelse, som skall minst fjorton dagar före förrättningens företagande uppläsa i kyrkan för den eller de församlingar, där de av förrättningen berörda fastigheterna äro belägna, samt införas i en eller flera av ortens tidningar. Dessutom skall förrättningsmannen minst fjorton dagar före sammanträdet med posten avsända skriftlig kallelse till envar sakägare.

Fastighetsbildningsakkunniga.

De sakkunniga ha framhållit, att jorddelningslagens hela uppställning karakteriserades av att laga skiftet tillerkänts en fullkomligt dominerande ställning samt att den långa rättsutvecklingen på skiftesväsendets område lett fram till oerhört detaljerade föreskrifter i gällande lag om detta institut. Dessa föreskrifter hade tillkommit i det vällovliga syftet att vinna

största möjliga rättssäkerhet men det syntes uppenbart att man därutinnan gått för långt. Än kännbarare bleve uppenbarligen olägenheten av jorddelningslagens tyngande former, då föreskrifter, som tillkommit närmast med tanke på omfattande laga skiften, skulle tillämpas på smärre förrättningar. Klart vore att risken för att någon »dömes ohörd» i skiftes mål borde såvitt möjligt elimineras, men även med fasthållande av denna utgångspunkt syntes vissa förenklingar i kungörelseförfarandet kunna genomföras.

Efter att ha redogjort för vissa framförda önskemål om ändringar ha de sakkunniga förklarat, att man även med en positiv inställning till reformkraven nödgades konstatera, att dessa krav, åtminstone för närvarande, endast kunde delvis beaktas. Sålunda ha de sakkunniga funnit sig icke kunna ifrågasätta ett slopande av kyrkokungörelsen. Med hänsyn till de rättsverkningar, som vore knutna till densamma, måste dess avskaffande föranleda bestämmelser om publicering i annan ordning. En sådan ändring saknade emellertid aktualitet i nu förevarande sammanhang, enär någon förenkling härigenom näppeligen skulle vinnas. Därjämte ha de sakkunniga, under hänvisning till att lagen den 13 mars 1942 med vissa bestämmelser om kungörande i kyrka vore att anse såsom ett provisorium, uttalat, att frågan om kyrkokungörelsernas slopande torde böra lösas i ett större sammanhang.

Däremot ha de sakkunniga ansett, att något hinder icke förelåge att förkorta den tid före sammanträde, då kungörandet senast skulle ske, från fjorton till åtta dagar. Denna ändring torde kunna utsträckas att avse även kallelserna. De sakkunniga ha härom anfört:

Otvivelaktigt skulle en sådan åtgärd förenkla planläggningen av arbetet på distriktskontoren. Framhållas bör, att enligt de sakkunnigas förslag kungörelse skulle utfärdas och kallelser avsändas minst åtta dagar i förväg, en bestämmelse som lantmätarna självfallet måste förutsättas tillämpa med urskillning. Är fråga om ett mera omfattande laga skifte bör förrättningen kungöras avsevärd tid i förväg, vilket icke lärer innebära något hinder för arbetets fortgång å distriktskontoren, då det torde vara av praktiska skäl nödvändigt att planlägga en sådan förrättning månader i förväg.

De sakkunniga ha därjämte förordat, att reformen att förkorta kungörelse- och kallelsetiden måtte utsträckas att omfatta även de fall, som avses i 25 § lagen om enskilda vägar.

Vidare ha de sakkunniga förordat införande av en för lantmäteriförrättningar allmänt gällande regel motsvarande den, som nu finnes i 19 kap. 7 § jorddelningslagen och som innebär, att avstyckningsförrättning må företagas utan att kungörande och kallelse verkställts i föreskriven ordning, därest sakägarna komma tillstådes. Enligt de sakkunnigas mening syntes hinder häremot så mycket mindre möta, som den omständigheten att förrättning icke blivit lagligen kungjord ansetts icke utgöra hinder för fastställelse då de, vilkas rätt varit beroende av förrättningen, varit tillstådes utan att framställa anmärkning. Givetvis finge det förutsättas, att lantmä-

tarna vid tillämpningen av en sådan regel sorgfälligt iakttog föreskrifterna i 3 kap. 10 § andra stycket jorddelningslagen och sålunda genom en noggrann och fullständig utredning rörande äganderättsförhållandena förvissade sig om att verkligen alla sakägare tillstädeskommit samt i förrättningsprotokollet redovisade äganderättsutredningens resultat. Det torde få anses uppenbart, att en sakägare icke kunde anses ha »infunnit sig» vid förrättningen om han väl komme tillstädes men förklarade sig på grund av bristande förberedelsetid oförmögen att ingå i svaromål. Så hade ordalagen i fråga tolkats vid tillämpningen av 19 kap. 7 §.

En icke oväsentlig förenkling av kallelseförfarandet skulle slutligen enligt de sakkunniga kunna uppnås genom att tillämpning av kallelseförfarandet enligt 7 kap. 1 § jorddelningslagen utsträcktes att gälla även vid avstyckning från samfälld mark.

Yttrandena.

De sakkunnigas förslag i syfte att förenkla kungörelseförfarandet har av flertalet remissmyndigheter tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Några remissinstanser ha emellertid avstyrkt vissa av förslagen.

Den förordade förkortningen av kungörelsetiden från minst fjorton till minst åtta dagar har i vissa remissyttranden föranlett erinringar. Sålunda har *ägodelningsdomaren i Östbo och Västbo domsaga* framhållit, att det vore svårt att inse, att en förkortning av tiden för kungörandet vid mindre omfattande förrättningar med sex dagar skulle kunna medföra en förenkling av lantmätarnas arbetsplanering. Däremot vore kungörelsetiden enligt gällande lag redan så pass kort, att det vore att befara, att om den gjordes ännu kortare en och annan sakägare icke hunne att i tid få del av kallelse till sammanträde. Att märka vore, att sakägaren kunde vara tillfälligtvis bortrest, varför det ej vore säkert, att brevet komme honom tillhanda samtidigt som det nådde bestämmelseorten. Då förrättning finge företagas utan hinder av sakägares utevaro, därest förrättningen blivit lagligen kungjord, kunde det hända, att förrättning bleve avgjord i frånvaro av sakägare, som uteblivit endast av den anledningen, att han icke (eller icke i tid) fått del av kallelse till förrättningen. Att något sådant inträffade borde självfallet i möjligaste mån förebyggas; den ifrågasatta lagändringen komme emellertid att verka i rakt motsatt riktning. *Ägodelningsdomaren* har också erinrat om att i vissa fall delägare i samfälld mark, som fått del av kallelsen, vore ansvarig för att den komme till övriga delägares kännedom. Under åberopande av likartade skäl ha *Svea hovrätt* ävensom *ägodelningsdomarna i Östra och Medelsta* samt *Ångermanlands södra domsagor* avstyrkt förslaget. *Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* har därjämte anfört, att därest förslaget likväl genomfördes, uttrycklig författningsbestämmelse borde meddelas om att en kungörelse- och kallelsetid om minst fjorton dagar skulle iakttagas, därest förrättningen vore av större omfattning. Även *ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga*, som ansett i allmänhet intet vara att erinra mot förkortningen av kungörelsetiden, har framhållit, att när

det gällde större förrättningar samt orter med långa avstånd och dålig postgång, längre rådrum än åtta dagar borde lämnas samt att detta borde på något sätt komma till uttryck. *Överlantmätaren i Södermanlands län*, som funnit förslaget icke böra avstyrkas, har framhållit, att av motiven framginge, att publiceringstidens längd borde väljas med omdöme med hänsyn till omständigheterna, bl. a. förrättningens omfattning, samt att det torde böra antagas, att instruktionsmässiga föreskrifter eller anvisningar komme att utfärdas i detta avseende. Även *överlantmätaren i Hallands län* har framhållit önskvärdheten av att i administrativ väg sådana anvisningar lämnades, att den föreskrivna minimitiden för utsättande av förrättning icke tangerades i fall, då förrättning hade större omfattning eller rörde tvist, där sakägare borde beredas tillräcklig tid att konsultera advokat eller annat biträde för att kunna på ett för vedebörande önskvärt sätt utveckla sin talan.

Mot förslaget att lantmäteriförrättning skall få företagas utan hinder av att kungörelse och kallelse ej verkställts i föreskriven ordning, om samtliga sakägare infinna sig, har *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* anfört, att om man i den utsträckning som skett i förslaget släppte efter på kravet rörande kungörelseförfarandet, bleve den kontroll, som vid fastställelseprövningen måste ske av att alla sakägare varit tillstädes, i många fall mycket krävande och tidsödande. Det kunde i så fall icke nog understrykas, att resultatet av äganderättsutredningen måste noggrant redovisas i förrättningsprotokollet och fråga vore, om man icke måste föreskriva att fångeshandling alltid skulle företas för förrättningsmannen, vilket annars sällan torde ske. Det hade nämligen ännu icke tillräckligt ingått vare sig i allmänhetens eller lantmätarnas medvetande, att äkta makar, på vilkas äktenskap nya giftermålsbalkens regler vore tillämpliga, i regel måste båda vara representerade vid förrättningen. Det vore därför endast med tvekan som ägodelningsdomaren ansåge sig kunna tillstyrka förslaget i denna del. Även *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga*, som tillstyrkt de sakkunnigas förslag på denna punkt, har framhållit vikten av att förrättningsmannen införskaffade tillförlitliga uppgifter om vilka, som vore sakägare, samt ifrågasatt om icke av lantmätaren uppgift i angivna avseende städse borde inhämtas, utom från senaste mantalslängd, även från fastighetsböckerna.

I anledning av förslaget att vid avstyckning från mark, samfällad för flera fastigheter med skilda ägare, föreskrifterna om kungörelse och kallelse i 7 kap. 1 § jorddelningslagen skola få tillämpas har *lantbruksnämnden i Jönköpings län* ansett, att då det gällde kallelse till delägare i samfällighet med mera än tio skilda ägare enligt 7 kap. 1 §, föreskrifter i administrativ ordning borde meddelas om lämpligheten att utsända personliga kallelser, om så kunde ske utan större olägenhet.

Överlantmätaren i Östergötlands län har anfört:

Det synes ej uteslutet att vid avstyckning från samfälld mark delägarna ha motstridande intressen, varför den föreslagna ändringen kan vara betänklig särskilt om fråga är om avstyckning av område, som ej blivit till annan överlåtet. Det torde kunna ifrågasättas om ej avstyckning av sådant område medför, att området överföres från bysamfällighetslagens till samäganderättslagens tillämplighetsområde. Om så är, förefaller det rimligt, att avstyckningen kungöres på sätt som i stort motsvarar kungörandet av sammanträde enligt 3 § bysamfällighetslagen. Jag vill därför ifrågasätta om ej vid kollektivkallelse till avstyckning av nu avsett slag kungörelsens införande i en eller flera av ortens tidningar bör göras obligatoriskt.

Överlantmäterna i Södermanlands och Västernorrlands län ha förklarat, att man för att uppnå den önskade effekten borde vidtaga motsvarande ändring i fråga om beslutanderätten vid avstyckning.

Departementschefen.

Fastighetsbildningssakkunniga ha framlagt förslag om förenklingar i reglerna om kungörande av lantmåteriförrättning i tre skilda avseenden. Sålunda ha föreslagits förkortning av kungörelse- och kallelsetiden från minst fjorton till minst åtta dagar samt införande av möjlighet att företaga förrättning, ehuru kungörelse och kallelser ej skett i vederbörlig ordning, försåvitt samtliga sakägare likväl infinna sig. Vidare ha de sakkunniga förordat, att lantmätaren bör äga rätt att, då fråga är om avstyckning från mark, samfälld för flera fastigheter med skilda ägare, tillämpa föreskrifterna om kungörelse och kallelse i 7 kap. 1 § jorddelningslagen.

Förslaget om förkortning av kungörelsetiden, vilket tillstyrkts av det övervägande flertalet remissinstanser, har avstyrkts av Svea hovrätt och några av de hörda ägodelningsdomarna. Till stöd för sin ståndpunkt ha de avstyrkande myndigheterna åberopat, att förslaget ur rättssäkerhetssynpunkt vore betänkligt, i det att det medförde ökad risk för att förrättning avgjordes utan att sakägare ägt eller i varje fall i tillräckligt god tid fått kännedom om densamma. Därjämte har anförts, att förslaget icke kunde anses innebära någon mera avsevärd förenkling av lantmäternas arbetsplanering.

Otvivelaktigt äro de ur rättssäkerhetssynpunkt anförda erinringarna ägnade att ingiva viss tveksamhet om lämpligheten av förslaget. Emellertid torde det med fog kunna påstås att en kallelsetid på fjorton dagar många gånger är onödigt lång. Så synes exempelvis vara fallet om förrättningen är av enkel beskaffenhet och samtliga sakägare bo på platsen samt denna har goda postförbindelser. Då därtill kommer, att enligt vad bl. a. lantmåteristyrelsen understrukit förslaget utgör ett betydelsefullt led i förenklingen av lantmäternas arbete, torde en förkortning av kungörelse- och kallelsetiden till minst åtta dagar böra förordas. Att emellertid, såsom redan framgår av de sakkunnigas uttalanden, i vissa fall kungörelse bör utfärdas och kallelser avsändas avsevärt längre tid före förrättningen är tydligt. I vissa remissyttranden ha ifrågasatts att detta borde komma till uttryck i lagtexten. En bestämmelse av åsyftad innebörd torde emellertid icke kunna givas

annat än en svävande formulering och till följd härav skulle den lätteligen kunna leda till meningsskiljaktighet mellan lantmätaren och fastställelsemyndigheten huruvida förrättningen varit rätteligen kungjord. På grund härav kan jag ej förorda att i lagen upptages något stadgande av antytt innehåll. Tydligt är emellertid, att den av mig sålunda förordade regeln, innebärande en generell förkortning av minimitiden för kungörelsen till åtta dagar, måste tillämpas med urskillning. Det synes lämpligt, att i administrativ väg anvisningar utfärdas om att kungörelsetiden bör vara längre än åtta dagar i vissa fall, såsom då fråga är om förrättningar av större omfattning eller mera invecklad beskaffenhet eller då sakägare bor å ort med dålig postgång.

Till frågan huruvida den nu förordade reformen såsom de sakkunniga föreslagit bör utsträckas till vägförrättningar återkommer jag i avsnitt XI.

De sakkunnigas förslag att öppna möjlighet att företaga förrättning utan hinder av att kungörelse och kallelse ej verkställts i föreskriven ordning, om samtliga sakägare infinna sig, har i princip icke föranlett annan erinran av remissinstanserna än att två ägodelningsdomare understrukit vikten av att äganderättsutredningen bleve fullständig och noggrant redovisades i förrättningsprotokollet. Med anledning härav får jag erinra om att det enligt 3 kap. 10 § andra stycket jorddelningslagen åligger lantmätaren att med ledning av företedda handlingar och eljest tillgängliga upplysningar utreda och i protokollet anteckna, vilka som äro delägare i skifteslaget och den andel envar av dem innehar, ävensom att i protokollet anmärka envar delägares tillgängliga åtkomsthandlingar. Av mina uttalanden i propositionen nr 177 till 1950 års riksdag — i vilken bl. a. framlades av riksdagen sedermera godkänt förslag om att fastställelseprövningen beträffande vissa gränsbestämningar skulle överflyttas från ägodelningsdomaren till överlantmätaren — framgår, att stadgandet ansetts medföra den säkerhet för fullständighet i äganderättsutredningen som utgjorde en förutsättning för den föreslagna överflyttningen av fastställelseprövningen. I enlighet med den ståndpunkt som sålunda tidigare intagits finner jag det nu angivna stadgandet utgöra sådan säkerhet för fullständighet i äganderättsutredningen att hinder ej bör möta att avskaffa det obligatoriska kungörelseförfarandet. Då sloandet av detta uppenbarligen är ägnat att i många situationer förenkla lantmätarnas arbete, biträder jag de sakkunnigas förslag på denna punkt. Det synes dock vara lämpligt att lantmäteristyrelsen i anvisningar erinrar om den särskilda betydelsen av att äganderättsutredningen blir så fullständig som möjligt i sådana förrättningar, som företagits utan att kungörelseförfarande ägt rum. Härutöver vill jag endast framhålla, att det utan uttryckligt stadgande är uppenbart, att om en sakägare väl kommer tillstädes vid en icke i laga ordning kungjord förrättning men därvid förklarar sig icke vara beredd att utföra sin talan därför att han ej hunnit förbereda sig eller ej haft tillfälle rådföra sig med advokat eller annan, hans närvaro ej är av beskaffenhet att kunna ersätta kungörelseförfarandet. I ett fall som det antydda bör tydligen lantmätaren för att bereda

sakägaren erforderligt rådrum uppskjuta förrättningen och fortsätta den å senare sammanträde.

De sakkunnigas förslag att kallelseförfarandet enligt 7 kap. 1 § jorddelningslagen skall utsträckas att gälla även vid avstyckning från samfällid mark innebär, att de personliga kallelserna till envar av delägarna i samfälligheten kan ersättas med en kallelse till ledamot av styrelse för samfälligheten eller till annan, som är satt att förvalta den. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare, kan, om flera än tio fastigheter med skilda ägare ha del i samfälligheten, kallelse sändas till endast en delägare för att vara för dem alla tillgänglig. I sistnämnda fall skall därjämte kungörelsen om förrättningen anslås i socken- eller rådstugan eller på annan lämplig plats inom kommunen.

Det är tydligt, att angivna förfarande — särskilt om ett mycket stort antal fastigheter har del i samfälligheten — är i hög grad arbetsbesparande för lantmätaren i förhållande till nu gällande ordning, som kräver personlig kallelse till envar delägare. En överlantmätare har emellertid framhållit, att delägarna kunde ha motstridiga intressen, varför den föreslagna ordningen ingåve vissa betänkligheter, och han har ifrågasatt det tillägget att i dessa fall införande av kungörelsen om förrättningen i ortstidning borde vara obligatoriskt. I anledning härav må framhållas, att det vanliga torde vara, att innan avstyckning från samfällighet påkallas, det område som skall avstyckas dessförinnan försålts. Någon meningsmotsättning mellan delägarna i samfälligheten torde man i dessa fall ej ha att räkna med. I övriga fall kunna väl omständigheterna någon gång vara sådana att det framstår som lämpligt att förrättningen bekantgöres genom personliga kallelser till delägarna eller genom införande av kungörelsen om förrättningen i ortstidning. Lantmätaren har alltid möjlighet att tillämpa dylikt förfarande och några olägenheter torde ej vara att vänta om man underlåter att reglera när så bör ske. Jag får därför i likhet med det övervägande flertalet remissinstanser ansluta mig till de sakkunnigas förslag i denna del.

I fråga om den närmare utformningen av de lagändringar, som förändras av de nu förordade förslagen, hänvisas till vad sedermera i avsnitt XV anföres vid 3 kap. 1, 2, 3 och 4 §§, 7 kap. 1 och 8 §§, 8 kap. 1 §, 14 kap. 10 §, 16 kap. 5 §, 19 kap. 5 och 7 §§ samt 20 kap. 6 och 8 §§ jorddelningslagen ävensom 6 kap. 5 § fastighetsbildningslagen.

IV. Biträde av gode män vid lantmäteriförrättning.

Gällande rätt.

Jämlikt 2 kap. 1 § jorddelningslagen skall laga skifte förrättas av lantmätare med biträde av två gode män. Vid större skiften kan lantmäteristyrelsen medgiva att flera gode män få anlitas, men i så fall få endast två biträda vid handläggningen av en och samma fråga.

Närvaro av gode män är enligt nämnda paragraf obligatorisk vid handläggningen av vissa uppräknade, viktigare frågor, såsom frågan om tillstånd till skifte, gränsbestämningar, värderingsfrågor m. m. I övrigt skola gode män deltaga om någon delägare påyrkar detta eller lantmätaren finner det erforderligt. Biträde av gode män må dock icke påfordras vid handläggningen av göromål av uteslutande teknisk art.

Avstyckning må jämlikt 19 kap. 8 § jorddelningslagen verkställas utan biträde av gode män, såvitt icke lantmätaren eller sakägare finner biträde av gode män erforderligt. Däremot bli reglerna i 2 kap. 1 § jorddelningslagen, på grund av hänvisningar i 20 kap. 6 och 8 §§, tillämpliga vid gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning och bildande av gemensamhetsskog utan samband med laga skifte, vid särskild förrättning för fastställande av vederlag för jord, som frånvunnits ägolott, samt vid delning av fiske.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha framhållit, att enligt deras uppfattning utgjorde även de nuvarande stränga kraven på medverkan av gode män vid lantmåteri-förrättningar i viss mån en kvarleva från en gången tid, då lantmätarna icke hade samma tjänsteställning och kompetens som nu. Det syntes därför befogat att taga frågan under förnyad prövning. Det torde då till en början kunna göras gällande, att någon principiell skillnad mellan avstyckning och den stora mängden övriga mindre förrättningar icke föreläge.

Vidare ha de sakkunniga erinrat om, att vid jorddelningslagens tillkomst föreslagits, att då medverkan av gode män icke vore obligatorisk, sådan medverkan likväl skulle äga rum om och i den mån minst en fjärdedel av antalet närvarande delägare påyrkade detta. Vederbörande utskott inom riksdagen hade emellertid ansett varje delägare böra äga rätt att påfordra gode mäns närvaro och lagtexten hade jämkats i enlighet härmed. På denna punkt torde någon ändring i gällande lag icke böra ifrågasättas, men om sålunda rätten för envar delägare att begära tillkallande av gode män bibehölles, syntes några betänkligheter mot en uppmjukning av stadgandet ej behöva hysas. Att en betydande kostnadsminskning därigenom skulle ernås syntes utan närmare redogörelse för tillgängligt statistiskt material vara uppenbart och otvivelaktigt skulle därjämte vinnas en förenkling i lantmåteripersonalens arbete, i det att vissa kallelser skulle inbesparas och tiden för sammanträden skulle kunna väljas med större frihet. Å andra sidan syntes klart, att gode män fortfarande borde anlitas vid större förrättningar. Det låge i sakens natur att lantmätaren i regel komme att finna biträde av gode män erforderligt t. ex. vid ett större laga skifte å primärt skifteslag. Särskilt då värderingsfrågor uppkomme eller då stridiga intressen skulle sammanjämkas torde lantmätaren icke vilja avstå från det stöd och det bistånd, gode männen kunde lämna. Skulle en bestämmelse om skyldighet för lantmätaren att i vissa fall tillkalla gode män meddelas, borde detta lämpligen ske i administrativ ordning. I sådant fall borde emellertid tillses, att regeln icke erhöles en för stel utformning. Även ett laga skifte

å ett primärt skifteslag kunde understundom vara en tämligen okomplicerad förrättning. Om gode män tillkallades på initiativ av lantmätaren eller sakägare, vore det uppenbart, att gode männen icke nödvändigtvis behöfve deltaga i hela förrättningen.

I anledning av vad sålunda anförts ha de sakkunniga föreslagit en generell regel av innehåll, att förrättning skall ske med biträde av gode män endast om och i den mån lantmätaren finner sådant erforderligt eller delägare det påyrkar.

Yttrandena.

De sakkunnigas förslag har biträts av flertalet remissinstanser. Endast en remissinstans har avstyrkt förslaget och blott några få ha uttalat tveksamhet eller föreslagit jämkningar.

Den remissmyndighet som avstyrker förslaget är *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga*, som uttalat, att övervägande skäl syntes tala för att gode män alltid borde deltaga åtminstone vid gradering av jord, vid avgörande av värderingsfrågor samt då ändring i fastighets ägovälde skulle tvångsvis genomföras. Förrättningar vid vilka dylika frågor förekomme bleve allt vanligare. Det vore visserligen sant att den enskilde jordägarens intresse av att, när han så önskade, garanteras medverkan av gode män blivit tillgodosett genom de sakkunnigas förslag, men medverkan av gode män vore ofta önskvärd ur allmän synpunkt, och det förefölle icke vara alldeles säkert, att detta skulle helt kunna beaktas genom de i administrativ väg meddelade förhållningsregler, som avsåges skola lämnas lantmätarna angående tillkallande av gode män på eget initiativ. Om utvecklingen skulle bliva sådan att sakägare i större utsträckning påkallade medverkan av gode män i fall, då lantmätaren icke av eget initiativ tillkallat sådana, komme planeringen av lantmätarnas arbete att kullkastas genom därav föranledda uppskov med förrättningar. Vidare framstode det som ett allmänt intresse att det ute i bygderna funnes en krets personer, som vore något så när förtrogna med de frågor som behandlades vid lantmäteriförrättningar. Ägodelningsdomaren förordade, att gällande regler om medverkan av gode män icke i detta sammanhang ändrades.

Utan att framställa något yrkande har *ägodelningsdomaren i Nedansiljans domsaga* påpekat, att lekmännens medverkan vid tillämpningen av jorddelningslagstiftningen icke kunde överskattas samt att, då man på andra områden i samband med rättegångsreformen vidgat ramen för lekmannelementets medverkan, det kunde anses mindre följdriktigt att på ifrågasvarande område bereda möjlighet att utesluta sådan medverkan.

Svea hovrätt har till en början understrukt vikten av att lekmannelementet bibehölles och att detta för närvarande vore av betydelse särskilt vid sådana förrättningar, där det allmänna intresset av att jorden fördelades på det sätt, som svarade mot planerna för jordbrukets rationalisering, komme i strid med enskilda personers intressen att förfoga över jord eller behålla viss jord. Enligt hovrättens mening funnes emellertid fog för en

uppmjukning av den gällande bestämmelsen i 2 kap. 1 § jorddelningslagen. Skedde uppmjukningen genom att i lagen intoges en annan gränsdragning än den nu gällande mellan de fall, då gode män skulle biträda och då sådant biträde ej erfordrades, torde syftet med den här ifrågavarande reformen i avsevärd grad komma att förfelas. Lagbestämmelser, som medgäve motsvarande frihet i tillämpningen som den här föreslagna, förekomme inom annan lagstiftning, exempelvis rättegångsbalken. Hovrätten ansåge därför, att den föreslagna lagändringen kunde godtagas. Om så skedde, syntes emellertid verkningarna därav böra följas med uppmärksamhet. Hovrätten förutsatte att efter en lagändring föreskrifter i administrativ ordning meddelades hur lantmäternas borde tillämpa bestämmelsen. Därvid borde bl. a. stadgas skyldighet för lantmätare att vid början av förrättning och före varje åtgärd, där anledning för sakägarna att påkalla biträde av gode män kunde tänkas föreligga, tillfråga delägarna om de påyrkade sådant biträde.

Överlantmätaren i Jämtlands län har föreslagit den jämkningen i förslaget att i jorddelningslagen borde upptagas regel om att gode män alltid skulle närvara vid frågor av stort allmänt intresse eller där betydande enskilda intressen stode mot varandra. Under hänvisning främst till den psykologiska betydelsen av gode männen medverkan har *överlantmätaren i Värmlands län* ifrågasatt, om på administrativ väg sådana föreskrifter kunde lämnas att de föreslagna ändringarna icke hade till följd att det goda samspelet mellan lantmäteriet och jordägarna, som anlita det av gode män på rätt sätt inneburit, äventyrades.

Ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga har ifrågasatt om det icke vore lämpligt att i 3 kap. 14 § jorddelningslagen bland de frågor, som skulle upptagas under laga skiftes fortgång, införa fråga huruvida gode män skulle delta.

Överlantmätaren i Malmöhus län har funnit det lämpligt att den föreskrift, som för närvarande gäller beträffande klagan över förrättningsmännens beslut om tillkallande av sakkunnigt biträde, utsträcktes att gälla även beträffande lantmätares beslut att gode män skulle biträda.

Lantmäteristyrelsen har, under åberopande av att det kunde med säkerhet förutsättas att lantmäternas icke på eget initiativ tillkallade gode män, om detta icke vore för förrättningens behöriga handläggning nödvändigt, avstyrkt *överlantmätarens* i Malmöhus län förslag. Vidare har styrelsen anfört, att styrelsen väl funnit syftet med den av *överlantmätaren* i Jämtlands län föreslagna bestämmelsen om gode mäns närvaro vid handläggning av frågor av stort allmänt intresse eller där betydande enskilda intressen stode mot varandra riktigt, men att enligt styrelsens mening bestämmelse härom i lag ej vore erforderlig.

Departementschefen.

Uppenbarligen är fastighetsbildningssakkunnigas förslag ägnat att förenkla lantmätarens arbete och nedbringa förrättningskostnaderna. I princip synes därför förslaget böra genomföras, om icke ur andra synpunkter hinder möter mot detsamma.

Åtskilliga remissinstanser — av vilka dock endast en funnit sig böra avstyrka förslaget — ha understrukit vikten av att gode män medverka i vissa fall, såsom då förrättningen gäller frågor av stort allmänt intresse eller då vid förrättningen betydande enskilda intressen stå emot varandra. Den uppfattning som sålunda kommit till uttryck delar jag. Emellertid ger förslaget lantmätaren städse möjlighet att, när han finner det erforderligt, föreskriva att gode män skola biträda och lantmätaren torde, såsom de sakkunniga anfört, icke exempelvis då värderingsfrågor uppkomma eller stridiga intressen skola sammanjämkas vilja avstå från det stöd eller det biträde gode männen kunna lämna. Därtill kommer, att enligt förslaget så snart en delägare det begär gode män skola biträda. Anledning synes därför ej föreligga, att ur nu angivna synpunkt hinder skulle möta mot reformen. Då ej heller i övrigt skäl till erinran finnes emot förslaget, får jag förorda dess genomförande.

Tilläggas må emellertid, att det, såsom i vissa remissyttranden framhållits, synes vara lämpligt, att i administrativ ordning anvisningar utfärdas till ledning för lantmätarens bedömande när biträde av gode män är särskilt påkallat. Därvid torde ock böra lämnas anvisning om att lantmätaren bör tillfråga delägarna huruvida de önska att gode män skola biträda ävensom på vilket stadium under förrättningen dylik förfrågan bör göras.

I fråga om utformningen av de lagändringar som föranledas av den nu förordade reformen får jag hänvisa till vad som i avsnitt XV anföres vid 2 kap. 1 §, 3 kap. 3 och 7 §§, 19 kap. 5 och 8 §§ samt 20 kap. 6 och 8 §§ Jorddelningslagen ävensom 5 kap. 4 § samt 6 kap. 2 och 6 §§ fastighetsbildningslagen.

V. Protokoll över lantmäteriförrättning.

Gällande rätt.

Jorddelningslagen innehåller vissa föreskrifter om de protokoll, som skola föras vid lantmäteriförrättningar. Beträffande laga skifte stadgas sålunda i 3 kap. 6 §, att lantmätaren skall föra protokoll över allt, som förekommer vid varje sammanträde under förrättningen. I protokollet skola noga upptagas framställda yrkanden och anförda skäl samt grunderna för förrättningsmännens beslut. Protokollet skall avfattas i sammanhängande paragraffföljd för hela förrättningen och inom åtta dagar efter sammanträdet å förut tillkännagiven tid och plats uppläsas. Protokollet skall förses med förrättningsmännens underskrift samt jämväl undertecknas av de delägare, som närvarit vid sammanträdet, eller av två därtill utsedda personer. Väggar delägare sin underskrift, eller förekommer anmärkning mot protokollet, skall anteckning därom samt om beslut över framställd anmärkning verkställas i protokollet. Förening mellan delägarna — som enligt 3 kap. 6 § andra stycket måste upprättas skriftligen — skall i huvudskrift biläggas protokollet.

Om ej redan vid början av ett laga skifte meddelas beslut, att förrättning-

en icke kan äga rum, har lantmätaren enligt 3 kap. 10 § andra stycket att utreda och i protokollet anteckna, vilka äro delägare i det område, vars skiftande sättes i fråga, och den andel envar av dem innehar, ävensom att i protokollet anmärka envar delägarers tillgängliga åtkomsthandlingar till beskaffenhet och utgivningsdag.

Jämlikt 19 kap. 5 § skola de nu återgivna bestämmelserna i tillämpliga delar lända till efterrättelse även vid avstyckning. Bestämmelserna kompletteras av 19 kap. 9 §. Enligt detta lagrum skall, då ägovidd som skall avstyckas överlåtits till annan, avhandlingen därom införas i förrättningsprotokollet eller i styrkt avskrift biläggas detta. Då ägovidd som avstyckas eller stamfastigheten är avsedd att ingå i sammanläggning, skall också detta särskilt angivas i protokollet.

Enligt 20 kap. 6 § och 8 § skola föreskrifterna om laga skifte i bl. a. 3 kap. i tillämpliga delar lända till efterrättelse vid gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning och bildande av gemensamhetsskog utan samband med laga skifte, vid särskild förrättning för fastställande av vederlag för jord, som frånväunnits ägolott, samt vid delning av fiske.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha erinrat om att i skiftesstadgekommitténs år 1911 avgivna betänkande uttalats, att då förrättningsprotokollet avfattades av lantmätaren under tjänstemannaansvar, det måhända kunde synas obehövt att därå fordra annat än lantmätarens underskrift, att det dock ansåges lämpligt att protokollet försåges med gode männens underskrifter samt att delägarnas underskrifter syntes sakna betydelse för bedömandet av protokollets riktighet och utan hinder kunde avvaras. Vidare ha de sakkunniga framhållit, att i det betänkande som 1918 avgivits av skifteslagstiftningskommissionen anförts, att det icke syntes föreligga skäl att med avseende å protokoll vid skiftesförrättning uppställa andra fordringar för att de skulle äga vitsord än vad som gällde om offentlig myndighets protokoll i allmänhet, och då å sådana protokoll icke krävdes någon påskrift av rättsägare för att de skulle äga vitsord, sådan ock här syntes kunna undvaras, helst vägran att underteckna protokollet icke kunde beröva detsamma vitsord.

Under hänvisning till de skäl, som anförts av skiftesstadgekommittén och skifteslagstiftningskommissionen, ha de sakkunniga funnit kravet på sakägares påskrift å förrättningsprotokollen saklöst kunna undvaras. Därjämte innebär de sakkunnigas förslag, att föreskriften att protokollet skall underskrivas även av gode männen utgått.

Vad angår själva protokolljusteringen ha de sakkunniga framhållit, att från lantmätarehåll framförts önskemål om att densamma måtte helt avskaffas. Som skäl härför hade anförts, att nuvarande ordning medförde att lantmätaren måste författa protokollen under mindre gynnsamma förhållanden, att sammanträdestiden förlängdes, att justeringen ofta finge uppskjutas till påföljande dag, vilket föranledde ökade kostnader såväl för statsverket som för delägarna, samt att anmärkning mot protokollens avfattning praktiskt taget aldrig förekomme.

För egen del ha de sakkunniga anfört, att de sålunda åberopade omständigheterna utgjorde starka skäl för slopande av protokollsjusteringen över huvud taget. Som en kompromisslösning kunde tänkas en föreskrift av innehåll, att protokollsjustering skulle äga rum då sakägarna påyrkade detta eller lantmätaren prövade det nödvändigt, därvid justeringen skulle kunna äga rum antingen på förrättningsstället eller på distriktskontoret. De sakkunniga kunde emellertid för sin del icke finna något hinder föreligga att steget nu toges fullt ut och att sålunda kravet på protokollsjusteringen helt slopades. En sådan åtgärd innebure självfallet icke något hinder för lantmätaren, om han av särskild anledning funne så lämpligt, att vid förrättning, som krävde mer än ett sammanträde, läsa upp protokollet över ett föregående sammanträde. I så fall borde eventuella anmärkningar mot det upplästa protokollet antecknas i protokollet över det sammanträde, vid vilket uppläsningen skedde.

Något förslag till ändring av föreskrifterna om protokollets innehåll ha de sakkunniga icke framlagt i promemorian.

Yttrandena.

Mot förslaget att upphäva föreskriften om sakägarnas påskrift å förrättningsprotokollet har ej framförts någon erinran i yttrandena.

Endast två remissmyndigheter ha gjort anmärkningar mot förslaget att slopa kravet på gode människens underskrift. Sålunda har *överlantmätaren i Gotlands län* framhållit, att då gode männen i de fall då de biträdde vore likaväl som lantmätaren ansvariga förrättningsmän, även gode männen borde underteckna protokollet. Denna synpunkt har framhållits också av *styresmannen för den särskilda skiftesorganisationen i Kopparbergs län*.

Även förslaget att avskaffa protokollsjusteringen har med få undantag biträtts av remissinstanserna. I några yttranden ha emellertid erinringar framställts. Sålunda har *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga* framhållit, att förslaget innebure, att protokollet i regel skulle komma att uppsättas i efterhand, kanske lång tid efter det sammanträdet hållits. Detta skulle väl ej föranleda någon olägenhet i alla de fall, där förrättningen vore av enkel beskaffenhet och protokollet huvudsakligen innehölle en del faktiska uppgifter. Men i de ej så få fall, där förhållandena vore mer komplicerade, måste ett dylikt protokolleringssystem ej blott anses stå i strid mot moderna principer för protokollföring utan även kunna vålla sakägarna olägenhet. Förrättningsmannen kunde komma att missuppfatta vad sakägarna anfört eller att återgiva det felaktigt i protokollet. Sakägarna å sin sida kunde komma att missförstå av förrättningsmannen muntligen avkunnade beslut och — om ett av de sakkunniga framlagt förslag om anstånd i vissa fall med utgivande av förrättningshandlingarna bifölles — skulle sakägarna komma att få del av protokollets innehåll först efter förrättningens avslutande, nämligen genom förrättningshandlingarnas utlämnande till dem. Gällande regler om protokollsjustering vore emellertid otvivelaktigt i många fall onödiga och i övrigt oändamålsenliga samt tarvade därför omarbetning.

Lagen borde i allt fall innehålla en föreskrift av innehåll, att protokollsjustering skulle äga rum, då sakägare påyrkade detta eller lantmätaren prövade det nödvändigt. De nuvarande bestämmelserna om sättet för protokollsjustering kunde även uppmjukas. Sådan justering skulle exempelvis kunna omfattas allenast de paragrafer, varunder sakägarnas yrkanden och invändningar samt förrättningsmannens beslut upptagits. I flertalet fall borde en sådan justering kunna ske redan vid sammanträdet. I övriga fall vore tillräckligt, att avskrift av dessa paragrafer inom viss tid tillsändes den blivande aktförvararen eller annan, som därtill utsåges.

Erinringar av liknande innebörd ha framförts av *överlantmätnarna i Älvsborgs och Jämtlands län*. Den förstnämnde har föreslagit den kompletteringen av de sakkunnigas förslag att protokollet borde uppläsas vid nästkommande sammanträde, medan den sistnämnde uttalat, att han tillstyrkte förslaget såvitt gällde avstyckningsförrättningar, jämväl sådana som även innefattade gränsbestämningar, men att han för övriga förrättningar föreslog en regel av innebörd att protokollsjustering skulle äga rum om sakägaren så yrkade eller lantmätaren ansåge det erforderligt. *Ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga* har framhållit det avsteg från rättegångsbalkens regel att protokollet skulle erhålla slutlig avfattning under sammanträdet som förslaget innebure samt risken av att endast mycket kortfattade och ofullständiga anteckningar gjordes under sammanträdet och protokollet sedan komme att alltför fritt redigeras på tjänsterummet. Under hänvisning till 12 och 25 §§ protokollskungörelsen föresloges, att memorialanteckningar skulle åtfölja förrättningsakten till lantmäterikontoret.

Några *överlantmätare* — de i *Södermanlands, Älvsborgs och Jämtlands län* — ha uttalat sig för att det skulle föreskrivas, instruktionsvis eller i annan ordning, viss kort tid inom vilken protokollet skulle föreligga färdigt. Den föreslagna tiden växlar mellan åtta och fjorton dagar. *Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* har uttalat sig för föreskrift i någon form angående anteckning om dagen, då protokollet blivit uppsatt. Den sistnämnde har vidare föreslagit, att till 3 kap. 6 § första stycket jorddelningslagen i dess nya lydelse borde fogas föreskrift att protokollet skulle förseas med lantmätarens underskrift.

Lantmäteristyrelsen har i anledning av förslaget att avskaffa protokollsjusteringen anført:

Vad i vissa yttranden sagts angående de risker, som skulle följa av att slopa bestämmelserna om protokollsjustering, synes styrelsen överdrivet. Styrelsen avser att, om förslaget genomföres, i arbetsordning eller på annat lämpligt sätt ålägga lantmätnarna att färdigställa protokollet snarast möjligt eller eventuellt inom viss, närmare angiven tid efter sammanträdets avslutande. Skulle mot förmodan missförhållanden uppkomma i annat avseende, kan även detta rättas till genom av lantmäteristyrelsen utfärdade administrativa bestämmelser.

Det bör även påpekas, att de sakkunnigas förslag icke utesluter möjligheten av att låta såväl gode männen som sakägarna underskriva protokoll. Lantmätnarna böra givetvis begagna sig av denna möjlighet i alla de fall, då så befinnes önskvärt.

Departementschefen.

Förslaget att upphäva föreskrifterna om att sakägarna och gode männen skola underskriva protokollet biträder jag. Protokollet skall givetvis under-tecknas av lantmätaren; detta torde böra direkt utsägas i lagtexten.

De sakkunnigas förslag att helt avskaffa protokollsjusteringen skulle sannolikt ha den verkan att protokollen ofta nog skulle givas sin slutliga avfattning och uppsättas först efter sammanträdet avslutning; den möjligheten torde ej heller kunna uteslutas att ibland avsevärd tid skulle förflyta mellan sammanträdet och protokollets färdigställande. En sådan ordning skulle stå helt i strid med de principer, som ligga till grund för bestämmelserna i 6 kap. rättegångsbalken om protokoll över förhandling. Jag kan därför icke förorda en regel, som skulle kunna öppna möjlighet till en dylik ordning, detta så mycket mindre som förfarandet vid fastställelseprövningen är skriftligt och till stor del grundat på protokollet. Å andra sidan torde det vara angeläget att en uppmjukning av gällande regler om protokollsjusteringen äger rum. En tänkbar väg är att i anslutning till vad som stadgas i 6 kap. 8 § rättegångsbalken föreskriva, att innan sammanträdet avslutas protokollet skall erhålla slutlig avfattning. Innebörden i en dylik regel är icke att protokollet skall ha uppsatts och utskrivits vid sammanträdet. Det är tillräckligt, att det föreligger t. ex. i form av en stomme till protokollet och fullständiga anteckningar till de avsnitt, med vilka stommen skall fullständigas. I den mån dylika avsnitt utgöras av referat av handlingar, som lantmätaren omhänderhar, t. ex. lagfartsbevis och äldre skifteshandlingar, kan självfallet med refererandet anstå till efter sammanträdet. Beträffande avsnitt, som utgöras av sakägares yrkande och medgivande, utsaga av sakägare eller annan, redogörelse för gjorda iakttagelser eller meddelade beslut, skola däremot föreligga fullständiga memorialanteckningar eller fullständigt koncept. Dessa avsnitt torde emellertid oftast utgöra en relativt liten del av protokollet. Med hänsyn till vad sålunda anförts torde — särskilt som i regel utkast till väsentliga delar av protokollet kan utarbetas före sammanträdet — en bestämmelse med antytt innehåll icke för det övervägande flertalet fall kunna väntas medföra nämnvärda olägenheter, såsom förlängning av sammanträdestiden. Jag förordar därför en regel av nyss angivna innehåll.

Det torde ligga i sakens natur, att sakägare, som så önskar, äger innan sammanträdet avslutas taga del av det protokoll, som då skall föreligga i sin slutliga avfattning. Med hänsyn härtill kan det ej anses erforderligt att meddela en föreskrift om justering av protokollet i dess helhet. Emellertid må framhållas, att det i vissa fall uppenbarligen kan vara lämpligt, att avsnitt av protokollet uppläses för sakägarna innan sammanträdet avslutas, även om ingen av dem framställt begäran därom. Detta gäller särskilt de avsnitt som behandla frågor, varom delade meningar rått. Uppläsning torde ofta vara önskvärd också då en sakägare, innan han angivit sin slutliga ståndpunkt, hävdad annan mening eller över huvud ej velat tillkännagiva en bestämd uppfattning. Likaså torde skäl stundom föreligga, att lantmätaren på eget initiativ uppläser protokollet i vad det avser meddelade beslut.

Då en regel om de fall, när lantmätaren utan yrkande bör uppläsa protokollet, icke torde kunna givas annat än en obestämd formulering, synas övervägande skäl tala för att ej upptaga någon sådan bestämmelse utan överlämna spörsmålet till lantmätarens bedömande från fall till fall.

I lagen torde böra föreskrivas, att lantmätaren å protokollet skall anteckna dagen, då det är uppsatt, d. v. s. helt färdigt. Ytterligare bestämmelser torde icke böra upptagas i lagen. Däremot synes det vara lämpligt att, såsom vissa överlantmätare och lantmäteristyrelsen uttalat, föreskrift i administrativ ordning meddelas om den tid efter sammanträdets slut, inom vilken protokollet senast skall föreligga uppsatt. Likaså torde i administrativ väg böra stadgas, att om protokollet vid sammanträdets slut icke varit utskrivet utan förelegat allenast exempelvis i form av stomme jämte memorialanteckningar, dessa handlingar böra förvaras i konceptakten, intill dess att det under fastställelseprövningen meddelade beslutet vunnit laga kraft.

Vad här föreslagits föranleder ändringar i 3 kap. 6 § jorddelningslagen. Härutöver får jag hänvisa till vad som i avsnitt XV anföres vid 19 kap. 5 § och 20 kap. 6 och 8 §§ samma lag.

VI. Utmärkande av rågång.

Gällande rätt.

I 7 kap. jorddelningslagen återfinnas föreskrifter om bestämmande av fastighetsgränser. Enligt 1 § skall för bestämmande av rågångarna kring ett skifteslags ägor sammanträde hållas med rågrannarna å ömse sidor. Under 2 § givas närmare bestämmelser för det fall, att rågång är i laga ordning bestämd, däribland föreskriften att lantmätaren, innan han avslutar förrättningen, skall iståndsätta förfallna råmärken och utsätta nya sådana, där det finnes nödigt. Kapitlets 3 § angår förfarandet, då rågång visserligen är i laga ordning bestämd men icke hävdas i överensstämmelse med tillgängliga kartor och handlingar eller osäkerhet råder angående rågångens rätta sträckning, varefter 4 § meddelar föreskrifter för det fall att i laga ordning bestämd rågång ej finnes. Av 6 § första stycket framgår, att lantmätaren på tydligt och varaktigt sätt skall på marken utmärka rågång, sedan denna blivit slutligen bestämd. Föreskrifterna om rågångar gälla, jämlikt 7 §, i tillämpliga delar jämväl om gränser, som tillkommit vid skifte, klyvning, ägstyckning, avsöndring och avstyckning, ävensom om andra fastighetsgränser.

Beträffande avstyckning gäller jämlikt 19 kap. 21 §, att förrättningen skall avslutas sedan, bland annat, rågångar och andra gränslinjer, som må hava bestämts vid avstyckningen, blivit utstakade och utmärkta.

Vid gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning eller bildande av gemensamhetsskog utan samband med laga skifte bli jämlikt 20 kap. 6 § första stycket andra punkten bestämmelserna i 7 kap. tillämpliga.

Beträffande det nyss återgivna stadgandet i 7 kap. 6 § första stycket att

rågången skall utmärkas sedan den blivit slutligen bestämd är att märka, att ordet »slutligen» saknades i det år 1924 till lagrådet remitterade förslaget till jorddelningslag. Lagrådet erinrade emellertid om att rågångsförrättning enligt stadgande i 21 kap. skulle efter dess fullbordande prövas och fastställas av vederbörande ägodelningsdomare eller ägodelningsrätt. Innan laga kraftägande fastställelsebeslut förelåge kunde förty rågång ej anses slutligen bestämd och den borde följaktligen först därefter definitivt utmärkas på marken. Detta vore ock uppenbarligen förslagets mening, men åt denna mening borde givas ett klarare uttryck än i det remitterade förslaget skett. På grund av denna lagrådets erinran tillades ordet »slutligen» i 6 § första stycket.

Fastighetsbildningssakkunniga.

I promemorian ha de sakkunniga framhållit, att från lantmätarnas sida i olika sammanhang framförts kritik mot det i 7 kap. 6 § jorddelningslagen upptagna stadgandet att rågången skulle utmärkas sedan den blivit slutligen bestämd. Så hade exempelvis lantmäteristyrelsen i ett den 15 november 1930 avgivet remissyttrande över det lagförslag, som sedermera ledde till 1932 års lag om äldre ägogränser, ifrågasatt, huruvida icke en ur praktisk synpunkt önskvärd ändring i 7 kap. 6 § första stycket jorddelningslagen borde företagas. Härutinnan hade styrelsen i huvudsak anfört följande:

Vid rågångsutstakningar, som verkställts med tillämpning av skiftesstadgans bestämmelser, hade alltid tillämpats det förfarandet, att utmärkandet av rågången, d. v. s. gränsmärkenas nedsättande, verkställts såsom ett led i förrättningen, således före dess avslutande. Det syntes kunna ifrågasättas, huruvida det verkligen, såsom lagrådet andragit, varit meningen att bryta dittills gällande praxis, då någon antydan därom ej gjorts i förarbetena. Emellertid vore nu lagens ståndpunkt tydlig och klar: sedan gränsbestämningförrättning fastställts, måste lantmätaren åter inställa sig på förrättningsstället och nedsätta gränsmärkena. Vilka onödiga extra kostnader detta medförde för såväl statsverket som sakägarna, särskilt i Norrland, där avståndet från lantmätarens stationsort till förrättningsstället ofta vore mycket stort, låge i öppen dag. Vidare saknades i lagen föreskrifter angående de former, under vilka utmärkandet skulle försiggå. Det anförda syntes visa, att stadgandet i 7 kap. 6 § första stycket jorddelningslagen icke vore tillfredsställande. Enligt styrelsens mening borde det ersättas med föreskrift, att utmärkande av ägogräns skulle ske vid förrättningen, sedan avgörande träffats om gränsens sträckning. Att de vid förrättningen nedsatta gränsmärkena skulle bortskaffas, om gränsens sträckning ändrades genom domstols utslag, syntes ligga i saken natur, och såvitt styrelsen hade sig bekant, hade ej försports några olägenheter av att föreskrift därom saknats i skiftesstadgan.

För egen del ha fastighetsbildningssakkunniga anfört, att de icke kunnat påträffa något skäl till antagande, att det tillvägagångssätt, som i förevarande hänseende varit brukligt under skiftesstadgans giltighetstid, medfört olägenheter eller framkallat kritik. Varje antydan härom syntes i vart fall saknas i de tryckta förarbetena till jorddelningslagen. De sakkunniga funne

under sådana förhållanden fog föreligga för lantmäteristyrelsens antagande, att en ändring av äldre praxis knappast, såsom 1926 års lagråd antagit, varit åsyftad. Det behövde icke närmare utvecklas, att den ifrågavarande ändringen av 1924 års lagförslag vållat praktiska olägenheter. De sakkunniga förordade en återgång till den på skiftesstadgans tid gällande ordningen genom att det i 7 kap. 6 § jorddelningslagen tillagda ordet »slutligen» ånyo uteslötes.

Yttrandena.

Den av de sakkunniga föreslagna ändringen i 7 kap. 6 § jorddelningslagen har tillstyrkts av flertalet remissinstanser. *Svea hovrätt, ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga, överlantmätarna i Uppsala, Östergötlands, Värmlands, Västenorrlands och Västerbottens län samt distriktslantmätaren i Linköpings distrikt* ha emellertid framställt önskemål av innebörd att det icke måtte göras obligatoriskt att å marken utmärka gränsen redan före förrättningens fastställande. Som skäl härför har anförts, att om man beträffande sträckningen av en gräns, som det vore arbetskrävande att utmärka, kunde vänta överklagande, det kunde vara lämpligare att låta anstå med utmärkandet, att det i dylika fall kunde vara olämpligt radera äldre gränsmärken före fastställelseprövningen, att det beträffande utmärkande av vissa gränser krävdes teknisk medverkan och sådan medverkan ibland skulle komma att föranleda uppskov med själva förrättningen och ibland kunde på bättre sätt organiseras, om samtidigt utmärkande ordnades för skilda förrättningar i samma trakt, samt att ett utmärkande vid förrättningen på grund av otjänlig väderlek kunde föranleda ökade kostnader. Jämknings i de sakkunnigas förslag ha därför förordats. Ett förslag till jämkning innebär att utmärkande av rågången skulle ske vid förrättningen, där ej av särskild orsak med rågångens utmärkande finnes lämpligen böra anstå till dess rågången blivit slutligen bestämd. Ett annat förslag är att utmärkande vid förrättningen skulle ske då den blivit genom förening mellan sakägarna godkänd. Det har även föreslagits, att utmärkandet skulle kunna ske vid förrättningen, om sakägarna vore ense därom.

Lantmäteristyrelsen har ansett den föreslagna lydelsen inrymma möjlighet att utmärka gränsen antingen i samband med förrättningen eller efter det att förrättningen fastställts. Styrelsen föresloge, att ett motivuttalande gjordes av innehåll att lagen i dess föreslagna lydelse icke utgjorde hinder för att lantmätaren i sådana fall, då det av särskilda omständigheter kunde anses befogat, beslöte att uppskjuta utmärkandet till dess beslut om förrättningens fastställelse vunnit laga kraft. *Lantmäteristyrelsen* tillstyrkte sålunda de sakkunnigas förslag.

Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga, som tillstyrkt förslaget, har ifrågasatt en uttrycklig bestämmelse, exempelvis i 16 kap. 5 §, att vid förrättning nedsatta gränsmärken skulle borttagas, om gränsens sträckning ändrades genom domstols utslag. *Överlantmätaren i Södermanlands län* har ansett, att till utredning borde upptagas frågan om hur det skulle för-

faras med gränsmärken, som blivit betydelselösa genom att den förrättning, vid vilken de utsatts, blivit inställd eller undanröjd.

Departementschefen.

Självfallet är det teoretiskt riktigt, att — såsom nu gäller enligt 7 kap. 6 § jorddelningslagen — med det definitiva utmärkandet av en gräns skall anstå tills densammans sträckning blivit genom laga kraft ägande beslut bestämd. Denna ordning medför emellertid icke oväsentligt extra arbete för lantmätaren ävensom ökade kostnader för förrättningen. Lantmätaren måste nämligen, efter det att förrättningen blivit fastställd, på nytt inställa sig på förrättningsstället för att utmärka gränsen. Ur praktisk synpunkt är det därför otvivelaktigt till stor fördel om gränsen kan utmärkas redan vid förrättningen och då erfarenheten visar, att i det övervägande flertalet fall gränsens vid förrättningen bestämda sträckning också blir den slutliga, kan en sådan ordning som regel ej väntas medföra olägenhet. Anmärkas må ock, att gränslinjer som bestämts vid avstyckning skola utmärkas redan vid förrättningen. Å andra sidan förekomma fall där det finnes anledning att vänta med utmärkandet. Stor tveksamhet kan råda om gränsens rätta sträckning eller förrättningen kan väntas bli överklagad. Stundom torde ock kostnaden för utmärkandet bli större, om det sker redan vid förrättningen än om därmed får anstå någon tid. Med anledning av vad sålunda anförts bör lantmätaren ha frihet att allt efter omständigheterna utmärka gränsen redan vid förrättningen eller vänta därmed till efter fastställelseprövningen. De sakkunnigas förslag, enligt vilket det endast säges att utmärkandet skall ske sedan gränsen blivit bestämd, innebär en dylik frihet och jag ansluter mig till detsamma.

Såsom lantmäteristyrelsen i sitt år 1930 avgivna yttrande anført synes det ligga i sakens natur att vid förrättningen nedsatta gränsmärken skola bortskaffas om gränsens sträckning ändras genom domstols utslag. Det torde därför ej vara erforderligt att, såsom i ett par remissyttranden ifrågasatts, i lagen upptaga särskilt stadgande därom. Däremot torde det vara lämpligt att i administrativ ordning göra en erinran i berörda avseende.

Den i detta avsnitt förordade reformen föranleder ändring i 7 kap. 6 § jorddelningslagen. Jag får även hänvisa till vad som i avsnitt XV anföres vid 20 kap. 6 och 8 §§ nämnda lag.

VII. Institutet ägoutbyte.

Gällande rätt.

I 8 kap. jorddelningslagen givas regler om ägoutbyte vid laga skifte. De fall, då enligt dessa regler ägoutbyte kan äga rum, kunna uppdelas i två olika grupper. Den ena omfattar sådana fall, då förrättningsmännen ha att ex officio upptaga frågan om ägoutbyte och besluta om åtgärdens genomförande oberoende av huruvida yrkande därom framställes eller om medgi-

vande därtill lämnas. Dessa fall av ägoutbyten bruka benämnas tvångsågoutbyten. Den andra gruppen utgöres av de fall, då en förutsättning för ägoutbytet är att delägarna å ömse sidor träffa förening om ägoutbytet eller ock att de ägor, vilkas utbytande ifrågasättes, äro i en ägares hand. Dessa fall av ägoutbyten pläga betecknas frivilliga ägoutbyten.

De fall då tvångsågoutbyte kan ifrågakomma angivas i 1 §.

Första stycket avser gränsrätning. I detta stycke stadgas nämligen, att om rågång eller annan gräns kring område, som skall skiftas, går i bukter eller brytningar, och om den kan genom utbyte av ägor erhålla lämpligare sträckning och bekvämare ägoanordning därigenom vinnas, sådant ägoutbyte skall utan hinder av att därigenom rubbning sker i lantmåteriförrättning, som fastställts eller eljest är lagligen gällande, verkställas i så stor omfattning, som är nödigt och utan förfång för delägare å någondera sidan kan ske.

I andra stycket upptagas först de fallen, att till fastighet inom skifteslaget hör äga inom annat skifteslag eller att inom skifteslaget ligger äga hörande till fastighet i annat skifteslag. Vidare har tillfogats det fallet, att delägare i skifteslag har andel i äga inom annat skifteslag, vilken äga undantagits för gemensamt behov. Villkor för ägoutbyte är i alla tre fallen, att utbytet skall medföra fördel för endera sidan utan att lända den andra till förfång.

Tredje stycket avser tre mera speciella fall, för vilka närmare redogörelse här ej synes vara erforderlig. Även här är förutsättningen för ägoutbytet att det kan ske utan någon delägares förfång.

I 8 kap. 2 § första stycket fastslås beträffande tvångsågoutbytena den huvudregeln att de ägor, som utbytas mot varandra, skola vara av lika uppskattningsinnehåll enligt gradering, verkställd på sätt i 11 kap. sägs. Andra stycket av samma paragraf innehåller emellertid bestämmelser som innebära en modifikation av huvudregeln. Där stadgas nämligen, att om skillnaden i uppskattningsinnehåll emellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, uppgår till högst två procent av uppskattningsinnehållet av fastighet eller för flera ägototter samfällt område, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet är avsedd att tagas, ägorna dock må utbytas mot varandra och vederlag för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägares förfång.

I 8 kap. 4 § återfinnas regler om frivilligt ägoutbyte. Paragrafen stadgar, att om vid laga skifte bekvämare ägoanordning kan vinnas genom utbyte av ägor i andra fall än de, som omförmålas i 1 §, och om samtliga delägare å ömse sidor träffa förening därom eller de ägor, vilkas utbytande ifrågasättes, äro i en ägares hand, sådant utbyte får på sätt i 1 § sägs äga rum, där de till utbyte ifrågasatta ägorna ha väsentligen lika uppskattningsinnehåll. Någon tvåprocentregel har sålunda icke uppställts i 4 §. Man har vidare att observera, att 4 § anställer jämförelse endast mellan de till utbyte ifrågasatta ägornas uppskattningsinnehåll, medan den i motsats till reglerna om tvångsågoutbyte icke innehåller föreskrift om jämförelse mellan skillnaden i uppskattningsinnehållen för de ägor, som avses utbyttas, och

hela den genom utbytet missgynnade fastigheten. Det återgivna stadgandet i 4 § suppleras också med en föreskrift i paragrafens andra stycke, att om äga, som utbyte enligt första stycket avser, hör till fastighet, som på grund av in-teckning eller eljest häftar för fordran eller annan rättighet, utbytet icke må ske med mindre innehavare av sådan fordran eller rättighet läm-nar medgivande därtill eller det är uppenbart, att utbytet icke kan lända ho-nom till skada. Slutligen har i motiven uttalats, att det åligger förrättnings-männen att tillse att bytesformen i fråga ej nyttjas på sådant sätt, att un-der densamma verkställas transaktioner, som rätteligen äro att hänföra till köp.

Ägoutbyte enligt jorddelningslagen kan förekomma — utom i de hittills behandlade fallen, som avsett ägoutbyte under laga skifte — även såsom sär-skild förrättning. Stadgande härom gives i 20 kap. 1 § första stycket. Vid sådant ägoutbyte bli jämlikt 20 kap. 6 § första stycket andra punkten be-stämmelserna om ägoutbyte i samband med laga skifte tillämpliga. En spe-cialregel om ägoutbyte återfinnes emellertid i 20 kap. 1 § andra stycket. Enligt detta lagrum får, förutom i sådana fall som avses i 8 kap., ägoutby-te såsom särskild förrättning verkställas för utbyte av äga, som inom ett skifteslag undantagits för delägarnas gemensamma behov, mot annan jord inom skifteslaget, om detta påyrkas av någon bland delägarna samt provas medföra övervägande nytta och kunna ske utan någon delägares förfång.

Ägoutbyte kan även äga rum i fråga om stadsjord. Sålunda upptager fastighetsbildningslagen i 6 kap. 1 § en generell hänvisning till jorddel-ningslagen beträffande laga skifte. Därutöver gives emellertid i 6 kap. 8 § en bestämmelse, som innebär en utvidgning av de materiella förutsättning-arna för ägoutbyte. Enligt sistnämnda lagrum må nämligen ägoutbyte i stad verkställas när bestående fastighetsindelning ej överensstämmer med fast-ställd generalplan, stadsplan eller tomtindelning och sådan överensstäm-melse utan någon delägares förfång främjas genom ägoutbytet.

Undantaget från huvudregeln vid tvångsågoutbytena att de utbytta ägorna skola vara av lika uppskattningsinnehåll har i fastighetsbildningslagen gi-vits större räckvidd än i jorddelningslagen. I 6 kap. 8 § stadgas nämligen, att om skillnaden i uppskattningsinnehåll mellan ägor, som finnas lämpli-gen böra utbytas mot varandra, uppgår uti det i 6 kap. 8 § avsedda fallet till högst tjugufem procent och eljest till högst tio procent av uppskattnings-innehållet av fastighet eller för flera ägolotter samfällt område, varifrån ägo-vidd med det högre uppskattningsinnehållet skall tagas, ägorna dock må utbytas mot varandra och vederlag för vad å ena sidan brister lämnas i pen-ningar, där det provas kunna ske utan någon delägares förfång. Den s. k. tvåprocentregeln har alltså för städernas del utbytt mot en generell tio-procentregel och för vissa specialfall mot en tjugufemprocentregel. Härvid har emellertid, likaledes i 6 kap. 8 §, även stadgats, att i fråga om sättet för erläggande och fördelning av penningersättningen, vad i expropriationslagen stadgas om erläggande och fördelning av expropriationsersättning skall äga motsvarande tillämpning.

Även å stadsjord kan ägoutbyte företagas såsom särskild förrättning. Jämlikt 6 kap. 12 § äger därvid tillämpning vad enligt 6 kap. gäller om ägoutbyte i sammanhang med laga skifte.

De möjligheter som enligt jorddelningslagen finnas att vid ägoutbyte ersätta bristande tilldelning av mark med gottgörelse i penningar äro, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, i hög grad begränsade. Av förarbetena till jorddelningslagen framgår, att flera omständigheter medverkat till den intagna ståndpunkten. Det ansågs sålunda, att en viss varsamhet vore tillrådlig, när det, såsom då var fallet, gällde att i den svenska skifteslagstiftningen införa det nya och i vårt land oprövade förfarandet att medgiva gottgörelse i penningar för alltför liten tilldelning jord. Vidare framhölls, att faran icke syntes förnämligast vara att söka däri, att en för andra rättsägare än jordägarna äventyrlig försämring av fastighetsvärdet kunde tänkas uppstå, om ock denna synpunkt givetvis icke borde alltför mycket underskattas. Såsom den mest olägliga följderna av ett vidsträcktare likvidförfarande för brist i jord angavs, att jordägaren därigenom kunde tvingas till jordförvärv i större utsträckning än hans ekonomi medgäve. På jordägarna ställde skiftet i varje fall stora anspråk genom kostnaderna för lantmäteriarvode, hantlangning, eventuella odlings-, hävde- och skogslikvider m. m., varför en post därutöver av väsentligare omfattning lätt kunde komma att verka alltför betungande. Slutligen påpekades, att det ej finge förbises, att den föreslagna möjligheten till jämkning i skiftesläggningen medelst penningersättning innebure en viss frestelse att tillgripa detta så bekväma och tidsbesparande förfarande även i de fall, där sådant genom lämplig ändring i skiftesplanen kunde undvikas.

Fastighetsbildnings-sakkunniga.

De sakkunniga ha framhållit, att ändring av gällande bestämmelser rörande ägoutbyte sedan länge påyrkats från olika håll. Sålunda hade vid besvarandet av en år 1939 av de sakkunniga gjord förfrågan flera ägodelningsdomare, överlantmätare och hushållningssällskap samt ett trettiotal kommunalnämnder understrukt behovet av sådan ändring. Reformkraven hade avsett dels vidgade möjligheter att företaga tvångsågoutbyte och dels vidgad ram för penninglikvid vid ägoutbyte. Vidare hade Sveriges lantmätareförening i sitt yttrande över de sakkunnigas år 1944 avgivna betänkande (SOU 1944: 46) understrukt behovet av lagändring. Så borde exempelvis en jordägare med olämpligt beläget ägoskifte för vinnande av bättre arrondering få möjlighet att tvångsvis byta till sig en annan jordägars skifte, som för denne vore olämpligt beläget. Även 1942 års jordbrukskommitté hade berört spörsmålet i sitt 1946 avgivna betänkande (SOU 1946: 46) och uttalat, att det för den fortlöpande rationaliseringsverksamheten inom jordbruket vore av stor vikt, att ägoutbytesinstitutet utformades så, att det kunde utnyttjas i alla de fall, där en successiv rationalisering i olika hänseenden beträffande detaljer i arronderingen vore praktiskt lämplig. Därför borde möjligheterna att medelst ägoutbyte genomföra omarrondering obe-

roende av medgivande utav alla de jordägare, som berördes av åtgärden, vidgas. Likaså vore av vikt att man utvidgade möjligheterna att med penningar utjämna eventuella skillnader i fråga om värdet av de ägor, som ginge i utbyte.

För egen del ha de sakkunniga erinrat om, att även enligt andra stadganden i jorddelningslagen än dem, för vilka redogörelse nu lämnats, vid laga skifte utbyte av jord mot penningar olika ägolotter emellan tillåtes inom en snäv gräns. Vid tillämpningen av stadgandena med dylikt innehåll hade åtskilliga spörsmål mött, delvis av tämligen komplicerad natur, varför redan av denna anledning en översyn av stadgandena torde bliva erforderlig. Härtill komme emellertid, att de av statsmakterna antagna riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken föranledde en omprövning av själva principfrågan om det utrymme, som vid jorddelningsförrättningar borde tillmätas penninglikvider i stället för utbyte av ägobelopp. I anslutning härtill ha de sakkunniga erinrat om att chefen för jordbruksdepartementet vid framläggande av förslag till 1947 års riksdag beträffande riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken anförde, att det, då ett omskifte vore nödvändigt för att ordna brukningsförhållandena inom ett område, måste anses angeläget, att omskiftet komme att leda till en verklig sanering av fastighetsförhållandena inom skifteslaget, och att man således ej vore nödsakad att vid skiftet utlägga ägolotter, vilka redan från början framstode som olämpliga med hänsyn till sin beskaffenhet och de försörjningsmöjligheter, som förelåge för brukaren. Nutida jordpolitiska krav kunde sålunda enligt vad de sakkunniga anförde framdeles föranleda, att fastigheter komme att utgå ur skifte i vissa fall avsevärt större, i andra fall avsevärt mindre än förut eller eventuellt helt försvunne som självständiga brukningsenheter. Av detta vidlyftiga frågekomplex ha de sakkunniga ansett sig i detta sammanhang kunna upptaga endast frågan om jämkning av ägolott med penningar vid ägoutbyte samt spörsmålet om en utvidgad tillämpning av tvångsägoutbyten.

De sakkunniga ha givit uttryck åt den uppfattningen att en ökad möjlighet att vid ägoutbyte jämkna ägolott mot gottgörelse i penningar, särskilt om den kombineras med en vidgad tillämpning av tvångsägoutbyte, torde innefatta möjlighet att i avsevärd mån underlätta smärre omregleringar av fastighetsbildningen i syfte att rationalisera landets jordbruk. Vidare ha de sakkunniga till granskning upptagit de skäl som legat till grund för gällande lags snäva gränsdragning. Därvid ha de sakkunniga konstaterat, att den erfarenhet som numera står till buds enligt samstämmiga uttalanden från olika håll visade, att försiktigheten drivits för långt, med påföljd att institutet ägoutbyte icke tillnärmelsevis fått den användning och de goda verkningar det skulle ha kunnat få. De sakkunniga ha vidare förklarat, att av de ytterligare skäl, som vid jorddelningslagens tillkomst åberopats för en försiktig begränsning av möjligheten till penninglikvid, man, därest en lagändring inskränktes till att avse ägoutbyte, kunde bortse från de två, som gingo ut därpå, att penninglikviderna tillsammans med andra vid ett laga skifte förekommande kostnader och likvider kunde bli alltför betungande

för delägarna samt att en frestelse skulle föreligga för förrättningsmännen att obehörigen tillgripa penninglikvid i stället för att ändra skiftesplanen. Vidare torde enligt de sakkunnigas mening det vid jorddelningslagens tillkomst anförda argumentet att en jordägare ej borde tvingas till jordförvärv över förmåga numera med hänsyn till de förmånliga låne- och bidragsformer, som stå till buds i och för jordbrukets rationalisering, i väsentlig mån ha förlorat betydelse. Det enda återstående i jorddelningslagens förarbeten återopade skälet eller att en fastighets förmåga att utgöra säkerhet för fordringar ej borde sättas på spel ägde uppenbarligen alltjämt fog.

Dessa överväganden ha föranlett de sakkunniga att föreslå, att reglerna i 8 kap. 2 § andra stycket jorddelningslagen om penninglikvid vid tvångsägoutbyte på det sätt ändras, att tvåprocentregeln utbytes mot en tioprocentregel. I anslutning härtill ha de sakkunniga förklarat, att för dem tillgänglig expertis i fråga om jordbrukets rationalisering uppgivit, att en sådan ändring skulle få mycket betydelsefulla verkningar vid rationaliseringsarbetet.

Vid utformningen av den sålunda förordade tioprocentregeln ha de sakkunniga särskilt beaktat frågan om skyddet åt inteckningshavare. Efter att ha erinat om, att fastighetsbildningslagen föreskriver nedsättning och fördelning bland inteckningshavarna av likvidbelopp icke blott vid tillämpning av nämnda lags tjugufemprocentregel utan även då tioprocentregeln tillämpas, ha de sakkunniga framhållit, att erfarenheten visat, att nedsättningsförfarandet är en synnerligen invecklad procedur, som rent av kan draga kostnader, vilka överstiga likvidbeloppet, och som ingalunda alltid länder inteckningshavarna till gagn. Att införa denna procedur på ett nytt område ha de sakkunniga därför funnit icke böra ifrågakomma. I stället syntes enligt de sakkunniga lösningen böra sökas däri, att i 8 kap. 2 § infördes stadgande om en sådan oskadlighetsprövning, som gällande lag uppstår i 8 kap. 4 § andra stycket.

Beträffande det frivilliga ägoutbytet ha de sakkunniga förordat, att de nuvarande svårtolkade specialreglerna i 8 kap. 4 § helt slopas och ersättas med en hänvisning till den nya tioprocentregeln och den nya föreskriften om oskadlighetsprövning i 8 kap. 2 §.

De sakkunniga ha även uppmärksammat, att den föreslagna tioprocentregelns anknytning till de berörda fastigheternas uppskattningsinnehåll kunde medföra svårigheter. Att fastställa uppskattningsinnehållet kunde nämligen stundom bli en tämligen invecklad och tidsödande uppgift. Utan att närmare ingå på spørsmålet ha de sakkunniga dock såsom sin uppfattning uttalat, att i sådana fall, då penninglikviden vid ett ägoutbyte uppenbarligen låge inom den av lagen medgivna gränsen, en mera summarisk överslagsberäkning eller bedömning borde kunna ifrågakomma, därest parterna förklarade sig åtnöjas därmed och jorddelningsmyndigheterna funne en sådan uppskattning utgöra tillräcklig grund för oskadlighetsprövningen.

Vidare ha de sakkunniga upptagit till granskning kraven på en utvidgning av möjligheterna att genomföra ägoutbyten tvångsvis. Härvid ha de föreslagit slopande av den för tillämplighet av 8 kap. 1 § första stycket nu

upptagna förutsättningen att gränsen går i bukter eller brytningar. Vidare ha de sakkunniga, därvid de såsom förebild delvis åberopat de nya jordpolitiska föreskrifterna i 19 kap. jorddelningslagen, föreslagit, att till 8 kap. 4 § måtte fogas ett nytt andra stycke av innehåll, att om ägoutbyte av det slag, som avses i 4 §, berör jordbruksfastighet och befinnes medföra betydande fördel för jordbruksnäringen, ägoutbytet må verkställas även om förening därom mellan samtliga delägare icke träffas.

I fråga om sistnämnda bestämmelse ha de sakkunniga anfört, att den borde, tillämpad med omdöme och tillbörlig varsamhet, icke innebära något för rättskänslan stötande ingrepp i jordägarnas förhållanden men väl bli till avsevärd fördel vid rationaliseringsverksamheten. Det borde ock understrykas, att medan 8 kap. 1 § föreskrev att ägoutbyte i vissa fall skall verkställas, den föreslagna nya regeln i 4 § utsade, att tvångsågoutbyte i angivna fall må ske. Om den part, för vilken ett ifrågasatt ägoutbyte skulle innebära en ökning av jordinnehavet, motsatte sig utbytet, borde åtgärden självfallet icke utan speciella skäl av betydande styrka påtvingas honom. Det syntes ock böra tillmätas betydelse, huruvida den med ägoutbytet förenade likviden låge högt eller lågt inom den av lagen angivna ramen. Även andra, liknande hänsyn torde komma att anmäla sig vid behandlingen av de särskilda fallen.

Slutligen ha de sakkunniga upptagit frågan om en utsträckning av räckvidden av särbestämmelsen i 6 kap. 8 § fastighetsbildningslagen om ägoutbyten inom vissa planområden. De sakkunniga ha i detta avseende framhållit, att enligt gällande byggnadslag samma planformer kunde förekomma i stad och på landet samt att svårigheterna att genomföra planer och fastighetsbildning inom byggnadskvarter ofta vore lika stora på landet som i stad. Vidare ha de sakkunniga erinrat om att från lantmätarhåll vid flera tillfällen önskemål framförts om införandet av bättre och smidigare metoder för genomförandet särskilt av byggnadsplaner och av ny fastighetsindelning inom de i dessa planer upptagna byggnadskvarteren. De sålunda framförda kraven vore enligt de sakkunnigas mening berättigade. Den enklaste lösningen syntes vara, att 8 § i 6 kap. lagen om fastighetsbildning i stad överfördes till jorddelningslagen, varvid bestämmelserna i densamma automatiskt bleve tillämpliga i stad och samhälle, för vilket fastighetsbildningslagen gäller.

Vid det sålunda förordade överförandet vore enligt de sakkunniga att beakta, att i 6 kap. 8 § fastighetsbildningslagen byggnadsplan icke nämndes. Detta institut kunde emellertid förekomma jämväl i stad, därvid samma möjlighet till reglering av fastighetsindelningen kunde erfordras som på landet. Byggnadsplanen torde därför både för stad och land böra upptagas bland de planinstitut, för vilka det avsedda lagrummet skulle gälla. Enligt de sakkunnigas mening föreläge icke anledning, att — såsom vore fallet i 19 kap. 4 § jorddelningslagen — vid ägoutbyte göra skillnad mellan byggnadsplan, som fastställdts före och efter den 1 januari 1948.

Slutligen vore, fortsätta de sakkunniga, i förevarande sammanhang också

att märka, att genom de ändringar, som nu föreslagits i jorddelningslagen, för ägoutbyte å landet med tillämpning av tioprocentregeln skulle erfordras oskadlighetsprövning av jorddelningsmyndigheterna, under det att, om 6 kap. 8 § kvarstode oändrad, expropriationslagens bestämmelser om sättet för erläggande och fördelning av penningersättning skulle tillämpas. Denna motsättning syntes enligt de sakkunniga vid överflyttning av 6 kap. 8 § fastighetsbildningslagen till jorddelningslagen böra lösas på det sätt, att tioprocentregeln uteslötes ur stadgandet, varvid jorddelningslagens bestämmelser i denna del bleve tillämpliga. Däremot ha de sakkunniga ansett, att vid utnyttjande av ägoutbytesinstitutet med vederlag för mark i pengar över tio procent intill tjugufem procent av uppskattningsinnehållet av fastighet ändring i detta sammanhang icke borde ifrågasättas i regeln att expropriationslagens bestämmelser om sättet för erläggande och fördelning av penningersättning skola tillämpas.

Enligt de sakkunnigas förslag skall den nu i 6 kap. 8 § fastighetsbildningslagen upptagna regeln, med de jämkningar förut nämnts, i stället införas i en ny paragraf, betecknad 4 a §, i 8 kap. jorddelningslagen.

Yttrandena.

Behovet av att genom ändrade regler beträffande institutet ägoutbyte uppnå en vidsträcktare användning av detta har allmänt vitsordats av remissinstanserna. I princip har de sakkunnigas förslag tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det övervägande flertalet remissinstanser, om ock åtskilliga av dem i skilda hänseenden ha förordat jämkningar. Ingen har helt avstyrkt den föreslagna reformen men några — *ägodelningsdomaren i Livgedingets domsaga, svenska sparbanksföreningen, svenska jordbrukskreditkassan och Sveriges allmänna hypoteksbank* — ha givit uttryck åt betydande tveksamhet om de utav de sakkunniga förordade lösningarna vore tillfredsställande.

Mot förslaget att ersätta nuvarande i 8 kap. 2 § jorddelningslagen upptagna tvåprocentgräns med en tioprocentgräns har, såvitt gäller tvångsägoutbytena, flertalet remissinstanser icke haft något att erinra. Däremot ha åtskilliga önskemål framförts beträffande de regler, som sammanhånga med den föreslagna procentgränsen.

I fråga om den föreslagna gränsen i och för sig har *lantbruksnämnden i Norrbottens län* ansett, att bestämmelserna om viss högsta procentuell avvikelse mellan uppskattningsinnehållet hos en fastighet före och efter ägoutbytet kunde helt slopas och att endast bestämmelserna om oskadlighetsprövning behövde kvarstå. Med hänsyn till önskvärdheten av att med minsta möjliga rubbning i gällande lagstiftning vinna ökad användning av institutet ägoutbyte tillstyrkte nämnden dock de nu föreslagna reglerna om procentuell avvikelse. *Lantbruksstyrelsen* har funnit den föreslagna begränsningen vara väl snäv bl. a. i de fall, där ägoutbyte medförde betydande fördelar för samtliga berörda fastigheter. Frågan om ägoutbytesinstitutets begränsning kunde icke genom det föreliggande förslaget anses slutligt löst. På skäl,

likartade med de av lantbruksnämnden i Norrbottens län anförda, tillstyrktes dock förslaget.

Å andra sidan har *överlantmätaren i Jönköpings län* anfört, att vägande skäl för utvidgning av rätten till utbyte av jord mot pengar vid tvångsågoutbyte utöver vad som redan gällde icke syntes föreligga i andra fall än där utbytet prövades medföra betydande fördel för jordbruksnäringen. *Distriktslantmätaren i Härnösands distrikt* har förklarat, att den föreslagna tioprocentregeln icke kunde anses ha motiverats av innehållet i de sakkunnigas promemoria. Då ett obestridligt behov dock föreläge av en viss marginalökning, vore lämpligt att fördubbla den nuvarande avvikelsemarginalen och vid tvångsågoutbyten införa en fyraprocentregel.

I detta sammanhang må ock anmärkas, att *ägodelningsdomaren i Livgedingets domsaga* givit uttryck för uppfattningen, att förutsättningarna för ägoutbyte borde vara rent jordpolitiska — jordbruksrationaliserings- eller byggnadslagsmässigt — och begränsningarna rent ekonomiska med hänsyn till in-teckningshavare och andra sakrättsligt skyddade. De föreslagna begränsningarna till 10 resp. 25 procent av uppskattningsinnehållet torde däremot icke komma att fylla någon egentlig uppgift utan endast komma att utgöra ett onödigt hinder för genomförande av jordpolitiskt önskvärda åtgärder. Däremot borde en gräns dragas för tvångsågoutbyten, men ej heller denna borde anknytas till uppskattningsinnehåll utan till andra förutsättningar, ett avvägande av den enskildes och det allmännas intressen med hänsyn till alla inverkan- de faktorer (expropriationssynpunkten).

En av de omständigheter, som ha samband med frågan om själva procentgränsen, är spörsmålet i vad mån jordpolitiska synpunkter komma att bli beaktade enligt de sakkunnigas förslag. *Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* har i detta avseende anfört:

En uppmjukning av tvåprocentregeln kan — även om den icke går längre än den föreslagna tioprocentregeln — leda till att en jordbruksfastighet till följd av ägoutbyte får sina inägor minskade med betydligt mera än en tiondel, om ägoutbytet omfattar såväl inägojord som utägor. Beträffande skogsmarken kan i extrema fall den procentuella minskningen av innehavet bli mycket stor. Den i 8 kap. 1 § första stycket och 4 § jorddelningslagen angivna förutsättningen för ägoutbyte, att bekvämare ägoanordning vinnes genom utbytet, torde icke innebära krav på att de av ägoutbytet berörda fastigheterna icke få utgå ur detsamma med för litet eller olämpligt sammansatt ägoinnehav. Något annat stadgande om jordpolitisk prövning i sådant syfte vid ägoutbyte finnes icke för närvarande och någon ändring i detta förhållande skulle enligt de sakkunnigas förslag icke inträda för andra fall än sådana tvångsågoutbyten, som avses i 4 § andra stycket i dess av de sakkunniga föreslagna lydelse. Det är således icke uteslutet att fastighet kan komma att utgå ur ägoutbyte med sådan beskaffenhet, att den är mindre lämpad än förut att varaktigt användas för det ändamål, för vilket den är avsedd. Vid tvångsågoutbyten är väl i praktiken risken för ett sådant resultat ganska ringa, men vid frivilliga ägoutbyten synes den icke böra lämnas helt åsido. Den nu framförda synpunkten är väl icke av den art, att den bör utgöra hinder för den föreslagna uppmjukningen av tvåprocent-

regeln, men synes giva anledning överväga, huruvida icke vid ägoutbyte bör föreskrivas jordpolitisk prövning i andra avseenden än dem, som föranledas av kravet på bekvämare ägoanordning och av det föreslagna stadgandet i 8 kap. 4 § andra stycket jorddelningslagen.

Liknande synpunkter ha anförts av *lantbruksstyrelsen*, *överlantmätarna i Västerbottens och Norrbottens län* samt *lantmäteristyrelsen*. Sistnämnda remissinstans har sålunda funnit det önskvärt, att de förändringar i fastighetsindelningen, som bleve en följd av de vidsträcktare reglerna för byte av jord mot pengar, underkastades vissa jordpolitiska villkor. Styrelsen ifrågasatte därför, att i 1 § i 8 kap. infördes ett stadgande av innehåll att ägoutbyte, som berörde mark, avsedd för jordbruk eller skogsbruk, endast måtte ske om den ändring i fastighetsindelningen, som därav föranleddes, överensstämde med villkoren för avstyckning i 19 kap. 3 §. Genom ett dylikt stadgande klargjordes även den nu i viss mån tveksamma frågan, om och i vilken utsträckning utbyte mellan inrösningsjord och avrösningsjord finge äga rum vid ägoutbyte.

En annan med procentgränsen sammanhängande fråga är om de utav tvångsågoutbytet berörda markägarnas intressen komma att trädas för när genom den föreslagna höjningen av gränsen från två till tio procent.

Härutinnan har *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* framhållit, att de sakkunniga syntes i någon mån hava bagatelliserat invändningen, att vederlaget i penningar tillsamman med andra förekommande kostnader och likvider kunde bli alltför betungande för sakägarna. En penninglikvid, som skulle utgöra ersättning för inemot tio procent av en fastighets uppskattningsinnehåll, kunde uppgå till ganska betydande belopp. Därtill komme, att förrättningskostnaderna ofta bleve avsevärda. Vidare torde de utbetalningar, som kunde föranledas av reglerna i 14 kap. jorddelningslagen om odlings- och hävdelikvider samt om likvider för ståndskog m. m., vid tillämpning av tioprocentregeln kunna uppgå till beaktansvärda belopp. Dessa kostnader och likvider kunde med hänsyn till det anförda otvivelaktigt i vissa fall bliva ganska betungande för sakägare vid en kraftig uppmjukning av tvåprocentregeln. De nu berörda synpunkterna torde också böra beaktas vid bedömandet av den av de sakkunniga behandlade invändningen, att en jordägare icke borde tvingas till jordförvärf över förmåga.

Även *lantmäteristyrelsen* har ägnat uppmärksamhet åt ifrågavarande spörsmål och därvid erinrat om det nu gällande villkoret för byte av jord mot pengar, nämligen att bytet skulle kunna ske utan någon delägars förfång, samt ifrågasatt om detta vore tillräckligt därest bytesmarginalen vidgades från två procent till tio respektive tjugufem procent. Enligt definitionen i 1 kap. 1 § andra stycket jorddelningslagen skedde laga skifte — och därmed även ägoutbyte — utan någon delägars förfång, då förrättningen för fastighet, som däri inginge, icke lände till minskning i värde utöver vad i vissa avseenden kunde föranledas av särskilda stadganden i nämnda

lag. Enligt styrelsens uppfattning borde emellertid hänsyn tagas även till andra omständigheter än sådana som sammanhänge med fastighets värde-minskning. Även en värdeökning genom exempelvis ett marktillskott mot ersättning i pengar kunde i vissa fall te sig icke önskvärd för en jordägare, som icke ansåge sig kunna finansiera detta eller som därigenom skulle bli tvungen att utöka sina ekonomibyggnader eller den till jordbruket knutna arbetskraften. På grund härav ifrågasatte lantmäteristyrelsen, om icke förfångsregeln i 2 § andra stycket och motsvarande stadgande i 4 a § borde omformuleras så att ordet förfång utbyttes mot det mera allmängiltiga ordet skada.

Frågan om de utav de sakkunniga föreslagna reglerna kunna anses betryggande för innehavare av intecknad fordran eller rättighet har berörts av åtskilliga remissinstanser.

Sålunda har *svenska bankföreningen* framhållit, att värdet av den föreslagna oskadlighetsprövningen komme att i hög grad bli beroende av den restriktivitet, med vilken ordet »uppenbarligen» komme att tillämpas. Det funnes emellertid icke anledning antaga, att de prövande instanserna icke skulle iakttaga den försiktighet, som stadgandets ordalag bjöde. Vad särskilt anginge de i 8 kap. 4 a § upptagna reglerna ville föreningen icke underlåta att framhålla att det i stad kunde bli fråga om rätt avsevärda belopp, som med en tioprocentregel skulle kunna utbetalas till fastighetsägaren utan att komma inteckningshavarna tillgodo. Det framstode för den skull som särskilt viktigt att oskadlighetsprövningen här bleve ytterst restriktiv. Det medgaves, att konsekvensen bjöde, att i detta hänseende samma regler skulle gälla i fråga om stadsjord och jord å landet. För övrigt ville föreningen framhålla, att det många gånger kunde vara en fördel att icke nödgas fördela de ofta ganska obetydliga ersättningsbeloppen. Föreningen funne sig därför ur de synpunkter föreningen hade att beakta kunna tillstyrka de sakkunnigas förslag.

Svenska sparbanksföreningen har uttalat, att den föreslagna ändringen av tvåprocentregeln till en regel om tio procent föranledde viss tvekan. Visserligen gällde enligt fastighetsbildningslagen för städernas del en generell tioprocentregel och i visst fall även en tjugufemprocentregel. Men beträffande förhållandena i stad gällde för närvarande, att vid ägoutbyte för vinnande av överensstämmelse mellan fastighetsindelning och plan nedsättning och fördelning av likvidbelopp skulle ske enligt reglerna i expropriationslagen. Klart syntes vara att frågan, huruvida ett utbyte av ägor uppenbarligen icke kunde lända till skada för inteckningsborgenär eller likställd rättsägare, kunde vara svårare att avgöra, då man hade att göra med en tioprocentregel än en tvåprocentregel. Ur rättssäkerhetssynpunkt skulle därför en tillämpning av nedsättningsförfarandet enligt expropriationslagens regler vara önskvärdt. Mot en sådan tillämpning talade emellertid enligt de sakkunniga, att nedsättningsförfarandet vore en synnerligen invecklad procedur, som droge kostnader, vilka kunde överstiga likvidbeloppen,

och som ej alltid lände inteckningshavarna till gagn. Med hänsyn till den tvekan åt vilken föreningen sålunda givit uttryck ville föreningen erinra om att fastighetsregisterkommissionen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 juni 1934 föreslagit, att då vid ägoutbyte enligt fastighetsbildningslagen vederlag bestämts skola utgå för minskning i en därav berörd fastighets uppskattningsinnehåll, inteckning i fastigheten skulle kunna, efter överenskommelse mellan samtliga sakägare, utan särskilda inteckningsåtgärder kvarstå till fulla kapitalbeloppet och med oförändrad förmånsrätt i fastigheten i dess efter ägoutbytet förändrade skick. Bestämmelser av sådan innebörd skulle enligt föreningens mening kunna vara ägnade att för inteckningshavarnas del motverka de olägenheter av praktisk art som enligt vad de sakkunniga framhållit kunde vara förenade med nedsättningsförfarandet.

Mälarprovinsernas hypoteksförening har funnit den föreslagna oskadlighetsprövningen, som skedde utan inteckningshavarens kontroll och som regel utan möjlighet för denne att inträda under ärendets behandling och bevaka sina intressen, icke vara tillfredsställande. Enligt föreningens mening hade man att välja mellan att antingen göra ägoutbytet beroende av inteckningshavares samtycke eller ock söka en enklare väg för att tillförsäkra inteckningshavare förstahandskontrollen över den utgående löseskillingen. Föreningen förordade det senare alternativet och pekade på möjligheten att tillämpa samma förfarande som gällde för dispositionen av brandskadeersättning. Liknande synpunkter ha anförts av *skånska hypoteksföreningen*, *Örebro läns hypoteksförening* och *Norrlands hypoteksförening*.

Sveriges allmänna hypoteksbank har betonat, att en utvidgning av möjligheterna att vid ägoutbyte erlægga likvid i penningar icke finge medföra att inteckningshavarnas rätt — och därmed säkerheten för av banken utgivna obligationer — sattes på spel. Det nedsättningsförfarande, som nu vore föreskrivet i 6 kap. 8 § fastighetsbildningslagen, borde icke ifrågakomma för att bereda skydd åt inteckningshavarna vid tvåprocentregelns ersättning med en tioprocentregel. Utöver de härför i promemorian anförda skälen erinrades om att med en dylik ordning en inteckningshavare kunde tvingas att även mot sin vilja taga mot betalning under det att jordägaren icke hade möjligheter att erhålla något av likviden även om alla inteckningshavare gärna skulle avstå sin rätt till honom. Emellertid kunde det enligt hypoteksbankens mening ifrågasättas om de i promemorian föreslagna bestämmelserna om oskadlighetsprövning gäve inteckningshavarna tillräckligt skydd. Enligt hypoteksbankens mening skulle ett sådant erhållas, om inteckningshavarna i de fall, då skillnaden i uppskattningsinnehåll överstege två procent av fastighetens hela uppskattningsinnehåll, bereddes tillfälle att om de så önskade taga likviden i anspråk. Hypoteksbanken ansåge, att därvid bestämmelserna i lagen den 8 april 1927 om inteckningshavares rätt till betalning ur ersättning, som utgår på grund av brandförsäkringsavtal, i princip syntes vara lämpliga även med avseende å ifråga-

varande likvider. De skäl, som anförts mot att tillämpa det i 6 kap. 8 § fastighetsbildningslagen föreskrivna nedsättningsförfarandet vid likvid enligt tioprocentregeln, syntes äga samma giltighet med avseende å likvid enligt tjugufemprocentregeln i den i promemorian föreslagna 4 a §. Även i detta fall borde enligt hypoteksbankens mening reglerna om rätt till betalning ur brandskadeersättning göras tillämpliga.

Liknande synpunkter ha framförts av *Wermlands hypoteksförening*. *Svenska jordbrukskreditkassan* har förklarats sig i princip dela den mening, åt vilken Sveriges allmänna hypoteksbank givit uttryck.

Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga har framhållit, att den av de sakkunniga föreslagna oskadlighetsprövningen endast avsåge penninglikvid, som utgjorde ersättning för minskat uppskattningsinnehåll. Emellertid kunde efter införandet av tioprocentregeln i 14 kap. jorddelningslagen omförmälda likvider, såsom odlings- och hävdelikvider, likvider för ståndsskog m. m., vid ägoutbyten uppgå till avsevärda belopp. Detta förhållande kunde måhända påkalla, att vid oskadlighetsprövningen borde beaktas även den minskning i fastighets värde, för vilken ifrågavarande likvider skulle utgöra ersättning. Enligt vad ägodelningsdomaren vidare framhållit, komme oskadlighetsprövningen icke sällan att erbjuda åtskilliga vanskligheter, särskilt för fastställelsemyndigheterna, vilka tydligen ofta finge till sitt förfogande ett tämligen osäkert material att grunda sin prövning på. För att undvika att av denna anledning fastställelse vägrades å ägoutbyten, som eljest vore ur allmän synpunkt önskvärda, vore det lämpligt, att möjlighet bereddes fastställelsemyndigheten att — därest oskadlighetsprövningen bleve negativ — föreskriva om betalning och fördelning av likvid i den ordning, som stadgats beträffande expropriationsersättning.

Liknande tanke har framförts även av *lantmäteristyrelsen*.

Ägodelningsdomaren i Ängermanlands södra domsaga har betonat, att det för oskadlighetsprövningen erfordrades, att förrättningsmannen hade tillförlitliga uppgifter såväl om fastighetens taxeringsvärde som om inteckningar och dylikt. Vid förrättningsakten borde därför — möjligtvis fränsett vissa uppenbara undantagsfall — fogas taxeringsbevis och gravationsbevis och i protokollet borde uttryckligen angivas de omständigheter, varå förrättningsmannen grundade sitt omdöme. Erforderliga bestämmelser härom torde kunna utfärdas i administrativ ordning. Det kunde ifrågasättas, om icke inteckningshavare borde beredas tillfälle att yttra sig över ifrågasatt ägoutbyte mot penninglikvid.

I fråga om den närmare utformningen av den föreslagna tioprocentregeln vid tvångsågoutbyten ha vissa remissinstanser anmärkt mot att procentgränsen anknutits till de berörda fastigheternas uppskattningsinnehåll.

Sålunda har *överlantmätaren i Jönköpings län* anført, att det vore en svaghet att tillåtligheten vore bunden av förhållandet mellan vissa uppskattningsinnehåll, d. v. s. av värden, om vilka ofta icke funnes några uppgifter, och som, i den mån de hämtades ur äldre skiftesakter, oftast saknade aktua-

litet. Särskilt vid tillämpning av den föreslagna 4 a §, där väl ofta en del av de ägor och fastigheter, som skulle jämföras, hade helt annat värde såsom byggnadsmark än ur jordbrukssynpunkt, skulle i vissa fall jämförelser av tillgängliga uppskattningsinnehåll ge resultat, som icke skulle överensstämma med lagens eller det framlagda förslaget mening. De sakkunniga hade förmodligen icke velat ändra på gällande princip om uppskattningsinnehållsförhållandena såsom grund, innan de nya värderingsregler utarbetats, som torde vara under övervägande. Om rätten till utbyte av jord mot pengar skulle utökas, syntes det dock angeläget att samtidigt införa en tillförlitligare beräkningsgrund. En ändring syntes ock kunna ske utan att föregripa resultatet av nyssnämnda arbete. Värdeförhållandet skulle t. ex. kunna beräknas såsom förhållandet mellan, å ena sidan, skillnaden i erhållna och lämnade ägors värde och, å den andra, vederbörande fastighets taxeringsvärde eller, om sådant icke funnes, däremot svarande värde. Det första värdet framginge antingen direkt ur graderingen eller såsom sådant särskilt värde, som i 11 kap. 3 § avsåges. Att dessa värden inte vore av fullt samma karaktär som taxeringsvärdet saknade betydelse i detta sammanhang, då det endast gällde att få en så entydig och lätt beräkningsbar spärr som möjligt.

Liknande synpunkter ha anförts av *överlantmätnarna i Hallands och Jämtlands län*. Även *lantmäteristyrelsen* har anslutit sig till samma uppfattning. Styrelsen har sålunda uttalat, att det förutsattes, att det vid ägoutbytet skulle föreligga eller ha beräknats ett någorlunda tillförlitligt uppskattningsinnehåll icke blott för de ägor, som byttes mot varandra, utan även för hela den fastighet, från vilken det större området toges. Uppgift om sistnämnda uppskattningsinnehåll föreläge emellertid ytterst sällan vid separata ägoutbytesförrättningar. Icke ens vid ägoutbyte i samband med laga skifte kunde så alltid väntas vara fallet, eftersom fråga om ägoutbyte regelmässigt skulle upptagas till behandling före ägornas gradering och vidare den fastighet, från vilken äga med det större uppskattningsinnehållet avsåges att tagas, mycket väl kunde vara en skifteslaget angränsande fastighet, som alltså icke omfattades av den vid skiftet verkställda graderingen. Det vore vidare mycket vanskligt att hämta uppskattningsinnehåll, varom här vore fråga, ur äldre lantmäteriaakter. Vad som genom spärregeln åsyftades vore emellertid blott en allmän begränsning av möjligheterna att genom ägoutbyte beröva en fastighet mark mot ersättning i pengar. En viss spärr i detta avseende uppkomme om styrelsens förslag om införande av jordpolitiska restriktioner i 1 § beslötes. Den ytterligare spärr, som härutöver kunde anses nödvändig, kunde enligt styrelsens mening enklast utformas så att skillnaden i uppskattningsinnehåll mellan de ägor, som skulle utbytas mot varandra, omräknades i pengar — denna operation måste ändock ske för beräkning av penningersättningen — och den så erhållna värdeskillnaden ställdes i relation till taxeringsvärdet av den fastighet, från vilken den större ägan vore avsedd att tagas. Om icke taxeringsvärde funnes för fastigheten i fråga,

borde ett däremot svarande värde beräknas. Denna beräkning måste vara enklare att göra än en gradering och uppskattning samt lämnade dessutom för det ändamål, varom här vore fråga, ett resultat som finge anses vara mera rättvisande.

I några yttranden har berörts frågan om hur spärregeln bör utformas, då ägoutbytet avser mark samfällad för flera fastigheter. *Lantmäteristyrelsen* har härom anfört:

De nuvarande ägoutbytesreglerna ha i praktiken visat sig särskilt inefektiva, då det gällt att förflytta eller delvis undanskaffa samfälligheter, som icke längre nyttjas för det ändamål, för vilket de ursprungligen avsatts och som hindra en rationell fastighetsindelning. Detta beror icke främst på att marginalen för byte av jord mot pengar satts så snävt som till två procent utan på det förhållandet att procentregeln skall tillämpas på det samfällda området som sådant. Uppenbarligen vore det i dylika fall av ringa betydelse om marginalprocenten ökades från två till tio eller tjugufem. I praktiken är det nämligen oftast så att större delen eller rent av hela det samfällda området bör till fördel för samtliga delägare bytas bort mot ersättning i pengar. Enligt styrelsens uppfattning finnas inga sakliga skäl att bibehålla en dylik konstruktion av spärregeln för byte av jord mot pengar, då området med det större uppskattningsinnehållet tages från samfällt område. Samfälligheter utgöra tillhörigheter till självständiga fastigheter och spärregeln torde i stället böra utformas så att den tager sikte på de fastigheter, som äga del i samfälligheten. Att en sådan regel kan möjliggöra att en hel samfällighet försvinner genom ägoutbyte, bör icke föranleda betänkligheter. De allmänna villkoren för ägoutbyte torde utgöra en tillräcklig garanti för att samfälligheter, som äro till nytta för någon deläggande fastighet, icke minskas på olämpligt sätt. — Den här ifrågasatta specialregeln om möjlighet till utbyte av jord mot pengar, om i ägoutbytet ingår samfällad mark, torde lämpligen böra införas i 2 §, varjämte motsvarande ändring bör göras i 4 a §.

Liknande synpunkter ha anförts av *överlantmätaren i Jönköpings län* och *distriktslantmätaren i Härnösands distrikt*.

Vad härefter angår de sakkunnigas förslag att tioprocentregeln skall utsträckas att gälla även de frivilliga ägoutbytena har *lantbruksstyrelsen* framhållit, att den föreslagna begränsningen vore väl snäv för det fall att de berörda rättsägarna vore ense. Enligt vad *överlantmätaren i Jönköpings län* anfört borde — om de förutsättningar, som borde vara de primära för byte av jord mot pengar nämligen att bytet prövades kunna ske utan någon deläggares förfång samt att det medgäves av eller uppenbarligen icke kunde lända till skada för inteckningshavare, vore uppfyllda — gränsen kunna utsträckas längre än i promemorian föreslagits; i vart fall borde så kunna ske om fordran uppställdes, dels på medgivande av inteckningshavare, dels även på att ägoutbytet, i den mån det berörde jordbruksfastighet, prövades medföra fördel för jordbruksnäringen. *Lantbruksnämnden i Jönköpings län* har förklarar, att regeln om att uppskattningsbeloppen vid frivilligt ägoutbyte enligt 8 kap. 4 § första stycket i förslaget finge av-

vika med högst 10 procent utan olägenhet torde kunna ändras till 25 procents avvikelse, om medgivande från inteckningsinnehavare inhämtades i de fall då skillnaden låge mellan tio och tjugufem procent. Slutligen har *distriktslantmätaren i Härnösands distrikt*, som förklarar att olika gränser borde uppställas för tvångsågoutbyten och frivilliga ågoutbyten, för de senare förordat en tioprocentregel.

Vidkommande härefter de sakkunnigas förslag om utvidgning av förutsättningarna för tvångsågoutbyte har det i 8 kap. 4 § andra stycket upptagna förslaget, att ågoutbyte, som berör jordbruksfastighet och som prövas medföra betydande fördel för jordbruksnäringen, skall kunna verkställas tvångsvis, avstyrkts av *ägodelningsdomarna i Uppsala läns södra domsaga* och *Ångermanlands södra domsaga* samt *distriktslantmätaren i Härnösands distrikt*. Som skäl för sin ståndpunkt har den förstnämnde anfört, att ett dylikt ågoutbyte skulle bli ett förtäckt tvångsköp. Ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga, som påpekat, att enligt förslaget ågoutbytet kunde medföra att avsevärda penninglikvider skulle utgå, har framhållit, att det ej kunde anses tillfredsställande att en fastighetsägare skulle tvingas ikläda sig skuld av dylik anledning. Och distriktslantmätaren i Härnösands distrikt har framhållit, att varken lagtexten eller motiveringen lämnade någon ledning för besvarande av frågan huru djupa ingreppen i jordägarens rätt vore avsedda att få bli. Otvivelaktigt skulle den nya ågoutbytesformen komma att ställa utomordentliga krav på lantmätarnas och övriga jorddelningsmyndigheters omdöme och varsamhet. Varsamhet i tillämpning kunde dock ej helt ersätta varsamhet i lagstiftning. Då förutsättningarna för bestämmelsens införande vore helt outredda, torde den föreslagna nya formen av tvångsågoutbyte tills vidare böra avvisas.

Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga har allmänt om sist berörda förslag ävensom om förslaget till ändring i 8 kap. 1 § jorddelningslagen anfört:

Ifrågavarande lagändringar ha av de sakkunniga motiverats med att de åsyftade ågoutbytena — särskilt i kombination med andra, mindre ingripande åtgärder — kunde få synnerligen betydelsefulla verkningar vid genomförandet av jordbrukets rationalisering. Hur pass betydelsefulla verkningarna skulle bli är visserligen svårt att förutse, när innebörden av de föreslagna nya stadgandena, vilken endast knapphändigt belyses av den kortfattade motiveringen, icke synes vara fullt klar, men uppenbart torde dock vara att ökade möjligheter till tvångsågoutbyte skulle vara ägnade att underlätta genomförandet av programmet för jordbrukets yttre rationalisering. Emellertid bör i detta sammanhang icke förbises, att tvångsågoutbyte, särskilt om det sker under utnyttjande av den nya tioprocentregeln, till sin natur är ett expropriationsförfarande och att förslaget innebär ett avsteg från den hittills upprätthållna principen, att jordbruksrationaliseringen bör genomföras under frivillig medverkan av jordägarna. Detta är naturligtvis icke något avgörande skäl mot förslaget, så mycket mindre som det väl måste anses ha varit från början förutsatt, att för rationaliseringsprogram-

mets genomförande inom rimlig tid tarvades nya möjligheter att tvångsvis åstadkomma vissa omregleringar av fastigheternas sammansättning. Men när det nu föreslås att ett första steg på denna väg skall tagas hade det varit önskvärt att principen diskuterats ur jordpolitiska och psykologiska synpunkter och att räckvidden av den föreslagna reformen blivit mera detaljerat redovisad. Utan närmare hållpunkter härutinnan är det svårt att taga ståndpunkt till förslaget i denna del.

Överlantmätaren i Västernorrlands län har beträffande det föreslagna andra stycket i 8 kap. 4 § jorddelningslagen anfört:

Avsikten med stycket är att utvidga möjligheterna till ägoutbyte från ena parten utöver den i 1 § angivna ramen. Även om sådant fall som avses i sistnämnda lagrum icke är för handen, skulle dylikt ägoutbyte bli möjligt mellan jordbruksfastigheter, därest bytet prövas medföra betydande fördel för jordbruksnäringen. Bedömningen skulle alltså bli helt jordpolitisk och regeln den första i sitt slag i jorddelningslagens bestämmelser om laga skifte. Fristående ägoutbyten enligt den nya regeln skulle — liksom fristående ägoutbyten enligt 1 § och 4 § första stycket — i viss mån kunna ersätta omskiften. Häre mot kan ur fastighetsbildningssynpunkt endast invändas, att det måste vara svårare att tillförlitligt bedöma en åtgärds ändamålsenlighet vid ett fristående ägoutbyte än vid ett omskifte, som ju förutsätter noggrann planering inom ett ofta rätt stort område. Reglens tvångsnatur kan därför inge vissa betänkligheter.

Å andra sidan kan sägas, att jordpolitiska bedömningar utan sammanhang med större undersökningar redan nu förekomma i stor utsträckning, bl. a. vid avstyckning. Här är genomförandet dock beroende av helt frivillig medverkan från jordägarehåll. De gamla tvångsågoutbytena enligt 1 § tillgodose i många fall direkta jordpolitiska krav. Steget till den föreslagna regeln i 4 § andra stycket är därför icke särdeles långt, även om det i praktiken kan öppna möjlighet till ett väsentligt ökat antal ägoutbyten. Med hänsyn till den föreslagna nya reglens tvångsnatur bör den ofta kunna tillgripas först efter individuell jordbruksplanering. Detta innebär en garanti för att förfarandet icke tillgripes i andra fall, än då det avsedda syftet — betydande fördel för jordbruksnäringen — verkligen kan uppnås. Som de sakkunniga anfört kunna de erfarenheter, som skulle vinnas genom ett ökat antal ägoutbyten vid de närmaste årens arbete med jordbrukets rationalisering, uppenbarligen bli av mycket stor betydelse för den slutliga utformningen av en ny lag om fastighetsbildningen på landet. På grund av det anförda tillstyrker jag även förslaget till ett nytt andra stycke i 4 §.

Vissa erinringar ha framställts mot de sakkunnigas förslag till utformning av de i 8 kap. 1 § första stycket och 4 § andra stycket upptagna bestämmelserna.

Sålunda har *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* framhållit, att enligt förslaget förutsättning för ägoutbyte skulle vara att därigenom bekvämare ägoanordning vunnas. Därest sådan förbättring icke kunde vinnas, torde alltså tvångsågoutbyte med penninglikvid inom ramen för tio procentregeln icke kunna genomföras i syfte att få en ur härskande jordpolitisk synpunkt lämpligare storlek på fastigheterna eller någon av dem.

Det ville därför synas som om de praktiska konsekvenserna av ändringarna skulle bliva relativt begränsade, men dock ingalunda betydelselösa.

Samma spörsmål har berörts av *lantmäteristyrelsen*, som efter att ha erinrat om den i föregående yttrande berörda förutsättningen anfört:

Även om behovet av en förbättrad ägoanordning fortfarande skall bibehållas som det primära ändamålet med ägoutbyte, torde man, såsom lantmäteristyrelsen i det föregående påpekat, icke kunna bortse från att de föreslagna nya reglerna i 2 § om byte av jord mot pengar innebära, att ägoutbytet för att arronderingssyftet skall kunna vinnas tillåtes medföra vissa begränsade förändringar i fråga om berörd jordbruksfastighets storlek och ägoslagssammansättning. Dessa förändringar böra enligt styrelsens förslag bedömas enligt villkoren för avstyckning enligt jorddelningslagen. Vid sådant förhållande kan det ifrågasättas, om det nuvarande uttrycket bekvämare ägoanordning bör bibehållas, i synnerhet som uttrycket materiellt sett fått en annan innebörd. Styrelsen föreslår att detta förhållande markeras genom att orden bekvämare ägoanordning i 1 och 4 §§ utbytas mot lämpligare fastighetsindelning.

Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga har till granskning upptagit frågan om räckvidden av 8 kap. 4 § andra stycket jämfört med 1 § i samma kapitel i paragrafens föreslagna lydelse samt därutinnan anfört, att enligt 1 § första stycket i dess föreslagna lydelse ägoutbyte med angränsande fastighet skulle kunna framtvingas även om gränsen dem emellan utgjordes av en absolut rak linje, om blott ägotternas arrondering bleve bättre och ingen av ägarna lede förfång. Vid laga skifte skulle det åligga förrättningsmännen att ex officio se till att, där dessa förutsättningar förelåge, sådant ägoutbyte komme till stånd. Stadgandet vore alltså i betydelsefulla hänseenden vidsträcktare än det föreslagna stadgandet i 4 § andra stycket och skulle kunna tillämpas i alla de fall, för vilka sistnämnda stadgande vore avsett, utom ett, nämligen det att fastigheterna icke angränsade varandra. Endast för sistnämnda fall syntes 4 § andra stycket få någon självständig betydelse. Om båda ändringsförslagen genomfördes, komme därjämte följden att bli den, att ägoutbyte kunde tvångsvis verkställas endast under förutsättning att det prövades medföra betydande fördel för jordbruksnäringen, därest fastigheterna icke angränsade varandra, under det att sådan prövning icke skulle erfordras, därest fastigheterna hade gemensam gräns, något som knappast syntes sakligt grundat. Det torde böra övervägas huruvida icke 1 § första stycket borde bibehållas oförändrat.

I detta sammanhang må anmärkas, att *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga* påtalat, att det föreslagna stadgandet i 4 § andra stycket rätteligen hörde hemma under 1 §.

Mot det i 4 § andra stycket upptagna uttrycket »betydande fördel för jordbruksnäringen» har *överlantmätaren i Skaraborgs län* anmärkt, att det vore svårt, att vid en tvist kunna bedöma, om en fördel bleve tillräckligt betydande för att tvångsågoutbyte skulle få genomföras. Därtill komme, att fördelen skulle avse »jordbruksnäringen» och ej berörda fastigheter. Man skulle

härav vilja förmoda, att lagbestämmelsen icke kunde tillämpas på små jordstycken. Det vore givetvis för jordbruksnäringen tämligen likgiltigt om ett område av ringa storlek brukades till en ur rationell synpunkt felaktig fastighet. Hur stora bytena skulle vara för att näringen därav rönte inflytande ginge väl ej att besvara. För att regeln verkligen skulle nå sitt syfte föresloges omredigering till »— — — prövas medföra betydande fördel för jordbruket i orten». Med uttrycket »jordbruket i orten» hade man satt in bedömningen inom ganska snäva geografiska gränser, där en enkel individualplanering kunde klarlägga ett beramat bytes ekonomiska innebörd. *Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* har framställt anmärkning av samma innebörd.

Slutligen har *lantmäteristyrelsen* anfört:

Enligt de sakkunnigas förslag skulle vid ägoutbyte enligt 4 § icke behöva uppställas villkoret, att ägoutbytet skall kunna ske utan någon delägarers förfång. Om fråga är om frivilligt ägoutbyte enligt första stycket kan måhända en sådan synpunkt vara riktig. Tillämpningen av tvångsregeln i andra stycket bör däremot enligt styrelsens uppfattning icke få äga rum, därest den medför förfång för delägare, som bestrider ägoutbytet eller av annan anledning icke biträder en förening. Sådan jämkning synes fördenskull påkallad i 4 § att det tydligt framgår att ägoutbyte, som där avses, icke får lända delägare till förfång.

Återstå så yttrandena beträffande de sakkunnigas förslag att genom överflyttning till jorddelningslagen av de i 6 kap. 8 § fastighetsbildningslagen upptagna bestämmelserna giva desamma större räckvidd. I princip har förslaget tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Mot den föreslagna lösningen av vissa detaljspörsmål ha emellertid anmärkningar framförts av några remissinstanser.

Sålunda har spörsmålet huruvida byggnadsplan, fastställd före den 1 januari 1948, borde upptagas bland de i den föreslagna 4 a § i 8 kap. uppräknade planinstituterna berörts av *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga*, som framhållit, att de skäl, som föranlett att i 19 kap. 4 § jorddelningslagen skillnad gjorts mellan byggnadsplaner som fastställts före och efter den 1 januari 1948 — nämligen att de förstnämnda byggnadsplanerna ej sällan utlagts över orimligt stora områden utan större hänsyn till om tätbebyggelse inom planområdet vore att förvänta inom rimlig tid samt att vid dessa planers fastställande vederbörlig hänsyn ofta icke tagits till jordbrukets intressen — med visst fog torde kunna åberopas för att icke generellt medgiva tvångsågoutbyte för att underlätta genomförandet av dylik byggnadsplan.

Lantmäteristyrelsen har å sin sida framhållit, att i byggnadsplan reglerades i fråga om mark, avsedd för bebyggelse, endast »kvarterens» yttergränser men icke »kvarterens» indelning i tomtplatser. Med den föreslagna formuleringen av 4 a § första stycket skulle ägoutbyte enligt paragrafens bestämmelser sålunda knappast kunna tillgripas för att inom ett »kvarter» i en byggnadsplan åstadkomma sådana ändringar i fråga om bestående fastighetsgränser, som vore önskvärda för att möjliggöra en ändamålsenlig indelning

av »kvarteret» i tomtplatser. Detta syfte syntes emellertid på ett enkelt sätt uppnås, om villkoret för ägoutbyte, varom här vore fråga, angäves vara att främja genomförandet av de åsyftade planerna samt tomtindelning. Lantmäteristyrelsen förordade en sådan ändring av paragrafen. Samma synpunkt har anförts av *överlantmätaren i Norrbottens län*.

Frågan om marginalerna för tillåtna avvikelser beträffande marktilldelning har ägnats uppmärksamhet i vissa yttranden. Sålunda har *ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga* framhållit, att betänkligheter mötte beträffande den föreslagna tjugufemprocentgränsen. *Svea hovrätt* har framställt den erinringen mot förslaget att byggnadsplan upptagits bland de institut, som kunde medföra tillämpning av tjugufemprocentregeln. Hovrätten har härom anført:

Vad beträffar sådana byggnadsplaner, som fastställts före den 1 januari 1948 kan hovrätten ej finna annat än att dessa, bland annat av samma skäl som föranlett undantag för dessa byggnadsplaner i 19 kap. 4 § jorddelningslagen, också borde uteslutas i den föreslagna 4 a § i 8 kap. jorddelningslagen.

Vad gäller byggnadsplaner, upprättade enligt den från och med den 1 januari 1948 gällande byggnadslagstiftningen, må först framhållas, att i samband med nämnda lagstiftnings införande ej ens föreslogs, att 6 kap. 8 § fastighetsbildningslagen skulle ändras så att jämväl byggnadsplan skulle kunna föranleda tillämpning av 25-procentregeln. Enligt hovrättens mening kan frågan om och i vad mån sådana byggnadsplaner böra upptagas i den nu föreslagna lagbestämmelse som avses ersätta 6 kap. 8 § fastighetsbildningslagen vara föremål för olika åsikter. Hovrätten anser sig icke på grundval av den utredning som redovisats i fastighetsbildningssakkunnigas promemoria och det material som i övrigt stått hovrätten till buds kunna göra annat uttalande än att frågan härom icke bör prövas utan ytterligare utredning.

Slutligen ha vissa erinringar riktats mot de sakkunnigas förslag att i fråga om sättet för erläggande och fördelning av penningersättningen i visst fall skall gälla expropriationslagens regler därom. Så har *överlantmätaren i Södermanlands län* ifrågasatt huruvida det sålunda föreslagna omständliga och fördyrande förfarandet icke skulle kunna undvaras. Det borde vara tillfyllest med oskadlighetsprövning vid förrättningen. Eventuellt skulle kunna tänkas, att fördelningsförfarandet skulle tillämpas om värdeskillnadens belopp överstege visst penningbelopp.

Beträffande nyssnämnda bestämmelse har *distriktslantmätaren i Härnösands distrikt* anført, att eftersom nedsättningsförfarande skulle användas endast i de fall, då skillnaden överstege tio procent, ett ägoutbyte, vid vilket skillnaden väl vore lägre än tio procent men beträffande vilket oskadlighetsprövningen givit ett negativt resultat, icke skulle kunna genomföras. En dylik verkan kunde ej vara avsedd. Anmärkning av enahanda innebörd har gjorts av *överlantmätaren i Västernorrlands län*.

Med anledning av vad de två sistnämnda remissmyndigheterna anført har *lantmäteristyrelsen* ifrågasatt om icke en möjlighet till nedsättningsförfarande enligt 4 a § skulle kunna införas för det fall att vid utbyte av jord mot pengar under tioprocentgränsen en oskadlighetsprövning gäve till resultat att

ägoutbytet lände till skada för innehavare av fordran eller annan rättighet. I så fall torde konsekvensen kräva att ett nedsättningsförfarande även kunde tillgripas i motsvarande fall vid ägoutbyte enligt 1 och 4 §§. Styrelsen ville emellertid bestämt avstyrka att nedsättningsförfarande generellt stadgades vid byte av jord mot pengar inom tioprocentgränsen.

Departementschefen.

Jorddelningslagen upptager två arter av ägoutbyten, nämligen dels s. k. tvångsågoutbyte, som innebär att utbyte kan genomföras oavsett om sakägarna lämnat medgivande till detsamma, och dels s. k. frivilligt ägoutbyte, vilket alltid måste grunda sig på en medverkan från ägarna till de av utbytet berörda fastigheterna.

Vissa bestämda förutsättningar ha uppställts för att tvångsågoutbyte skall få äga rum. Ett fall, då sådant utbyte får ske, är om en gräns, som går i bukter eller brytningar, genom ett ägoutbyte kan erhålla en lämpligare sträckning och därigenom en bekvämare ägoanordning kan vinnas. Tvångsågoutbyte kan ock komma till tillämpning om en fastighet har äga liggande inom annan fastighets gräns. I princip gäller, att de ägor som skola utbytas mot varandra skola vara av lika uppskattningsinnehåll. Från denna regel har dock stadgats det undantaget, att om skillnaden i uppskattningsinnehåll mellan de ägor som skola utbytas mot varandra uppgår till högst två procent av uppskattningsinnehållet för den fastighet, varifrån ägoviddens med det större uppskattningsinnehållet skall tagas, ägoutbytet likväl må genomföras. Vederlag för den bristande marktilldelningen skall lämnas i pengar.

Frivilligt ägoutbyte skall syfta till att vinna en bekvämare ägoanordning. Något närmare angivande av de fall, då frivilligt ägoutbyte kan vinna tillämpning, har ej gjorts. En begränsning av möjligheten att använda frivilligt ägoutbyte ligger däri, att de till utbyte ifrågasatta ägorna skola ha väsentligen lika uppskattningsinnehåll.

De sakkunnigas förslag innebär i huvudsak dels att en utökning göres av de fall, då tvångsågoutbyte kan vinna tillämpning, och dels att undantagen från principen att de utbyttas ägorna skola ha lika uppskattningsinnehåll vidgas. Sålunda skall enligt förslaget tvångsågoutbyte avseende jordbruksfastighet kunna äga rum, om det prövas medföra betydande fördel för jordbruksnäringen. Därjämte ha de sakkunniga förordat, att tvångsågoutbyte skall få ske ej endast för att uppnå en gränsrätning utan för att över huvud erhålla en lämpligare sträckning av en gräns; den för nu avsedda art av tvångsågoutbyte upptagna förutsättningen att gränsen går i bukter eller brytningar har sålunda föreslagits skola utgå. Möjligheten att utgiva ersättning i pengar för bristande tilldelning av mark har vidgats därigenom, att såväl tvångsågoutbyten som frivilliga ägoutbyten enligt förslaget skola kunna äga rum om skillnaden i uppskattningsinnehåll uppgår till högst tio procent av uppskattningsinnehållet av den fastighet, varifrån ägoviddens med det högre uppskattningsinnehållet är avsedd att tagas.

Syftet med förslaget är främst att underlätta jordbrukets yttre rationalisering, för vilken statsmakterna år 1947 uttalat sig i samband med uppdraget av riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitik. Det närmaste målet för de statliga åtgärderna på jordbrukets område angavs därvid vara att den i jordbruket arbetande befolkningen skulle få samma möjligheter som utövarna av andra näringar att uppnå en skäligen inkomstnivå och att bli delaktig i den allmänna välförhållning som kunde ske i fortsättningen. En förutsättning för att uppnå detta mål vore att rationaliseringsmöjligheterna inom jordbruket tillvaratoges. Särskilt måste eftersträvas att brukningsdelarna bleve sådana, att de möjliggjorde ett effektivt utnyttjande av arbetskraften hos de i jordbruket sysselsatta personerna. Man hade att utgå från att jordbruket även framgent i huvudsak borde vara ett bondejordbruk och strävandena borde inriktas på att få till stånd brukningsdelar av bondejordbrukets storlekstyp.

Det framhölls även, att rationaliseringsarbetet i första rummet borde vara en jordbrukets egen verksamhet, till vilken statsmakterna skulle lämna biträde genom ekonomiskt stöd och genom lagstiftningsåtgärder med syfte att undanröja eventuella hinder mot densamma. Emellertid befanns det erforderligt att i vissa fall kunna vidtaga åtgärder i rationaliserings-syfte även utan medverkan av alla dem som berördes av åtgärden. I anslutning härtill vidtoges vissa lagstiftningsåtgärder. Främst i syfte att hindra en olämplig jorddelning infördes sålunda i 19 kap. 3 § jorddelningslagen vissa regler, som innebära en skärpning av förutsättningarna för avstyckning. Nämda lagrum innehåller därefter de huvudstadgandena, att avstyckning från jordbruksfastighet ej må äga rum, om ändringen i fastighetsindelningen skulle för jordbruksnäringen medföra men av någon betydelse, samt att, om avstyckningen sker för jordbruksändamål, det fordras, att ändringen i fastighetsindelningen kan antagas för jordbruksnäringen medföra fördel som överväger med delningen förenade olägenheter. Lagstiftningsåtgärder i syfte att direkt främja rationaliseringen genomfördes emellertid även. Den 1947 verkställda omarbetningen av sammanläggningslagen gjordes bl. a. i detta syfte. Därjämte infördes lag om kronans förköpsrätt, enligt vilken kronan i vissa fall, då försäljning sker av jordbruksfastighet, äger lösa till sig fastigheten för att underlätta bildandet av bärkraftiga brukningsdelar. Och slutligen öppnades genom ändring i expropriationslagen möjlighet att i vissa fall expropriera mark för stärkande av ofullständigt jordbruk.

Från början har stått klart, att de nu angivna lagstiftningsåtgärderna icke äro tillräckliga för att genomföra jordbrukets yttre rationalisering. Det har nämligen förutsatts, att i åtskilliga fall omskiften, ägoutbyten och liknande åtgärder inom fastighetsbildningslagstiftningens ram komma att krävas och att det för dessa instituts användbarhet i rationaliseringssyfte erfordras åtskilliga lagändringar. Denna lagstiftningsuppgift utgör en av de centrala frågor, som fastighetsbildningsakkunniga ha att lösa under sitt mera långsiktiga arbete med upprättande av förslag till en ny fastig-

hetsbildningslag för landsbygden. Det av de sakkunniga nu framlagda förslaget om vidgade möjligheter till ägoutbyte utgör endast en del av detta större problemkomplex.

Jordbrukets yttre rationalisering kan taga sikte på olika förhållanden. Den kan inskränkas till att endast avse en bättre arrondering av de ägor, som höra till befintliga brukningsdelar. Man kan vidare syfta till att — utan att egentlig rubbning sker av brukningsdelarnas storlek — uppnå ej endast en bättre arrondering utan även en lämpligare ägoslagssammansättning. Slutligen kan rationaliseringsverksamheten i sin mest ingripande form avse förutom arrondering och ägoslagssammansättning även själva storleken av brukningsdelarna.

Det behöver ej särskilt framhållas, att en frivillig rationaliseringsverksamhet bör på allt sätt understödjas av det allmänna. Det är sålunda angeläget, att hinder i lagstiftningen mot sådan verksamhet undanröjes. I den mån åter icke alla berörda markägares frivilliga medverkan kan vinnas för en viss åtgärd, uppkommer frågan om man likväl bör genomföra densamma. Spörsmålet blir i detta läge i vilken utsträckning man skall giva myndigheterna tvångsmedel att genomföra rationaliseringsåtgärder.

De nu gällande förutsättningarna för frivilligt ägoutbyte — att det skall syfta till att vinna en bekvämare ägoanordning och att de till utbyte ifrågasatta ägorna skola ha väsentligen lika uppskattningsinnehåll — begränsa uppenbarligen detta instituts användbarhet för rationaliseringsverksamheten. Som ett instrument för storleksrationalisering är det sålunda praktiskt taget oanvändbart.

Vid bedömande av vilka ändringar i reglerna om frivilligt ägoutbyte, som äro påkallade, synes en vägledande princip böra vara, att frivilligt ägoutbyte skall få äga rum, oavsett om det syftar till storleks-, ägoslagssammansättnings- eller arronderingsrationalisering. Då vidare i begreppet frivilligt ägoutbyte ligger, att sakägarna skola vara ense om detsamma, framstår det som naturligt, att envar sakägare själv får bevaka sina intressen. Några regler, som till skydd för sakägarna inskränka möjligheterna att genomföra ägoutbyte, synas därför ej böra uppställas. Däremot har det allmänna ett intresse av att icke alla ägoutbyten, om vilka markägarna kunna vara ense, komma till stånd. Vad sålunda anförts leder till att man ej synes böra i lagen angiva något ändamål, till vilket frivilligt ägoutbyte skall syfta. Vad som erfordras är endast förbud mot sådana frivilliga ägoutbyten, som icke äro ur allmän synpunkt önskvärda.

Det första krav, som det allmänna måste uppställa, är att den fastighetsindelning, till vilken ägoutbytet leder, ej i mindre grad än den bestående överensstämmer med de riktlinjer, som uppdragits för jordbrukets yttre rationalisering. Dessa riktlinjer ha kommit till uttryck i bestämmelserna i 19 kap. 3 § jorddelningslagen om avstycknings tillåtlighet. Regler av motsvarande innebörd torde böra gälla för att frivilligt ägoutbyte skall få äga rum. Detta synes kunna angivas genom en regel med det innehållet att ägoutbyte ej må ske, om därigenom en försämrad fastighetsindelning skulle bli följden.

Utan varje begränsning av möjligheten att vid frivilligt ägoutbyte utgiva vederlag i pengar för underskott i tilldelning av mark skulle i det frivilliga ägoutbytet kunna företagas transaktioner, som i själva verket äro att anse såsom köp. Härigenom skulle öppnas möjlighet att kringgå de särskilda regler som omgärda fastighetsköpet. Med hänsyn härtill anser jag det erforderligt, att fortfarande begränsa möjligheten att vid frivilligt ägoutbyte byta jord mot pengar. Begränsningen synes lämpligen böra ha det innehållet, att en fastighet ej får minskas med mera än tio procent.

Då det gäller att taga ståndpunkt till frågan i vilken mån man skall giva myndigheterna möjlighet att utan frivillig medverkan av samtliga jordägare genomföra ägoutbyte i rationaliseringssyfte, är att beakta, att — såsom tidigare antytts — spørgsmålet ingår såsom en del i ett av de centrala problem, som måste lösas i den blivande fastighetsbildningslagstiftningen. Starka skäl tala för att detta problem i sin helhet prövas i ett sammanhang. Det synes mig därför ej vara lämpligt att nu upptaga frågan om ändrade regler rörande tvångsågoutbyte i hela dess vidd. Gällande jorddelningslag innehåller emellertid redan vissa regler om ägoutbyte, vilka kunna betecknas såsom tvångsåtgärder i rationaliseringssyfte. Jag tänker härvid på bestämmelserna om tvångsågoutbyte, syftande till en lämpligare arrondering. Hinder synas mig ej föreligga att nu pröva spørgsmålet huruvida man inom den ram som gällande lag sålunda uppdrager kan genom smärre jämkningar underlätta arronderingsrationaliseringen.

En av de ändringar beträffande förutsättningarna för tvångsågoutbyte, som de sakkunniga förordat, innebär — såsom tidigare framhållits — att det enligt 8 kap. 1 § första stycket för gränsjustering nu gällande villkoret att gränsen går i bukter eller brytningar skall slopas. Förslaget bygger på den tanken att det på grund av naturförhållanden eller andra likartade omständigheter kan vara lämpligare att en gräns har en bruten än en rak sträckning. Samtliga remissinstanser utom en har biträtt förslaget. Även jag ansluter mig i princip till detsamma.

I sitt remissyttrande har lantmäteristyrelsen ifrågasatt, att syftemålet med bl. a. nu förevarande form av ägoutbyte skulle angivas vara — icke såsom enligt gällande lag vinnande av bekvämare ägoanordning — utan ernående av en lämpligare fastighetsindelning. Då detta förslag skulle leda till att förändring beträffande storlek och ägoslagssammansättning skulle uppställas såsom ett direkt syfte med åtgärden, kan jag av skäl som tidigare anförts icke ansluta mig till förslaget. Bibehållande av bestämmelsen att syftemålet med ägoutbytet skall vara att uppnå en bekvämare ägoanordning kan ej anses medföra risk för att man genom denna art av ägoutbyte skulle erhålla fastigheter med försämrad ägosammansättning. Då här är fråga om tvångsågoutbyte, ligger det i sakens natur att förrättningsmännen ej förordna om ett utbyte, som skulle ha dylik verkan.

De sakkunniga ha även föreslagit införande av en ny art av tvångsågoutbyte. Förutsättningar för denna skulle vara, att utbytet berör jordbruksfastighet, att genom ägoutbytet en bekvämare ägoanordning vinnes och att utbytet prövas medföra betydande fördel för jordbruksnäringen.

Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen ha sedan länge önskemål framförts om en vidgning av möjligheten att företaga tvångsågoutbyte i den riktning sakkunnigförslaget innebär. Enligt min mening föreligger behov av en dylik bestämmelse exempelvis i det fallet, att på en ort med olämplig fastighetsarrondering flertalet fastighetsägare ha enats om lantmäteriatgärder, som skulle leda till en önskvärd ägoanordning, medan någon enstaka markägare vägrar lämna sin medverkan.

Vid bedömandet av frågan om en sådan bestämmelse bör införas torde en jämförelse med jorddelningslagens regler om omskifte kunna vara av värde. Enligt denna lag är jordägare skyldig att under vissa i lagen angivna förutsättningar underkasta sig omskifte. Den centrala av dessa förutsättningar är att genom omskiftet skifteslagets ägor kunna erhålla en för deras skötsel lämpligare indelning och därigenom uppbringas till större avkastning och högre värde samt att skiftet för delägarna i allmänhet kommer att medföra fördelar, som väsentligen överväga de av skiftet följande kostnader och olägenheter. Vid bedömandet av innebörden i dessa förutsättningar är att beakta, att vid framläggandet 1947 av förslaget till ändringar i 19 kap. 3 § jorddelningslagen jag såsom skäl för att lämna skiftesreglerna å sido anförde bl. a., att de lämplighetskrav, som i förslaget uppställdes för nybildning genom avstyckning, torde komma att analogivis vinna tillämpning vid tolkningen av de mera allmänt avfattade villkoren för skifte av odelad jord. Självfallet är det önskvärt, att om förutsättning för omskifte föreligger, man skall kunna nå det med omskiftet åsyftade resultatet genom att begagna en mindre omfattande och enklare förrättningsform än omskifte. En sådan förrättningsform är ägoutbyte, vilket kan karakteriseras som ett omskifte i miniatyr. Att skapa möjlighet att genomföra ägoutbyte tvångsvis i syfte att på denna väg uppnå ett omskiftes fördelar måste därför anses ligga i linje med jorddelningslagens nuvarande regler.

Jag finner sålunda, att ett stadgande bör införas, som öppnar möjlighet att i vissa fall genomföra ägoutbyte tvångsvis i syfte att uppnå en bekvämare ägoanordning. En förutsättning bör uppenbarligen vara, att ägoutbytet berör jordbruksfastighet. Vidare bör stadgandets räckvidd i så måtto begränsas att det ifrågasatta ägoutbytet skall medföra betydande fördel för jordbruksnäringen. Då ordet »jordbruksnäringen» — vilket också återkommer i 19 kap. 3 § — i förevarande sammanhang uppenbarligen har en vidsträckt innebörd och sålunda åsyftar även fall, då fråga är om mindre fastigheter och mindre områden, saknas anledning att, såsom ett par remissinstanser föreslagit, utbyta detsamma mot annat uttryck.

I likhet med de sakkunniga anser jag, att en regel av nu angiven innebörd bör tillämpas med omdöme och varsamhet. Ägoutbyte som här avses torde sålunda icke städse böra genomföras tvångsvis så snart en formell möjlighet föreligger därtill. Att i lagtext närmare angiva de omständigheter, som böra föranleda att möjligheten icke skall utnyttjas, torde ej vara möjligt. Detta torde böra överlämnas åt jorddelningsmyndigheternas bedömande från fall till fall. Genom att i lagtexten utsäga, att under de angivna för-

utsättningarna ägoutbyte »må» äga rum, torde vad sålunda åsyftats komma till uttryck tillräckligt tydligt.

I 8 kap. 2 § fastslås beträffande tvångsågoutbytena den förut anmärkta principen att de ägor, som utbytas mot varandra, skola vara av lika uppskattningsinnehåll enligt gradering, verkställd på sätt i 11 kap. sägs. I paragrafen upptages dock det undantaget att vid skillnad i uppskattningsinnehåll inom en tvåprocentram ägoutbytet likväl må genomföras, därvid vederlag för för liten tilldelning av mark skall utgå i pengar. De sakkunniga ha såsom tidigare berörts föreslagit att räckvidden av undantaget skall vidgas; tvåprocentgränsen föreslås ersatt med en tioprocentgräns.

För att en lämplig arrondering av ägorna skall kunna komma till stånd kräves stundom, att smärre jämkningar ske beträffande fastigheternas storlek och ägosammansättning. Att nu gällande tvåprocentgräns starkt inskränker ägoutbytesinstitutets användbarhet står utan vidare klart. Även om man, såsom jag tidigare framhållit, nu bör helt lämna åsido tvångsåtgärder syftande till rationalisering ur storleks- och ägosammansättnings-synpunkt och sålunda uteslutande har tanke på ägoutbyten med ändamål att uppnå bättre arrondering, framstår en utvidgning av möjligheten att utgiva vederlag i pengar för underskott i jord såsom behöfvig. Vid bedömning av huru stor utvidgning man bör göra är å ena sidan att beakta, att genom begränsningen av syftemålet med ägoutbytet procentgränsens betydelse i viss mån minskats. Denna begränsning måste nämligen i väsentlig mån undanröja de farhågor, som den föreslagna tioprocentgränsen skulle kunna föranleda, om såsom mål för ägoutbytet uppställes att vinna en lämpligare fastighetsindelning. Med den av mig förordade utformningen av syftemålet är det sålunda uteslutet att genom tvångsågoutbyte betydligt utöka en liten fastighets ägovälde med mark från en större fastighet. Å andra sidan föranleder syftemålets begränsning, att något behov ej föreligger att mera avsevärt öka möjligheten att byta jord mot pengar. Med beaktande av nu anförda omständigheter anser jag, att man för närvarande bör stanna vid att utbyta den nuvarande tvåprocentgränsen mot en femprocentgräns. Det synes mig ej med fog kunna göras gällande att ett avstående av mark mot vederlag i pengar inom den nu förordade ramen och under de förutsättningar i övrigt, som skola föreligga, kan anses innebära något oberättigat intrång. Ej heller kan det väntas, att det med den föreslagna marginalen kommer att uppstå några olägenheter av betydelse för den som får ett icke önskat tillskott i mark. Med hänsyn härtill synes det mig ej erforderligt att — såsom lantmäteristyrelsen ifrågasatt vid genomförande av en tioprocentgräns — utbyta det nu upptagna särskilda villkoret att utbytet ej får lända någon delägare till förfång mot det strängare villkoret att utbytet ej får lända någon delägare till skada.

I anslutning till det anförda vill jag understryka angelägenheten av att lantmätarna nära samarbeta med lantbruksnämnderna, så snart det ifrågasättes ett ägoutbyte, som ligger inom jordbruksrationaliseringens område. Av särskild vikt är detta, då fråga är om storleksrationalisering vid frivilligt ägoutbyte eller det ifrågasättes att genomföra arronderingsrationalisering

genom tvångsågoutbyte. Utan närmare motivering torde vara klart, att ett tvångsågoutbyte av nu åsyftad art som regel ej bör komma till stånd, om lantbruksnämnden ställer sig avvisande.

Jag får härefter övergå till några detaljspörsmål, som sammanhånga med de nu förordade reglerna och deras närmare utformande.

I likhet med vad en remissinstans anfört torde förutsättningarna för den nya arten av tvångsågoutbyte böra upptagas i 1 § av 8 kap., lämpligen såsom ett nytt fjärde stycke.

Emot den av de sakkunniga föreslagna procentregelns utformning har i åtskilliga remissyttranden anförts, att det icke vore lämpligt att anknyta procentgränsen till uppskattningsinnehållet av den fastighet, från vilken den större ägan vore avsedd att tagas. Om icke vidlyftig och kostsam gradering verkställdes, vore nämligen många gånger uppskattningsinnehållet en osäker mätare på nämnda fastighets värde. Förslag ha därför framförts att jämförelsen i stället borde ske mellan den i pengar omräknade skillnaden i uppskattningsinnehåll för de ägor som skola utbytas, å ena, samt taxeringsvärdet å den fastighet, från vilken den större ägan är avsedd att tagas, å andra sidan.

Vissa olägenheter av främst praktisk natur äro obestriddigen förknippade med den av de sakkunniga föreslagna ordningen och en tänkbar väg att undvika dem synes vara den under remissbehandlingen anvisade. Emellertid kräver en reform i denna riktning lösandet av åtskilliga problem av delvis invecklad och vittsyftande art. Jag finner det därför icke lämpligt att i förevarande sammanhang närmare ingå på det under remissbehandlingen framkomna förslaget. Därtill kommer, att de olägenheter, som äro förbundna med den av de sakkunniga föreslagna ordningen, synas i väsentlig mån kunna undvikas därigenom att — såsom de sakkunniga uttalat — i sådana fall, då penninglikviden uppenbarligen ligger inom den av lagen medgivna gränsen, en mera summarisk överslagsberäkning eller bedömning bör vara tillfyllest, om parterna förklara sig åtnöjas därmed.

Då ägoutbytet berör samfällad mark, skall enligt nu gällande ordning jämförelsen ske mellan de till utbyte ifrågasatta områdenas skillnad, å ena, samt det samfällda området, å andra sidan. Häri ha de sakkunniga ej föreslagit ändring. Under remissbehandlingen har uttalats, att genom spärregelns anknytning till det samfällda området möjligheterna att genomföra ägoutbyten beträffande dylika områden bli särskilt små. Spärregeln bör, har det gjorts gällande, i stället taga sikte på de fastigheter, som äga del i samfälligheten. Vad sålunda anförts synes välgrundat. Uppskattningsinnehåll måste visserligen i sådant fall bestämmas för alla de fastigheter som äga del i samfälligheten och detta torde stundom medföra betydande arbete och kostnader. Då emellertid i dessa fall som regel en mera summarisk överslagsberäkning torde kunna ske, synes nyssnämnda omständighet ej böra anses utgöra hinder mot det framförda förslaget. Det torde därför böra upptagas ett stadgande av innehåll, att om ägovidd med det högre uppskattnings-

innehållet är avsedd att tagas från område samfällt för flera ägotlotter, procenttalet skall beräknas å ägotlotternas sammanlagda uppskattningsinnehåll.

I detta sammanhang må ock beröras ett spörsmål, som kan uppkomma, om ett ägotbyte avses att i enlighet med stadgandet i 8 kap. 1 § femte stycket i lagrummets föreslagna lydelse genomföras i form av ett triangelbyte, I ett dylikt fall kunna ägarna till två av de berörda fastigheterna vara ense om ägotbytet, medan den tredje fastighetens ägare bestrider detsamma. Hinder lär ej möta att därvid bedöma ägotbytet tillåtligt beträffande de två förstnämnda fastigheterna enligt reglerna om frivilligt ägotbyte och i fråga om den tredje fastigheten enligt stadgandena om tvångsägotbyte.

Vid såväl tvångsägotbyte som frivilligt ägotbyte måste även beaktas att den rätt in-teckningshavare och innehavare av andra begränsade saktätter ha ej försämrats. Jorddelningslagen innehåller i sin nuvarande lydelse ingen särskild regel i detta syfte beträffande tvångsägotbyte. Anledningen härtill är tydligen, att då byte av jord mot pengar vid sådant ägotbyte kan ske endast inom en tvåprocentgräns, sådan särskild regel ansetts obehöfelig. För frivilligt ägotbyte, där i stället för tvåprocentregeln gäller att de till utbyte ifrågasatta ägorna skola ha väsentligen lika uppskattningsinnehåll, har däremot stadgats, att utbytet ej får ske med mindre sådan rättsägare, varom nu är fråga, medger ägotbytet eller det är uppenbart, att utbytet icke kan lända honom till skada.

Det förut förordade förslaget att vid tvångsägotbyte ersätta tvåprocentregeln med en femprocentregel påkallar, att även vid denna ägotbytesform en särskild regel till skydd för innehavare av begränsad sakrätt måste finnas. Sakkunnigförslaget innebär, att den för frivilligt ägotbyte nu gällande oskadlighetsprövningen utsträcker sig äfven till tvångsägotbyte. Mot oskadlighetsprövningen sådan den nu är utformad kan enligt min mening anföras erinringar av principiell art. Oskadlighetsprövningen innebär nämligen att av hänsyn till in-teckningshavarna ett av jordpolitiska eller likartade synpunkter önskvärt ägotbyte kan förhindras. Men in-teckningshavarnas intresse kräver ej annat, än att om ägotbytet befinnes medföra risk för deras säkerhet, de skola få hålla sig till den utgående ersättningen. Regeln till skydd för in-teckningshavarna bör alltså icke utmynna i ett förbud mot ägotbytet utan i ett nedsättnings- och fördelningsförfarande beträffande ersättningen. Vid tvångsägotbyte enligt fastighetsbildningslagen — där gränsen för möjligheten att byta mark mot pengar för flertalet fall nås vid tio procent — skall också ersättningen städse nedsättas och fördelas. Ej heller denna ordning är dock i allo tillfredsställande. Förfarandet är tungrott och omständligt; detta är en betydande olägenhet särskilt i de fall, då ersättningen uppgår till mycket litet belopp eller då utbytet uppenbarligen ej medför någon fara för in-teckningshavarna. En lämplig ordning kan däremot ernås, därest det först meddelas en generell föreskrift om nedsättningsförfarande och det därjämte gives ett stadgande av innebörd, att nämnda föreskrift ej skall gälla, om samtliga innehavare av begränsade saktätter med-

giva, att nedsättningsförfarande ej skall äga rum, eller ock det är uppenbart, att utbytet ej kan lända dylik innehavare till skada. Jag förordar en sådan ordning vid tvångsågoutbyte.

Vid bedömande av spörsmålet hur man skall tillgodose inteckningshavarnas intresse är läget i viss mån ett annat vid frivilligt ägoutbyte än då fråga är om tvångsågoutbyte. Vid tvångsågoutbyte stå de allmänna jordpolitiska synpunkterna i förgrunden, medan genomförandet av ett frivilligt ägoutbyte mera är ett delägarnas intresse, låt vara att även därvid nämnda synpunkter skola beaktas. Vid frivilligt ägoutbyte framstår det därför icke i samma grad som vid tvångsågoutbyte såsom otillfredsställande att av hänsyn till inteckningshavarna förhindra ägoutbytes genomförande. Jag anser därför att man åtminstone för närvarande bör bibehålla nu gällande ordning, att en förutsättning för att frivilligt ägoutbyte skall få äga rum är, att innehavare av begränsad sakrätt medger utbytet eller det är uppenbart, att utbytet icke kan lända honom till skada.

Enligt min mening kunna de föreslagna reglerna icke anses innebära någon risk för att inteckningshavarnas ställning äventyras. Jag vill dock understryka, att villkoret, att det är uppenbart att ägoutbytet icke kan lända inteckningshavare till skada, icke kan anses uppfyllt, därest det föreligger den ringaste tveksamhet därom hos den prövande myndigheten.

Utöver de nu behandlade reformerna i fråga om ägoutbytesinstitutet ha de sakkunniga föreslagit, att den i 6 kap. 8 § fastighetsbildningslagen upptagna särbestämmelsen i syfte att främja fastighetsindelningens bringande i överensstämmelse med plan skall överflyttas till jorddelningslagen och därigenom bli tillämplig även å områden, som ej falla under fastighetsbildningslagen. Jag förordar i princip att möjlighet öppnas att genomföra tvångsågoutbyte i detta syfte även inom områden, å vilka jorddelningslagen är tillämplig.

De sakkunniga ha föreslagit den jämkningen i förhållande till vad nu gäller att byggnadsplan upptages bland de planformer, som skola kunna ligga till grund för denna form av tvångsågoutbyte. Några remissmyndigheter ha framfört erinringar häremot. Då allmän enighet råder om att fastställd generalplan skall kunna ligga till grund för tvångsågoutbyte, torde anledning saknas att ej tillerkänna en enligt nya byggnadslagen fastställd byggnadsplan samma verkan. Vad åter gäller äldre byggnadsplaner må erinras om att, såsom jag anfört i proposition nr 232 till 1947 års riksdag med förslag till ändringar i bl. a. jorddelningslagen, sådana planer ibland utlagts över orimligt stora områden utan större hänsyn till om någon tätbebyggelse inom planområdet i mera väsentlig omfattning vore att vänta under överskådlig tid. Med hänsyn härtill kan man vara tveksam om dylika planer böra kunna utgöra grund för tvångsågoutbyte. Å andra sidan torde det vara oomtvistligt, att många äldre byggnadsplaner icke kunna sägas vara överdimensionerade och ett uteslutande av dylika planer skulle uppenbarligen vara ägnat att i väsentlig mån minska betydelsen av den nu föreslagna

åtgärden. Man torde därför böra i lagen bland de institut, som skola kunna ligga till grund för denna art av tvångsägotbyte, upptaga byggnadsplan utan inskränkning. Emellertid bör det ankomma på jorddelningsmyndigheterna att i det särskilda fallet pröva huruvida en före den 1 januari 1948 fastställd byggnadsplan är av beskaffenhet att lämpligen kunna utgöra grundval för tvångsägotbyte.

Att på sätt lantmäteristyrelsen föreslagit vidtaga jämkning i de sakkunnigas förslag i syfte att genom ägotbyte åstadkomma ändamålsenlig fastighetsindelning inom kvarter, som utlagts genom byggnadsplan, synes ej böra ifrågakomma. Anledningen till att man kan låta fastställda planer utgöra grundval för tvångsägotbyte är den prövning, som föregått fastställelsen, men sådan prövning föreligger ej i det av lantmäteristyrelsen åsyftade avseendet. För övrigt må anmärkas, att med den utformning, jag förut föreslagit för regeln om tvångsägotbyte för gränsjustering, denna regel ej sällan kan vinna tillämpning i de nu åsyftade fallen.

Det lämpligaste ur systematisk synpunkt torde vara att förutsättningar-
na för den sålunda förordade arten tvångsägotbyte upptagas i 8 kap. under en ny paragraf, betecknad 1 a §.

Det nu från huvudregeln, att de utbytta ägorna skola ha samma uppskattningssinnehall, för denna form av tvångsägotbyte gällande undantaget att byte av jord mot pengar må ske inom en tjugufemprocentgräns bör bibehållas. För övriga former av ägotbyte enligt fastighetsbildningslagen gäller nu att byte av mark mot pengar får ske inom en tioprocentram. Denna ordning bör fortfarande gälla. Med hänsyn till att i det föregående för tvångsägotbyte enligt jorddelningslagen i andra fall än dem, som avse främjande av överensstämmelse mellan fastighetsindelningen och plan, förordats en femprocentregel, erfordras en särskild föreskrift i fastighetsbildningslagen att tioprocentregeln skall gälla för andra fall än planfallen. Föreskriften torde lämpligen böra upptagas i 6 kap. 8 §. Den för tvångsägotbyte enligt jorddelningslagen föreslagna ordningen för ersättningens betalning och fördelning är väl avpassad även för tvångsägotbyten i stad och bör vinna tillämpning även där.

I syfte att förhindra frivilligt ägotbyte, som skulle försvåra fastighetsindelningens bringande i överensstämmelser med plan, torde uttryckligt förbud mot dylikt ägotbyte böra upptagas i lagen.

Vad i detta avsnitt föreslagits föranleder ändringar i 8 kap. 1, 2 och 4 §§ jorddelningslagen, införande av en ny paragraf, betecknad 1 a §, i samma kapitel samt ändring av 6 kap. 8 § fastighetsbildningslagen.

VIII. Sammanträde för avslutande av lantmäteriförrättning.

Gällande rätt.

I 16 kap. 1 § jorddelningslagen stadgas, att sedan alla till ett laga skifte hörande frågor — till vilka bland annat hör frågan om fördelningen av kostnaderna för förrättningen — blivit avgjorda, lantmätaren skall å sammanträde med delägarna för dem tillkännagiva, att förrättningen är slutad. Föreskriften gäller jämlikt 20 kap. 6 och 8 §§ även förrättningar angående gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning och bildande av gemensamhetsskog utan samband med laga skifte samt angående fastställande av vederlag för jord, som frånvunnits ägolott, ävensom delning av fiske.

Någon bestämmelse om den plats, där sammanträde med delägarna skall äga rum, meddelas icke i jorddelningslagen. Lagen torde emellertid allmänt tolkas så, att alla sammanträden skola hållas där den jord, förrättningen avser, är belägen.

I fråga om avstyckning saknas föreskrift om särskilt sammanträde endast för förrättningens avslutande och av lagens förarbeten framgår, att avslutandet avsetts skola bestå i en av förrättningsmannen i protokollet under viss dag gjord anteckning, vilken skulle kunna verkställas annorledes än på sammanträde. Detta sker också ofta på förrättningsmannens tjänstelokal.

Fastighetsbildningsakkunniga.

Rörande praxis vid andra förrättningar än avstyckningsförrättningar ha de sakkunniga anfört, att om lantmätaren, då han sista gången hade anledning att hålla sammanträde med delägarna, funne, att avskrifter av alla handlingarna icke kunde färdigställas inom femton dagar, han — till följd av stadgandet i 16 kap. 2 § att exemplar av handlingarna skall utlämnas inom femton dagar efter avslutningssammanträdet — torde anse sig skyldig att ännu en gång bege sig till förrättningsstället endast för att officiellt förklara förrättningen avslutad. Och om genom domstols lagakraftvunna utslag förklarats, att påbörjad förrättning icke finge äga rum, ansåges det nu nödvändigt att hålla ytterligare ett sammanträde i orten allenast för att förrättningsmännen skulle bli i tillfälle att meddela beslut rörande fördelning av kostnaden för förrättningen jämte besvärshänvisning därutinnan.

De sakkunniga ha angående praxis vid avstyckningsförrättningar framhållit, att för det fall att genom beslut av domstol eller länsstyrelse tillstånd eller medgivande till ifrågasatt avstyckning efter underställning vägrats, lantmätarna brukat hålla ett särskilt sammanträde för att meddela beslut rörande fördelningen av kostnaderna för förrättningen och ansett sig nödsakade att för ändamålet göra en särskild resa till förrättningsstället. En möjlighet att undvika den omgång och det besvär, en sådan anordning förorsakade, hade emellertid anvisats av lantmäteristyrelsen i cirkulär till rikets lantmätare den 30 juni 1949.

I detta cirkulär har föreslagits följande tillvägagångssätt: I samband med att underställning av tillståndsfrågan beslutas meddelar lantmätaren sakägarna, att om tillstånd till avstyckningen vägras av vederbörlig myndighet, förrättningen kommer att avslutas på förrättningsmannens tjänstelokal. Vidare behandlas, under samma förutsättning, kvarstående frågor om kostnadsfördelning m. m. Skulle tillstånd till avstyckningen lämnas, förfaller beslutet om kostnadsfördelning m. m. Om däremot tillstånd vägras, träder beslutet i tillämpning och lantmätaren torde då efter vederbörlig underrättelse till sakägarna kunna avsluta förrättningen på sin tjänstelokal. Samma förfaringssätt torde kunna användas även i vissa andra liknande fall, t. ex. då uppehåll göres i avstyckningsförrättning för att bereda jordägare tillfälle att söka tillstånd till förvärv enligt bolagsförbudslagen eller jordförvärvslagen.

Enligt vad de sakkunniga anfört har, med hänsyn till utformningen av 16 kap. 1 §, någon motsvarande anordning för andra förrättningar än avstyckning icke kunnat åvägbringas i administrativ ordning.

De sakkunniga ha uttalat, att de funne nuvarande ordning — fränsett den som gällde för avstyckningsförrättningar — ytterligt opraktisk, tidsödande och kostsam. De förordade sådan uppmjukning av 16 kap. 1 §, att avslutningssammanträde icke bleve under alla förhållanden obligatoriskt, varefter en provisorisk lösning i administrativ ordning kunde åvägbringas på motsvarande sätt som skett beträffande avstyckning. Självfallet utginge de sakkunniga därvid från att lantmäteristyrelsens blivande anvisning i ämnet utformades med nödig försiktighet. Någon risk ur rättssäkerhetens synpunkt borde förfarandet då enligt de sakkunnigas uppfattning icke innebära.

Den förordade uppmjukningen har av de sakkunniga föreslagits skolas därigenom, att i 16 kap. 1 § stadgas, att lantmätaren skall å sammanträde med delägarna eller på annat lämpligt sätt för dem tillkännagiva, att förrättningen är slutad.

Yttrandena.

De sakkunnigas förslag har mötts av erinringar eller föranlett betänksamhet hos endast några få remissinstanser.

Bland dessa är *ägodelningsdomaren i Uppsala läns södra domsaga*, som framhållit, att då det i lagen föreskrivna avslutandet av förrättning hade den viktiga funktionen att utgöra utgångspunkt för besvärstidens beräkning, det syntes mindre lämpligt att i lagen ha en så vag bestämmelse som nu ifrågasattes. Det torde, när avslutande icke skulle ske på sammanträde, i själva lagen böra finnas föreskrifter om hur detta avslutande skulle äga rum eller i vart fall hur det skulle meddelas delägarna. Anmärkning av liknande innebörd har framställts av *överlantmätaren i Jönköpings län*. Denne har sålunda uttalat, att i lagtexten borde vara klart utsagt vad som fordrades för att besvärstiden skulle anses lagligen bekantgjord. Han har föreslagit, att det i 16 kap. 1 § föreslagna uttrycket »eller på annat lämp-

ligt sätt för dem tillkännagiva, att förrättningen är slutad, samt meddela underrättelse om vad som skall iakttagas — — —» utbyttes mot orden »eller ock genom tillkännagivande på motsvarande sätt som är stadgat om tillkännagivande av tid för skiftets vidare handläggning meddela underrättelse om att förrättningen är avslutad och om vad som skall iakttagas — — —». 3 kap. 11 § andra stycket bleve härigenom tillämpligt. Även 19 kap. 21 § första stycket borde ändras till överensstämmelse med vad sålunda föreslagits.

Svea hovrätt har mot förslaget framfört endast den anmärkningen att av lagtexten borde framgå, att lantmätaren skulle på förhand meddela sakägarna, att förrättningen komme att förklaras avslutad viss dag. *Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* har understrukit vikten av att de blivande anvisningarna av lantmäteristyrelsen utformades på sådant sätt, att garantier skapades för att samtliga sakägare i god tid före klagotidens utgång erhöle underrättelse om dagen för förrättnings avslutande och om vad de hade att iakttaga för fullföljd av talan.

Styresmannen för den särskilda skiftesorganisationen i Kopparbergs län har förklarat, att då det icke vore lämpligt, att större laga skiften avslutades på annat sätt än å sammanträde, besvärshänvisning icke heller borde avgivas annorlunda än vid avslutningssammanträdet.

Ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga har anfört, att då förslaget endast innefattade en provisorisk lösning, som framdeles komme att ersättas av lagstiftning, förslaget kunde godtagas.

Departementschefen.

Med undantag för avstyckningsförrättning läser enligt nuvarande ordning jorddelningsförrättning icke kunna avslutas på annat sätt än vid sammanträde på platsen. Om t. ex. avskrifter av samtliga handlingar icke kunna färdigställas inom femton dagar efter det sista för förrättningen i och för sig behövlige sammanträdet eller om genom domstols laga kraft vunna utslag i underställd fråga förklarats, att förrättningen ej får äga rum, erfordras därför ett särskilt sammanträde, vid vilket kanske ej förekommer annat än att förrättningen förklaras avslutad. Denna ordning, som medför onödiga kostnader, är uppenbarligen icke ändamålsenlig. En reform framstår därför som synnerligen önskvärd.

Därvid är emellertid att beakta, att avslutandet av förrättningen utgör utgångspunkten för besvärstiden. Det är därför angeläget, att envar delägare får vetskap om när förrättningen förklaras avslutad, och garantierna här för torde böra upptagas i lagen. Med hänsyn härtill kan de sakkunnigas förslag, enligt vilket avslutandet skulle ske därigenom att lantmätaren å sammanträde med delägarna eller »på annat lämpligt sätt» för dem tillkännagiver att förrättningen är slutad, icke anses vara tillfredsställande. Jag vill i stället förorda, att lantmätaren skall avsluta förrättningen å sammanträde med delägarna eller annorledes å dag, som vid sammanträde angivits eller om vilken delägarna underrättats genom tjänsteskrivelser eller på annat

sätt, varom överenskommelse träffats vid sammanträde. Härigenom torde önskvärd förenkling kunna vinnas samtidigt som risken att delägare utan eget förvållande skulle sakna vetskap om tiden för avslutandet måste betecknas som mycket ringa. Genom en dylik bestämmelse blir det möjligt att på alla förrättningar tillämpa den ordning, som lantmäteristyrelsen i det tidigare omnämnda cirkuläret förordat för avstyckningar.

Då det ej gjorts gällande, att nuvarande ordning för avslutande av avstyckningsförrättningar medfört olägenheter, synes ej skäl föreligga att, såsom en remissinstans ifrågasatt, nu vidtaga ändring på denna punkt.

Angående den närmare utformningen av de lagändringar, som föranledas av den här förordade reformen, får jag hänvisa till vad som i avsnitt XV anföres vid 16 kap. 1, 2 och 4 §§, 20 kap. 6 och 8 §§ samt 21 kap. 20 § jorddelningslagen ävensom 5 kap. 13 § fastighetsbildningslagen.

IX. Utlämnande av handlingar och karta.

Gällande rätt.

I fråga om laga skifte gäller jämlikt 16 kap. 2 § jorddelningslagen, att vid avslutningssammanträdet eller inom femton dagar därefter ett exemplar av alla skifteshandlingarna skall överlämnas till en därtill utsedd skiftesdelägare mot bevis, som skall bifogas konceptakten. Då handlingarna utgivas efter avslutningssammanträdet må de enligt samma lagrum med posten eller genom utmätningsmannen i orten tillställas den utsedde delägaren.

Vad sålunda stadgats gäller enligt 16 kap. 3 § även vid ägoutbyte samt vid sådan särskild likvidförrättning, som avses i 14 kap. 10 §.

I 16 kap. 7 § stadgas skyldighet för lantmätaren att till delägarna utlämna ett exemplar av skifteskartan inom ett år eller i vissa fall sex månader från det beslut om fastställelse av skiftet vunnit laga kraft. Även i detta fall skall bevis om utlämnandet anskaffas och bifogas koncepthandlingarna. Utlämnandet må ske med posten eller genom utmätningsmannen i orten.

Vid vissa gränsbestämningar under laga skifte — sådana som avses i 7 kap. 3 och 4 §§ och vid vilka förening om gränsens sträckning ej kommit till stånd — skall jämlikt 7 kap. 5 § lantmätaren inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslut i rågångsfrågan meddelats, utgiva eller med posten översända ett exemplar av kartan och protokollet över förrättningen till en av rågrannarna. Enligt 7 kap. 8 §, som avser bestämmande av gräns mot allmänt vattenområde, skall inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslut meddelats, ett exemplar av kartan och protokollet över förrättningen utgivas eller med posten översändas till det allmännas ombud och ett exemplar till en av delägarna. 7 kap. 5 och 8 §§ innehålla icke föreskrift om att bevis rörande utlämnandet skall bifogas konceptakten.

Vad angår avstyckningsförrättning har förrättningsmannen enligt 19 kap.

21 § att inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad tillställa sökanden eller därtill utsedd sakägare ett exemplar av förrättningshandlingarna. Där handlingarna icke utgivas å sammanträde, må tillställandet ske med posten eller genom utmätningsmannen i orten. Bevis om tillståndet skall bifogas konceptakten.

Avstyckningskartan skall enligt 19 kap. 22 § utlämnas till sakägarna inom fyrtiofem dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft. Utlämnandet må ske med posten eller genom utmätningsmannen i orten. Bevis om utlämnandet skall bifogas konceptakten.

Vid gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning och bildande av gemensamhetsskog utan samband med laga skifte och vid fastställande av vederlag för jord, som frånvunnits ägolott, gälla enligt 20 kap. 6 § föreskrifterna i 16 kap. Jämlikt 20 kap. 8 § är så ock fallet vid delning av fiske.

Vad angår avstyckningsförrättning enligt fastighetsbildningslagen stadgas i 5 kap. 13 § denna lag, att förrättningsmannen å avslutningssammanträdet skall utgiva ett exemplar av samtliga förrättningshandlingar mot bevis, som bilägges konceptakten. Avstyckningskartan skall enligt 5 kap. 14 § inom trettio dagar från det fastställelsebeslutet vunnit laga kraft av förrättningsmannen utlämnas till vederbörande sakägare.

Fastighetsbildningssakkunniga.

I fråga om föreskrifterna att bevis om utlämnandet av handlingar och utlämnandet av karta skola fogas vid konceptakten ha de sakkunniga anfört, att dessa föreskrifter torde få hänföras till sådant som kunde karakteriseras såsom reminiscenser från en gången tid, då lantmätarens ställning varit en annan än nu. Föreskrifterna hade i praktiken visat sig vara olämpliga. Mottagaren uraktläte ofta att underteckna och insända beviset, och om föreskrifterna verkligen skulle strikt iakttagas — vilket ofta inte torde vara fallet — bleve påminnelser och tidsspillan oundvikliga. De sakkunniga kunde för sin del ej finna annat, än att en anteckning ex officio i diarium eller konceptakt eller på annat lämpligt, i administrativ väg anvisat sätt om handlingarnas och kartornas utlämnande eller översändande, eventuellt även rekommendation av försändelsen, borde vara tillfyllest. De sakkunniga ha med anledning härav föreslagit lagändring, innebärande ett slopande av kravet på att bevis om utlämnandet av karta och handlingar skola bifogas konceptakten.

Beträffande bestämmelserna om att handlingarna skola utgivas till sakägarna vid avslutandet av en jorddelningsförrättning eller inom viss tid därefter, kortare än besvärstiden, ha de sakkunniga framhållit, att desamma givetvis motiverades därav, att sakägare, som vore missnöjd med förrättningen, skulle få tillfälle att taga närmare del av protokoll och övriga handlingar för att kunna överväga, om han skulle anföra besvär, samt, om han beslutade sig härför, kunna precisera besvären i anslutning till de under förrättningen fattade besluten. Från lantmätarhåll hade framhållits,

att det, särskilt vid avstyckningsförrättningar, innebure en avsevärd olägenhet att behöva till sakägarna redovisa resultatet av förrättningen i två etapper. Därvid hade framhållits, att sakägarna när de vore nöjda med förrättningen, d. v. s. i flertalet fall, icke hade någon som helst nytta av handlingarna förrän förrättningen faststälts och kartan utlämnats. Det hade därför ifrågasatts, huruvida icke, i vart fall då avstyckningsförrättningen blivit enligt 21 kap. 22 § andra stycket av sakägarna godkänd, med utlämnandet av handlingarna kunde få anstå till dess kopia av kartan utlämnades. Från andra håll hade föreslagits en generell regel i jorddelningslagen att, där sakägarna ej annat begärde, handlingarna ej behövde utgivas förrän samtidigt med kartan efter fastställelsen.

De sakkunniga ha funnit de sålunda framförda synpunkterna värda beaktande samt vidare anfört:

I detta sammanhang inskränka sig dock de sakkunniga till att förorda en lagändring beträffande avstyckningsförrättningar. Under år 1947 avslutades nära 29 000 avstyckningsförrättningar enligt jorddelningslagen. Även en till avstyckningsförrättningar begränsad reform skulle därför medföra påtaglig lättnad beträffande lantmätarnas expeditionsgöromål. De sakkunniga föreslå på grund härav, att i 19 kap. 21 § tillägges, att, om sakägarna förklara sig åtnöjas därmed, med utlämnandet av förrättningshandlingarna må anstå till dess kartan skall utgivas.

I sådana fall, där förrättningsmannen meddelar beslut, att avstyckningsförrättning icke kan äga rum, eller eljest fråga om sådan förrättning förfallit och alltså någon fastställelse icke förekommer och oftast någon karta ej upprättas, torde få anses ligga i sakens natur, att något uppskov med utlämnandet av handlingarna icke kan ifrågakomma.

Fall kunna inträffa, då sakägarna äro nöjda med en avslutad avstyckningsförrättning men vederbörande myndighet finner skäl att vägra fastställelse. Sakägarna kunna då vilja anföra besvär över beslutet. De kunna för detta ändamål behöva tillgång icke endast till det beslut, de vilja klandra, utan även till förrättningshandlingarna. Hinder föreligger icke att sakägarna i dylikt fall beställa avskrift av handlingarna.

De här föreslagna reformerna böra enligt de sakkunniga omfatta även avstyckning enligt 5 kap. fastighetsbildningslagen.

Yttrandena.

De sakkunnigas förslag ha tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser.

Mot förslaget att slopa föreskrifterna om att bevis om utgivandet av karta och handlingar skall bifogas konceptakten har dock *överlantmätaren i Älvsborgs län* anfört, att han ansåge, att någon form av bevis borde krävas; endast anteckning i diarium syntes otillräckligt. Såsom bevis kunde godtagas postkvitto med tjänsteanteckning om försändelsens innehåll. Enligt *överlantmätaren i Jämtlands län* vore ett kvitto av sist angivna art ett minimum av vad som borde krävas men dock fullt tillräckligt.

Förslaget att låta i vissa fall anstå med utlämnandet av handlingarna i avstyckningsförrättningar till efter fastställelsen har avstyrkts av *överlant-*

mätarna i Hallands, Älvsborgs och Jämtlands län. Såsom skäl för sin ståndpunkt har överlantmätaren i Älvsborgs län anfört, att den lättnad i arbetsbördan förslaget medförde vore obetydlig; den enda egentliga vinsten vore att lantmätaren icke behövde sända mer än en i stället för nu två expeditioner. Å andra sidan hade sakägarna i många fall behov av handlingarna före fastställelsen. Då vägrad fastställelse numera vore en ganska vanlig företeelse, komme sakägarna ofta att få särskilt beställa den avskrift, som de hittills alltid varit tillförsäkrade före fastställelseprövningen. Rent förkastligt vore att tillåta uppskov med handlingarnas utlämnande, när avstyckning vore förknippad med gränsbestämning eller över huvud med något beslut, som berörde flera sakägare, varav måhända endast ett fåtal låtit sig företrädas vid förrättningen. Då sakägarna ej finge tillgång till arealuppgifter o. d. förrän längre fram i tiden, bleve de ofta nödsakade höra sig för hos olika myndigheter, om vad akten i den delen innehölle; redan där ginge den förmodade vinsten av ett uppskov med handlingarnas utlämnande förlorad. Liknande synpunkter ha anförts av de två andra avstyrkande överlantmätarna. Överlantmätaren i Jämtlands län har därjämte åberopat att tillgången till avstyckningshandlingarna vore av värde för det fall att köparen av det avstyckade området ville söka lagfart före fastställelseprövningen, bl. a. till styrkande av att tillstånd enligt jordförvärvslagen ej erfordrades.

Överlantmätaren i Örebro län har — under hänvisning till att förslaget att avskaffa protokollsjusteringen medförde vissa risker ur rättssäkerhetssynpunkt — föreslagit, att uppskovet med utlämnandet av handlingarna måtte inskränkas till de fall då sakägarna medelst påskrift på protokollet godkänt förrättningen. Samma ståndpunkt har intagits av *ägodelningsdomaren i Ängermanlands södra domsaga*. *Överlantmätaren i Södermanlands län*, som funnit förslaget ur arbetssynpunkt icke ha större betydelse och tillgång till handlingarna snarast möjligt många gånger vara av värde för sakägarna, har förordat, att det föreslagna uttrycket »förklara sig åtnöjas därmed» i 19 kap. 21 § andra stycket jorddelningslagen utbyttes mot »därom göra framställning».

Lantmäteristyrelsen har tillstyrkt de sakkunnigas förslag under framhållande av att det i de fall, där sakägare behövde handlingarna omedelbart, icke vore sannolikt, att han åtnöjde sig med att få dem senare.

Lantmäteristyrelsen har emellertid även fäst uppmärksamheten på de olika uttryckssätt som använts i de lagrum, vilkas innehåll förut återgivits. Enligt 16 kap. 2 § jorddelningslagen skulle sålunda handlingarna »överlämnas», medan 19 kap. 21 § stadgade, att de skulle »tillställas» vederbörande, och 7 kap. 5 § föreskreve, att lantmätaren skulle »utgiva eller med posten översända» karta och protokoll. I 5 kap. 13 § fastighetsbildningslagen slutligen hette det att handlingarna skulle »utgivas».

Vidare har lantmäteristyrelsen framhållit, att bestämmelserna i 16 kap. 2 § jorddelningslagen inom lantmäterikåren syntes ha tolkats så att handlingarna skulle ha avlämnats för postbefordran — ej överlämnats — inom

den föreskrivna tiden. Emellertid hade högsta domstolen i ett genom utslag nyligen avgjort mål¹ i fråga om tidpunkten för handlingarnas utlämnande givit uttryck för en restriktivare tolkning. Av utslaget torde framgå, att lantmätaren hade att svara för att handlingarna komme sakägarna tillhanda inom den i lag föreskrivna tiden. Innehörden i utslaget syntes vara sådan, att de förenklingar, som de sakkunniga i förevarande avseende velat åstadkomma med sitt förslag, i viss utsträckning ej torde kunna ernås. Då dessa förenklingar syntes värdefulla, föresloge styrelsen, att i 7 kap. 5 §, 16 kap. 2 § och 19 kap. 21 § jorddelningslagen samt 5 kap. 13 § fastighetsbildningslagen måtte stadgas, att handlingarna inom i lagrummen nu angivna tider skulle »utgivas eller med posten avsändas». De föreslagna ändringarna borde kanske medföra motsvarande ändringar beträffande kartas utgivande i 16 kap. 7 § och 19 kap. 22 § jorddelningslagen samt 5 kap. 14 § fastighetsbildningslagen. Med dessa ändringar torde emellertid kunna anstå. Däremot syntes enligt styrelsen bestämmelserna i 16 kap. 2 § och 19 kap. 21 § jorddelningslagen om handlingars utgivande genom utmättningsman såsom numera onödiga böra utgå.

Departementschefen.

Fastighetsbildningssakkunnigas förslag att upphäva föreskrifterna om att utlämnandet av handlingar och karta skall ske mot bevis, som bifogas konceptakten, biträder jag. Såsom de sakkunniga förordat bör i administrativ ordning meddelas föreskrift om att anteckning på visst sätt skall göras av lantmätaren om utlämnandet eller avsändandet.

Den föreslagna reformen, att med utlämnandet av förrättningshandlingarna rörande avstyckningsförrättning må, om sakägarna förklara sig åtnöjda därmed, anstå till den tidpunkt då kartan efter fastställelse av förrättningen utlämnas, har vunnit gillande av flertalet remissinstanser. Med den begränsning förslaget innefattar — nämligen att sakägarna förklara sig åtnöjas med anståndet — synas de mot detsamma av några remissinstanser framförda erinringarna icke kunna anses bärande. Även denna reforms genomförande förordas därför.

Såsom de sakkunniga anført torde det ligga i sakens natur att något uppskov med utlämnande av handlingarna icke bör ifrågakomma i sådana fall, där förrättningsmannen meddelar beslut, att avstyckningsförrättning icke kan äga rum, eller eljest fråga om sådan förrättning förfallit. Något uttryckligt stadgande därom i lagen synes ej vara erforderligt.

I detta sammanhang torde det även vara lämpligt att undanröja den bristande överensstämmelse i uttryckssätt som de olika stadgandena om utlämnande av förrättningshandlingarna utvisa. Ur synpunkten att vinna största möjliga förenkling i arbetet kan det ej vara annat än en fördel om lantmätarna icke behöva tillse att vederbörande sakägare verkligen bekommit handlingarna inom föreskriven tid utan endast ha att räkna med en bestämd dag efter förrättningens avslutande, då handlingarna senast skola avlämnas för

¹ N.J.A. 1950 s. 35.

postbefordran. Ur sakägarnas synpunkt synas ej några olägenheter av betydelse kunna uppstå med en sådan ordning. Jag får därför biträda lantmäteristyrelsens förslag att beträffande handlingarnas utlämnande måtte stadgas, att de inom nu i lagen angiven tid skola utgivas eller med posten avsändas till vederbörande. Ur enhetlighetssynpunkt synes skäl föreligga att utsträcka reformen att avse även bestämmelserna om utlämnande av karta. Såsom lantmäteristyrelsen framhållit torde anledning ej föreligga att bibehålla stadganena om utgivande av handlingar och karta genom utmätningsman.

I fråga om den närmare utformningen av de lagändringar som föranledas av de i detta avsnitt förordade reformerna får jag hänvisa till vad som i avsnitt XV anföres vid 7 kap. 5 och 8 §§, 16 kap. 2 och 7 §§, 19 kap. 21 och 22 §§, 20 kap. 6 och 8 §§ samt 21 kap. 47 § jorddelningslagen ävensom 5 kap. 13 och 14 §§ fastighetsbildningslagen.

X. Upprättande av karta vid avstyckning.

Gällande rätt.

I 6 kap. jorddelningslagen lämnas föreskrifter om upprättande av ägokarta att användas vid laga skifte. Finnes icke äldre karta, vilken vid verkställd undersökning befinnes användbar, skall jämlikt 6 kap. 1 § fullständig mätning verkställas och ny karta upprättas. I 2 § föreskrives i vilken ordning det skall avgöras, om äldre karta skall användas eller ej. Enligt 3 § tillkommer det Konungen att lämna närmare föreskrifter angående ägomätning och kartläggning, vilket skett genom mätningsförordningen den 17 december 1920.

I fråga om de förrättningar, som avses i 20 kap., gälla enligt 6 och 8 §§ samma bestämmelser om upprättande av karta som vid laga skifte. Vid avstyckning gälla däremot enligt 19 kap. 19 § första stycket vissa särbestämmelser. Om ej sakägarna påfordra upprättande av fullständig karta eller äldre karta, på sätt i 6 kap. 1 § är föreskrivet, skall användas, skall kartan upptaga allenast vad som finnes nödigt för att tydligt utmärka gränserna för avstyckat område, för mark, som undantagits för gemensamt ändamål, samt för den fastighet, från vilken avstyckningen sker, gränserna mellan olika ägoslag inom denna fastighet samt byggnader, vägar, vattendrag och dylikt. Beträffande avrösningsjorden göres ock det medgivandet, att gränserna för olika ägoslag ej behöva redovisas, om sådan redovisning uppenbarligen saknar betydelse för ärendets prövning.

Huvudregeln i nu angivna lagrum innebär, att kartan även vid avstyckning skall upptaga alla ägor till den fastighet, från vilken ägovidd är avsedd att avskiljas genom avstyckningen. Undantagen gälla endast redovisningen å kartan av detaljer inom fastighetens område. I 19 § andra stycket upptages emellertid en betydelsefull modifikation av huvudregeln. Avstyckas mark, som är samfälld för flera fastigheter, eller utgör, då fråga är om mark, som hör till viss fastighet, vad som avstyckas högst hälften av fastig-

hetens ägovidd, andelar i samfälld mark oberäknade, skall sålunda, där ej annat av sakägare påyrkas, å kartan upptagas allenast avstyckat område jämte den mark, som undantages för gemensamt ändamål, ävensom vissa fasta punkter och mätningsuppgifter.

I 19 § fjärde stycket stadgas, att ägomätning vid avstyckning må äga rum endast i den mån sådan finnes oundgängligen nödvändig för upprättande av karta och beskrivning på sätt i 19 kap. är föreskrivet.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha framhållit, att anledningen till att i fråga om avstyckning enligt jorddelningslagen den huvudregeln införts, att karta skall upprättas över hela styckningsfastigheten, huvudsakligen torde ha varit den, att man genom detta fullständiga kartmaterial velat få ökad säkerhet vid bedömandet av avstyckningens tillåtlighet ur jordpolitisk synpunkt. Det undantag, som gjorts från huvudregeln, torde främst ha förestavats av kostnadsskäl.

Enligt vad de sakkunniga anfört ha från flera håll mot föreskriften i 19 kap. 19 § andra stycket riktats anmärkningar av innebörd att den vore i hög grad osmidig. Sålunda hade påvisats fall, vid vilka kostsamma och tidskrävande kartläggningsarbeten å hela egendomar måst verkställas, då därifrån avstyckats större vatten- eller myrområden och dessas arealer, ehuru av föga eller ingen betydelse ur jordpolitisk synpunkt för stamfastigheten, dock överstigit hälften av dennas areal. Enligt 19 kap. 4 § första stycket jorddelningslagen skulle någon jordpolitisk prövning icke äga rum vid avstyckning inom område, som ingår i stadsplan eller efter den 1 januari 1948 fastställd byggnadsplan. Vid dylika avstyckningar kunde enligt vad som framhållits ofta hända att ett större antal byggnadstomter avstyckades på en gång. Skulle deras sammanlagda areal överstiga hälften av stamfastighetens areal, bleve det enligt ifrågavarande lagregel nödvändigt att kartlägga jämväl resten av stamfastighetens ägor, ehuru i dylikt fall något behov härav för prövningen icke förelåge.

Efter att ha erinrat om, att de sakkunniga i sitt 1944 avgivna betänkande (SOU 1944: 46) berört spörsmålet och föreslagit större räckvidd för den i 19 kap. 19 § andra stycket meddelade undantagsbestämmelsen men att detta förslag icke upptagits i den på nämnda betänkande grundade propositionen till 1947 års riksdag, ha de sakkunniga vidare anfört:

Med hänsyn till de önskemål och synpunkter, för vilka ovan redogjorts, finna de sakkunniga anledning ånyo förorda en reform i angivna syfte, en reform som i åtskilliga fall torde kunna medföra avsevärt minskat arbete och minskade kostnader. Förslaget torde i förevarande sammanhang lämpligast kunna förverkligas genom att till 19 kap. 19 § andra stycket fogas en ny punkt av innehåll, att om kartans omfattning ej på grund av föreskrifterna i första punkten skall inskränkas på där angivet sätt, lantmätaren likväl må besluta att så skall ske om sakägare begär det eller särskilda skäl eljest föranleda därtill. Befinnes tveksamt, om inskränkningen i kartans omfattning kan försvåra fastställelseprövningen, torde lantmätaren böra hänskjuta

frågan till överlantmätarens avgörande till undvikande av återförvisning. Är sakägare missnöjd med lantmätarens beslut om kartans omfattning torde även hänskjutande till överlantmätaren böra ske och sålunda ett undantag från 21 kap. 22 § böra stadgas i 19 kap. 19 §.

Vidare ha de sakkunniga — under åberopande av att enligt 19 kap. 4 § första stycket vid avstyckning inom område, som ingår i stadsplan eller efter den 1 januari 1948 fastställd byggnadsplan, någon jordpolitisk prövning icke erfordras, då avstyckningen överensstämmer med planen — funnit det vara obehövt att vid dylik avstyckning å kartan redovisa skilda ägoslag inom byggnadstomterna samt förordat införande i 19 kap. 19 § beträffande dylika avstyckningar av en regel om undantag från redovisnings-skyldigheten av ägoslag.

Slutligen ha de sakkunniga erinrat om att de i 1944 års betänkande föreslagit upphävande av bestämmelsen i 19 § fjärde stycket. Till stöd härför hade de sakkunniga i betänkandet anført, att någon tendens att verkställa obehövlige mätningar knappast någonsin kunnat spåras samt att, efter erfarenheten att döma, risken att även erforderliga sådana underlätos då vore större. I förevarande promemoria ha de sakkunniga under hänvisning till vad de i betänkandet anført ånyo förordat slopande av nyssnämnda bestämmelse.

Yttrandena.

Förslaget att upphäva fjärde stycket i 19 kap. 19 § har ej mött någon erinran.

Ej heller har förslaget att kartas omfattning även i andra fall än enligt gällande lag skall kunna inskränkas att avse allenast det avstyckade området jämte den mark, som undantages för gemensamt ändamål, ävensom vissa punkter och mätningsuppgifter föranlett gensagor. Dock har *Sveriges lantmätareförening* funnit, att införandet av bestämmelse, att frågan rörande inskränkning i avstyckningskartas omfattning skulle i vissa fall hänskjutas till överlantmätarens avgörande, icke vore motiverat i sammanhanget. Även *överlantmätaren i Kopparbergs län* finner nämnda bestämmelse ej erforderlig. *Svea hovrätt* har ifrågasatt om tillräckliga skäl föreläge att införa bestämmelse om underställning.

Flertalet remissinstanser ha tillstyrkt eller lämnat utan erinran förslaget att det i vissa fall icke skall vara erforderligt att redovisa gränserna för olika ägoslag inom det avstyckade området. Åtskilliga överlantmätare ha emellertid framhållit den verkan förslaget har med avseende å jordregisterföreningen. *Överlantmätaren i Östergötlands län* har sålunda erinrat om att enligt gällande bestämmelser arealens fördelning i olika ägoslag skall redovisas i jordregistret. Den föreslagna bestämmelsen skulle emellertid medföra att så snart en enda avstyckning inom planområde av nu avsett slag verkstälts, därefter någon ägoslagsredovisning ej skulle kunna förekomma för restfastigheten, då man ju ej visste, hur mycket av de olika ägoslagen som

gått bort genom avstyckningen. Jordregistrets uppgifter om ägoslagsfördelning vore i många fall bristfälliga och otillförlitliga. Det syntes dock tveksamt om man borde slopa dem. Innan denna fråga närmare utretts syntes något partiellt slopande knappast böra ske, helst som fördelarna av den nu föreslagna bestämmelsen vore tämligen små. Gränserna mellan de olika ägoslagen torde nämligen i regel finnas redovisade å planens grundkarta och kunde utan nämnvärt besvär därifrån överföras till avstyckningskartan. Överlantmätaren ansåge det därför tveksamt, om den nu berörda förändringen borde genomföras. *Överlantmätaren i Hallands län* har ifrågasatt om icke, då jordregistrets redovisning av olika ägoslag vore i det övervägande antalet fall helt felaktig, man vid jordregistrets förande borde helt slopa avdrag i ägoslag. Om emellertid så icke befundes lämpligt, ansåge överlantmätaren att nuvarande avdragsregler fortfarande utan undantag borde tillämpas. *Överlantmätaren i Göteborgs och Bohus län* har uttalat, att för de fastigheter, som i sin helhet fölle inom planerna, den av förslaget föranledda försämringen i jordregistrets arealuppgifter väl torde sakna praktisk betydelse. Men för sådana fastigheter åter, som endast till en del inginge i planerna, kunde bristerna i arealredovisningen medföra vissa olägenheter, särskilt när det gällde att i andra sammanhang ur jordpolitisk synpunkt bedöma dispositionen av fastigheternas utanför planerna belägna delar. Under förutsättning att det nuvarande systemet med redovisning av förändringar i jordregistrets ägoslagsarealer bibehölles, föresloges därför, att de sakkunnigas reform begränsades till att avse endast sådana avstyckningar, som skedde från fastigheter, vilka i sin helhet vore belägna inom stadsplan eller efter den 1 januari 1948 fastställd byggnadsplan. Av *överlantmätarens i Värmlands län* yttrande framgår, att han hyser den uppfattningen att man icke borde medvetet fjärma sig från målet att göra jordregistret till ett såvitt möjligt tillförlitligt register över landets fastigheter. Merarbetet att inmäta ägoslagsgränser vid ifrågavarande avstyckningar syntes icke vara alltför stort. I regel torde dessa gränser kunna tagas från grundkartorna. Den föreslagna förenklingen syntes därför föga lycklig. *Överlantmätaren i Västerbottens län*, som avstyrkt ifrågavarande förslag, har hänvisat till olägenheten ur bl. a. fastighetstaxeringssynpunkt att förlora möjligheten att hålla reda på vad av olika ägoslag som frånskildes en fastighet.

Å andra sidan har *överlantmätaren i Västernorrlands län*, som likaledes fäst uppmärksamheten på förslagets verkan med avseende å förandet av jordregistret, förklarat sig med hänsyn till att jordregistret till övervägande delen redan vore inaktuellt beträffande ägoslagsfördelningen lämna förslaget utan erinran. *Lantmäteristyrelsen* har förklarat sig anse, att så väsentliga brister vidlåde jordregistret som arealurkund, att det måste anses likgiltigt om ägoslagsredovisningen slopades eller ej i fråga om avstyckningar inom områden, som inginge i stadsplan eller efter den 1 januari 1948 fastställd byggnadsplan. Styrelsen hade intet att erinra mot de sakkunnigas förslag.

Departementschefen.

Avstyckningskartan skall enligt gällande ordning i vissa fall inskränkas att omfatta endast det avstyckade området jämte viss gemensam mark och vissa fasta punkter. Under remissbehandlingen har ingen erinran riktats mot de sakkunnigas förslag, att lantmätaren skall äga besluta om dylik inskränkning i kartans omfattning också i andra fall. Även för egen del finner jag förslaget böra godtagas. Med hänsyn till önskvärdheten att undgå återförvisningar synes det vara lämpligt att, såsom fastighetsbildningssakkunniga föreslagit, frågan om dylik inskränkning av kartans omfattning vid tveksamhet hos lantmätaren om lämpligheten av inskränningen eller missnöje hos sakägare skall hänskjutas till överlantmätarens avgörande.

Fastighetsbildningssakkunniga ha vidare föreslagit, att det icke skall krävas, att å karta över avstyckat område, som ingår i stadsplan eller efter den 1 januari 1948 fastställd byggnadsplan, gränserna för olika ägoslag redovisas, därest avstyckningen överensstämmer med planen. Såsom åtskilliga överlantmätare framhållit, skulle förslagets genomförande ha den verkan, att i jordregistret, vari nu redovisas huru fastighetens areal fördelar sig på olika ägoslag, dylik fördelning icke vidare skulle kunna göras vare sig beträffande avstyckningen eller vad som återstår av styckningsfastigheten. Även om jordregistrets uppgifter om ägoslagsfördelningen otvivelaktigt redan nu äro behäftade med väsentliga brister, är jag ej beredd att i förevarande sammanhang — i vilket i övrigt ej är fråga om vad jordregistret bör innehålla — förorda en reform med nu angivna verkningar. Därtill kommer, att då i regel gränserna för de olika ägoslagen torde vara upptagna å plankartan, den lättnad förslaget innebär synes vara begränsad.

Förslaget att upphäva 19 kap. 19 § fjärde stycket biträder jag.

De här förordade reformerna föranleda ändring allenast i 19 kap. 19 § jorddelningslagen.

XI. Kombination av olika förrättningar.**Gällande rätt.**

Enligt jorddelningslagen är i viss utsträckning tillåtet att verkställa olika i lagen omförmälda åtgärder inom ramen för en och samma förrättning. Det ligger i sakens natur att så är händelsen vid det mest omfattande slaget av jorddelningsförrättning, nämligen laga skifte. Sedan tillstånd lämnats till laga skifte skola sådana åtgärder som bestämmande av gränserna kring skifteslagets ägor (7 kap.), ägoutbyte (8 kap.), utbrytning eller förflyttning av servitut, som vilar å skifteslagets område till förmån för fastighet, vilken ej ingår i skifteslaget (1 kap. 21 § och 13 kap. 9 §), avskiljande av överlåtet område (13 kap. 11 § sista stycket) och avsättande av gemensamhetsskog (10 kap. 5 §) utan särskilda förordnanden av förrättningsmannen handläggas under skiftet. Samtliga åtgärder vid skiftet behandlas därvid såsom

en förrättning i det att gemensamt protokoll föres och gemensam karta användes (3 kap. 6 § och 6 kap. 1 §). Gränsbestämning och ägoutbyte — vid skifte å primärt skifteslag jämväl vissa andra spørsmål — utgöra emellertid s. k. preliminärfrågor, d. v. s. frågor, som skola prövas för sig innan skiftet i övrigt får fortsättas eller i allt fall innan skiftet avslutas.

Laga skiftet är emellertid icke det enda slag av jorddelningsförrättning, vid vilket flera åtgärder få sammanföras. Vid avstyckning skola nämligen enligt 19 kap. 5 § föreskrifterna i 7 kap. om bestämmande av gränserna kring skifteslagets ägor i tillämpliga delar lända till efterrättelse. I 19 kap. 10 § meddelas dock vissa bestämmelser som innefatta undantag från huvudregeln, i det att i vissa fall bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i avstyckningsförrättningen, skall underlåtas. Då gränsbestämning skall äga rum har lantmätaren befogenhet att utan särskilt förordnande verkställa densamma. Gränsbestämningen betraktas härvid som en integrerande del av avstyckningsförrättningen. Protokoll och karta äro gemensamma. I motsats till vad som gäller vid laga skifte utgör gränsbestämningen vid avstyckning icke någon preliminärfråga utan betraktas såsom beslut eller åtgärd under avstyckningsförrättningen och skall avslutas tillsammans med avstyckningen (21 kap. 22 §). Fullföljd av talan mot beslutet får följaktligen äga rum först sedan avstyckningsförrättningen blivit avslutad.

I sammanhang med avstyckning må vidare jämlikt 19 kap. 12 § sista stycket avsättande av mark till gemensamhetsskog äga rum. Även denna åtgärd blir då en integrerande del av avstyckningsförrättningen.

Vid gränsbestämning såsom särskild jorddelningsförrättning (20 kap. 1 § första stycket) har lantmätaren slutligen enligt 20 kap. 2 § behörighet att jämväl handlägga i sammanhang därmed uppkommande fråga om ägoutbyte. Beträffande ägoutbyte såsom särskild jorddelningsförrättning (20 kap. 1 § första stycket) är därutöver att märka, att i motiven till jorddelningslagen betecknats såsom självklart, att förordnande till sådan åtgärd jämväl innefattar befogenhet att utstaka gränserna för de områden, som skola ingå i utbytet. I dessa fall torde gränsbestämningen och ägoutbytet tillhoppa utgöra en förrättning, kombinerad på samma sätt som avstyckning med gränsbestämning, varför anledning ej finnes att uppspalta den gemensamma förrättningen på skilda protokoll med skilda kartor.

Enligt 20 kap. jorddelningslagen kunna utöver gränsbestämning och ägoutbyte särskilda förrättningar förekomma bland annat för servitutsutbrytning (3 §) samt för avsättande av mark till gemensamhetsskog (4 §). Givetvis kan ofta i samband med sådana förrättningar förekomma behov av gränsbestämning eller ägoutbyte eller bådadera. Härvid torde gälla, att förordnande att verkställa servitutsutbrytning eller att avsätta mark till gemensamhetsskog icke medför befogenhet för lantmätaren att utan särskilt förordnande företaga i samband därmed uppkommande frågor angående gränsbestämning och ägoutbyte. Vid jorddelningslagens tillämpning har dock en i samband med servitutsutbrytning erforderlig gränsbestämning

ansetts kunna verkställas utan särskilt förordnande, därvid den kombinerade förrättningen torde ha behandlats på samma sätt som avstyckning med gränsbestämning, d. v. s. med gemensamt protokoll och gemensam karta samt utan att gränsbestämningen ansetts utgöra preliminärfråga. Längre lär man i praxis icke ha vågat sträcka sig, och då särskilda förordnanden erhållits att verkställa t. ex. servitutsutbrytning och ägoutbyte torde dessa åtgärder ha redovisats i skilda förrättningsprotokoll med skilda kartor.

Jorddelningsförrättningar skola bli föremål för fastställelseprövning. Enligt 21 kap. 43 § är huvudregeln att ägodelningsdomaren, där besvär ej anförts, skall — om det ej förekommer anledning till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad, om vissa i paragrafen angivna myndigheter icke framställt erinran samt om, där förrättningen avser avstyckning och förordnande om sammanläggning utgör villkor för avstyckningen, förordnande om sammanläggning gives — meddela fastställelse å förrättningen. I motsatt fall skall frågan hänskjutas till ägodelningsrätten.

Från denna huvudregel gäller det undantaget att om förrättningen avser avstyckning, som icke beror av sammanläggning, den fastställelseprövning, som enligt huvudregeln tillkommer ägodelningsdomaren, i stället skall ankomma på överlantmätaren. Har gränsbestämning ägt rum i sammanhang med avstyckningsförrättningen, skall överlantmätaren till prövning företaga förrättningen jämväl i denna del. Äger överlantmätaren — med hänsyn till att besvär anförts, att det förekommer anledning till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad eller att erinran framställts av viss myndighet — icke meddela fastställelse å förrättningen, skall han hänskjuta frågan till ägodelningsrätten.

I detta sammanhang torde tillika böra redogöras för vissa bestämmelser i lagen den 3 september 1939 om enskilda vägar. Enligt denna lags 2 kap. — som avser enskilda vägar i allmänhet till skillnad från vissa i 3 kap. behandlade specialfall — skall under angivna förutsättningar från fastighet upplåtas mark till väg, som är av synnerlig vikt för annan fastighets ändamålsenliga brukande. Vidare kan rätt att begagna befintlig väg upplåtas för fastighet, till vilken vägen icke hör. Prövning av dessa frågor skall ske vid förrättning, om vilken bestämmelser meddelas i lagen. Enligt 18 § skall sålunda ansökan om dylik förrättning göras skriftligen till länsstyrelsen. Till förrättningsman skall enligt 19 § länsstyrelsen förordna sådan person, lantmätare eller annan, som finnes äga erforderlig kunskap och erfarenhet samt jämväl i övrigt vara till uppdraget lämplig. Ha samtliga uppgivna sakägare förenat sig om förslag till viss förrättningsman, skall — frånsett vissa specialfall, varom här ej är fråga — den föreslagne förordnas, om han uppfyller nyss angivna kompetenskrav. Vid förrättningen skall avgivas skriftligt utlåtande i saken. Talan mot förrättningen föres genom besvär hos ägodelningsrätten. Föres ej sådan talan, går det meddelade utlåtandet i verkställighet såsom laga kraft ägande dom.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De reformer beträffande bestämmelserna om förordnandena, kungörandet och kallelse till förrättning samt gode mäns biträde, vilka de sakkunniga förordat, skulle enligt de sakkunniga medföra en ej ringa förenkling. Emellertid ha de sakkunniga förklarat, att därigenom ej vunnes allt vad som i detta sammanhang vore önskligt till förenkling av förfarandet och därmed till sparande av tid, kostnad och arbete. Detta föranleddes av att enligt lag eller praxis kombination av åtgärder endast i begränsad omfattning ansetts tillåten. Då exempelvis vid en avstyckningsförrättning jämväl ägoutbyte befunnits påkallat och särskilt förordnande därtill utverkats, hade ägoutbytet icke ansetts kunna handläggas såsom en del av avstyckningsförrättningen med gemensamt protokoll och gemensam karta. Om i samband med avstyckning befunnes påkallat att för ernående av en ändamålsenlig indelning verkställa såväl gränsbestämning som ägoutbyte, servitutsutbrytning och avsättande av mark till gemensamhetsskog, skulle åtgärderna behöva uppdelas på åtminstone fyra särskilda förrättningar med skilda protokoll och kartor. Och även om det till äventyrs skulle kunna göras gällande, att om en lantmätare handlade dessa skilda förrättningar med gemensamt protokoll och gemensam karta, detta förhållande icke skulle utgöra hinder mot fastställelse, så kvarstode dock, att när t. ex. ägoutbytet och servitutsutbrytningen avslutats och särskild besvärshänvisning därå lämnats, lantmätaren måste avhända sig den gemensamma akten och av denna anledning avbryta vidare åtgärder, då det ålåg honom att inom viss tid insända handlingarna rörande ägoutbytet respektive servitutsutbrytningen för fastställelseprövning.

Starka skäl talade enligt de sakkunniga för att i förenklingssyfte i lagen införa möjlighet till en allmän kombination av samtliga sådana fastighetsbildningsåtgärder, som omförmälas i 20 kap. jorddelningslagen, jämte avstyckning.

De sakkunniga ha därför föreslagit, att till 20 kap. 6 § måtte fogas ett nytt moment av innehåll att förrättningar, som avses i 1, 3 och 4 §§ i kapitlet, ävensom avstyckning där sådant prövas lämpligt må sammanföras till gemensam handläggning. Härvid skulle då åtgärderna redovisas i en gemensam akt, låt vara att skilda åtgärder självfallet borde hållas i sär i olika avsnitt av protokollet även om de vidtoges på samma dag. De olika momenten i en kombinerad förrättning borde följas åt till gemensam avslutning och fastställelseprövning. Detta förhållande hade de sakkunniga velat inlägga i uttrycket, att förrättningarna »sammanföras till gemensam handläggning». Emellertid kunde, åtminstone undantagsvis, sådana fall tänkas, då under förrättningens gång oförutsedda hinder yppade sig att bringa den kombinerade förrättningen i dess helhet till gemensam avslutning; det bleve t. ex. upplyst att tvist komme att föras vid domstol om en i förrättningen ingående gränsbestämning. En möjlighet syntes böra öppnas för lantmätaren att på dylik särskild anledning åter utbryta fråga rörande gränsbestämning eller ägoutbyte till preliminär slutbehandling. De sakkun-

niga förordade därför en regel, att om särskild anledning uppkomme därtill, i 20 kap. 1 § angiven fråga dock finge slutföras utan avbidan på att förrättningen i övrigt blivit avslutad.

Den förordade gemensamma fastställelseprövningen borde enligt de sakkunniga innefatta, att i fall, då viss del av den kombinerade förrättningen fölle under överlantmätarens prövningsrätt, fastställelseprövningen i dess helhet likväl borde verkställas av ägodelningsdomaren respektive ägodelningsrätten. En sådan ordning ha de ansett kunna vinna tillämpning utan ändring i 21 kap. 43 § tredje stycket jorddelningslagen.

På sätt jag tidigare antytt ha de sakkunniga förordat, att förordnande att verkställa förrättning enligt lagen om enskilda vägar i vissa fall skulle borttagas. Till stöd härför har framhållits, att vägfrågan vid såväl en avstyckningsförrättning enligt 19 kap. jorddelningslagen som ett ägoutbyte, verkställd som särskild förrättning enligt 20 kap. 1 § samma lag, ofta lämpligen borde lösas i den ordning, som lagen om enskilda vägar anvisar. Någon lämpligare person för vägförrättningen torde då icke stå att få än den förrättningsman, som vid avstycknings- eller ägoutbytesförrättningen förvärvat kännedom om förhållandena på platsen. Det framstode som en onödig omgång, att lantmätaren skulle nödgas avbryta avstycknings- respektive ägoutbytesförrättningen för att återvända till förrättningsplatsen, sedan förordnande enligt enskilda väglagen erhållits. Det förda resonemanget ägde enligt de sakkunnigas mening giltighet även beträffande avstyckningar och ägoutbyten i stad.

I enlighet med vad de sakkunniga sålunda anfört ha de föreslagit, att till 19 § lagen om enskilda vägar skulle fogas ett nytt stycke av innebörd, att i de åsyftade fallen vägförrättning må efter skriftlig anmälan av sakägare företagas av vederbörande förrättningsman utan att förordnande därtill meddelats. Vidare ha de sakkunniga förordat, att i 35 § samma lag måtte upptagas en bestämmelse av innehåll att vid kombination med avstyckning eller ägoutbyte förrättningsmännens utlåtande i vägfrågan skulle givas villkorlig karaktär och sålunda förklaras gälla endast under villkor att avstyckningen eller ägoutbytet fastställdes. De sakkunniga ha därjämte uttalat, att utan särskilt stadgande i jorddelningslagen torde vara uppenbart, att avstyckningen respektive ägoutbytet i här avsedda fall icke kunde fastställas förrän vägförrättningen vunnit laga kraft.

Slutligen har av de sakkunniga framhållits, att de icke förbisett den ytterligare förenkling som skulle uppnås genom att på förut angivet sätt kombinera förrättning enligt lagen om enskilda vägar med avstyckning eller ägoutbyte. De ha emellertid funnit hinder föreligga att nu till behandling upptaga frågan om olika kombinationsmöjligheter i vidare mån än redan angivits.

Yttrandena.

Förslaget om ökade möjligheter att till gemensam handläggning kunna sammanföra förrättningar, som i 20 kap. 1, 3 och 4 §§ jorddelningslagen

avses, ävensom avstyckning har vunnit allmän anslutning. Några remissinstanser ha dock framfört vissa detaljanmärkningar.

Ägodelningsdomaren i Livgedingets domsaga har sålunda framhållit, att då i vissa fall olika regler gällde för avstyckningar och andra förrättningar, det borde klart utsägas huruvida vid kombination med avstyckning de för avstyckningsförrättning gällande reglerna skulle tillämpas på den gemensamma förrättningen. — Samme ägodelningsdomare har vidare anfört:

Då den gemensamma förrättningen måste företagas i olika etapper, är det av stor vikt, att alla sakägare erhålla underrättelse om dagen för förrättningens avslutande, vilken kan infalla långt efter det viss etapp avslutats. En sakägare i fråga om t. ex. ägoutbyte eller servitutsutbrytning, som indrages i en avstyckningsförrättning, bör ju därigenom ej komma i sämre ställning än om ägoutbytet eller servitutsutbrytningen företagits separat. I senare fallet får sakägaren vid avslutningssammanträde klart besked om när klagotiden börjar löpa och vad han har att iakttaga för att fullfölja talan. Vid kombination med avstyckning kan avslutandet komma att uppskjutas till en oviss framtid med risk att sakägaren förbiser vad han har att iakttaga för vinnande av rättelse. Kunde man inte rent av bereda sådan sakägare möjlighet att redan när den på honom ankommande etappen avslutats, inkomma till ägodelningsdomaren med sina besvär, vilka sedan upptagas till behandling först sedan besvärstiden för hela förrättningen utgått? I varje fall bör uttryckligen stadgas, att dylik sakägare skall erhålla underrättelse om förrättningens avslutande och vad han har att iakttaga för att fullfölja talan.

Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga har, efter att ha erinrat om att man enligt förslaget hade att göra med allenast en förrättning, i vilken de olika åtgärderna ingå som olika frågor, anfört:

Denna konstruktion, mot vilken i och för sig icke synes vara något att erinra, är ingen betydelslös terminologisk företeelse utan för med sig vissa konsekvenser bland annat i fråga om fullföljdsförfarandet och fastställelseprövningen. Avsikten med stadgandet i 20 kap. 6 §, att »fråga» om gränsbestämning och ägoutbyte må slutföras utan avbidan på att »förrättningen i övrigt» blivit avslutad, är att få tvistiga sådana frågor slutgiltigt avgjorda före förrättningens slutförande, vilket utan tvivel är ändamålsenligt. Detta förutsätter att förrättningen i vad den avser den sålunda slutförda delen kan bli föremål för särskild fastställelseprövning och fullföljd. Särskild fastställelseprövning torde, trots den något oklara terminologien, kunna ske enligt bestämmelse i 21 kap. 41 § liksom det kan ske beträffande gränsbestämningar och ägoutbyten i samband med laga skifte. Däremot vill det synas som om bestämmelserna i 21 kap. 22 och 23 §§ — jämförda med den föreslagna lydelsen av 20 kap. 6 § — icke låta sig väl förenas med en särskild fullföljdsrätt beträffande gränsbestämning och ägoutbyte under kombinerade förrättningar av nu ifrågakommande slag.

De sakkunnigas förslag att slopa förordnandet vid vissa förrättningar enligt lagen om enskilda vägar har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser. Vissa av dem ha emellertid förordnat en längre gående reform. Sålunda ha *överlantmätarna i Jönköpings, Kronobergs, Örebro och Gävleborgs län* uttalat sig för önskvärdheten av att avstyckningar och ägoutbyten — överlantmätaren i Kronobergs län även laga skiften

— kunde kombineras med förrättningar enligt lagen om enskilda vägar. Som skäl härför har åberopats den förenkling, som därigenom kunde upp-nås.

Överlantmätaren i Örebro län har därjämte anfört:

Såsom de sakkunniga framhållit, skulle avstyckningen enligt den före-slagna anordningen icke kunna fastställas, förrän vägförrättningen vun-nit laga kraft. Med hänsyn till bestämmelserna i 45 § lagen om enskilda vägar torde emellertid härjämte böra krävas, att för vägupplåtelsen be-stämd ersättning gäldats. Å andra sidan synes detta innebära risker för den betalningsskyldige, då han icke har någon säkerhet för återbekomman-de av ersättningen i det fall att avstyckningen undanröjes. Till lösning av denna fråga skulle eventuellt nedsättning av ersättningsbeloppet hos läns-styrelsen kunna föreskrivas, men förfarandet bleve därmed relativt till-krånglat. Den naturliga lösningen av frågan vore därför enligt min mening att låta uttagandet av utfartsväg ingå såsom ett moment i själva avstyck-nings- respektive ägoutbytesförrättningen med reglering av ersättningsfrå-gorna i den ordning, som gäller för likvider vid jorddelningsförrättningar. I och för sig måste en sådan anordning anses lika naturlig som uttagandet av samfälliga vägar vid laga skifte, och då lösningen av vägfrågan icke är den minst viktiga vid bedömningen av en fastighetsbildning ur plansyn-punkt, torde det få anses lämpligt att densamma ingår såsom ett led i den förrättning, som ligger till grund för prövningen i nämnda hänseende.

Lantmäteristyrelsen har upptagit denna fråga till närmare prövning och har — efter att ha erinrat om att de sakkunniga inskränkt sig till att för-orda, att vägförrättningar i vissa fall skulle kunna företagas utan att för-ordnanden utfärdats — anfört:

Såsom överlantmätaren i Örebro län påpekat är icke en dylik konstruk-tion i alla avseenden tillfredsställande. Lantmäteristyrelsen anser även att en annan lösning är att föredraga. För att nå en större förenkling i handlägg-ningen bör en gemensam handläggning eftersträvas. Först härvid ernås de betydelsefulla vinster, som bestå däri, att endast ett protokoll och en för-rättningskarta behöver upprättas. Samtidigt kan på ett betryggande sätt sör-jas för att jorddelningsåtgärden och vägfrågan behandlas samtidigt och icke var för sig och på olika sätt vid fastställelseprövningen. Även det av överlant-mätaren i Örebro län väckta spörsmålet om säkerhet för vissa vid vägförrätt-ning förekommande ersättningar synes härvid kunna lösas på ett tillfreds-ställande sätt.

Vid övervägandet av dessa spörsmål har styrelsen funnit att lämpliga reg-ler för kombinerad handläggning av jorddelningsförrättning och vägförrätt-ning enklast torde kunna utformas i en särskild lag. Förrättningsreglerna synes nämligen vara i alltför många avseenden olika i jorddelningslagen och enskilda väglagen för att ett tillfredsställande resultat skulle kunna åstad-kommas genom ändringar och tillägg direkt i de båda berörda lagarna.

Styrelsen har utarbetat ett utkast till lag angående handläggning i vissa fall av förrättning enligt lagen om enskilda vägar.

Mot utformningen av de sakkunnigas förslag till ändringar i lagen om en-skilda vägar har *ägodelningsdomaren i Ångermanlands södra domsaga* an-fört, att de sakkunnigas lösning av problemet om kombinerad avstyck-ningar och ägoutbyten med vägförrättningar medförde, att vid överklagande

det läget kunde uppkomma, att sedan först vägförrättningen prövats, det kunde visa sig att jorddelningsförrättningen ej kunde fastställas, varigenom hela prövningen av vägförrättningen vore onödig. I varje fall bleve det två mål, som ägodelningsrätten finge pröva. Det syntes därför nödvändigt att införa bestämmelser, som möjliggjorde för ägodelningsrätten att antingen avgöra jorddelningsmålet först, nämligen i sådana fall då det vore uppenbart att förrättningen i fråga icke kunde fastställas, eller ock att upptaga målen till samtidig behandling.

Vidare har *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* anmärkt, att då rätt till väg kunde tillerkännas endast fastighet och icke del av fastighet, det erfordrades en särskild bestämmelse som reglerade de materiellt-rättsliga förutsättningarna för upplåtelse av rätt till väg för en ännu icke färdigbildad fastighet. I varje fall syntes det vara lämpligt att i 1 § andra stycket väglagen hänvisa till det föreslagna 19 § andra stycket samma lag. — Slopandet av bestämmelserna om förordnande för förrättningsman syntes böra föranleda föreskrift om hur lantmätare, som redan vid mottagandet av ansökan om förrättning funne sig vara jävig, skulle förfara. Bestämmelsen i 23 § andra stycket vore nämligen icke tillämplig för sådant fall. Bestämmelse torde också böra finnas om hur förrättningsman för sådant fall skulle förordnas. — Ägodelningsdomaren har vidare anfört:

I de fall, då enligt stadgandet i det föreslagna nya tredje stycket av 35 § utlåtande om rätt till väg förklaras gälla under förutsättning att avstyckning eller ägoutbyte fastställs, kunna de i 39 § givna bestämmelserna icke i oförändrat skick tillämpas. Fastställelse å jorddelningsförrättningen kan exempelvis icke beräknas bliva meddelad inom den i 39 § andra stycket angivna tiden av fyra månader efter vägförrättningens avslutande i de fall, då jorddelningsförrättningen skall prövas av ägodelningsrätt. Vägras fastställelse å jorddelningsförrättningen, synes insändande av akten till vägförrättningen knappast behöva ske, men skulle sådant insändande befinnas av någon anledning vara påkallat, bör sistnämnda akt förses med bevis om att utlåtandet förfallit. I de fall, då villkorligt utlåtande om rätt till väg blir bestående, torde alltid bevis därom böra åtecknas akten till vägförrättningen. Fastställelsemyndighet beträffande jorddelningsförrättningen blir i de flesta fallen annan än ägodelningsdomare eller ägodelningsrätt. Detta förhållande torde nödvändiggöra föreskrifter i syfte, dels att fastställelsemyndigheten vid sin prövning har tillgång till vägförrättningsakten samt hålles underkunnig om huruvida besvär anförts över vägförrättningen, dels ock att ägodelningsrätt vid prövning av besvär över vägförrättningen samt ägodelningsdomare vid vidtagande av de åtgärder, som kunna ankomma på honom enligt 39 §, har tillgång till akten rörande jorddelningsförrättningen eller åtminstone uppgift om huruvida jorddelningsförrättningen fastställts.

Departementschefen.

De sakkunnigas förslag att förrättningar avseende avstyckning, gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning och avsättande av mark till gemensamhetsskog skola kunna sammanföras till gemensam handläggning synes ägnat att väsentligen förenkla förfarandet. Förslaget har också i princip vunnit allmän anslutning bland remissinstanserna. Även jag förordar att reformen genomföres.

Beträffande vissa av de slags förrättningar, som sålunda skola kunna kombineras med varandra, gälla eller ha förut förordats regler i fråga om förfarandet, som innefatta avvikelser från den ordning som i allmänhet tillämpas. Vissa av dessa avvikelser innebära lättnader. Så är fallet med reglerna om att vid gränsbestämning och ägoutbyte samt vid avstyckning från samfällad mark det i 7 kap. 1 § upptagna kallelseförfarandet kan vinna tillämpning. Vidare är att till denna grupp räkna de för avstyckningsförrättning upptagna bestämmelserna att kungörelseförfarandet kan ersättas med bevisliga kallelser, att uppgift om dagen för förrättningens avslutande ej behöver ha meddelats sakägarna samt att med utgivandet av handlingarna kan anstå. Däremot måste de för samma slags förrättning upptagna bestämmelserna att gränslinjer skola utmärkas vid förrättningen samt att karta skall utgivas inom 45 dagar från fastställelsebeslutets lagakraftvinnande anses innefatta skärpning i förhållande till de i allmänhet gällande reglerna. Utan särskilt stadgande i lag torde vara klart, att då förrättningar, för vilka gälla olika regler, kombineras och sålunda handläggas inom ramen för en och samma förrättning, för denna i varje särskilt avseende den regel skall gälla, som innefattar det strängaste kravet. Så bör exempelvis vid kombination av avstyckning och servitutsutbrytning något anstånd med utgivande av förrättningshandlingarna ej kunna ifrågakomma och i dylika fall bör kartan utgivas inom 45 dagar från fastställelsebeslutets lagakraftvinnande.

Sammanförandet till gemensam handläggning medför vidare, att alla de med förrättningen avsedda frågorna skola avslutas samtidigt. Även om viss fråga blivit i sak färdighandlad under ett tidigare sammanträde, medan handläggningen av andra frågor fortsätter vid senare sammanträden, skall sålunda med det formella avslutandet även av förstnämnda fråga anstå till dess samtliga frågor äro färdigbehandlade. Besvärstiden börjar sålunda löpa först från den gemensamma avslutningen. Uppenbarligen kunna ibland vissa av sakägarna ha berörts endast av fråga, som i sak slutbehandlats i början av förrättningen, varför de kunna anse sig icke ha intresse av att inställa sig vid senare sammanträden under förrättningen. För att dylik sakägare skall kunna utnyttja sin rätt att anföra besvär är det av vikt, att han får kännedom om när förrättningen förklaras avslutad. Härtill må anmärkas, att reglerna i 3 kap. 11 § om kallelse av delägare till sammanträde och i 16 kap. 1 § om underrättelse om dagen för avslutande av förrättning gälla även sådan sakägare, som nyss åsyftats. Han har därför, även om han ej inställer sig vid sammanträdena, möjlighet att hålla sig underrättad om hur förrättningen fortskrider och när den avslutas. Någon risk kan ej anses föreligga att sakägare, som iakttaga tillbörlig uppmärksamhet, skall på grund av bristande vetskap om dagen för förrättningens avslutande berövas möjlighet att fullfölja talan mot förrättningen.

De olika momenten i en kombinerad förrättning böra, såsom de sakkunniga uttalat, följas åt till gemensam fastställelseprövning. Om därvid viss del av förrättningen faller under överlantmätarens prövningsrätt, medan

denna beträffande annan del tillkommer ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten, bör fastställelseprövningen beträffande förrättningen i dess helhet ankomma på ägodelningsdomaren respektive ägodelningsrätten.

Såsom de sakkunniga anfört synes det ibland kunna vara lämpligt, att sedan en kombinerad förrättning påbörjats, fråga rörande gränsbestämning eller ägoutbyte kan bringas till avslutning särskilt för sig. Tydligen bör i dylikt fall gränsbestämningen eller ägoutbytet kunna bli föremål för besvär och fastställelseprövning oberoende av förrättningen i övrigt. Då såväl besvärsrätten som fastställelseprövningen äro knutna till förrättningens avslutande, synes det åsyftade syftet enklast kunna uppnås därigenom att gränsbestämningen eller ägoutbytet utbrytes till en särskild, från förrättningen i övrigt fristående förrättning. Denna kan så förklaras avslutad och bli föremål för besvär och fastställelseprövning. Innebörden i vad sålunda förordas torde erhålla erforderlig klarhet om i lagtexten angives, att om efter sammanförandet särskild anledning därtill uppkommer, i 20 kap. 1 § angiven fråga må utbrytas till särskild förrättning.

Vad sålunda förordats påkallar viss ändring även i 19 kap. jorddelningslagen. Enligt detta kapitel skall bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i avstyckningsförrättning, ske utom i vissa angivna fall. Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår betraktas härvid gränsbestämningen såsom en integrerande del av avstyckningsförrättningen. Gränsbestämningsfrågan får avslutas endast i samband med avslutandet av avstyckningsförrättningen i övrigt och gränsbestämningsfrågan kan följaktligen först sedan hela förrättningen avslutats genom besvär bringas under ägodelningsrättens prövning. Emellertid kan även i dessa fall gränsbestämningsfrågan vara av den grundläggande betydelse, att nämnda fråga bör kunna bli slutligen prövad innan förrättningen i övrigt fortsättes. Önskvärdheten härav torde särskilt göra sig gällande, då avstyckning kombinerats med annan förrättning. En regel, som ger möjlighet att särskilt för sig slutföra en i själva avstyckningsförrättningen ingående gränsbestämning, bör därför införas i 19 kap.

I detta sammanhang må framhållas, att gränsdragningen mellan gränsbestämning, företagen med stöd av 19 kap. och alltså ingående i avstyckningsförrättningen, å ena, samt annan gränsbestämningsförrättning, vilken må ha kombinerats med en avstyckningsförrättning, å andra sidan, icke kommer att sakna betydelse. Den fastställelseprövning i fråga om gränsbestämning, som ankommer på överlantmätaren, avser gränsbestämning, som ägt rum i sammanhang med avstyckningsförrättning. Härmed torde avses endast gränsbestämning, som ingår som ett led i avstyckningsförrättningen. Någon ändring häri föreslås icke nu. Innebörden av vad nu föreslagits blir vad angår fastställelseprövningsmyndigheten att överlantmätaren skall pröva avstyckning och i densamma med stöd av 19 kap. ingående gränsbestämning, medan en med stöd av nu förordade regler kombinerad gränsbestämnings- och avstyckningsförrättning skall prövas av ägodelningsdomaren.

Till den närmare utformningen av de lagändringar som föranledas av vad sålunda föreslagits återkommer jag i avsnitt XV vid 19 kap. 5, 7 och 10 §§.

20 kap. 2 och 6 §§ samt 21 kap. 43 § jorddelningslagen ävensom 6 kap. 12 § fastighetsbildningslagen.

Jag får härefter övergå till frågan om kombination av vissa jorddelningsförrättningar med vägförrättningar. Mot de sakkunnigas förslag på denna punkt — nämligen att förordnandena att verkställa vägförrättning i de åsyftade fallen skulle slopas och att de i vägförrättningen respektive jorddelningsförrättningen meddelade besluten skulle vara på visst sätt avhängiga av varandra — ha riktats anmärkningar. Sålunda har bl. a. påpekats, att förslaget icke innebure någon godtagbar lösning av den ersättningsfråga, som i vissa fall kunde uppkomma i vägförrättningen, samt att en rättegång, föranledd av fullföljd talan mot vägförrättningen, stundom kunde bli helt onyttig. Dessa anmärkningar väga enligt min mening så tungt, att frågan icke lämpligen torde böra lösas i enlighet med de sakkunnigas förslag.

Lantmäteristyrelsen har emellertid framlagt det mera genomgripande förslaget att jorddelningsförrättningen och vägförrättningen skulle företagas till gemensam handläggning. Härigenom skulle bl. a. de påtalade olägenheterna med de sakkunnigas förslag undvikas. Att märka är emellertid, att bestämmelserna om förfarandet i jorddelningslagen förete ej oväsentliga avvikelser från enskilda väglagens regler i motsvarande avseende. Här må endast påpekas den principiellt betydelsefulla skillnad som ligger däri, att jorddelningsförrättning städse skall bli föremål för fastställelseprövning under det att utlåtande vid vägförrättning, om densamma ej överklagas, går i verkställighet såsom laga kraft ägande dom. En lösning av frågan enligt den linje lantmäteristyrelsen förordat utgör sålunda en relativt omfattande lagstiftningsuppgift, innefattande även svårlösta frågor. Jag finner, att dessa frågor icke blivit så utredda, att en slutgiltig lösning av dem kan anses föreligga.

Då frågan om mera väsentliga ändringar i lagen om enskilda vägar sålunda för närvarande bör lämnas å sido, torde icke heller fastighetsbildningssakkunnigas förslag att förkorta kallelsetiden till vägförrättningar böra nu föranleda någon åtgärd.

XII. Insändande av dagboken över jorddelningsmål till justitiekanslersämbetet.

Gällande rätt.

Jämlikt 21 kap. 36 § andra stycket jorddelningslagen skall ägodelningsdomaren föra dagbok över till rättens eller ägodelningsdomarens åtgärd inkomna mål samt inom en månad efter varje års slut insända dagboken till justitiekanslersämbetet. Föreskriften om insändande av dagboken har uppenbarligen tillkommit för att bereda justitiekanslersämbetet tillfälle att särskilt övervaka och granska ägodelningsdomarnas och ägodelningsrätternas verksamhet.

I kungörelse den 25 november 1927 med formulär till dagbok över jorddelningsmål har föreskrivits, att om konceptdagboken insändes till justitie-

kanslersämbetet, en avskrift dessförinnan bör tagas av dagboken att för framtiden förvaras. Vidare stadgas i 3 § kungörelsen den 22 oktober 1948 angående rättsstatistiken, att erforderliga uppgifter angående ärenden, handlagda av ägodelningsrätt eller ägodelningsdomare, skola hämtas ur de till justitiekanslersämbetet insända dagböckerna.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha anfört, att det syntes dem uppenbarligen vara lämpligt att ägodelningsdomaren förde dagbok över inkommande jorddelningsmål. Däremot torde skäl knappast föreligga att bibehålla en speciell kontroll över ägodelningsdomarnas och ägodelningsrätternas verksamhet utöver den inspektion och tillsyn som i övrigt utövades av justitiekanslersämbetet och riksdagens justitieombudsman. Ur nu angivna synpunkt syntes sålunda ägodelningsdomaren åsamkas ett onödigt arbete genom föreskriften om insändande av dagboken, vilken föreskrift föranledde att en särskild avskrift av dagboken måste iordningställas.

Vad angår rättsstatistiken ha de sakkunniga framhållit, att dagböckerna icke torde utgöra något lämpligt underlag för rättsstatistiken. Det statistiska materialet skulle sannolikt kunna göras enklare, överskådligare och mera enhetligt, därest i stället uppgift om avgjorda mål lämnades å särskild blankett.

På grund av vad sålunda anförts ha de sakkunniga föreslagit slopande av stadgandet i 21 kap. 36 § jorddelningslagen om skyldighet för ägodelningsdomare att till justitiekanslersämbetet insända dagboken över jorddelningsmål.

Yttrandena.

Den föreslagna ändringen av 21 kap. 36 § andra stycket har av samtliga remissmyndigheter tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Vidkommande frågan huruvida efter lagändringen särskild kontroll över ägodelningsdomarna är erforderlig har *justitiekanslersämbetet* uttalat följande:

Att, såsom de sakkunniga tänkt sig, annan granskning icke skulle förekomma än den som kunde äga rum vid inspektioner av riksdagens justitieombudsman och ämbetet samt dessa myndigheters tillsyn i övrigt kan ämbetet icke tillstyrka. Även i bästa fall förflyta icke så få år mellan inspektionerna av en domstol och den korta tid, som kan anslås åt en inspektion, kan användas bättre än till genomgång av ägodelningsrätternas dagböcker. Enligt vad ämbetet inhämtat delar justitieombudsmannen denna uppfattning.

För att upprätthålla en fortlöpande granskning av verksamheten är det emellertid icke nödvändigt att äga tillgång till dagböckerna. Till grund för granskningen skulle enligt ämbetets mening kunna läggas en årligen till ämbetet insänd arbetsredogörelse.

Justitiekanslersämbetet har därför hemställt, att sedan lagändringen genomförts, bestämmelser utfärdas om skyldighet för ägodelningsdomare att till ämbetet årligen insända arbetsredogörelse.

Departementschefen.

I enlighet med fastighetsbildningssakkunnigas förslag, vilket av samtliga remissinstanser förordats eller lämnats utan erinran, bör den i 21 kap. 36 § andra stycket jorddelningslagen upptagna föreskriften att ägodelningsdomaren skall inom viss tid insända den av honom förda dagboken till justitiekanslersämbetet utgå.

I den mån det må anses erforderligt, att ägodelningsdomarna även framdeles lämna vissa uppgifter till justitiekanslersämbetet, böra bestämmelser därom utfärdas i administrativ väg. I samma ordning bör regleras vilka uppgifter som skola avgivas för rättsstatistiken.

XIII. Ansökan om sammanläggning i samband med avstyckning.**Gällande rätt.**

Vid avstyckningsförrättning skall enligt 19 kap. 16 § jorddelningslagen utredning verkställas rörande de omständigheter, vilka äro av beskaffenhet att inverka på frågan, huruvida tillstånd till den ifrågasatta avstyckningen må meddelas. Är fråga om avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, skall utredningen avse jämväl sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt. Sedan utredningen verkställts skall lantmätaren avgiva utlåtande innehållande besked, huruvida tillstånd till avstyckningen meddelas eller icke. Förutsätter tillståndet att sammanläggning äger rum, skall detta angivas i utlåtandet.

Sedan förrättningen avslutats, skola jämlikt 21 kap. 41 § handlingarna därom insändas till överlantmätaren, varefter jämlikt 42 och 43 §§ samma kapitel fastställelseprövning äger rum hos ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten. Är fråga om avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, må fastställelse ej meddelas med mindre förordnande tillika gives om sammanläggningen. Enligt 10 § lagen om sammanläggning av fastigheter å landet skall emellertid särskild ansökning om sammanläggning göras hos ägodelningsdomaren.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha framhållit, att ansökningen om sammanläggning kunde ankomma på annan än den som sökt avstyckningen. Om av denna eller annan anledning vederbörande ej gitte begära sammanläggning bleve ärendet liggande hos ägodelningsdomaren i ofullbordat skick. Efter att ha erinrat om ett av de sakkunniga i det år 1944 framlagda betänkandet (SOU 1944: 46) förordat förslag till avhjälpan av berörda olägenhet, vilket förslag dock ej lett till lagstiftning, ha de sakkunniga nu förordat den lösningen att till 10 § sammanläggningslagen fogas en föreskrift av innehåll, att särskild ansökan om sammanläggning icke erfordras, då samman-

läggningen utgör förutsättning för fastställelse å avstyckningsförrättning och i förrättningsprotokollet antecknats, att vederbörande jordägare medgivit sammanläggningen. I regel torde, ha de sakkunniga framhållit, den jordägare, som berördes av sammanläggningen, vare sig han vore sökande till avstyckningsförrättningen eller ej, komma tillstådes vid denna. Skulle undantagsvis så ej vara händelsen, torde förrättningsmannen likväl utan svårighet kunna inhämta hans mening. Någon föreskrift i 19 kap. jorddelningslagen om skyldighet för lantmätaren att verkställa ifrågasvarande protokollsanteckning torde icke erfordras. Möjligen kunde ifrågasättas att i instruksionsordning påpeka förhållandet.

Yttrandena.

Ingen remissinstans har anfört erinringar mot förslaget i princip.

Mot detaljutformningen har *ägodelningsdomaren i Östbo och Västbo domsaga* erinrat, att innebörden i orden »vederbörande jordägare medgivit sammanläggningen» vore oklar och att uttrycket »vederbörande» vore mindre tilltalande i lagtext, samt föreslagit, att de angivna orden utbyttes mot: »ägaren av de områden, som skola sammanläggas med varandra, anhållit om sammanläggningen». *Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* har givit uttryck åt viss tveksamhet huruvida det med hänsyn till lydelsen av 14 § första och fjärde styckena samt 15 § andra stycket sammanläggningslagen vore erforderligt med en särskild bestämmelse om att »vederbörande jordägare», som medgivit sammanläggningen, vore att anse såsom sökande. Därjämte har han uttalat, att det möjligen vore lämpligt med uttrycklig föreskrift om skyldighet för lantmätaren att i protokollet anteckna medgivandet.

Departementschefen.

Enligt vad erfarenheten visar har gällande bestämmelse att även vid avstyckning för sammanläggning särskild ansökan om sammanläggningen skall göras vållat dröjsmål samt onödigt arbete och besvär för ägodelningsdomarna. Den av fastighetsbildnings-sakkunniga förordade och av remissinstanserna i princip utan erinran lämnade förenklingen, att i nu ifrågasvarande fall ansökan skulle kunna ersättas med en av fastighetsägaren vid avstyckningsförrättningen gjord och i protokollet antecknad förklaring att han medgäve sammanläggningen, är praktisk och synes icke kunna möta erinringar. Tydligt är att medgivandet kan lämnas endast av den, som vid tidpunkten för medgivandets lämnande är ägare till alla de områden, som skola ingå i sammanläggningen. Detta torde komma till klarare uttryck om i lagtexten som förutsättning upptages att i förrättningsprotokollet antecknats, att ägaren av de områden, som skola sammanläggas, anhållit om sammanläggningen. Utan att något därom behöver sägas i lagen torde det vara klart att den som vid avstyckningsförrättningen gjort dylik anhållan är att anse såsom sökande till sammanläggningen.

Vad nu föreslagits föranleder ändring i 10 § sammanläggningslagen.

XIV. Ersättning åt valmän för val av ägodelnings- och vattenrättsnämndemän.

Gällande rätt.

Enligt 21 kap. 3 § jorddelningslagen skall val av ägodelningsnämndemän verkställas å tingsstället inför häradsrätten genom valmän, som på föranstaltande av ägodelningsdomaren utses å kommunalstämma, därvid emellertid rösträtten är på visst sätt inskränkt. Antalet valmän, som skall utses, beror av antalet invånare i kommunen. För varje kommun skall dessutom utses suppleanter till lika antal som valmän. Jorddelningslagen innehåller intet stadgande om rätt för kommun att tillerkänna valman ersättning för inställelse vid valförrättning. Vid angivna förhållande torde kommunerna ej vara berättigade fatta beslut av dylikt innehåll.

I 11 kap. 4 § vattenlagen stadgas, att — med vissa avvikelser som här kunna lämnas å sido — vattenrättsnämndemän skola utses för varje tingslag på det sätt som om utseende av ägodelningsnämndeman finnes stadgat.

1950 års reform beträffande ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag.

På grundval av kommunallagskommitténs tidigare omnämnda betänkande II med förslag till ändrade bestämmelser om ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag framlades på föredragning av chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg, genom proposition nr 88 för 1950 års riksdag förslag till bl. a. lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet och lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad. På hemställan av konstitutionsutskottet i utlåtande nr 13 antog riksdagen nämnda lagförslag, varefter Kungl. Maj:t den 9 juni 1950 (SFS nr 287 och 288) utfärdade lagar i enlighet med de antagna förslagen. Lagarna ha trätt i kraft den 1 januari 1951.

Enligt de genomförda lagändringarna gäller bl. a., att kommun äger tillerkänna ledamot av kommunal styrelse eller nämnd dagtraktamente för normalfallen med högst tio kronor och för särskilt tidskrävande sammanträde eller förrättning eller där det eljest finnes påkallat av särskilda förhållanden med icke i lag maximerat belopp, att kommun må tillerkänna ledamoten resekostnadsersättning, som dock ej må överstiga belopp, beräknat enligt vissa i lag angivna grunder, att kommun kan besluta om ersättning för resdag till ledamoten, om han är bosatt på så stort avstånd från sammanträdes- eller förrättningsstället, att resan fram eller åter måste företagas å särskild dag, samt att kommun för ledamots resa utom kommunen må besluta om ersättning för resa efter särskild grund.

Förslag om ersättning åt valmän för val av ägodelningsnämndemän och vattenrättsnämndemän.

I sitt förutnämnda betänkande har kommunallagskommittén uttalat, att valmännen för val av ägodelningsnämndemän och vattenrättsnämndemän syntes böra ha samma möjligheter till gottgörelse som ledamöter av kommunala nämnder och styrelser. Kommittén har ock uppgjort förslag till ändring i 21 kap. 3 § jorddelningslagen, varigenom kommunallagarnas regler om dagtraktamente, ersättning för särskild resdag och resekostnadsersättning skulle göras tillämpliga å de i nämnda lagrum avsedda valmännen. Härutöver har kommittén uttalat, att då vattenlagens bestämmelser om val av vattenrättsnämndeman redan hänvisa till föreskrifterna om val av ägodelningsnämndeman i jorddelningslagen, någon ändring i vattenlagen ej fordrades för ifrågavarande ändamål.

De av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar över kommitténs betänkande avgivna remissyttrandena innehålla ingen erinran mot ifrågavarande förslag.

Departementschefen.

Någon meningsskiljaktighet synes icke råda därom, att kommun bör äga rätt besluta att valmännen för utseende av ägodelningsnämndemän och vattenrättsnämndemän skola för inställelse vid valförrättning erhålla dagtraktamente, ersättning för särskild resdag och resekostnadsersättning efter de grunder som i kommunallagarna stadgas angående sådan gottgörelse till ledamöter i styrelser och nämnder. Jag förordar därför, att ett tillägg av denna innebörd fogas till 21 kap. 3 § jorddelningslagen. Med den utformning 11 kap. 4 § vattenlagen har, blir utan att ändring vidtages i vattenlagen vad sålunda föreslagits tillämpligt även å valmännen för utseende av vattenrättsnämndeman.

XV. Detaljutformning.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

2 KAP.

1 §.

I enlighet med vad i avsnitt II närmare utvecklats har i första stycket av förevarande paragraf — jämte det att nu förefintligt stadgande att laga skifte skall förrättas efter därtill erhållet förordnande uteslutits — upptagits lokal behörighetsregel av innehåll, att laga skifte skall förrättas av distriktslantmätaren i det lantmåteridistrikt, där jorden är belägen. Därjämte har föreskrivits, att då fråga är om skifte av jord inom två eller flera

lantmäteridistrikt, skiftet skall förrättas av distriktslantmätaren i ett av distrikten.

Vidare har i överensstämmelse med vad i avsnitt IV anförts den nu i första stycket upptagna regeln att vid laga skifte gode män städse skola biträda ersatts med en bestämmelse, att om lantmätaren finner sådant erforderligt eller delägare det påyrkar, två gode män skola biträda lantmätaren vid skiftet i dess helhet eller vid viss därunder förekommande fråga. Denna ändring av första stycket föranleder, att det nuvarande tredje stycket, i vilket angivas de frågor vid vilkas handläggning gode männen ovillkorligen skola närvara, ävensom fjärde stycket första punkten utgå samt att andra punkten i sistnämnda stycke undergår vissa redaktionella jämkningar.

3 §.

Ändringarna i 1 § föranleda, att de i förevarande paragraf upptagna bestämmelserna om förordnande för lantmätare att förrätta laga skifte böra utgå.

Såsom jag i avsnitt II förordat bör efter förordnandenas avskaffande förrättning företagas efter skriftlig ansökan hos förrättningsmannen. I anledning härav föreslås stadgande i förevarande paragraf, att ansökning om laga skifte skall göras skriftligen hos lantmätaren. Med hänsyn till den förordade utformningen av 1 § lärer tvekan ej kunna råda om att uttrycket »lantmätaren» åsyftar den lokalt behörige distriktslantmätaren. I avsnitt II har närmare utvecklats, att ansökan i vissa fall skall kunna ingivas till även annan än den ordinarie tjänsteinnehavaren.

4 §.

I förevarande paragraf stadgas, att om lantmätare, som erhållit förordnande att förrätta laga skifte, vet, att emot honom finnes jäv, eller om han av andra tjänstegöromål är förhindrad att företaga skiftet inom skälig tid, han genast skall anmäla sådant hos överlantmätaren.

Fastighetsbildningssakkunniga ha framhållit, att stadgandet redan i sin nuvarande lydelse vore av rent instruktionell natur. Med hänsyn till att det samma efter den ändring, som föranleddes av förslaget om avskaffande av förordnandena, skulle bli än mer uttunnat, ha de sakkunniga förordat stadgandets uteslutande ur lagen. Enligt de sakkunnigas mening borde förhållandet i stället uppmärksammas vid den överarbetning av lantmäteriinstruktionen, som föranleddes av de framlagda förslagen.

Departementschefen. Under åberopande av vad jag i avsnitt II anfört beträffande frågan om jäv mot distriktslantmätare och av de skäl de sakkunniga framhållit får jag biträda de sakkunnigas förslag att upphäva ifrågasvarande paragraf.

3 KAP.

1 §.

Den i avsnitt III förordade förkortningen av kungörelse- och kallelsetiden föranleder ändringar i första och andra styckena av förevarande paragraf. I detta sammanhang torde ock en i tredje stycket upptagen hänvisning till den numera upphävida 11 kap. 4 § lagen om förmynderskap böra utbytas mot en hänvisning till motsvarande stadgande i föräldrabalken.

2 §.

De i förevarande paragraf föreslagna ändringarna äro föranledda av den i avsnitt III förordade förkortningen av kungörelse- och kallelsetiden.

3 §.

De i denna paragraf föreslagna jämkningarna äro föranledda av ändringsförslaget rörande biträde av gode män samt av den förordade förkortningen av kungörelse- och kallelsetiden.

4 §.

Den i avsnitt III förordade reformen att förrättning skall kunna företagas, ehuru kungörelse och kallelse ej skett i vederbörlig ordning, därest samtliga sakägare infinna sig, torde beträffande laga skifte böra genomföras därigenom att till förevarande paragraf fogas ett nytt stycke av innehåll att utan hinder av att kungörelse och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 3 kap. sägs, förrättning må företagas, därest samtliga sakägare infinna sig.

6 §.

Vad jag i avsnitt V förordat föranleder, att de i första stycket nu upptagna föreskrifterna om uppläsning av protokollet inom viss tid, om protokollets förseende med förrättningsmännens och delägarnas underskrifter samt om anteckning i anledning av anmärkning mot protokollet ersättas med stadganden av innehåll, att protokollet för ett sammanträde skall, innan detsamma avslutas, erhålla slutlig avfattning samt att lantmätaren skall underteckna protokollet och därå anteckna dagen, då det är uppsatt.

7 §.

De i förevarande paragraf föreslagna ändringarna, som äro av formell natur, ha föranletts av de förordade ändringarna i 2 kap. 1 § första stycket och 3 §.

7 KAP.

1 §.

I förevarande paragraf meddelas bestämmelser om bl. a. sättet för kungörelse och kallelse till sammanträde för bestämmande av rågångarna kring

skifteslagets ägor. Huvudregeln ges därvid genom en hänvisning till 3 kap. 1 och 2 §§ jorddelningslagen, varjämte upptagas vissa särbestämmelser då fråga är om mark samfälld för flera fastigheter.

Fastighetsbildningssakkunniga ha — i syfte att å ifrågasvarande sammanträden göra tillämpligt det förordade tillägget till 3 kap. 4 § att utan hinder av att kungörelse och kallelse ej verkställts i föreskriven ordning förrättning må företagas, därest samtliga sakägare infinna sig — beträffande huvudregeln föreslagit, att hänvisning skall göras, icke såsom nu endast till 3 kap. 1 och 2 §§, utan till 3 kap. i dess helhet.

I anledning av detta förslag har *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* anfört, att den av de sakkunniga förordade ändringen skulle medföra, att — i motsats till vad nu gällde — vid nämnda förrättningar skulle komma att tillämpas även andra i 3 kap. givna regler om kallelser, t. ex. 4 § andra stycket om kallelse till nytt sammanträde. Vidare skulle 3 kap. 11 § andra stycket bli svårtolkat, enär slutbestämmelsen där och 7 kap. 1 § komme att hänvisa till varandra. Ägodelningsdomaren har ifrågasatt om det icke vore lämpligare, att hänvisningen i andra punkten av 7 kap. 1 § bibehölles oförändrad och att till 7 kap. 1 § gjordes ett tillägg av samma innehåll som tillägget i 3 kap. 4 §.

Departementschefen. I sak biträder jag de sakkunnigas förslag. Lagändringen torde, i anslutning till vad ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga anfört, böra ske genom att till förevarande paragraf fogas ett nytt stycke av huvudsakligen samma innehåll som det föreslagna nya stycket i 3 kap. 4 §.

5 §.

I anslutning till vad förut i avsnitt IX förordats föreslås att det i fall, som åsyftas i paragrafen, skall åligga lantmätaren att inom viss tid till vederbörande utgiva eller med posten avsända ett exemplar av kartan och protokollet över förrättningen.

6 §.

Vidkommande de i denna paragraf förordade ändringarna får jag hänvisa till vad som anförts i avsnitt VI.

8 §.

Hänvisningen i förevarande paragrafs första stycke till 7 kap. 1 § har genom det förut förordade tillägget till detta lagrum fått den ändrade innebörden att sammanträde för bestämmande av gräns mot allmänt vattenområde må företagas utan hinder av att vederbörligt kungörande ej ägt rum, därest samtliga sakägare infinna sig.

I enlighet med vad jag i avsnitt IX förordat bör i förevarande lagrums andra stycke vidtagas den jämkningen att det skall åligga lantmätaren att utgiva eller med posten avsända exemplar av kartan och protokollet till vederbörande.

8 KAP.

1, 1 a, 2 och 4 §§.

Beträffande den föreslagna lydelsen av dessa paragrafer får jag hänvisa till vad som anförts i avsnitt VII.

Därjämte må anmärkas, att genom den tidigare förordade ändringen av 7 kap. 1 § hänvisningen till nämnda lagrum i sista stycket av 1 § fått den ändrade innebörden att ägoutbyte kan företagas utan hinder av att vederbörligt kungörande ej skett, därest samtliga sakägare infinna sig.

14 KAP.

10 §.

Enligt förevarande paragraf i dess nuvarande lydelse skall till förrättning som i paragrafen avses lantmätaren utfärda kungörelse och kallelser på sätt i 3 kap. 1 och 2 §§ sägs. För att det skall framgå, att även förrättningar av ifrågavarande art skola, om alla sakägare infinna sig, kunna företagas, oavsett att kungörelse ej skett, bör nämnda stadgande utbytas mot en bestämmelse av innehåll att angående kungörelse om sådan förrättning varom nu är fråga samt kallelse därtill bestämmelserna i 3 kap. i tillämpliga delar skola lända till efterrättelse.

16 KAP.

1 §.

I fråga om de i förevarande paragraf föreslagna ändringarna hänvisas till vad som anförts i avsnitt VIII.

2 §.

Den föreslagna ändringen av 16 kap. 1 §, varigenom öppnas möjlighet att avsluta förrättning annorledes än å sammanträde, föranleder viss jämkning av formell art i förevarande paragraf. Vidare medför vad som i avsnitt IX förordats vissa ändringar. Sålunda bör det föreskrivas, att ett exemplar av alla skifteshandlingarna skall utgivias eller med posten avsändas. Bestämmelsen att bevis om utgivandet skall bifogas konceptakten bör utgå. Detsamma gäller bestämmelsen om möjligheten att anlita utmättningsman.

4 §.

De i förevarande lagrum förordade ändringarna äro föranledda av ändringen i 16 kap. 1 §.

5 §.

I förevarande paragraf stadgas, att då laga skifte återförvisats till lantmätaren, han skall skyndsamt utsätta ny förrättningsdag på sätt i 3 kap. 1 och 2 §§ sägs. I syfte att angiva, att sammanträde varom här är fråga får, oavsett om kungörelse verkstälts, företagas, om alla sakägare infinna sig, föreslås, att stadgandet så ändras, att vid utsättande av förrättningsdagen bestämmelserna i 3 kap. angående kungörelse om och kallelse till första sammanträde skola iakttagas.

7 §.

De i förevarande paragraf föreslagna ändringarna äro föranledda av vad i avsnitt IX förordats och ansluta sig till de beträffande 16 kap. 2 § upptagna ändringsförslagen.

19 KAP.

5 §.

Första stycket av förevarande paragraf stadgar, att de för laga skifte i bl. a. 2, 3 och 7 kap. meddelade föreskrifterna skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse, såvitt icke i 19 kap. är annorlunda stadgat. Tidigare ha föreslagits åtskilliga ändringar beträffande de i 2 och 3 kap. samt 7 kap. 1 § upptagna bestämmelserna. På grund av den nyssnämnda hänvisningen i förevarande lagrum komma dessa regler att vinna tillämpning även å avstyckningsförrättning. Emellertid är att märka, att i viss utsträckning på grund av särskilda undantagsbestämmelser motsvarande regler redan gälla för avstyckning. Så är fallet exempelvis med den i 2 kap. 1 § föreslagna regeln om biträde av gode män. Dylika undantagsbestämmelser böra såsom obehöfliga utgå. En sådan bestämmelse — om underrättelse i visst fall till byggnadsnämnd — återfinnes i tredje stycket av förevarande paragraf.

I enlighet med vad som förordats i avsnitt II föreslås vidare, att det nuvarande andra stycket i förevarande paragraf — enligt vilket annan än lantmätare kan tillerkännas behörighet att verkställa avstyckning inom vissa områden — utgår.

I avsnitt XI har förordats, att avstyckning, gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning och avsättande av mark till gemensamhetsskog skola kunna sammanföras till gemensam handläggning. Då förfarandet beträffande berörda förrättningar regleras, i fråga om de fyra sistnämnda i 20 kap. och endast beträffande den förstnämnda i 19 kap., synes bestämmelsen om sådant sammanförande böra upptagas i 20 kap., lämpligen såsom ett nytt 2 mom. i 6 §. En hänvisning till detta stadgande torde böra göras i förevarande paragraf.

6 §.

I andra stycket av denna paragraf stadgas nu, att avstyckning efter skriftlig ansökning av sakägaren må företagas utan att förordnande till förrättningen meddelats. De förordade ändringarna i 2 kap. 1 och 3 §§ föranleda att detta stycke bör utgå.

7 §.

I förevarande paragraf stadgas, att utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 3 kap. sägs, avstyckningsförrättning må företagas, därest fastighetens ägare samt i fall, då ägovidd som

skall avstyckas, blivit överlåten till annan, jämväl denne infinna sig eller av lantmätaren blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen samt fråga ej är om bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i förrättningen.

Fastighetsbildningssakkunniga ha föreslagit bibehållande av stadgandet i oförändrad lydelse såsom ett första stycke i paragrafen. Därjämte ha de sakkunniga — till realiserande av sitt i avsnitt III återgivna förslag till förenkling av kallelseförfarandet vid avstyckning från samfällad mark — förordat, att ett nytt andra stycke tillfogas av innehåll, att om avstyckning skall ske från mark, samfällad för flera fastigheter med skilda ägare, föreskrifterna om kungörelse och kallelse i 7 kap. 1 § må tillämpas.

Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga har anmärkt, att efter de av de sakkunniga i 3 och 7 kap. föreslagna ändringarna 19 kap. 7 § första stycket komme att delvis innehålla en dublyr i fråga om dispens från reglerna om kungörelse och finge självständig betydelse endast såvitt avsåge förutsättningen »blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade». Vidare kunde det i slutet av stycket gjorda undantaget för gränsbestämning i samband med avstyckning måhända föranleda feltolkningen att vid sådan gränsbestämning alltid skulle erfordras kungörelse. *Ägodelningsdomaren i Livgedingets domsaga* har påtalat, att — om stadgandet skulle bibehållas oavsett det föreslagna tillägget till 3 kap. 4 § — i vart fall med hänsyn till förslaget om vidgade möjligheter att kombinera avstyckning med andra förrättningar även andra kombinationer än gränsbestämning borde undantagas.

Departementschefen. I avsnitt III har jag på förslag av de sakkunniga förordat, att vid avstyckning från samfällad mark kallelseförfarande enligt 7 kap. 1 § skall få äga tillämpning. Bestämmelse härom synes böra ingå såsom ett första stycke i förevarande paragraf.

Första stycket av de sakkunnigas förslag, vilket torde böra upptagas såsom ett andra stycke, innefattar en upprepning av stadgandet i det nu föreslagna sista stycket av 3 kap. 4 §. Till undvikande härav bör viss jämkning av ordalydelsen vidtagas.

I avsnitt XI har föreslagits införande av möjlighet att kombinera avstyckning med vissa i 20 kap. avsedda förrättningar. I samband därmed har uttalats, att det utan särskilt stadgande i lag torde vara klart, att då förrättningar för vilka gälla olika regler kombineras och sålunda handläggas inom ramen för en och samma förrättning, för denna i varje särskilt avseende den regel skall gälla, som innefattar det strängaste kravet. Med hänsyn härtill erfordras ej någon särskild lagbestämmelse att vid kombinerad förrättning icke må tillämpas den för avstyckningsförrättningar gällande ordningen, enligt vilken det fullständiga kungörelseförfarandet respektive samtliga sakägares närvaro kan ersättas med bevisliga kallelser. I likhet med vad som nu gäller bör nämnda ordning ej heller kunna tillämpas då med stöd av 19 kap. vid avstyckningsförrättningen företages gränsbestäm-

ning, vilken alltså ingår som en integrerande del i själva avstyckningsförrättningen. Härom torde en särskild lagregel böra upptagas.

Paragrafens lydelse har utformats i enlighet med det anförda.

8 §.

I 8 § stadgas, att avstyckning må verkställas utan biträde av gode män, såvitt icke lantmätaren eller sakägare finner biträde av gode män erforderligt, samt att om det under förrättningens gång bestämmes att gode män skola tillkallas, detta ej må verka rubbning av åtgärd som vidtagits därförinnan. Efter den förordade ändringen av 2 kap. 1 § är stadgandet obehövt och kan utgå.

10 §.

Beträffande det föreslagna tillägget till förevarande paragraf får jag hänvisa till vad i avsnitt XI anförts.

19 §.

Beträffande de i denna paragraf förordade ändringarna hänvisas till vad i avsnitt X anförts.

21 och 22 §§.

Vidkommande de i förevarande paragrafer föreslagna ändringarna får jag hänvisa till avsnitt IX.

20 KAP.

2 §.

Vad i avsnitt II och XI förordats om avskaffande av förordnandena och införande av vidgade möjligheter att sammanföra förrättningar föranleder, att förevarande paragraf, enligt vilken förordnande att bestämma och utmärka rågång eller annan fastighetsgräns för lantmätaren medför behörighet jämväl att handlägga i sammanhang därmed uppkommande fråga om ägoutbyte, bör utgå.

6 §.

Första stycket av förevarande paragraf i dess nu gällande lydelse innehåller beträffande gränsbestämning, ägoutbyte, servitutsutbrytning och avsättande av mark till gemensamhetsskog såsom fristående förrättning och fastställande i visst fall av vederlag för jord, som frånvunnits ägolott, hänvisning till vissa av de regler, som gälla för laga skifte. Ändring i denna hänvisning föreslås ej. På grund härav komma de reformer, som kommit till uttryck genom de i det föregående förordade ändringarna av vissa lagrum i 2, 3, 7, 8, 14 och 16 kap., att i tillämpliga delar äga giltighet även för de i denna paragraf avsedda förrättningarna.

Vad angår de i paragrafen föreslagna ändringarna får jag hänvisa till vad som anförts i avsnitt XI och i detta avsnitt vid 19 kap. 5 § jorddelningslagen.

8 §.

Denna paragraf avser delning av fiske i visst fall samt upptager den huvudregeln att vad som är stadgat om laga skifte skall i tillämpliga delar gälla för sådan delning. Ändring föreslås ej i denna föreskrift, varav följer, att de i det föregående förordade, genom ändringar i 2, 3, 7, 8, 14 och 16 kap. genomförda reformerna komma att i tillämpliga avseenden gälla även delning varom nu är fråga.

21 KAP.

3 §.

I fråga om det föreslagna tillägget till förevarande paragraf får jag hänvisa till vad som anförts i avsnitt XIV.

20 §.

I avsnitt VIII har föreslagits, att förrättning skall kunna avslutas annorledes än å sammanträde. Med anledning härav bör den i förevarande paragraf upptagna föreskriften, att talan skall fullföljas inom viss tid från det sammanträde, då skiftet förklarats avslutat eller beslut meddelats att skifte icke kan äga rum, ändras så att talan skall fullföljas inom viss tid från den dag, då skiftet förklarats avslutat eller beslutet meddelats.

36 §.

Beträffande den föreslagna ändringen i förevarande paragraf hänvisas till avsnitt XII.

43 §.

Fastighetsbildningssakkunniga ha, på sätt framgår av den i avsnitt XI lämnade redogörelsen, förordat, att i fall, då viss del av en kombinerad förrättning faller under överlantmätarens prövningsrätt, fastställelseprövningen likväl i dess helhet bör verkställas av ägodelningsdomaren respektive ägodelningsrätten. En sådan ordning borde enligt de sakkunniga kunna vinna tillämpning utan ändring i tredje stycket av förevarande paragraf.

Ägodelningsdomaren i Östbo och Västbo domsaga har ansett, att lagändring erfordrades för att den av de sakkunniga förordade ordningen skulle kunna vinna tillämpning. Liknande ståndpunkt har intagits av *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* samt *överlantmätaren i Jönköpings län*.

Departementschefen. Såsom tidigare framhållits ankommer fastställelseprövningen beträffande förrättning, som avser avstyckning vilken icke beror av sammanläggning, å överlantmätaren. Har i sammanhang med avstyckningsförrättning gränsbestämning ägt rum, skall överlantmätaren pröva förrättningen även i denna del. I vad sålunda gäller bör nu ej göras annan ändring än den som föranledes av vad jag i avsnitt XI anført därom, att de olika

momenten i en kombinerad förrättning böra följas åt till gemensam fastställelseprövning samt att, om viss del av förrättningen faller under överlantmätarens prövningsrätt, medan denna beträffande annan del tillkommer ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten, fastställelseprövningen beträffande förrättningen i dess helhet bör ankomma på ägodelningsdomaren respektive ägodelningsrätten. I enlighet härmed bör — vilket ock framgår av vad jag tidigare i avsnitt XI anfört — ej införandet av möjligheten att kombinera avstycknings- och gränsbestämningsförrättning medföra, att området för överlantmätarens behörighet att pröva gränsbestämningsförrättningar vidgas. Endast gränsbestämning, som företagits med stöd av 19 kap. och som ingår i själva avstyckningsförrättningen, bör sålunda ankomma på överlantmätaren. Vad nu förordats synes böra komma till uttryck i lagtexten.

47 §.

I anledning av de sakkunnigas förslag rörande avskaffande av bevis om utlämnandet av karta har *ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* anfört, att den tid, inom vilken jämlikt detta lagrum rättelse kunde sökas i fastställd jorddelningsförrättning, hittills räknats från den dag, som angivits å det vid konceptakten fogade beviset om utlämnandet av kartan. Lagrummets lydelse kunde enligt ägodelningsdomaren lätt föranleda den tolkningen, att nämnda tid även med den av de sakkunniga föreslagna ordningen, enligt vilken sådant bevis icke bleve tillgängligt, skulle räknas från den dag, då vederbörande sakägare mottagit kartan. Denna tolkning torde emellertid icke vara avsedd och skulle föranleda svårigheter att fastställa från vilken dag tiden skulle räknas. Lämpligast syntes vara, att tiden räknades från den dag kartan avsänts enligt anteckning i lantmätarens diarium eller helst enligt postverkets bevis om avsändandet.

Departementschefen. Av skäl som anförts av ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga och med hänsyn till de i avsnitt IX förordade reglerna för utlämnande av karta förordas, att i förevarande paragraf stadgas att rättelse skall sökas inom ett år från det kartan utgivits eller med posten avsänts till vederbörande sakägare.

Övergångsbestämmelserna.

Fastighetsbildnings-sakkunniga, vilka icke framlagt förslag om tidpunkten för lagändringarnas ikraftträdande, ha uttalat, att de i promemorian upptagna lagförslagen icke torde kräva några särskilda övergångsbestämmelser.

I yttrandena har vad de sakkunniga sålunda uttalat lämnats utan erinran.

Departementschefen. Lantmäteriväsendets arbetsbelastning gör det angeläget, att de förenklingar lagförslaget innebär kunna vinna tillämpning snarast. Då härtill kommer, att förrättningarna i viss mån äro koncentrerade till sommarhalvåret, böra lagändringarna träda i kraft den 1 juli 1951.

Av allmänna rättsgrundsatser torde följa, att om intet annat utsäges i

lagtexten, efter lagens ikraftträdande i fråga om förfarandet den nya lagens regler skola gälla, oavsett om förrättningen påbörjats före eller efter lagens ikraftträdande. Avgörande för frågan huruvida för viss förrättningsåtgärd äldre eller nya regler skola tillämpas är alltså tidpunkten för åtgärdens vidtagande.

Av de förordade lagändringarna synes endast en vara av den beskaffenhet att det tarvas närmare överbäggande huruvida avsteg behöver göras från denna princip. Enligt förslaget har den lokala behörigheten att verkställa förrättning, vilken enligt äldre lag meddelades lantmätaren genom särskilt utfärdade förordnanden, reglerats i själva lagen. Enligt nya lagen tillkommer behörighet att verkställa förrättningar allenast distriktslantmätaren, den ordinarie eller den som är utsedd att handla i dennes ställe. Ett enligt äldre lag utfärdat förordnande att handlägga viss förrättning kommer, om intet annat stadgas, att förfalla i och med nya lagens ikraftträdande. Praktiska synpunkter kräva uppenbarligen att en lantmätare, som på grund av förordnande före nya lagens ikraftträdande påbörjat och kanske till väsentlig del genomfört en förrättning, jämväl slutför densamma, även om han ej är behörig därtill enligt nya lagen. Detta kan uppnås på två vägar. Antingen kan i övergångsbestämmelser till nya lagen föreskrivas, att före lagens ikraftträdande meddelade förordnanden att verkställa förrättning, medför behörighet för den förordnade att handlägga förrättningen även därefter, eller ock kan genom särskilt beslut av överordnad myndighet den förordnade utses att i distriktslantmätarens ställe fortsätta och avsluta förrättningen. Med hänsyn till att förordnande å förrättning som regel torde ha meddelats vederbörande distriktslantmätare eller annan, som enligt de föreskrifter som avses skola utfärdas i administrativ ordning kommer att äga behörighet såsom distriktslantmätare, synes den sist angivna vägen vara att föredraga. Vid sådant förhållande erfordras ej särskild övergångsbestämmelse i lagen. Om förordnande meddelats någon som enligt nya lagen icke är behörig handlägga förrättningen och om överordnad myndighet ej meddelar särskilt beslut av nyss angiven innebörd, skall den förordnade givetvis överlämna förrättningen till vederbörande distriktslantmätare. Något stadgande i lag härom synes ej erfordrerligt. Ej heller upphävandet av bestämmelserna i 19 kap. 5 § andra stycket torde kräva särskild övergångsbestämmelse. Lantmästeristyrelsen bör nämligen genom särskilt beslut kunna uppdraga åt vederbörande mättningsman att i distriktslantmätarens ställe verkställa sådana avstyckningsförrättningar, om vilka ansökan ingivits till mättningsmannen före nya lagens ikraftträdande. Ytterligare må endast anmärkas, att enligt nya lagen förrättningar skola anhängiggöras genom ansökan hos lantmätaren, medan enligt gällande lag anhängiggörandet sker genom ansökan om förordnande hos överlantmätaren. Utan särskilt stadgande torde vara uppenbart, att hos överlantmätaren före nya lagens ikraftträdande gjord ansöknings om förordnande, som ännu ej föranlett sådant, skall av överlantmätaren överlämnas till distriktslantmätaren och sedan vara att anse såsom ansökning om förrättning.

Vad angår de föreslagna ändringarna av materiell innebörd beträffande reglerna om ägoutbyte synes det lämpligt att den nya lagens bestämmelser vinna tillämpning även å förrättningar som påbörjats före lagens ikraftträdande. Härför erfordras ej särskild övergångsbestämmelse. Om ägoutbytesförrättning avslutats eller fråga om ägoutbyte under laga skifte av förrättningsmännen avgjorts före nya lagens ikraftträdande, bör dock vid fastställelseprövningen eller prövningen av anförda besvär äldre lag vinna tillämpning. I sistnämnda hänseende torde en särskild övergångsbestämmelse böra upptagas.

**Förslaget till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269)
om fastighetsbildning i stad.**

5 KAP.

4 §.

Vid avstyckningsförrättning enligt fastighetsbildningslagen skola enligt 5 kap. 2 § samma lag föreskrifterna i bl. a. 2 kap. jorddelningslagen äga motsvarande tillämpning, såvitt icke i fastighetsbildningslagen är annorlunda stadgat. I förevarande paragraf upptages ett dylikt undantag nämligen att avstyckning må verkställas utan biträde av gode män, såvitt icke förrättningsmannen eller sakägare finner biträde av gode män erforderligt. Med hänsyn till den förordade ändringen av 2 kap. 1 § jorddelningslagen blir förevarande paragraf obehövligen och bör därför upphävas.

13 §.

Efter genomförandet av de tidigare förordade ändringarna i 19 kap. 21 § jorddelningslagen kommer beträffande avstyckningsförrättningar å landet att gälla bl. a., att sedan utmärkande av gränserna skett och alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, förrättningen skall avslutas, samt att inom femton dagar från avslutandet ett exemplar av förrättningshandlingarna skall utgivas eller med posten avsändas till vederbörande, dock att då sakägarna förklara sig åtnöjas därmed, med utlämnandet må anstå till dess att kartan efter fastställelsebeslutets lagakraftvinnande utgives. Motsvarande regler torde böra tillämpas vid avstyckningsförrättningar i stad, vilket bl. a. innebär, att det nu för dylika förrättningar gällande kravet på avslutande vid sammanträde slopas. Med hänsyn till att besvärstiden för avstyckningsförrättningar enligt fastighetsbildningslagen är endast tjugu dagar bör dock utgivandet eller avsändandet med posten av handlingarna ske redan vid förrättningsens avslutande, om anstånd därmed ej medgivits. I enlighet med vad sålunda anförts ha ändringar vidtagits i förevarande paragraf.

14 §.

I enlighet med det i avsnitt IX förordade förslaget torde i förevarande paragraf böra stadgas, att det skall åligga förrättningsmannen att inom angiven tid utgiva eller med posten avsända — och ej såsom enligt gällande lydelse att utlämna — ett exemplar av kartan.

6 KAP.

2, 6 och 12 §§.

I 2 § ha *fastighetsbildningssakkunniga* icke förordat annan än en redaktionell jämkning, föranledd av förslaget att ur jorddelningslagen utesluta bestämmelserna om krav på förordnande för att lantmätaren skall äga verkställa laga skifte.

Svenska kommunal-tekniska föreningen och lantmäteristyrelsen ha däremot såsom framgår av redogörelsen i avsnitt II ansett, att reformen att avskaffa förordnandena borde utsträckas att avse även 6 kap. fastighetsbildningslagen. Enligt vad lantmäteristyrelsen framhållit borde därvid en översyn verkställas av stadgandena i 6 kap. 2 och 12 §§. Till stöd härför har lantmäteristyrelsen åberopat, att en anknytning borde eftersträvas till de regler om behörighet att förrätta avstyckning, som finnas införda i lagen den 27 februari 1948 om fastighetsbildning inom vissa områden av stad. Mot den nuvarande lydelsen av 6 kap. 2 § fastighetsbildningslagen kunde vidare bl. a. anmärkas, att betydelsen av det där förekommande ordet »lantmätare» knappast syntes fullt klar. Ordet torde i nämnda lagrum åtminstone efter omorganisationen av lantmäteriväsendet få anses innebära »person med lantmäterisexamen». Ordet »lantmätare» skulle alltså här ha annan betydelse än i jorddelningslagen, där det i regel användes i betydelsen »inom det statliga lantmäteriet anställd lantmätare». Styrelsen har fortsatt:

Lantmäteristyrelsen föreslår fördenskull att 6 kap. 2 §, delvis efter mönster av lagen den 27 februari 1948 (nr 96), omformuleras så att ansökan om laga skifte eller ägoutbyte i stad skall göras hos byggnadsnämnden, vilken skall överlämna ansökningen till vederbörande förrättningsman. I fråga om laga skifte skall såsom förrättningsman regelmässigt anlitas vederbörande distriktslantmätare. Om det icke är fråga om mark, som avses för jordbruk eller skogsbruk, skall skiftet dock få förrättas av stadens mättningsman — oberoende av om denne avlagt lantmäterisexamen eller ej — därest samtliga delägare i jorden i ansökningen om skiftet föreslagit honom till förrättningsman. Vad beträffar fristående ägoutbyte anser styrelsen att i princip samma regler böra gälla som i fråga om laga skifte. Avser sådant ägoutbyte icke mark, avsedd för jordbruk eller skogsbruk, bör det dock enligt styrelsens mening företagas av stadens mättningsman, därest icke byggnadsnämnden på grund av särskilda skäl annorlunda beslutar.

Angående servitutsutbrytning i stad synes någon lagändring ej erforderlig. Beträffande dylik förrättning hänvisar fastighetsbildningslagen (6 kap. 12 § sista stycket) helt till bestämmelserna i jorddelningslagen. Detta medför att servitutsutbrytning skall verkställas av vederbörande distriktslantmätare. Förordnande ifrågakommer, efter de nu föreslagna lagändringarna, därvid ej, och ansökningen behöver ej passera byggnadsnämnden.

Departementschefen. Redan i avsnitt II har jag uttalat, att det ur enhetlighetssynpunkt vore lämpligt att avskaffa förordnandena vid laga skifte och ägoutbyte även å stadsjord. Därtill kommer, att såsom lantmäteristyrelsen framhållit anledning föreligger att till granskning upptaga bestämmelserna

om behörighet att verkställa laga skifte å stadsjord. Det torde icke kunna bestridas, att det framstår som mindre följdriktigt att sådant skifte städse skall, om samtliga delägare äro ense därom, kunna förrättas av annan än lantmätare, medan avstyckning av mark, avsedd för jordbruk eller skogsbruk och belägen inom sådant område av stad, beträffande vilket på grund av förordnande enligt lagen den 27 februari 1948 de för landet gällande reglerna skola iakttagas, alltid skall verkställas av distriktslantmätaren eller person som meddelats särskilt bemyndigande därtill av Kungl. Maj:t. Sakägarnas möjligheter att genom sitt medgivande åstadkomma, att annan än person med nyssnämnda ställning verkställer laga skifte, torde böra inskränkas att avse mark som icke är avsedd för jordbruk eller skogsbruk. Därjämte bör den oklarhet som nu föreligger om innebörden i uttrycket »lantmätare» i 2 § undanröjas. I enlighet med vad sålunda anförts bör i 2 § — som innefattar undantagsregler från den i kapitlets 1 § upptagna allmänna hänvisningen till jorddelningslagens bestämmelser om laga skifte — föreskrivas, att laga skifte å stadsjord förrättas av distriktslantmätaren eller annan som särskilt av Konungen bemyndigats därtill. Därifrån bör dock stadgas det undantaget, att skiftet må förrättas av i stadens tjänst anställd mättningsman, därest skiftet icke berör mark, som är avsedd för jordbruk eller skogsbruk, och samtliga delägare i jorden i ansökningen om skiftet föreslagit mättningsmannen till förrättningsman. Dessutom torde i anslutning härtill böra utsägas, att vid skiftet i dess helhet eller vid viss därunder förekommande fråga två gode män skola biträda förrättningsmannen, om denne finner sådant erforderligt eller delägare det påyrkar. Förevarande kapitel 6 § — som innehåller viss undantagsbestämmelse från jorddelningslagens nu gällande regler om biträde av gode män vid laga skifte — bör upphävas.

Om såsom här förordats förordnandena avskaffas, torde i anslutning till vad som i 5 kap. 2 § stadgats beträffande avstyckning i ett andra stycke i 6 kap. 2 § böra föreskrivas, att laga skifte företages efter skriftlig ansökan hos byggnadsnämnden, som överlämnar ansökningen till förrättningsmannen.

Sådan utformning torde böra givas åt 12 § första stycket i förevarande kapitel att vad nu föreslagits rörande skifte kommer att gälla även ägoutbyte å stadsjord, som företages såsom fristående förrättning. Dock synes, såsom lantmäteristyrelsen förordat, stadens mättningsman böra äga att i något vidare utsträckning än då fråga är om laga skifte företaga sådan ägoutbytesförrättning. I 12 § första stycket torde därför böra upptagas en särskild undantagsbestämmelse från huvudregeln att distriktslantmätaren eller annan som särskilt av Konungen bemyndigats därtill skall förrätta ägoutbyte med den innebörden att ägoutbyte, som icke berör mark avsedd för jordbruk eller skogsbruk, må företagas av i stadens tjänst anställd mättningsman, där ej byggnadsnämnden av särskilda skäl annorlunda beslutar. Tredje stycket i 12 § bör därjämte undergå viss jämkning av redaktionell natur.

5 §.

Den i förevarande paragraf föreslagna ändringen är av redaktionell natur och föranledes av den föreslagna ändringen i 3 kap. 4 § jorddelningslagen.

8 §.

Rörande förslaget till ändringar i denna paragraf får jag hänvisa till vad som anförts i avsnitt VII.

Övergångsbestämmelsen.

Även denna lag torde böra träda i kraft den 1 juli 1951. Under hänvisning till vad jag beträffande frågan om särskilda övergångsbestämmelser till lagen angående ändring i jorddelningslagen anført finner jag förevarande lagförslag ej kräva någon särskild övergångsregel.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.

Beträffande ifrågavarande lagförslag hänvisas till avsnitt XIII.

Också denna lag bör träda i kraft den 1 juli 1951. Särskild övergångsbestämmelse erfordras ej.

I enlighet härmed ha inom justitiedepartementet upprättats förslag till

- 1) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

- 2) lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad; samt

- 3) lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslagen, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av detta protokoll.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemstäl-
lan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Lars Nordvall.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, *dels* att 2 kap. 1 och 3 §§, 3 kap. 1—4, 6 och 7 §§, 7 kap. 1, 5, 6 och 8 §§, 8 kap. 1, 2 och 4 §§, 14 kap. 10 §, 16 kap. 1, 2, 4, 5 och 7 §§, 19 kap. 5—7, 10, 19, 21 och 22 §§, 20 kap. 6 § samt 21 kap. 3, 20, 36, 43 och 47 §§ lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att 2 kap. 4 §, 19 kap. 8 § och 20 kap. 2 § samma lag skola upphöra att gälla, *dels* ock att i lagens 8 kap. skall införas en ny paragraf, betecknad 1 a §, av nedan angiven lydelse.

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)***2 KAP.****1 §.**

Laga skifte förrättas *efter därtill erhållet förordnande av lantmätare med biträde av två gode män.*

Laga skifte förrättas *av distriktslantmätaren i det lantmåteridistrikt, där jorden är belägen. Är fråga om skifte av jord inom två eller flera lantmåteridistrikt, skall skiftet förrättas av distriktslantmätaren i ett av distrikten. Vid skiftet i dess helhet eller vid viss därunder förekommande fråga skola två gode män biträda lantmätaren, om denne finner sådant erforderligt eller delägare det påyrkar.*

Där vid ————— — samma fråga.

Gode män skola ovillkorligen närvara vid handläggningen av de frågor, som enligt 3 kap. förekomma till behandling vid skiftets början, ävensom under skiftets fortgång vid handläggningen av följande frågor: be-

¹ Senaste lydelse, se beträffande 3 kap. 2 § SFS 1947:700, 7 kap. 1 § 1929:55, 7 kap. 8 § 1950:600, 8 kap. 1 § 1929:55, 16 kap. 5 och 7 §§ 1935:236, 19 kap. 5 § 1947:700, 19 kap. 10 § 1950:182, 19 kap. 19 § 1947:700, 19 kap. 22 § 1935:236, 20 kap. 6 § 1929:55, 21 kap. 36 § 1946:827, 21 kap. 43 § 1950:182 och 21 kap. 47 § 1932:231.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

stämmande av skifteslagets omfång och tillstånd till skifte, bestämmande av gränserna kring skifteslagets ägor, ägornas gradering samt bestämmande av jämförelsetal, åsättande av värde i penningar och uppskattning, varom i 11 kap. 2 § andra stycket och 3 § sägs, ävensom bestämmande av skyldighet att utflytta och utvisande av den provisoriska skiftesplanen.

Vid handläggningen av övriga under skiftes fortgång förekommande frågor skola gode män närvara, om någon delägare det påyrkar eller ock lantmätaren finner biträde av gode män erforderligt. Bestämmes på sätt nu sagts, att gode män skola biträda vid förrättningen i dess helhet eller vid viss åtgärd, där biträde icke enligt tredje stycket ovillkorligen erfordras, skall sådant ej verka rubbning av vad därförinnan under förrättningen lagligen beslutats eller verkställt.

Biträde av — — — — — teknisk art.

Vid förrättning — — — — — om förrättningsmän.

3 §.

Förordnande för lantmätare att förrätta laga skifte meddelas av vederbörande överlantmätare. Ansökning om dylikt förordnande göres skriftligen och bör åtföljas av uppgift om dels de ägor, vilkas delning är i fråga, samt deras ägare, dels ägare till mark, vilken gränisar till nämnda ägor, dels innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen, dels ock omförmälda jordägares och servitutsinnehavares postadresser.

Där fråga är om skifte av ägor inom två eller flera län, göres ansök-

Bestämmes, att gode män skola biträda vid förrättningen i dess helhet eller vid viss åtgärd, skall sådant ej verka rubbning av vad därförinnan under förrättningen lagligen beslutats eller verkställt.

Ansökning om laga skifte göres skriftligen hos lantmätaren och bör åtföljas av uppgift om dels de ägor, vilkas delning är i fråga, samt deras ägare, dels ägare till mark, vilken gränisar till nämnda ägor, dels innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen, dels ock omförmälda jordägares och servitutsinnehavares postadresser.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

ningen hos överlantmätaren i ett av länen och meddelas förordnandet av den överlantmätare, hos vilken ansökningen sålunda göres.

4 §.

Vet lantmätare, som erhållit förordnande att förrätta laga skifte, att emot honom finnes sådant jäv, som omförmäles i 9 §, eller är han av andra tjänstegöromål förhindrad att företaga skiftet inom skälig tid, anmäle sådant genast hos överlantmätaren.

(4 § utgår.)

3 KAP.

1 §.

Innan laga skifte företages, skall lantmätaren om tid och ställe för första sammanträdet utfärda kungörelse, som skall minst *fjorton* dagar därförut uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, där skifteslaget är beläget, samt, där särskilda förhållanden därtill föranleda, minst *fjorton* dagar före sammanträdet införas i en eller flera av ortens tidningar.

Härjämte åligge lantmätaren att minst *fjorton* dagar före sammanträdet för befordran med posten avlämna tjänsteskrivelser med kallelse till sammanträdet till envar, som enligt senaste mantalslängd eller eljest tillgängliga uppgifter är delägare i skifteslaget, ävensom till de i ansökningen om skiftet uppgivna eller för lantmätaren eljest kända innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen.

Är någon delägare å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt vid skiftet, och är icke någon

Innan laga skifte företages, skall lantmätaren om tid och ställe för första sammanträdet utfärda kungörelse, som skall minst *åtta* dagar därförut uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, där skifteslaget är beläget, samt, där särskilda förhållanden därtill föranleda, minst *åtta* dagar före sammanträdet införas i en eller flera av ortens tidningar.

Härjämte åligge lantmätaren att minst *åtta* dagar före sammanträdet för befordran med posten avlämna tjänsteskrivelser med kallelse till sammanträdet till envar, som enligt senaste mantalslängd eller eljest tillgängliga uppgifter är delägare i skifteslaget, ävensom till de i ansökningen om skiftet uppgivna eller för lantmätaren eljest kända innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen.

Är någon delägare å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt vid skiftet, och är icke någon

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och svara, åligge lantmätaren att för förordnande av god man för den delägare göra sådan anmälan, som avses i 11 kap. 4 § av lagen om förmynderskap.

Kungörelse och — — — — — till skifteslaget.

förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och svara, åligge lantmätaren att för förordnande av god man för den delägare göra sådan anmälan, som avses i 18 kap. 4 § föräldrabalken.

2 §.

Finner lantmätaren — — — — — denna myndighet.

Vederbörande myndighet meddele lantmätaren underrättelse om förordnandet, och åligge det lantmätaren att, därest underrättelsen om skiftet icke innehållit uppgift om tid och ställe för första sammanträdet, där om genom tjänsteskrivelse underrätta ombudet snarast möjligt och, där så ske kan, minst *fjorton* dagar före sammanträdet. Skall laga skifte äga rum inom ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, har lantmätaren att minst *fjorton* dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för första sammanträdet.

Vederbörande myndighet meddele lantmätaren underrättelse om förordnandet, och åligge det lantmätaren att, därest underrättelsen om skiftet icke innehållit uppgift om tid och ställe för första sammanträdet, där om genom tjänsteskrivelse underrätta ombudet snarast möjligt och, där så ske kan, minst *åtta* dagar före sammanträdet. Skall laga skifte äga rum inom ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, har lantmätaren att minst *åtta* dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för första sammanträdet.

3 §.

Till de gode män, som skola biträda vid förrättningen, utfärde lantmätaren kallelsebrev sist *fjorton* dagar före sammanträdet; och böra helst de kallas, som bo närmast förrättningsstället inom eller utom lantmåteridistriktet. Är god man hindrad genom jäv eller laga förfall, sände han ofördröjligen kallelsebrevet till närmast boende god man, och har denne att i stället infinna sig. Erinran om den god man åliggande skyldighet att i fall, varom nu är sagt, sända kallelsebrevet vidare, bör i nämnda brev intagas.

Skola gode män biträda, utfärde lantmätaren kallelsebrev *till dem* sist *åtta* dagar före sammanträdet; och böra helst de kallas, som bo närmast förrättningsstället inom eller utom lantmåteridistriktet. Är god man hindrad genom jäv eller laga förfall, sände han ofördröjligen kallelsebrevet till närmast boende god man, och har denne att i stället infinna sig. Erinran om den god man åliggande skyldighet att i fall, varom nu är sagt, sända kallelsebrevet vidare, bör i nämnda brev intagas.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

4 §.

Kommer ej — — — — — vederbörande därom.
 Har lantmätaren — — — — — för sammanträdet.
 Utebliver god — — — — — närmast boende.
 Utebliver sakägare — — — — — uppkomna kostnader.

Utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i detta kapitel sägs, må förrättningen företagas, därest samtliga sakägare infinna sig.

6 §.

Lantmätaren skall föra protokoll över allt, som förekommer vid varje sammanträde under förrättningen. I protokollet skola noga upptagas framställda yrkanden och anförda skäl samt grunderna för förrättningsmännens beslut. Protokollet skall avfattas i sammanhängande paragrafföljd för hela förrättningen och inom åtta dagar efter sammanträdet å förut tillkännagiven tid och plats uppläsas. Protokollet skall förses med förrättningsmännens underskrift samt jämväl undertecknas av de delägare, som närvarit vid sammanträdet; dock att, där närvarande delägarna äro flera än tio eller de eljest därom besluta, protokollet skall å deras vägnar undertecknas av två personer, vilka delägarna därtill utsett. Den är utsedd, som erhållit de flesta avgivna rösterna; emellan lika röstetal skilje lotten. Vägrar delägare sin underskrift, eller förekommer anmärkning mot protokollet, skall anteckning därom ävensom om beslut, som i anledning av framställd anmärkning meddelas, i protokollet verkställas.

Lantmätaren skall föra protokoll över allt, som förekommer vid varje sammanträde under förrättningen. I protokollet skola noga upptagas framställda yrkanden och anförda skäl samt grunderna för förrättningsmännens beslut. Protokollet skall avfattas i sammanhängande paragrafföljd för hela förrättningen. Innan sammanträde avslutas, skall protokollet för detsamma erhålla slutlig avfattning. Lantmätaren skall underteckna protokollet och därå anteckna dagen, då det är uppsatt.

Träffas förening — — — — — är belägen.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

7 §.

Vid första sammanträdet under förrättningen uppläse lantmätaren *sitt förordnande* samt efterhöre, om *de biträdande gode männen* avlagt föreskriven ed och om jäv är att anföra mot någon av förrättningsmännen.

Vid första sammanträdet under förrättningen uppläse lantmätaren *ansökningen om laga skiftet* samt efterhöre, om *de gode män, som må hava kallats att biträda vid förrättningen*, avlagt föreskriven ed och om jäv är att anföra mot någon av förrättningsmännen.

7 KAP.

1 §.

För bestämmande — — — — — sakägares utevaro.

Utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i första stycket sägs, må förrättning företagas, därest samtliga sakägare infinna sig.

5 §.

I fall, varom i 3 och 4 §§ sägs, åligge lantmätaren, där ej förening beträffande rågångens sträckning kommit till stånd, att inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslut i rågångsfrågan meddelats, utgiva eller med posten *översända* ett exemplar av kartan och protokollet över förrättningen till den av rågranarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av lantmätaren utses att mottaga berörda handlingar.

I fall, varom i 3 och 4 §§ sägs, åligge lantmätaren, där ej förening beträffande rågångens sträckning kommit till stånd, att inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslut i rågångsfrågan meddelats, utgiva eller med posten *avsända* ett exemplar av kartan och protokollet över förrättningen till den av rågranarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av lantmätaren utses att mottaga berörda handlingar.

6 §.

Sedan *rågången* blivit *slutligen* bestämd, skall lantmätaren å marken *utmärka samma rågång* på tydligt och varaktigt sätt.

Sedan *rågång* blivit bestämd, skall *den* av lantmätaren å marken *utmärkas* på tydligt och varaktigt sätt.

Om närmare — — — — — Konungen förordna.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

8 §.

Prövas erforderligt — — — — — motsvarande tillämpning.

Förrättningsmännen undersöka med ledning av tillgängliga kartor och handlingar huru gränsen enligt vad särskilt är stadgat sträcker sig. Finnes ej tillförlitlig karta upptagande de vattendjup, strandlinjer och övriga förhållanden, efter vilka gränsen är att bestämma, skall sådan karta upprättas. Förrättningsmännen pröve gränsens rätta sträckning och give beslut härom samt utmärke densamma å karta. Det åligge lantmätaren att inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslutet meddelats, utgiva eller med posten *översända* ett exemplar av kartan och protokollet över förrättningen till det allmännas ombud och ett exemplar till den av delägarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av lantmätaren utses att mottaga handlingarna.

Förrättningsmännen undersöka med ledning av tillgängliga kartor och handlingar huru gränsen enligt vad särskilt är stadgat sträcker sig. Finnes ej tillförlitlig karta upptagande de vattendjup, strandlinjer och övriga förhållanden, efter vilka gränsen är att bestämma, skall sådan karta upprättas. Förrättningsmännen pröve gränsens rätta sträckning och give beslut härom samt utmärke densamma å karta. Det åligge lantmätaren att inom femton dagar från det sammanträde, å vilket beslutet meddelats, utgiva eller med posten *avsända* ett exemplar av kartan och protokollet över förrättningen till det allmännas ombud och ett exemplar till den av delägarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av lantmätaren utses att mottaga handlingarna.

Gränsbestämning enligt — — — — — lag stadgas.

8 KAP.

1 §.

Går rågång eller annan gräns kring område, som skall skiftas, i *bukter eller brytningar*, och kan den genom utbyte av ägor erhålla lämpligare sträckning och bekvämare ägoanordning därigenom vinnas, då skall sådant ägoutbyte utan hinder av att därigenom rubbning sker i lantmateriförrättning, som fastställts eller eljest är lagligen gällande, verkställas i så stor omfattning, som är nödigt och utan förfång för delägare å någondera sidan kan ske.

Kan rågång eller annan gräns kring område, som skall skiftas, genom utbyte av ägor erhålla lämpligare sträckning och bekvämare ägoanordning därigenom vinnas, då skall sådant ägoutbyte utan hinder av att därigenom rubbning sker i lantmateriförrättning, som fastställts eller eljest är lagligen gällande, verkställas i så stor omfattning, som är nödigt och utan förfång för delägare å någondera sidan kan ske.

Hör till — — — — — utbyte ske.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

Prövas ägoutbyte — — — — — delägares förfång.

Kan i annat fall än som avses i första stycket bekvämare ägoanordning vinnas genom ägoutbyte, som berör jordbruksfastighet, och prövas detta medföra betydande fördel för jordbruksnäringen, må sådant ägoutbyte äga rum i så stor omfattning, som är nödigt och som kan ske utan förfång för delägare å någondera sidan.

Ägoutbyte må äga — — — — — äga läggas.

Ägoutbyte må verkställas — — — — — hela ägovälde.

Fråga om — — — — — motsvarande tillämpning.

1 a §.

Ägoutbyte må, utöver vad som följer av 1 §, på sätt där sägs äga rum jämväl då bestående fastighetsindelning ej överensstämmer med fastställd generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller tomtindelning och sådan överensstämmelse utan någon delägares förfång främjas genom ägoutbytet.

2 §.

De ägor, som jämlikt 1 § utbytas mot varandra, skola vara av lika uppskattningsinnehåll enligt gradering, verkställd på sätt i 11 kap. sägs.

Uppgår skillnaden i uppskattningsinnehåll emellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, till högst två procent av uppskattningsinnehållet av fastighet eller för flera ägototter samfällt område, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet är avsedd att tagas, må ägorerna dock utbytas mot varandra och vederlag för vad å

De ägor, som jämlikt 1 § eller 1 a § utbytas mot varandra, skola vara av lika uppskattningsinnehåll enligt gradering, verkställd på sätt i 11 kap. sägs.

Uppgår skillnaden i uppskattningsinnehåll emellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, till högst fem eller i fall, som avses i 1 a §, till högst tjugufem procent av uppskattningsinnehållet av fastighet, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet är avsedd att tagas, må ägorerna dock utbytas mot varandra och vederlag för vad å

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägars förfång.

ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägars förfång. Är ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet avsedd att tagas från område samfällt för flera ägolotter, skall angivna procenttal beräknas å ägolotternas sammanlagda uppskattningsinnehåll.

Hör ägovidd med högre uppskattningsinnehåll till fastighet, som på grund av inteckning eller eljest häftar för fordran eller annan rättighet, skall i fråga om sättet för erläggande och fördelning av penningersättningen vad i lagen om expropriation stadgas angående expropriationsersättnings erläggande och fördelning äga motsvarande tillämpning. Såframt innehavarna av samtliga sådana fordringar och rättigheter det medgiva eller ock uppenbart är, att utbytet ej kan lända dylik innehavare till skada, skall dock vad nyss sagts om erläggande och fördelning av penningersättning ej gälla.

I fråga ————— del gälla.

4 §.

Kan vid laga skifte bekvämare ägonordning vinnas genom utbyte av ägor i andra fall än de, som omfattas i 1 §, och träffa samtliga delägare å ömse sidor därom förening, eller äro de ägor, vilkas utbytande ifrågasättes, i en ägares hand, då må sådant utbyte på sätt i nämnda paragraf sägs äga rum, där de till utbyte ifrågasatta ägorna hava väsentligen lika uppskattningsinnehåll.

Vid laga skifte må, utöver vad som följer av vad förut i detta kapitel stadgas, ägoutbyte på sätt i 1 § sägs äga rum, såframt samtliga delägare å ömse sidor träffa förening därom eller de ägor, vilkas utbytande ifrågasättes, äro i en ägares hand. Ägoutbyte må dock ej ske, om därigenom försämrad fastighetsindelning skulle bliva följd eller fastighetsindelningens överensstämmelse med plan, som omfattas i 1 a §, skulle försvåras. Ej heller må ägoutbyte äga rum, om skillnaden i uppskattningsinnehåll emellan de till

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

utbyte ifrågasatta ägorna överstiger tio procent av den fastighets uppskattningssinnehåll, från vilken ägovidd med det högre uppskattningssinnehållet är avsedd att tagas, eller, där ägovidden är avsedd att tagas från område samfällt för flera ägototter, av ägototternas sammanlagda uppskattningssinnehåll.

Hör äga ----- till skada.

14 KAP.

10 §.

Med bestämmande av ersättningar, om vilka här ovan i 6 och 8 §§ förmäles, må anstå till dess skiftet i övrigt blivit genom laga kraft ägande beslut fastställt. Om sådant anstånd beslutas, har lantmätaren att, så snart det efter skiftets fastställande kan ske, företaga för ändamålet erforderlig förrättning *och till denna utfärda kungörelse och kallelser på sätt i 3 kap. 1 och 2 §§ sägs.*

Med bestämmande av ersättningar, om vilka här ovan i 6 och 8 §§ förmäles, må anstå till dess skiftet i övrigt blivit genom laga kraft ägande beslut fastställt. Om sådant anstånd beslutas, har lantmätaren att, så snart det efter skiftets fastställande kan ske, företaga för ändamålet erforderlig förrättning. *Angående kungörelse om sådan förrättning samt kallelse därtill skola bestämmelserna i 3 kap. i tillämpliga delar lända till efterrättelse.*

16 KAP.

1 §.

Sedan gränserna mellan ägototterna blivit på sätt särskilt är föreskrivet utmärkta samt alla till skiftet hörande frågor blivit avgjorda med undantag av sådan ersättningsfråga, som jämlikt 14 kap. 10 § må hava uppskjutits, skall lantmätaren å sammanträde med delägarna *för dem tillkännagiva, att förrättningen är slutad, samt meddela underrättelse om vad som skall iakttagas för full-*

Sedan gränserna mellan ägototterna blivit på sätt särskilt är föreskrivet utmärkta samt alla till skiftet hörande frågor blivit avgjorda med undantag av sådan ersättningsfråga, som jämlikt 14 kap. 10 § må hava uppskjutits, skall lantmätaren å sammanträde med delägarna *eller annorledes å dag, som vid sammanträde angivits eller om vilken delägarna underrättats genom tjänsteskrivelser el-*

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

följd av talan emot skiftet i de delar, i vilka icke underställning skolat äga rum eller särskild talan enligt 21 kap. 18 och 19 §§ skolat föras.

ler på annat sätt, varom överenskommelse träffats vid sammanträde, avsluta förrättningen samt meddela underrättelse om vad som skall iakttagas för fullföljd av talan emot skiftet i de delar, i vilka icke underställning skolat äga rum eller särskild talan enligt 21 kap. 18 och 19 §§ skolat föras.

2 §.

Vid avslutningssammanträdet eller inom femton dagar därefter skall ett exemplar av alla skifteshandlingarna mot bevis, som bifogas konceptakten, överlämnas till den skiftesdelägare, som närvarande delägare därtill utse eller, där dessa ej kunna om valet enas, lantmätaren vid skiftets avslutande bestämmer. Hos den utsedde äge envar skiftesdelägare rätt att granska handlingarna och taga avskrift av dem.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av alla skifteshandlingarna utgivas eller med posten avsändas till den av delägarna, som av dessa eller, där de ej åsämjas, av lantmätaren därtill utses. Hos den utsedde äge envar delägare rätt att granska handlingarna och taga avskrift av dem.

Då skifteshandlingarna utgivas efter avslutningssammanträdet, må de med posten eller genom utmätningsmannen i orten tillställas den delägare, som utsetts att förvara dem.

Yppas eljest — — — — — sådan vårdare.

4 §.

Skifteskartan skall av lantmätaren medföras å slutsammanträdet och därvid hållas för delägarna tillgänglig. Äro delägarna flera än tre, och har lantmätaren icke till dem utlämnat karta, vare han, där delägare senast å det i 13 kap. 22 § omförmälda sammanträde begärt, att skifteskartan ytterligare viss tid, räknat från skiftets avslutande, måtte hållas tillgänglig, skyldig att å förrättningsstäl-

Äro vid laga skifte delägarna flera än tre, och har lantmätaren icke till dem utlämnat karta, vare han, där delägare senast å det i 13 kap. 22 § omförmälda sammanträde begärt, att skifteskartan viss tid, räknat från skiftets avslutande, måtte hållas tillgänglig, skyldig att å förrättningsstället tillhandahålla delägarna kartan ävensom skifteshandlingarna, då dessa ej utlämnas å slutsammanträ-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

let tillhandahålla delägarna kartan ävensom skifteshandlingarna, då dessa ej utlämnas å *slutsammanträdet*, under den angivna tiden, dock högst två eller, där delägarna äro flera än tio, högst fem dagar.

Vad i första stycket *andra punkten* sägs äge ej tillämpning, där skifte avslutas å det sammanträde, då den slutliga skiftesläggningen utvisats.

de, under den angivna tiden, dock högst två eller, där delägarna äro flera än tio, högst fem dagar.

Vad i första stycket sägs äge ej tillämpning, där skifte avslutas å det sammanträde, då den slutliga skiftesläggningen utvisats.

5 §.

Har laga skifte, som blivit genom laga kraft ägande utslag helt eller delvis upphävt, i sammanhang därmed återförvisats till lantmätaren, skall denne skyndsamt utsätta ny förrättningsdag *på sätt i 3 kap. 1 och 2 §§ sägs* samt ändra och rätta skiftet med ledning av utslagets innehåll. Därefter skall förrättningen ånyo avslutas på sätt i 1 och 2 §§ föreskrives.

Har laga skifte, som blivit genom laga kraft ägande utslag helt eller delvis upphävt, i sammanhang därmed återförvisats till lantmätaren, skall denne skyndsamt utsätta ny förrättningsdag *under iakttagande av bestämmelserna i 3 kap. angående kungörelse om och kallelse till första sammanträde* samt ändra och rätta skiftet med ledning av utslagets innehåll. Därefter skall förrättningen ånyo avslutas på sätt i 1 och 2 §§ föreskrives.

Där utan — — — — — rättelsen föranledas.

7 §.

Lantmätaren vare skyldig att emot stadgad lösen till *delägarna utlämna* ett exemplar av skifteskartan inom ett år eller, där skifte avser skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 2 eller 3 sägs, inom sex månader från det beslut om fastställelse av skiftet vunnit laga kraft; *skolande i fråga om utlämnandet gälla vad i 2 § stadgas för det fall att skifteshandlingarna ej utlämnas vid avslutnings-sammanträdet.*

Lantmätaren vare skyldig att emot stadgad lösen till *delägare, utsedd på sätt i 2 § första stycket sägs, utgiva eller med posten avsända* ett exemplar av skifteskartan inom ett år eller, där skifte avser skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 2 eller 3 sägs, inom sex månader från det beslut om fastställelse av skiftet vunnit laga kraft.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

19 KAP.

5 §.

De för _____ annorlunda stadgat.

Avstyckning för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriell anläggning eller i liknande syfte inom samhälle, där byggnadslagens bestämmelser för stad äga tillämpning, samt inom annat område, för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställts eller jämlikt äldre lag förordnats att stadsplan skall upprättas, må företagas även av annan än lantmätare, såvida lantmäteristyrelsen förklarar honom skickad för uppgiften; och gälle därvid om sådan förrättningsman vad i denna lag om lantmätare är stadgat. Sådan behörighet må ej meddelas annan än den som må innehava befattning såsom mättningsman i stad. Behörigheten må av lantmäteristyrelsen begränsas till att avse viss del av riket så ock återkallas, när skäl föreligger därtill.

Skall avstyckning äga rum inom ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, har förrättningsmannen att minst åtta dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för förrättningen.

Om avstyckningsförrättnings och annan förrättnings sammanförande till gemensam handläggning stadgas i 20 kap. 6 § 2 mom.

6 §.

Rätt att _____ jämväl denne.

Efter skriftlig ansökning av sakägare må lantmätare företaga avstyckning utan att förordnande till förrättningen meddelats.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

7 §.

Skall avstyckning ske från mark, samfälld för flera fastigheter med skilda ägare, må föreskrifterna om kungörelse och kallelse i 7 kap. 1 § tillämpas.

*Utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 3 kap. sägs, må avstyckningsförrättning företagas, därest fastighetens ägare samt i fall, då ägovidd, som skall avstyckas, blivit överlåten till annan, jämväl denne *infinna sig* eller av lantmätaren blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen samt fråga ej är om bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i förrättningen.*

Avstyckningsförrättning, vid vilken ej skall bestämmas gräns mot fastighet som ej ingår i förrättningen, må städse företagas, därest fastighetens ägare samt i fall, då ägovidd, som skall avstyckas, blivit överlåten till annan, jämväl denne av lantmätaren blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen.

8 §.

(8 § utgår.)

Avstyckning må verkställas utan biträde av gode män, såvitt icke lantmätaren eller sakägare finner biträde av gode män erforderligt.

Bestämmas under förrättningens gång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning av åtgärd, som vidtagits därförinnan.

10 §.

Bestämmande av — — — — — framställt yrkande.

Om särskild anledning därtill uppkommer, må gränsbestämning, som i första stycket avses, utbrytas till särskild förrättning.

19 §.

Lantmätaren åligger — — — — — ärendets prövning.

Avstyckas mark, som är samfälld för flera fastigheter, eller utgör, då fråga är om mark, som hör till viss fastighet, vad som avstyckas högst hälften av fastighetens ägovidd, an-

Avstyckas mark, som är samfälld för flera fastigheter, eller utgör, då fråga är om mark, som hör till viss fastighet, vad som avstyckas högst hälften av fastighetens ägovidd, an-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

delar i samfälld mark oberäknade, skall dock, där ej annat av sakägare påyrkas, å kartan upptagas allenast avstyckat område jämte den mark, som undantages för gemensamt ändamål, ävensom sådana fasta punkter och mätningssuppgifter, att varje kartlagt områdes läge i förhållande till stamfastigheten bliver fullt bestämt.

delar i samfälld mark oberäknade, skall dock, där ej annat av sakägare påyrkas, å kartan upptagas allenast avstyckat område jämte den mark, som undantages för gemensamt ändamål, ävensom sådana fasta punkter och mätningssuppgifter, att varje kartlagt områdes läge i förhållande till stamfastigheten bliver fullt bestämt. *Skall ej på grund av vad nu stadgats kartans omfattning på angivet sätt inskränkas, må lantmätaren likväl besluta, att så skall ske, om sakägare det begär eller särskilda skäl eljest därtill föranleda. Uppkommer tvekan, huruvida inskränkningen i kartans omfattning kan försvåra den i 21 kap. föreskrivna fastställelseprövningen, eller är sakägare missnöjd med lantmätarens beslut, vilket genast skall till lantmätaren anmälas, hänskjute lantmätaren frågan till överlantmätarens avgörande. Över hans beslut må klagan ej föras.*

Å kartan — — — — — särskild handling.

Ägomätning må vid avstyckning äga rum endast i den mån sådan finnes oundgängligen nödvändig för upprättande av karta och beskrivning på sätt i detta kapitel är föreskrivet.

21 §.

Sedan gräns — — — — — mot förrättningen.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna *emot bevis, som bifogas konceptakten, tillställas* sökanden eller, där flera sakägare finnas, den, som av dem härtill utses. *Där förrättningshandlingarna icke utgivas å sammanträde, må tillställandet ske med posten eller genom utmätningsmannen i orten.*

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna *utgivas eller med posten avsändas till* sökanden eller, där flera sakägare finnas, den, som av dem härtill utses. *Då sakägarna förklara sig åtnöjas därmed, må dock med utlämnandet anstå till den i 22 § angivna tidpunkten.*

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

22 §.

Lantmätaren vare skyldig att emot stadgad lösen till vederbörande sakägare *utlämna* ett exemplar av kartan inom fyrtiofem dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft; *skolande i fråga om utlämnandet gälla vad i 21 § stadgas för det fall att förrättningshandlingarna ej utlämnas å sammanträde.*

Lantmätaren vare skyldig att emot stadgad lösen till vederbörande sakägare *utgiva eller med posten avsända* ett exemplar av kartan inom fyrtiofem dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft.

20 KAP.

2 §.

(2 § utgår.)

Förordnande att bestämma och utmärka rågång eller annan fastighetsgräns medför för lantmätaren behörighet jämväl att handlägga i sammanhang därmed uppkommande frågor om ägoutbyte.

6 §.

I fråga om förrättningar, som i 1, 3, 4 och 5 §§ avses, skola de i 2, 3, 15, 16 och 18 kap. beträffande laga skifte givna föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock att angående kungörande av sammanträde för bestämmande och utmärkande av rågång eller annan fastighetsgräns eller för ägoutbyte skall tillämpas vad om kungörelse och kallelse finnes stadgat i 7 kap. 1 § och 8 kap. 1 §. I övrigt skola förrättningar, om vilka i förstnämnda tre paragrafer förmäles, verkställas på sätt beträffande motsvarande åtgärder i samband med laga skifte är föreskrivet.

1 mom. I fråga om förrättningar, som i 1, 3, 4 och 5 §§ avses, skola de i 2, 3, 15, 16 och 18 kap. beträffande laga skifte givna föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock att angående kungörande av sammanträde för bestämmande och utmärkande av rågång eller annan fastighetsgräns eller för ägoutbyte skall tillämpas vad om kungörelse och kallelse finnes stadgat i 7 kap. 1 § och 8 kap. 1 §. I övrigt skola förrättningar, om vilka i förstnämnda tre paragrafer förmäles, verkställas på sätt beträffande motsvarande åtgärder i samband med laga skifte är föreskrivet.

Där flera ----- prövas skäligt.

2 mom. *Förrättningar, som i 1, 3 och 4 §§ avses, ävensom avstyckning må, där sådant prövas lämpligt, sammanföras till gemensam handläggning. Uppkommer sedermera särskild*

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

anledning därtill, må dock i 1 § angiven fråga utbrytas till särskild för rättning.

21 KAP.

3 §.

Ägodelningsnämndemän utses — — — — — samma tid.
 Val äger — — — — — inför häradsrätten.
 Valet verkställles — — — — — angelägenheter röstberättigad.
 Vid utseende — — — — — en röst.
 För kommun — — — — — överskjutande folkmängd.
 För varje — — — — — som valmän.
 Höra delar — — — — — den tillhör.

Kommun må besluta, att valman skall för inställelse vid val av ägodelningsnämndeman av kommunens medel åtnjuta dagtraktamente, ersättning för särskild resdag och resekostnadsersättning efter de grunder, som i kommunallagarna stadgas angående sådan gottgörelse till ledamöter i styrelser och nämnder.

20 §.

Mot beslut eller åtgärd under laga skifte i andra fall, än i 17, 18 och 19 §§ avses, må talan fullföljas på enahanda sätt, som i sistnämnda paragraf sägs, inom fyrtiofem dagar från *det sammanträde*, då skiftet förklarats avslutat eller beslut meddelats, att skifte icke kan äga rum.

Mot beslut eller åtgärd under laga skifte i andra fall, än i 17, 18 och 19 §§ avses, må talan fullföljas på enahanda sätt, som i sistnämnda paragraf sägs, inom fyrtiofem dagar från *den dag*, då skiftet förklarats avslutat eller beslut meddelats, att skifte icke kan äga rum.

36 §.

Ägodelningsdomaren skall föranstalta — — — eller lagfartsboken.

Ägodelningsdomaren skall föra dagbok över till rättens eller ägodelningsdomarens åtgärd inkomna mål samt inom en månad efter varje års slut insända dagboken till justitiekanslersämbetet. Formulär till dagbok fastställles av Konungen.

Ägodelningsdomaren skall föra dagbok över *de* till rättens eller ägodelningsdomarens åtgärd inkomna målen enligt formulär, som fastställles av Konungen.

43 §.

Hava besvär — — — — — 28 § andra stycket sägs.

Sedan handlingarna — — — — — 42 § tredje stycket sägs.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

Avser förrättningen avstyckning, som icke beror av sammanläggning, skall den fastställelseprövning, som enligt andra stycket tillkommer ägodelningsdomaren, i stället ankomma på överlantmätaren. Har gränsbestämning ägt rum i sammanhang med avstyckningsförrättningen, skall överlantmätaren till prövning företaga förrättningen jämväl i denna del. Äger överlantmätaren med hänsyn till vad i andra stycket är stadgat icke meddela fastställelse å förrättningen, hänskjute han frågan därom till ägodelningsrätten, skolande för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifterna äga tillämpning.

Avser förrättningen *allenast* avstyckning, som icke beror av sammanläggning, skall den fastställelseprövning, som enligt andra stycket tillkommer ägodelningsdomaren, i stället ankomma på överlantmätaren. Har *med stöd av 19 kap.* gränsbestämning ägt rum i sammanhang med avstyckningsförrättningen, skall överlantmätaren till prövning företaga förrättningen jämväl i denna del. Äger överlantmätaren med hänsyn till vad i andra stycket är stadgat icke meddela fastställelse å förrättningen, hänskjute han frågan därom till ägodelningsrätten, skolande för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifterna äga tillämpning.

Har avstyckningsförrättning — — — — till ända.

47 §.

Har, sedan jorddelningsförrättning blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd, utrönts, att vid förrättningen förelupit fel i mätning eller uträkning eller vid utmärkande å marken av ägo gräns, tillkommen vid förrättningen, må rättelse sökas hos ägodelningsrätten inom ett år från det kartan *utlämnats* till vederbörande sakägare.

Har, sedan jorddelningsförrättning blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd, utrönts, att vid förrättningen förelupit fel i mätning eller uträkning eller vid utmärkande å marken av ägo gräns, tillkommen vid förrättningen, må rättelse sökas hos ägodelningsrätten inom ett år från det kartan *utgivits eller med posten avsänts* till vederbörande sakägare.

Beträffande ansökan — — — — — motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

Har före nämnda dag under laga skifte beslut angående ägoutbyte meddelats eller särskild förrättning avseende ägoutbyte avslutats, skall dock vid den fortsatta prövningen av ägoutbytets tillåtlighet äldre lag gälla.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas, dels att 5 kap. 13 och 14 §§ samt 6 kap. 2, 5, 8 och 12 §§ lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels ock att 5 kap. 4 § samt 6 kap. 6 § samma lag¹ skola upphöra att gälla.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

5 KAP.

4 §.

(4 § utgår.)

Avstyckning må verkställas utan biträde av gode män, så vitt icke förrättningsmannen eller sakägare finner biträde av gode män erforderligt.

Bestämmas under förrättningens gång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning av åtgärd, som vidtagits därförinnan.

13 §.

Sedan skillnadslinjerna mellan stamfastigheten och det avstyckade området ävensom övriga gränser, som vid avstyckningen må hava bestämts, blivit utstakade och utmärkta samt alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, skall *förrättningsmannen å sammanträde med vederbörande sakägare till sökanden eller annan, som utses av sakägarna, utgiva ett exemplar av samtliga förrättningshand-*

Sedan skillnadslinjerna mellan stamfastigheten och det avstyckade området ävensom övriga gränser, som vid avstyckningen må hava bestämts, blivit utstakade och utmärkta samt alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, skall *förrättningen avslutas.*

¹ Senaste lydelse, se beträffande 5 kap. 4 § SFS 1931:143, 5 kap. 13 och 14 §§ 1926:328, 6 kap. 5 och 6 §§ 1931:143, 6 kap. 8 § 1947:703 och 6 kap. 12 § 1943:395.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

lingar emot bevis, som bilägges konceptakten, ävensom tillkännagiva att förrättningen är avslutad.

Vid avslutandet av förrättningen skall ett exemplar av samtliga förrättningshandlingar utgivas eller med posten avsändas till sökanden eller annan, som utsetts av sakägarna. Då sakägarna förklara sig åtnöjas därmed, må dock med utlämnandet av handlingarna anstå till den i 14 § fjärde stycket angivna tidpunkten.

Sakägare, som vill fullfölja talan emot förrättningen, har att inom tjugu dagar från dess avslutande till magistraten ingiva sina besvär eller ock på eget äventyr insända dem dit med posten så tidigt, att de före sagda tids utgång komma magistraten tillhanda; och skall underrättelse härom av förrättningsmannen meddelas sakägarna å det sammanträde, varvid förrättningen förklaras avslutad.

Sakägare, som vill fullfölja talan emot förrättningen, har att inom tjugu dagar från dess avslutande till magistraten ingiva sina besvär eller ock på eget äventyr insända dem dit med posten så tidigt, att de före sagda tids utgång komma magistraten tillhanda; och skall underrättelse härom av förrättningsmannen meddelas sakägarna.

Inom samma — — — — — till magistraten.

Vad sålunda — — — — — från förrättningsmannen.

14 §.

Då tid — — — — — särskilt namn.

Innan ärendet — — — — — från byggnadsnämnden.

Angående meddelad — — — — — å konceptkartan.

Förrättningsmannen vare skyldig att inom trettio dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft eller däremot förd talan genom laga kraft ägande beslut ogillats emot stadgad lösen till vederbörande sakägare utlämna ett exemplar av kartan, och teckne förrättningsmannen därå avskrift av beviset om fastställelsen.

Förrättningsmannen vare skyldig att inom trettio dagar från det beslut om fastställelse av förrättningen vunnit laga kraft eller däremot förd talan genom laga kraft ägande beslut ogillats emot stadgad lösen till vederbörande sakägare utgiva eller med posten avsända ett exemplar av kartan, och teckne förrättningsmannen därå avskrift av beviset om fastställelsen.

Genom fastställelse — — — — — eljest medgiva.

(Gällande lydelse.)

(Förelagen lydelse.)

6 KAP.

2 §.

Förordnande att verkställa laga skifte å stadsjord skall meddelas i stadens tjänst anställd mättningsman, där denne är lantmätare, så ock, ändock att han icke är lantmätare, där samtliga delägare i jorden i ansökningen om skiftet föreslagit honom till förrättningsman.

Laga skifte å stadsjord förrättas av distriktslantmätaren eller annan som särskilt av Konungen bemyndigats därtill. Berör skifte icke mark, som är avsedd för jordbruk eller skogsbruk, må det dock förrättas av i stadens tjänst anställd mättningsman, därest samtliga delägare i jorden i ansökningen om skiftet föreslagit honom till förrättningsman. Vid skiftet i dess helhet eller vid viss därunder förekommande fråga skola två gode män biträda förrättningsmannen, om denne finner sådant erforderligt eller delägare det påyrkar.

Laga skifte företages efter skriftlig ansökan hos byggnadsnämnden, som överlämnar ansökningen till förrättningsmannen.

5 §.

Utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 3 kap. 1 § av lagen om delning av jord å landet sägs, må laga skifte å stadsjord företagas, där samtliga delägare *infinna sig* eller av förrättningsmannen blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen samt fråga ej är om bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i förrättningen.

Laga skifte å stadsjord må städse företagas, där samtliga delägare av förrättningsmannen blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen samt fråga ej är om bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i förrättningen.

Huru gräns — — — — — 2 kap. 13 §.

6 §.

(6 § utgår.)

Laga skifte å stadsjord må verkställas utan biträde av gode män, så vitt icke är fråga om gränsbestämning i den ordning, som stadgas i lagen om delning av jord å landet, eller

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

om ägoutbyte mellan stadsjord och jord å landet eller ock förrättningsmannen eller delägare finner biträde av gode män erforderligt.

Bestämmes under förrättningens gång att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning av åtgärd, som vidtagits därförinnan.

8 §.

Ägoutbyte må, utöver vad som följer av 1 §, ske jämväl där bestående fastighetsindelning ej överensstämmer med fastställd generalplan, stadsplan eller tomtindelning och sådan överensstämmelse utan någon delägars förfång främjas genom ägoutbytet.

Uppgår skillnaden i uppskattningsinnehåll mellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, uti det i föregående stycke avsedda fall till högst tjugufem procent och eljest till högst tio procent av uppskattningsinnehållet av fastighet eller för flera ägototter samfällt område, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet skall tagas, må ägorna dock utbytas mot varandra och vederlag för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägars förfång.

Uppgår i fall, som avses i 8 kap. 1 § lagen om delning av jord å landet, skillnaden i uppskattningsinnehåll mellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, till högst tio procent av uppskattningsinnehållet av fastighet, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet skall tagas, må ägorna dock utbytas mot varandra och vederlag för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägars förfång. Är ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet avsedd att tagas från område samfällt för flera ägototter, skall angivna procenttal beräknas å ägototternas sammanlagda uppskattningsinnehåll.

I fråga om sättet för erläggande och fördelning av penningersättning, varom nu är sagt, skall vad i lagen om expropriation stadgas angående expropriationsersättnings erläggande och fördelning äga motsvarande tillämpning.

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

12 §.

Vad enligt detta kapitel gäller om ägoutbyte i sammanhang med laga skifte gälle ock, då sådan förrättning eljest förekommer; *dock skall, om ej särskilda skäl till annat föranleda, förordnande att verkställa förrättningen meddelas* i stadens tjänst anställd mättningsman, där sådan finnes, *ändå att han icke är lantmätare.*

Vad enligt detta kapitel gäller om ägoutbyte i sammanhang med laga skifte gälle ock, då sådan förrättning eljest förekommer. *Berör förrättningen icke mark, som är avsedd för jordbruk eller skogsbruk, må den dock, där ej byggnadsnämnden av särskilda skäl annorlunda beslutar, företagas av* i stadens tjänst anställd mättningsman.

Besväräs fastighet ————— servitutet äventyras.

I avseende å förrättning, som i näst föregående stycke avses, äge vad i 20 kap. 6 och 9 §§ av lagen om delning av jord å landet stadgas motsvarande tillämpning.

I avseende å förrättning, som i näst föregående stycke avses, äge vad i 20 kap. 6 § 1 mom. och 9 § av lagen om delning av jord å landet stadgas motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

Förslag

till

Lag

**angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336)
om sammanläggning av fastigheter å landet.**

Häri genom förordnas, att 10 § lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

10 §.

Ansökning om sammanläggning göres hos ägodelningsdomaren i den domsaga, där fastigheterna äro belägna.

Ansökning om sammanläggning göres hos ägodelningsdomaren i den domsaga, där fastigheterna äro belägna. *Särskild ansökan vare dock icke erforderlig, då sammanläggning-*

¹ Senaste lydelse, se SFS 1947:701.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

en utgör förutsättning för fastställelse
å avstyckningsförrättning och i för-
rättningsprotokollet antecknats, att
ägaren av de områden, som skola
sammanläggas, anhållit om samman-
läggningen.

Det åligger — — — — — är tillgänglig.

Om verkställande — — — — — å landet.

—————
Denna lag träder i kraft den 1 juli
1951.
—————

Fastighetsbildningssakkunnigas förslag
till

1:o) **L a g**

angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326)
om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, *dels* att 2 kap. 1 och 3 §§, 3 kap. 1—4, 6 och 7 §§, 7 kap. 1 och 6 §§, 8 kap. 1, 2 och 4 §§, 14 kap. 10 §, 16 kap. 1, 2, 4, 5 och 7 §§, 19 kap. 5—7, 19 och 21 §§, 20 kap. 6 § samt 21 kap. 36 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att 2 kap. 4 §, 19 kap. 8 § och 20 kap. 2 § samma lag skola upphöra att gälla *dels* ock att i lagens 8 kap. skall tilläggas en ny paragraf, betecknad 4 a §.

2 KAP.

1 §.

Laga skifte förrättas av lantmätare med biträde, om och i den mån lantmätaren finner sådant erforderligt eller delägare det påyrkar, av två gode män.

Där vid — — — samma fråga.

Bestämmes, att gode män skola biträda vid förrättningen i dess helhet eller vid viss åtgärd, skall sådant ej verka rubbning av vad därförinnan under förrättningen lagligen beslutats eller verkställt.

Biträde av — — — teknisk art.

Vid förrättning — — — om förrättningsmän.

3 §.

Ansökning om laga skifte göres skriftligen hos vederbörande distriktslantmätare och bör åtföljas av uppgift om dels de ägor, vilkas delning är i fråga, samt deras ägare, dels ägare till mark, vilken gränsar till nämnda ägor, dels innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen, dels ock omförmälda jordägares och servitutsinnehavares postadresser.

Där fråga är om skifte av ägor inom två eller flera lantmåteridistrikt, göres ansökningen hos distriktslantmätaren i ett av distrikten.

3 KAP.

1 §.

Innan laga skifte företages, skall lantmätaren om tid och ställe för första sammanträdet utfärda kungörelse, som skall minst åtta dagar därförut uppläsa i kyrkan för den eller de församlingar, där skifteslaget är beläget, samt,

där särskilda förhållanden därtill föranleda, minst åtta dagar före sammanträdet införas i en eller flera av ortens tidningar.

Härjämte åligger lantmätaren att minst åtta dagar före sammanträdet för befordran med posten avlämna tjänsteskrivelser med kallelse till sammanträdet till envar, som enligt senaste mantalslängd eller eljest tillgängliga uppgifter är delägare i skifteslaget, ävensom till de i ansökningen om skiftet uppgivna eller för lantmätaren eljest kända innehavare av servitut, vilkas rätt må vara beroende av förrättningen.

Är någon — — — om förmynderskap.

Kungörelse och — — — till skifteslaget.

2 §.

Finner lantmätaren — — — denna myndighet.

Vederbörande myndighet meddele lantmätaren underrättelse om förordnandet, och åligger det lantmätaren att, därest underrättelsen om skiftet icke innehållit uppgift om tid och ställe för första sammanträdet, därom genom tjänsteskrivelse underrätta ombudet snarast möjligt och, där så ske kan, minst åtta dagar före sammanträdet. Skall laga skifte äga rum inom ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, har lantmätaren att minst åtta dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för första sammanträdet.

3 §.

Skola gode män biträda vid förrättningen, utfärde lantmätaren kallelsebrev till dem sist åtta dagar före sammanträdet; och böra helst de kallas, som bo närmast förrättningsstället inom eller utom lantmäteri-distriktet. Är god man hindrad genom jäv eller laga förfall, sände han ofördröjligen kallelsebrevet till närmast boende god man, och har denne att i stället infinna sig. Erinran om den god man åliggande skyldighet att i fall, varom nu är sagt, sända kallelsebrevet vidare, bör i nämnda brev intagas.

4 §.

Kommer ej — — — vederbörande därom.

Har lantmätaren — — — för sammanträdet.

Utebliver god — — — närmast boende.

Utebliver sakägare — — — uppkomna kostnader.

Utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i detta kap. sägs, må förrättning företagas, därest samtliga sakägare infinna sig.

6 §.

Lantmätaren skall föra protokoll över allt, som förekommer vid varje sammanträde under förrättningen. I protokollet skola noga upptagas framställda yrkanden och anförda skäl samt grunderna för förrättningsmännens beslut. Protokollet skall avfattas i sammanhängande paragrafföljd för hela förrättningen.

Träffas förening — — — är belägen.

7 §.

Vid första sammanträdet under förrättningen uppläse lantmätaren ansökningen om laga skiftet samt efterhöre, om de gode män, som må hava kallats att biträda vid förrättningen, avlagt föreskriven ed och om jäv är att anföra mot någon av förrättningsmännen.

7 KAP.

1 §.

För bestämmande av rågångarna kring skifteslagets ägor skall sammanträde hållas med rågrannarna å ömse sidor. Angående kungörelse om sådant sammanträde samt kallelse därtill äge vad i 3 kap. stadgas motsvarande tillämpning. Är mark, som beröres av förrättningen, samfälld för flera fastigheter med skilda ägare och finnes för samfälligheten känd styrelse eller annan, som är satt att den förvalta, erfordras ej kallelse till de särskilda delägarna i samfälligheten, utan må kallelsen översändas till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren; och vare denne, där han ej äger att själv föra talan för samfälligheten, delägarna ansvarig för att kallelsen tillställas någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till delägarnas kännedom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare, och är marken samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må kallelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig; därjämte skall, där fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende och som icke innehaves under ständig besittningsrätt, har del i samfälligheten, underrättelse om förrättningen tillställas Konungens befallningshavande. Delgives kallelse på sätt, som sist nämnts, skall uppgift om vilken delägare kallelsen tillställts intagas i kungörelsen om förrättningen, och skall kungörelsen anslås i socken- eller rådstugan eller å annan lämplig plats inom kommunen. Kungörelse och kallelse, som i denna paragraf avses, skola innehålla anmaning att vid sammanträdet förete tillgängliga kartor och handlingar, som kunna lända till upplysning i rågångsfrågan. Hava kungörelse och kallelse sålunda försiggått, skall förrättning verkställas utan hinder av sakägares utevaro.

6 §.

Sedan rågång blivit bestämd, skall den av lantmätaren å marken utmärkas på tydligt och varaktigt sätt.

Om närmare — — — Konungen förordna.

8 KAP.

1 §.

Kan rågång eller annan gräns kring område, som skall skiftas, genom utbyte av ägor erhålla lämpligare sträckning och bekvämare ägoanordning därigenom vinnas, då skall sådant ägoutbyte utan hinder av att därigenom rubbning sker i lantmåteriförrättning, som fastställts eller eljest är lagligen gällande, verkställas i så stor omfattning, som är nödigt och utan förfång för delägare å någondera sidan kan ske.

Hör till — — — utbyte ske.

Prövas ägoutbyte — — — delägares förfång.

Ägoutbyte må äga — — — äga lägges.

Ägoutbyte må verkställas — — — hela ägovälde.

Fråga om — — — motsvarande tillämpning.

2 §.

De ägor — — — kap. sägs.

Uppgår skillnaden i uppskattningsinnehåll mellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, till högst tio procent av uppskattningsinnehållet av fastighet eller för flera ägotlotter samfällt område, var-

ifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet är avsedd att tagas, må ägorna dock utbytas mot varandra och ersättning för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägares förfång och medgives av eller uppenbarligen icke kan lända till skada för innehavare av fordran eller annan rättighet, för vilken sagda fastighet eller område på grund av in-teckning eller eljest må häfta.

I fråga — — — del gälla.

4 §.

Kan vid laga skifte bekvämare ägoanordning vinnas genom utbyte av ägor i andra fall än de, som omförmälas i 1 §, och träffa samtliga delägare å ömse sidor därom förening, eller äro de ägor, vilkas utbytande ifrågasättes, i en ägares hand, då må sådant utbyte på sätt i nämnda paragraf sägs äga rum under iakttagande av de i 2 § givna föreskrifter.

Där ägoutbyte, som i första stycket avses, berör jordbruksfastighet och prövas medföra betydande fördel för jordbruksnäringen, må utbytet verkställas även om förening, som i första stycket sägs, icke träffats.

4 a §.

Ägoutbyte må, utöver vad som följer av 1 och 4 §§, ske jämväl där bestående fastighetsindelning ej överensstämmer med fastställd generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller tomtindelning och sådan överensstämmelse utan någon delägares förfång främjas genom ägoutbytet.

Uppgår skillnaden i uppskattningsinnehåll mellan ägor, som finnas lämpligen böra utbytas mot varandra, uti det i föregående stycke avsedda fallet till högst tjugufem procent av uppskattningsinnehållet av fastighet eller för flera ägolotter samfällt område, varifrån ägovidd med det högre uppskattningsinnehållet skall tagas, må ägorna dock utbytas mot varandra och ersättning för vad å ena sidan brister lämnas i penningar, där det prövas kunna ske utan någon delägares förfång; och skall, där angivna skillnad överstiger tio procent av uppskattningsinnehållet av fastighet eller område, som nyss sagts, i fråga om sättet för erläggande och fördelning av penning-ersättningen, vad i lagen om expropriation stadgas angående expropriations-ersättnings erläggande och fördelning äga motsvarande tillämpning samt i övriga fall iakttagas vad i 2 § andra stycket stadgas rörande innehavare av fordran eller annan rättighet som där sägs.

14 KAP.

10 §.

Med bestämmande av ersättningar, om vilka här ovan i 6 och 8 §§ förmäles, må anstå till dess skiftet i övrigt blivit genom laga kraft ägande beslut fastställt. Om sådant anstånd beslutas, har lantmätaren att, så snart det efter skiftets fastställande kan ske, företaga för ändamålet erforderlig förrättning. Angående utfärdande av kungörelse och kallelser till sådan förrättning gälle vad i 3 kap. sägs.

16 KAP.

1 §.

Sedan gränserna mellan ägolotterna blivit på sätt särskilt är föreskrivet utmärkta samt alla till skiftet hörande frågor blivit avgjorda med undantag av sådan ersättningsfråga, som jämlikt 14 kap. 10 § må hava uppskjutits,

skall lantmätaren å sammanträde med delägarna eller på annat lämpligt sätt för dem tillkännagiva, att förrättningen är slutad, samt meddela underrättelse om vad som skall iakttagas för fullföljd av talan emot skiftet i de delar, i vilka icke underställning skolat äga rum eller särskild talan enligt 21 kap. 18 och 19 §§ skolat föras.

2 §.

Vid avslutningssammanträde eller inom femton dagar efter det lantmätaren vid sådant sammanträde eller på annat sätt för delägarna tillkännagivit, att förrättningen är slutad, skall ett exemplar av alla skifteshandlingarna överlämnas till den av delägarna, som av dessa eller, där de ej åsamjas, av lantmätaren därtill utses. Hos den utsedde äge envar delägare rätt att granska handlingarna och taga avskrift av dem.

Då skifteshandlingarna icke utgivnas å sammanträde, må tillställandet ske med posten eller genom utmätningsmannen i orten.

Yppas eljest — — — sådan vårdare.

4 §.

Äro vid laga skifte delägarna flera än tre, och har lantmätaren icke till dem utlämnat karta, vare han, där delägare senast å det i 13 kap. 22 § omförmälda sammanträde begärt, att skifteskartan ytterligare viss tid, räknat från skiftets avslutande, måtte hållas tillgänglig, skyldig att å förrättningsstället tillhandahålla delägarna kartan ävensom skifteshandlingarna, då dessa ej utlämnas å slutsammanträde, under den angivna tiden, dock högst två eller, där delägarna äro flera än tio, högst fem dagar.

Vad i första stycket sägs äge ej tillämpning, där skifte avslutas å det sammanträde, då den slutliga skiftesläggningen utvisats.

5 §.

Har laga skifte, som blivit genom laga kraft ägande utslag helt eller delvis upphävt, i sammanhang därmed återförvisats till lantmätaren, skall denne skyndsamt utsätta ny förrättningsdag under iakttagande av bestämmelserna i 3 kap. samt ändra och rätta skiftet med ledning av utslaget innehåll. Därefter skall förrättningen ånyo avslutas på sätt i 1 och 2 §§ föreskrives.

Där utan — — — rättelsen föranledas.

7 §.

Lantmätaren vare skyldig att emot stadgad lösen till delägarna utlämna ett exemplar av skifteskartan inom ett år eller, där skifte avser skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 2 eller 3 sägs, inom sex månader från det beslut om fastställelse av skiftet vunnit laga kraft; skolande i fråga om utlämnandet gälla vad i 2 § stadgas för det fall att skifteshandlingarna ej utgivnas å sammanträde.

19 KAP.

5 §.

De för — — — annorlunda stadgat.
Avstyckning för — — — föreligger därtill.

6 §.

Rätt att — — — jämväl denne.

7 §.

Utan hinder — — — i förrättningen.

Skall avstyckning ske från mark, samfälld för flera fastigheter med skilda ägare, må föreskrifterna om kungörelse och kallelse i 7 kap. 1 § tillämpas.

19 §.

Lantmätaren åligger att utmärka avstyckningen å karta. Därest ej sakägare påfordrar upprättande av fullständig karta eller äldre karta, på sätt i 6 kap. 1 § är föreskrivet, skall användas vid förrättningen, skall kartan upptaga allenast vad som finnes nödigt för att tydligt utmärka gränserna för avstyckat område, för mark, som undantagits för gemensamt ändamål, samt för den fastighet, från vilken avstyckningen sker, gränserna mellan olika ägoslag inom denna fastighet samt byggnader, vägar, vattendrag och dylikt. Inom avrösningsjord vare dock ej erforderligt att redovisa gränserna för olika ägoslag, om sådan redovisning uppenbarligen saknar betydelse för ärendets prövning. Ej heller vare beträffande område, som ingår i stadsplan eller efter den 1 januari 1948 fastställd byggnadsplan, där avstyckningen överensstämmer med planen, erforderligt att redovisa gränserna för olika ägoslag.

Avstyckas mark, som är samfälld för flera fastigheter, eller utgör, då fråga är om mark, som hör till viss fastighet, vad som avstyckas högst hälften av fastighetens ägovidd, andelar i samfälld mark oberäknade, skall dock, där ej annat av sakägare påyrkas, å kartan upptagas allenast avstyckat område jämte den mark, som undantages för gemensamt ändamål, ävensom sådana fasta punkter och mätningsuppgifter, att varje kartlagt områdes läge i förhållande till stamfastigheten bliver fullt bestämt. Skall ej på grund av vad nu stadgats kartans omfattning på angivet sätt inskränkas, må lantmätaren likväl besluta att så skall ske om sakägare det begär eller särskilda skäl eljest därtill föranleda. Uppkommer tvekan, huruvida inskränkningen i kartans omfattning kan försvåra den i 21 kap. föreskrivna fastställelseprövningen eller är sakägare missnöjd med lantmätarens beslut, vilket genast skall till lantmätaren anmälas, hänskjute lantmätaren frågan till överlantmätarens avgörande. Över hans beslut må klagan ej föras.

Å kartan skall tecknas beskrivning, som under hänvisning till varje å kartan upptaget område lämnar uppgift om arealen därav eller, då redovisning skall ske av olika ägoslag, arealen av dessa, ävensom i vad mån med avstyckad ägovidd följer rätt till delaktighet i mark, som vid lantmäteriförrättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfälld för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten, så ock angående servitut, som till förmån för en i förrättningen ingående fastighet må hava lagts å annan sådan fastighet. Kan beskrivningen ej lämpligen tecknas å avstyckningskartan, skall den av lantmätaren införas i särskild handling.

21 §.

Sedan gräns — — — mot förrättningen.

Inom femton dagar från det förrättningen blivit avslutad skall ett exemplar av förrättningshandlingarna utlämnas till sökanden eller, där flera sakägare finnas, den, som av dem härtill utses. Då sakägarna förklara sig åtnöjas därmed, må dock med utlämnandet anstå till den i 22 § angivna tidpunkten. Där förrättningshandlingarna icke utlämnas å sammanträde, må tillställandet ske med posten eller genom utmätningsmannen i orten.

20 KAP.

6 §.

1 mom. I fråga — — — är föreskrivet.

Där flera — — — prövas skäligt.

2 mom. Förrättningar, som i 1, 3 och 4 §§ avses, ävensom avstyckning må, där sådant prövas lämpligt, sammanföras till gemensam handläggning. Uppkommer särskild anledning därtill, må dock i 1 § angiven fråga slutföras utan avbidan på att förrättningen i övrigt blivit avslutad.

21 KAP.

36 §.

Ägodelningsdomaren skall — — — eller lagfartsboken.

Ägodelningsdomaren skall föra dagbok över de till rättens eller ägodelningsdomarens åtgärd inkomna målen enligt formulär, som fastställs av Konungen.

Denna lag träder i kraft den

2:o) L a g

angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 336)
om sammanläggning av fastigheter å landet.

Härigenom förordnas, att 10 § lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

10 §.

Ansökning om sammanläggning göres hos ägodelningsdomaren i den domsaga, där fastigheterna äro belägna. Särskild ansökan vare dock icke erforderlig, då sammanläggningen utgör förutsättning för fastställelse å avstyckningsförrättning och i förrättningsprotokollet antecknats, att vederbörande jordägare medgivit sammanläggningen.

Det åligger — — — är tillgänglig.

Om verkställande — — — å landet.

Denna lag träder i kraft den

3:o) L a g

angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269)
om fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas dels att 5 kap. 13 § och 6 kap. 2 § lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan

angives dels ock att 5 kap. 4 § samt 6 kap. 6 och 8 §§ samma lag skola upphöra att gälla.

5 KAP.

13 §.

Sedan skillnadslinjerna mellan stamfastigheten och det avstyckade området ävensom övriga gränser, som vid avstyckningen må hava bestämts, blivit utstakade och utmärkta samt alla till förrättningen hörande frågor i övrigt blivit avgjorda, skall förrättningsmannen vid sammanträde med vederbörande sakägare eller i annan lämplig ordning till sökanden eller annan, som utsetts av sakägarna, utlämna ett exemplar av samtliga förrättningshandlingar ävensom tillkännagiva att förrättningen är avslutad. Då sakägarna förklara sig åtnöjas därmed, må dock med utlämnandet av handlingarna anstå till den i 14 § fjärde stycket angivna tidpunkten.

Sakägare, som vill fullfölja talan emot förrättningen, har att inom tjugu dagar från dess avslutande till magistraten ingiva sina besvär eller ock på eget äventyr insända dem dit med posten så tidigt, att de före sagda tidsutgång komma magistraten tillhanda; och skall underrättelse härom av förrättningsmannen meddelas sakägarna.

Inom samma — — — till magistraten.

Vad sålunda — — — från förrättningsmannen.

6 KAP.

2 §.

Laga skifte å stadsjord förrättas efter därtill erhållet förordnande, vilket skall meddelas i stadens tjänst anställd mättningsman, där denne är lantmätare, så ock, ändock att han icke är lantmätare, där samtliga delägare i jorden i ansökningen om skiftet föreslagit honom till förrättningsman. Förordnandet meddelas av vederbörande överlantmätare.

Denna lag träder i kraft den

4:o) Lag

angående ändring i lagen den 3 september 1939 (nr 608)
om enskilda vägar.

Härigenom förordnas, att 18, 19, 25 och 35 §§ lagen den 3 september 1939 om enskilda vägar skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

18 §.

Ansökning om förrättning enligt detta kapitel göres skriftligen hos länsstyrelsen utom i fall, varom i 19 § sista stycket stadgas.

I ansökningen — — — och hemvist.

Finner länsstyrelsen — — — annorledes förordnar.

19 §.

Till förrättningsman — — — uppdraget lämplig.

För förrättning — — — eller samhället.

Hava samtliga — — — hinder möter.

Om förordnandet — — — denna nämnd.

Skall vid avstyckning enligt 19 kap. lagen om delning av jord å landet eller 5 kap. lagen om fastighetsbildning i stad rätt till väg beredas fastighet, som genom förrättningen nybildas eller ändras till sitt ägovälde, må vederbörande förrättningsman, om behovet av väg icke lämpligen kan tillgodoses annorledes än genom förrättning enligt detta kapitel, efter skriftlig ansöknings därom av sakägare, företaga sådan förrättning utan att förordnande därtill meddelats. Vad nu sagts skall jämväl äga tillämpning vid ägoutbyte enligt 20 kap. 1 § lagen om delning av jord å landet eller 6 kap. 12 § lagen om fastighetsbildning i stad.

25 §.

Innan förrättning företages, skall förrättningsmannen om tid och ställe för första sammanträdet utfärda kungörelse, som skall minst åtta dagar därförut ej mindre uppläsa i kyrkan för den eller de församlingar, där de av förrättningen berörda fastigheterna äro belägna, än även införas i en eller, där förhållandena påkalla det, två eller flera av ortens tidningar.

Härjämte åligger det förrättningsmannen att minst åtta dagar före sammanträdet med posten avsända skriftlig kallelse till sammanträdet till envar uppgiven eller eljest för förrättningsmannen känd sakägare. Kallelse skall adresseras till den fastighet, varom fråga är, såvida ej säker kunskap vinnes om annan adress inom landet för mottagaren. Är mark, som beröres av förrättningen, samfälld för flera fastigheter med skilda ägare och finnes för samfälligheten känd styrelse eller annan, som är satt att den förvalta, erfordras ej kallelse till de särskilda delägarna i samfälligheten, utan varde kallelsen sänd till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren; och vare denne, där han ej äger att själv föra talan för samfälligheten, delägarna ansvarig för att kallelsen tillställes någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till delägarnas kännedom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare och är marken samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må kallelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig; och skall, där kallelse delgives på detta sätt, kungörelsen om förrättningen innehålla uppgift om vilken delägare, kallelsen tillställes, samt anslås å lämplig plats inom kommun, där den samfällda marken är belägen.

Kungörelse och — — — vid förrättningen.

Är uppenbart, vilka med avseende å förrättningen äro sakägare, må, utan hinder av att kungörelse och kallelse ej verkställes i ovan stadgade ordning, förrättningen företagas, där samtliga sakägarna infinna sig eller av förrättningsmannen blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen.

Avser förrättningen väg i ort, varest skyldighet föreligger att söka byggnadslov, har förrättningsmannen att minst åtta dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för första sammanträdet.

Där fråga — — — i förrättningen.

35 §.

I den — — — och framläggas.

Ej må — — — tillstånd inhämtats.

Där jämlikt 19 § sista stycket rätt till väg skall beredas en genom avstyckning nybildad eller till sitt ägovälde ändrad fastighet eller fastighet, som beröres av ägoutbyte, skall utlåtandet förklaras gälla under vilkor att avstyckningen eller ägoutbytet fastställles.

Sedan utlåtandet — — — talans bevarande.

Innebär utlåtandet — — — till stadgar.

Denna lag träder i kraft den

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 15 mars 1951.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden EKBERG,
STRANDBERG,
LJUNGGREN,
regeringsrådet BJÖRKHOLM.

Enligt lagrådet den 27 februari 1951 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 16 februari 1951, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

2) lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad; samt

3) lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av e. o. hovrättsassessorn O. Petrén.

Förslagen föranledde följande yttranden av lagrådet och dess ledamöter.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

2 KAP.

1 §.

Justitieråden Strandberg och Ljunggren samt regeringsrådet Björkholm:

Enligt första stycket i den föreslagna nya lydelsen skola vid laga skifte i dess helhet eller vid viss därunder förekommande fråga gode män biträda lantmätaren, om denne finner sådant erforderligt eller delägare det påyrkar.

Med delägare i skifte lärers förstås ägare eller med ägare likställd besittningshavare av jord, som utgör föremål för skiftet. Såsom delägare i egentlig mening kan däremot icke en servitutshavare anses, ehuru han intager en särställning, som särskilt på grund av föreskrifterna om servituts utbrytande föga skiljer sig från delägarens. Det må i detta sammanhang erinras, att enligt 3 kap. 1 § andra stycket det åligger lantmätaren att sända kallelsebrev till envar, som enligt mantalslängden eller eljest tillgängliga uppgifter

är delägare i skifteslaget, ävensom till innehavare av servitut, vars rätt må vara beroende av förrättningen. En sådan servitutshavare torde jämte delägarna vara att betrakta som sakägare. När t. ex. i det föreslagna sista stycket av 4 § i 3 kap. stadgas, att utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den föreskrivna ordningen förrättning må företagas, därest samtliga sakägare infinna sig, måste här till gruppen sakägare uppenbarligen hänföras även servitutshavare som nyss nämnts. Utgår man i enlighet med det sagda från att begreppet delägare har en mera begränsad innebörd än begreppet sakägare — något som särskilt i den äldre lagstiftningen dock synes icke ha konsekvent iakttagits — äger förty enligt förslaget en servitutshavare icke påkalla biträde av gode män. Även den rätt att yrka sådant biträde, som finnes stadgad i förevarande paragraf i dess nuvarande lydelse, tillkommer visserligen endast delägare. Emellertid föreligger här den väsentliga skillnaden att vid handläggningen av viktigare frågor under skiftet, t. ex. frågor om ägoqradering och uppskattning, gode män nu städse skola delta. Det kan enligt vår mening icke vara välbetänkt att — med det härifrån avvikande innehåll lagförslaget har — fränkänna servitutshavare rätt att påkalla biträde av gode män vid fråga, som honom rör. Detsamma gäller rågranne, vilkens rätt är beroende av förrättningen. Det må i detta sammanhang erinras om bestämmelsen i 17 kap. 1 § att rågrannar och andra, som utan att vara skiftesdelägare haft del i förrättningen, skola vara skyldiga att delta i kostnaderna därför i den omfattning, som prövas skälig med hänsyn till den nytta de haft av förrättningen.

På grund av det anförda hemställa vi, att ordet »delägare» i första stycket utbytes mot »sakägare».

Justitierådet Ekberg:

Angående frågan om biträde av gode män vid lantmäteriförrättningar innebär förslaget den betydelsefulla ändringen av nu gällande bestämmelser, att sådant biträde icke längre skulle vara obligatoriskt i något fall, utan gode män skulle tillkallas allenast, därest lantmätaren funne det erforderligt eller delägare påyrkade det.

Gode männen ha en viktig uppgift att fylla vid lantmäteriförrättningar. Därvid uppstå ej sällan mellan sakägare tvister av invecklad beskaffenhet, till vilka förrättningsmännen ha att taga ställning. Därjämte ha dessa att verkställa uppskattningar och värderingar samt avgöra jordbrukstekniska frågor, allt ofta av en art som kräver icke blott praktisk erfarenhet utan jämväl ingående kännedom om ortsförhållanden. Gode männens medverkan vid dylika frågors lösande är av stor betydelse såväl på grund av den särskilda erfarenhet och ortskännedom, som de måste förutsättas äga i hörande ämnen, som ock på grund av det ökade förtroende för frågornas riktiga och allsidiga bedömande, som såmedelst vinnes hos allmänheten. Dessa synpunkter kräva särskilt beaktande, när det gäller att vidtaga inskränkningar i gode männens uppgifter. Stor varsamhet synes härvid vara av nöden, även om allt erkännande gives åt den nuvarande lantmätarkå-

rens kunnighet, skicklighet och erfarenhet. Likaväl som det är av oskattbart värde, att häradsförvaldingen vid sin dömande verksamhet har stöd av häradsnämnden och att denna med honom bär ansvaret för domen, synes det vara av utomordentlig vikt, att lantmätaren vid invecklade frågor bedömande kan tillgodogöra sig gode människors praktiska synpunkter och att gode männen på eget ansvar deltaga i avgörandet.

Förslaget synes huvudsakligen vara förestavat av två skäl, nämligen dels en önskan att förenkla lantmätarens arbete dels ock en strävan att nedbringa förrättningskostnaderna. Vad beträffar det förstnämnda skälet har allenast framhållits, att vissa kallelser skulle inbesparas och tiden för sammanträden skulle kunna väljas med större frihet. Vad sålunda anförts synes emellertid icke vara av sådan vikt, att detsamma i och för sig kan motivera en lagändring av den betydelse som den ifrågakommande. Huvudskälet blir följaktligen det förbilligande av förrättningskostnaderna, som skulle vinnas genom förslagens genomförande. Meningarna kunna väl ej vara delade om angelägenheten av att kostnaderna för sakägarna nedbringas så mycket som möjligt. Frågan är emellertid i vad mån detta låter sig göra utan risk att ärendenas prövning menligt påverkas eller men i annat hänseende uppkommer. Spörsmålet om biträde av gode män vid lantmäteriförrättningar har ingående dryftats vid jorddelningslagens tillkomst. Därvid ansågs, att den ökning i kostnaderna för förrättningen, som gode människors medverkan föranledde, icke vore av den betydelse, att man på den grund borde avstå från de fördelar, sådant biträde vore ägnat att medföra. Av vad i förevarande lagstiftningsärende förekommit har jag ej blivit övertygad om att förhållandena numera ha så förändrats, att tvingande skäl till lagändring föreligga. Det erinras, att en sakägare kan i rätt betydande omfattning erhålla statsbidrag för genomförande av en nödvändig lantmäteriförrättning, därest han behöver sådan hjälp. Under alla förhållanden torde den föreslagna lagändringen icke vara av den brådskande natur, att densamma icke kan utan större olägenhet anstå till dess den pågående reformen av jorddelningslagstiftningen i dess helhet kan genomföras. Partiella reformer torde ej böra förekomma utan mycket starka skäl. Såsom ovan anförts anser jag sådana icke förefinnas i förevarande fall.

På dessa grunder avstyrker jag icke blott den föreslagna ändringen av förevarande paragraf i vad den avser nu berörda fråga utan jämväl de härav betingade förslagen till ändringar beträffande 3 kap. 3 och 7 §§ samt 19 kap. 8 § jorddelningslagen ävensom 5 kap. 4 § samt 6 kap. 2 och 6 §§ fastighetsbildningslagen.

Anses emellertid en lagändring i förevarande hänseende redan nu böra vidtagas, bör enligt min mening förutsättningen vara, att ändringen kan genomföras utan att de principer, varå gällande bestämmelser vila, i väsentlig mån frångås. Jag kan följaktligen ej förorda förslaget. Detta innebär nämligen, att den viktiga grundsatsen om obligatoriskt biträde av gode män vid vissa mera betydelsefulla frågor helt uppgives. Visserligen förutsättes det, att till ledning för lantmätaren vissa föreskrifter i ämnet meddelas i admi-

nistrativ ordning, men lagförslagets lydelse lämnar helt i delägarnas och lantmätarens hand att avgöra, när gode män skola tillkallas. Ur principiell synpunkt är detta icke tillfredsställande, och ovisst är vad instruktionen kommer att innehålla. Lagen bör alltså giva åtminstone vissa vägledande direktiv. Det erinras, att inom jordlagstiftningen principen om sakägarnas fria dispositionsrätt alltså fått vika, när ett allmänt intresse påfordrat det. Försiktigheten kräver, att lagändringen, om en sådan över huvud taget erfordras, begränsas till uppmjukning av gällande bestämmelser. Tydligt är, att en lagbestämmelse av nu antytt innehåll icke kan bli fullt rationell. Det är sålunda ofrånkomligt, att en dylik föreskrift måste bli tämligen summarisk, om lagtexten ej skall bli alltför tungläst, men olägenheten härav är enligt mitt förmenande mindre än de olägenheter, som förslagets genomförande skulle medföra. Vid ifrågavarande lagstiftningsproblem synes utgångspunkten således böra vara, att bestämmelsen i 2 kap. 1 § tredje stycket angående obligatoriskt biträde av gode män vid viktigare frågor bibehålls som huvudregel. Olika möjligheter för uppmjukning av bestämmelsen äro tänkbara. En utväg är att efter förebild av stadgandet i 54 kap. 12 § rättegångsbalken angående summa revisibilis stadga undantag från huvudregeln i fall det värde frågan gäller uppenbarligen understiger ett visst penningbelopp. En annan möjlighet är att i anslutning till 15 § expropriationslagen, vilket lagrum behandlar ett fall, som företer vissa likheter med förevarande, giva undantaget det innehåll, att frågan uppenbarligen är av allenast mindre betydelse. Visst stöd för en bestämmelse av sist antytt innehåll kan för övrigt hämtas från 2 kap. 1 § andra stycket jorddelningslagen. Här stadgas nämligen som villkor för att antalet biträdande gode män må ökas utöver två, att laga skiftet skall vara av större omfattning. Tydligt är, att intet hinder möter mot att ett sådant stadgande, som sist föreslagits, kan kompletteras genom anvisningar, utfärdade i administrativ ordning; och att så sker synes jämväl vara önskvärt. Visserligen blir en lagbestämmelse av den beskaffenhet, som sist förordats, tämligen obestämd och lämnar rum för olika tolkningar. Såsom ett provisorium i avbidan på den väntade reformen av lagstiftningen synes den emellertid kunna godtagas, utan att man vid tillämpningen riskerar mera betydande olägenheter.

Beaktas något av mina förslag, bliva tydligen de förut nämnda följdändringarna obehövlige, varjämte ändring i lagförslagets ingress erfordras.

Därest vad jag ovan hemställt icke föranleder ändring i förslaget, är jag ense med lagrådets övriga ledamöter angående angelägenheten av att ordet »delägare» utbytes mot »sakägare».

4 §.

Lagrådet:

Enligt detta lagrum skall, om lantmätare, som erhållit förordnande att förrätta laga skifte, vet att mot honom finnes jäv eller om han av andra tjänstegöromål är förhindrad att företaga skiftet inom skälig tid, han genast anmäla sådant hos överlantmätaren. Det ankommer då tydligen på

denne att förordna annan lantmätare att verkställa förrättningen. Enligt det remitterade förslaget skall särskilt förordnande att förrätta skifte icke erfordras; sådan förrättning skall städe verkställas av vederbörande distriktslantmätare (1 §). Departementschefen har framhållit, att — med den innebörd begreppet »distriktslantmätare» enligt förslaget avsåges skola äga — det icke vore erforderligt att, om jäv föreläge mot den ordinarie distriktslantmätaren eller mot annan behörig lantmätare, lagen reglerade vem som i stället skulle utföra förrättningen; bestämmelser i detta avseende borde givas i administrativ väg.

Fastighetsbildningssakkunniga ha anfört, att 4 § vore av rent instruksionsnatur. Med hänsyn till att bestämmelsen efter den ändring, som föranleddes av förslaget om avskaffande av förordnandena, skulle bliva än mera uttunnad ha de sakkunniga föreslagit stadgandets uteslutande ur lagen; enligt de sakkunnigas mening borde förhållandet i stället uppmärksammas vid den överarbetning av lantmäteriinstruktionen, som föranleddes av de utav de sakkunniga framlagda förslagen. Departementschefen har biträtt förslaget att upphäva ifrågavarande paragraf och därvid åberopat det nyss återgivna yttrandet beträffande frågan om jäv mot distriktslantmätare samt de skäl, som de sakkunniga framhållit.

Vad 4 § innehåller om skyldighet för lantmätare att i där avsedda fall göra anmälan till överlantmätaren må väl anses vara av instruksionsnatur. Stadgandet innebär emellertid därjämte en materiell regel av stor vikt, nämligen att lantmätaren är skyldig att ex officio beakta jäv, som föreligger mot honom. En föreskrift i detta hänseende kan svårigen undvaras. Enligt lagrådets mening bör därför förevarande paragraf bibehållas men åt densamma givas det innehåll att, om lantmätare vet omständighet föreligga som utgör jäv mot honom, han är skyldig att självmant genast frånträda ärendet. De förhållanden i övrigt som beröras i lagrummet i dess nu gällande lydelse torde kunna överlämnas till reglering i administrativ ordning.

I överensstämmelse med vad sålunda förordats synes jämväl 3 kap. 9 § tredje stycket första punkten böra erhålla ändrad lydelse. Där bör sålunda lämpligen stadgas att, om jäv mot lantmätaren finnes lagligen grundat, förrättningen genast skall avbrytas och lantmätaren ofördröjligen frånträda ärendet. Om anmälan till överlantmätaren torde någon föreskrift icke behöva upptagas i lagen.

Beaktas vad lagrådet sålunda hemställt, erfordras jämväl jämkning av lagförslagets ingress.

3 KAP.

1, 2 och 3 §§.

Lagrådet:

Den föreslagna förkortningen av kungörelse- och kallelsetiden från minst fjorton till minst åtta dagar har avstyrkts av Svea hovrätt och några av de hörda ägodelningsdomarna. Till stöd för denna sin ståndpunkt ha de av-

styrkande myndigheterna åberopat, att förslaget ur rättssäkerhetssynpunkt vore betänkligt, enär det skulle medföra ökad risk för att förrättning avgjordes utan att sakägare ägt eller i varje fall i tillräckligt god tid fått kännedom om förrättningen. Det har bland annat framhållits, att sakägare kunde vara bortrest, varför det ej vore säkert att kallelsebrevet komme honom till handa samtidigt som det nådde bestämmelseorten.

Då dessa erinringar mot förslaget enligt lagrådets mening äro tungt vägnande samt någon mera avsevärd förenkling av lantmätarnas arbetsplanering väl icke skulle vinnas genom förkortningen av kungörelse- och kallelsetiden, hemställer lagrådet, att nu gällande bestämmelser i förevarande avseende bibehållas.

Därest vad lagrådet nu hemställt vinner beaktande, måste jämkning vidtagas i ingressen till lagförslaget.

Justitierådet Ekberg:

Beträffande 3 § hänvisar jag till vad jag anfört vid 2 kap. 1 §.

6 §.

Lagrådet:

Enligt de ändrade regler rörande protokollföringen vilka, i anslutning till vad som stadgas i rättegångsbalken, upptagits i denna paragraf skall protokollet för sammanträde under förrättning innan sammanträdet avslutas erhålla slutlig avfattning. Innebörden härav är, såsom departementschefen framhåller, icke att protokollet skall ha uppsatts och utskrivits vid sammanträdet, utan det är tillräckligt att det föreligger t. ex. i form av en stomme till protokollet och fullständiga anteckningar till de avsnitt, med vilka stommen skall fullständigas. Med refererandet av handlingar, som ingivas vid sammanträdet eller eljest omhänderhavas av lantmätaren, kan naturligen anstå till efter sammanträdet. Däremot måste beträffande avsnitt, som utgöras av sakägares yrkande och medgivande, utsaga av sakägare eller annan, redogörelse för gjorda iakttagelser eller meddelade beslut, föreligga fullständiga memorialanteckningar eller fullständigt koncept. Någon föreskrift om justering av protokollet i dess helhet har ej ansetts erforderligt att meddela med hänsyn till att sakägare, som så önskar, äger innan sammanträde avslutas taga del av det protokoll, som då skall föreligga i sin slutliga avfattning. Emellertid framhåller departementschefen, att det i vissa fall uppenbarligen kan vara lämpligt, att avsnitt av protokollet uppläses för sakägarna innan sammanträdet avslutas, även om ingen av dem framställt begäran därom; sålunda torde bland annat skäl stundom föreligga att lantmätaren på eget initiativ uppläser protokollet i vad det avser meddelade beslut.

De föreslagna bestämmelserna om protokollföringen synas i stort sett lämpliga. Lagrådet vill emellertid ifrågasätta, huruvida ej i lagen borde upptagas en föreskrift att vid sammanträde meddelat beslut alltid skall uppläsas. Härigenom skulle vinnas en viss garanti för att beträffande själva beslu-

tet reglerna om protokollföringen bliva iakttagna och att sakägarna verkligt uppfatta beslutets innebörd. Sådant uppläsande bör kunna ske antingen under sammanträdets gång i samband med beslutets meddelande eller ock vid sammanträdets slut.

7 §.

Justitierådet Ekberg:

Beträffande denna paragraf hänvisas till mitt yttrande vid 2 kap. 1 §.

9 §.

Lagrådet hänvisar till vad angående detta lagrum anförts under 2 kap. 4 §.

8 KAP.

2 §.

Lagrådet:

Enligt den nu gällande lydelsen av förevarande stadgande skola vid tvångs-ägoutbyte de ägor, som utbytas mot varandra, vara av lika uppskattningsinnehåll enligt gradering, verkställd på sätt i 11 kap. sägs. I denna regel göres dock den modifikation, att vid skillnad i uppskattningsinnehåll inom en ram av två procent ägoutbyte likväl må äga rum, därvid vederlag för vad som å ena sidan brister i mark i stället må lämnas i penningar. Härutinnan föreslås nu den viktiga ändringen, att tvåprocentgränsen skulle ersättas med en gräns om fem procent eller i fall, som avses i 1 a §, om tjugufem procent. Denna ändring har ansetts påkalla en särskild regel till skydd för innehavare av begränsad sakrätt. Sagda regel har upptagits i tredje stycket av paragrafen och erhållit den lydelsen, att därest ägovidd med högre uppskattningsinnehåll hör till fastighet, som på grund av in-teckning eller eljest häftar för fordran eller annan rättighet, skall i fråga om sättet för erläggande och fördelning av penningersättningen vad i lagen om expropriation stadgas angående expropriationsersättnings erläggande och fördelning äga motsvarande tillämpning, varefter i en följande punkt angivits vissa undantag från regeln, i vilka fall fördelning ej skulle erfordras.

Den avfattning, som regeln om erläggande och fördelning av penningersättning sålunda erhållit i förslaget, är dock ej fullt tillfredsställande. I expropriationslagen meddelas bestämmelser dels i 48 § om nedsättning av expropriationsersättning hos länsstyrelsen, dels i 57 § om själva fördelningen och dels i 58 § om länsstyrelsens skyldighet att göra anmälan angående fördelningen hos inskrivningsdomaren. Inteckningsförordningen innehåller emellertid vissa kompletterande bestämmelser. Sålunda stadgas i 24 § 2 mom. bland annat, att därest vid fördelning av expropriationsersättning betalning utfaller å in-tecknad fordrans huvudstol, in-teckningen skall till motsvarande belopp vara utan verkan och vederbörlig inskrivning härom skall göras. Uppenbart är, att sistnämnda stadganden skola äga motsvarande tillämpning i det fall, varom i förevarande paragraf är fråga. Till tydligt utmär-

kande härav bör jämkning i paragrafen vidtagas. Första punkten i tredje stycket kan sålunda förslagsvis erhålla följande lydelse: »Hör ägovidd — — annan rättighet, skall i fråga om sättet för erläggande och fördelning av penningersättningen samt om verkan därav vad angående expropriationsersättning är stadgat äga motsvarande tillämpning». En sådan ändring föranleder en redaktionell jämkning även i sista punkten.

Slutligen må framhållas, att eftersom sista stycket i paragrafen innehåller grunder för bestämmande av penningersättning för vad som brister i mark, följdriktigheten synes kräva, att detta stycke byter plats med det nya tredje stycket.

4 §.

Lagrådet:

Andra punkten i första stycket har fått en mindre lämplig avfattning. Vad där åsyftas lärer komma till bättre uttryck, därest det stadgas, att ägoutbyte dock ej må ske, om utbytet skulle medföra försämrad fastighetsindelning eller försvåra fastighetsindelningens genomförande enligt plan, som omförmäles i 1 a §.

Andra stycket innehåller nu bestämmelser om s. k. oskadlighetsprövning vid frivilligt ägoutbyte. Här stadgas nämligen den regeln för dylikt ägoutbyte, att därest äga, som sådant utbyte avser, hör till fastighet, som på grund av inteckning eller eljest häftar för fordran eller annan rättighet, utbytet ej må ske, med mindre innehavaren av sådan fordran eller rättighet lämnar medgivande därtill eller det är uppenbart, att utbytet icke kan lända honom till skada. Denna bestämmelse skall enligt förslaget bibehållas oförändrad.

Bestämmelsen avser förutom fordringsinteckning även annan sakrätt, för vilken fastigheten häftar på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, t. ex. nyttjanderätt eller avkomsträtt. I motiven till stadgandet har framhållits, att en fastighets förmåga att utgöra pant för dylika rättigheter kunde i hög grad äventyras genom ägoutbyte, även om det verkställdes mellan ägor, vilka hade lika uppskattningsvärde. Enligt grunderna för jorduppskattning vid skifte inginge nämligen i denna icke sådana värden som värden av byggnader och anläggningar, om än dessa utgjorde det väsentliga av fastighetens värde.

Såsom av det föregående framgår avser oskadlighetsprövningen icke rättighet av ovan antytt slag, för vilken fastigheten icke på grund av inteckning eller eljest häftar. Uppenbart är emellertid, att exempelvis även en nyttjanderättshavare, vilkens rätt icke har inteckningsskydd, kan lida skada genom ett ägoutbyte; och risken för att dylik skada skall kunna uppkomma ökas tydligen, om såsom nu föreslagits den gällande begränsningen, att de till utbyte ifrågasatta ägorna skola ha väsentligen lika uppskattningsinnehåll, utbytes mot en gräns om tio procent av fastighetens uppskattningsinnehåll. Det skulle därför möjligen kunna ifrågasättas, huruvida icke förslagens genomförande borde påkalla, att det skydd för innehavare av sakrätt,

som oskadlighetsprövningen innebär, något utvidgades. Särskilt synes härvid skyddet för arrendator och hyresgäst böra uppmärksammas. Vid frivillig föryttring av fastigheten åtnjuter en sådan nyttjanderättshavare, för såvitt han har skriftligt kontrakt och tillträde skett, samma skydd som om hans nyttjanderätt hade blivit in-tecknad. Detta skäl kan anföras för att även vid frivilligt ägoutbyte jämställa en arrendator eller en hyresgäst under nämnda förutsättning med en nyttjanderättshavare, som låtit in-teckna rätten.

Frågan om nyttjanderättshavares och därmed jämställda rättsägares ställning vid laga skifte var föremål för ingående övervägande vid jorddelningslagens tillkomst. Det ansågs otvivelaktigt, att en nyttjanderättshavare ofta kunde lida skada av ett skiftes utgång, oaktat fastighetens värde ej minskades genom skiftet. En arrendator kunde exempelvis ha nedlagt särskilda kostnader och inrättat sig för att bedriva jordbruket på den arrenderade fastigheten på ett visst sätt; bleve då genom skiftet ägorna delvis förlagda på annan plats inom skifteslaget, lede han säkerligen ofta förlust. I tidigare förslag till jorddelningslag hade detta beaktats vid utformningen av bestämmelsen i 1 kap. 1 § om vad med laga skifte förstås. Lagrådet gjorde emellertid anmärkning häremot. Anmärkningen gick huvudsakligen ut på att det icke kunde anses riktigt, att en sådan omständighet som en eventuell förlust för en arrendator skulle komma i betraktande vid bedömande av huruvida skifte finge komma till stånd eller på vilket sätt skiftet skulle verkställas.

I vad förra lagrådet sålunda anført kan lagrådet för sin del instämma. Tydligt är, att hänsyn till nyttjanderättshavares rätt principiellt sett ej bör utgöra hinder för företagande av en nödvändig jorddelningsförrättning eller vissa av en ändamålsenlig jorddelning betingade åtgärder under en dylik förrättning. Vid ett frivilligt ägoutbyte äro emellertid förhållandena något annorlunda än vid lantmäteriatgärder i allmänhet. Ett sådant utbyte är i väsentliga avseenden att jämställa med en frivillig överlåtelse av en jordäga. Det kan ej bortses från att, såsom departementschefen jämväl antytt i remissprotokollet, den avtalsfrihet, som kontrahenterna äga vid ett ägoutbyte av ifrågavarande beskaffenhet, kan leda till missbruk, i det att transaktioner, som i själva verket äro att anse som köp, kunna företagas i form av frivilligt ägoutbyte. Emellertid kan knappast fog anses föreligga för antagande, att den föreslagna utvidgningen av villkoren för sådant ägoutbyte skulle medföra alltför stor risk i nu nämnda hänseende.

Det är dessutom att märka, att visst, ehuru ej fullständigt skydd är berätt en arrendator genom bestämmelserna i 2 kap. 27 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom. Här stadgas nämligen, att om en utarrenderad fastighets ägor till följd av lantmäteriförrättning så ändrats till omfång eller läge, att avkomsten eller nyttan därav förringas för arrendatorn, denne äger njuta skäligen nedsättning av arrendeavgiften. Han har dessutom rätt att uppsäga avtalet, såvitt förändringen ej är av allenast ringa betydelse.

Ytterligare kan framhållas, att en arrendator eller annan nyttjanderätts-

havare, som så önskar, har möjlighet att stärka sitt skydd genom in-teckning av sitt kontrakt, försåvitt detta ej innehåller annat förbehåll.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har lagrådet icke funnit tillräckliga skäl föreligga att föreslå ändring av förslaget i nu ifrågavarande avseende.

14 KAP.

10 §.

Lagrådet:

Med bestämmande av vissa ersättningar, om vilka förmåles i 6 och 8 §§, må enligt vad i nu förevarande paragraf stadgas anstå till särskild förrätt-ning, som företages sedan skiftet i övrigt blivit fastställt. I andra punkten av paragrafen finnes nu intaget ett stadgande, som innefattar en påmin-nelse till lantmätaren att han till den särskilda förrättningen skall utfärda kungörelse och kallelser på sätt i 3 kap. 1 och 2 §§ sägs.

I det remitterade förslaget har i sist angivna hänseende upptagits före-skrift, att angående kungörelse om sådan förrättning samt kallelse därtill bestämmelserna i 3 kap. i tillämpliga delar skola lända till efterrättelse. Enligt motiven har nämnda föreskrift utformats på angivet sätt för att det skall framgå, att även förrättning av ifrågavarande art skall, under förut-sättning att alla sakägare infinna sig, kunna i enlighet med den föreslagna nya bestämmelsen i 3 kap. 4 § företagas oavsett att kungörelse ej skett.

Den avfattning, som stadgandet sålunda erhållit, kan emellertid lätt för-anleda den missuppfattningen, att allenast de bestämmelser i 3 kap., som avse kungörelse och kallelse till förrättning, skulle vara tillämpliga i före-varande fall. Så är emellertid ej förhållandet. Även andra bestämmelser i sagda kapitel ävensom vissa stadganden i lagen i övrigt kunna komma att äga tillämpning. Den avfattning, som förevarande paragraf nu har, synes därför vara att föredraga.

Vad ovan anmärkts gäller i viss mån även det föreslagna stadgandet i 16 kap. 5 §.

Iakttages lagrådets anmärkning, föranleder detta jämkning i lagförsla-gets ingress.

16 KAP.

5 §.

Lagrådet:

Denna paragraf synes, såsom lagrådet anført vid 14 kap. 10 §, böra bi-behållas i oförändrat skick.

Ett beaktande av vad nu erinrats nödvändiggör jämkning i ingressen till lagförslaget.

19 KAP.

5 §.

Lagrådet:

Därest i enlighet med lagrådets hemställan den 13 kap. 2 § andra stycket sista punkten nu stadgade underrättelsetiden av fjorton dagar icke ändras, bör tredje stycket i förevarande lagrum bibehållas.

8 §.

Justitierådet Ekberg:

Beträffande denna paragraf hänvisas till vad jag anfört vid 2 kap. 1 §.

20 KAP.

6 §.

Lagrådet:

Enligt 2 mom. i förevarande paragraf kunna olika lantmäteriförrättningar kombineras med varandra. De regler, som i förslaget givas i nu ifrågavarande hänseende, äro ganska summariska. Både lagtextens avfattning och fastighetsbildningssakkunnigas motivering i ämnet giva emellertid stöd för att förslaget bör tolkas så, att man avsett ej att skapa en ny typ av lantmäteri-förrättning utan endast att möjliggöra, att de olika förrättningarna kunna handläggas gemensamt. Beträffande varje fråga komma då alltjämt att gälla de regler, som härför uppställas i jorddelningslagen. Särskild bestämmelse härom är ej erforderlig. Det förhållandet, att dessa förrättningar sammanföras till gemensam handläggning, innebär uppenbarligen — såsom av departementschefens yttrande framgår — att protokollet blir gemensamt liksom också kartan, att de komma att gemensamt avslutas, att besvärstiden löper från samma dag för samtliga frågor, att talan kan fullföljas i ett sammanhang mot dem alla, ehuru densamma naturligtvis kan begränsas till en av frågorna, och att gemensam fastställelseprövning äger rum.

21 KAP.

3 §.

Lagrådet:

Enligt det föreslagna tillägget till förevarande lagrum må kommun besluta, att valman för utseende av ägodelningsnämndeman skall för inställelse vid valet åtnjuta dagtraktamente, ersättning för särskild resdag och resekostnadsersättning efter de grunder, som i kommunallagarna stadgas angående sådan gottgörelse till ledamöter i styrelser och nämnder.

I remissprotokollet uttalas att, med den utformning 11 kap. 4 § vattenlagen har, vad sålunda föreslagits blir utan att ändring vidtages i vattenlagen tillämpligt även å valman för utseende av vattenrättsnämndeman.

I anledning härav må framhållas, att i sagda lagrum i vattenlagen stadgas att — med vissa angivna avvikelser — vattenrättsnämndemän skola *utses*

på det sätt som om utseende av ägodelningsnämndeman finnes stadgat. De valda ordalagen torde utmärka, att med hänvisningen åsyftas sådana formella frågor som sättet för valmännens utseende och förfarandet vid deras val av nämndemän. Med den avfattning hänvisningen har låter det emellertid enligt lagrådets mening svårigen sig göra att därunder inbegripa även frågan, om och i vad mån ersättning skall utgå till valmännen. I varje fall torde det i tydlighetens intresse vara att förorda, att en uttrycklig bestämmelse meddelas även med avseende å ersättning till valmän för utseende av vattenrättsnämndeman. Därvid kan man antingen till 11 kap. 4 § vattenlagen foga en tilläggsföreskrift, motsvarande den i jorddelningslagen nu föreslagna, eller också sammanföra de båda bestämmelserna till en särskild lag.

Övergångsbestämmelserna.

Lagrådet:

Syftet med den föreslagna övergångsbestämmelsen i fråga om ägoutbyte är att, därest ägoutbyte — vare sig det ägt rum såsom särskild förrättning eller skett i samband med laga skifte — avslutats före lagens ikraftträdande, vid fastställelseprövningen eller prövningen av anförda besvär äldre lags bestämmelser skola tillämpas. Då i stadgandet talas om beslut som under laga skifte meddelats angående ägoutbyte, torde emellertid under detta uttryckssätt falla mer än som avsetts, t. ex. beslut i fråga huruvida ägoutbyte skall ske eller ej. Med hänsyn härtill synes åt stadgandet böra givas en mera begränsad avfattning, så att det kommer att avse endast fall, då före den 1 juli 1951 under laga skifte eller eljest ägoutbyte avslutats.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

5 KAP.

4 §.

Justitierådet Ekberg:

Beträffande denna paragraf hänvisas till mitt yttrande vid 2 kap. 1 § jorddelningslagen.

6 KAP.

2 §.

Lagrådet:

För att tydligt utmärka vilken distriktslantmätare som är behörig förrättningsman synes, i anslutning till bestämmelsen därom i 2 kap. 1 § jorddelningslagen i detta lagrums föreslagna lydelse, efter ordet »distriktslantmätaren» böra tilläggas »i det lantmåteridistrikt, där jorden är belägen».

Enligt förslaget kan laga skifte å stadsjord förrättas även av den, som särskilt av Konungen bemyndigats därtill. Enligt vad för lagrådet upplysts torde avsikten vara, att sådant bemyndigande skall meddelas endast i sta-

dens tjänst anställd mättningsman. Det kan ifrågasättas, om icke lämpligen detta förhållande borde komma till uttryck i lagtexten och denna alltså givas ett mera begränsat innehåll genom att i första styckets första punkt orden »annan som särskilt av Konungen bemyndigats därtill» utbytas mot »mättningsman anställd i stadens tjänst, därest han av Konungen bemyndigats därtill». Vidtages denna ändring, torde den följande punkten böra undergå en redaktionell jämkning.

Justitierådet Ekberg:

Beträffande denna paragraf hänvisas till vad jag anfört vid 2 kap. 1 § jorddelningslagen.

6 §.

Justitierådet Ekberg:

Angående denna paragraf hänvisas till mitt yttrande vid 2 kap. 1 § jorddelningslagen.

12 §.

Lagrådet:

Vidtages den av lagrådet ifrågasatta ändringen i 2 §, avseende laga skiftes förrättande av annan än vederbörande distriktslantmätare, torde i förevarande paragrafs första stycke efter orden »i stadens tjänst anställd mättningsman» i förtydligande syfte böra tilläggas »ändå att han ej erhållit bemyndigande, som i 2 § sägs».

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.

10 §.

Lagrådet:

Ansökning om sammanläggning torde ofta komma att göras redan i framställningen om avstyckningsförrättning, vilken handling bilägges förrättningsakten. Av departementschefens yttrande framgår ej tydligt, om avsikten är, att även för detta fall särskild anteckning i förrättningsprotokollet måste göras för att ansökan hos ägodelningsdomaren skall vara obehövlig. Då sådan anteckning icke synes vara påkallad, torde andra punkten i paragrafens första stycke lämpligen kunna givas det innehåll, att ansökning hos ägodelningsdomaren dock icke är erforderlig, då sammanläggningen utgör förutsättning för fastställelse å avstyckningsförrättning och ägaren av de områden, som skola sammanläggas, vid förrättningen anhållit om sammanläggningen samt detta framgår av förrättningshandlingarna.

Ur protokollet:

Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 mars 1951.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD.

Efter gemensam beredning med cheferna för inrikes-, kommunikations- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 15 mars 1951 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 16 februari 1951 remitterade förslagen till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad samt lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.

Efter redogörelse för vad lagrådet och dess ledamöter yttrat anför föredraganden följande.

Vad en ledamot av lagrådet anfört beträffande förslaget, att biträde av gode män icke längre skall vara obligatoriskt i något fall utan att gode män skola tillkallas allenast därest lantmätaren finner det erforderligt eller delägare påyrkar det, föranleder mig icke att frångå förslaget. Enligt min mening är nämligen en jämkning av det nu för flertalet slag av förrättningar gällande kravet på obligatoriskt biträde av gode män påkallad. Därvid är att beakta, att behovet av gode män icke generellt bör knytas till viss art av förrättningar eller visst slag av frågor; av avgörande betydelse är i stället beskaffenheten i det särskilda fallet av den föreliggande förrättningen eller frågan. Det av samma ledamot av lagrådet i andra hand framförda förslaget till jämkning tillgodoser väl denna synpunkt men är å andra sidan förknippat med den betydelsefulla olägenheten att delade meningar lätt kunna uppstå mellan lantmätaren och fastställelsemyndigheten huruvida biträde av gode män varit erforderligt och sålunda beträffande frågan huruvida förrättning, som verkställts utan biträde av gode män, med hänsyn härtill är lagligen beskaffad. På grund härav anser jag ej heller detta förslag vara tillfredsställande.

Vad lagrådet anfört därom att rätt att påkalla biträde av gode män bör tillkomma ej blott delägare i ett skifte utan även annan sakägare synes väl-

grundat. Jämkningsar i enlighet härmed torde därför böra göras i 2 kap. 1 § jorddelningslagen och 6 kap. 2 § fastighetsbildningslagen.

Beträffande 2 kap. 4 § jorddelningslagen, vilket lagrum enligt det remitterade förslaget skulle utgå, har lagrådet föreslagit, att åt lagrummet skulle givas det innehåll att, om lantmätaren vet omständighet föreligga som utgör jäv mot honom, han är skyldig att självmant genast frånträda ärendet. I överensstämmelse härmed har lagrådet vidare förordat, att 3 kap. 9 § tredje stycket första punkten samma lag borde erhålla den ändrade lydelsen, att om jäv mot lantmätaren finnes lagligen grundat, förrättningen genast skall avbrytas och lantmätaren ofördröjligen frånträda ärendet. Vad lagrådet sålunda hemställt anser jag mig böra biträda.

Lagrådet har avstyrkt de beträffande 3 kap. 1, 2 och 3 §§ jorddelningslagen föreslagna ändringarna, såvitt de innebära förkortning av kungörelse- och kallelsetiden från minst fjorton till minst åtta dagar. Avstyrkandet är främst grundat på den uppfattningen att förslaget vore betänkligt ur rätts-säkerhetssynpunkt. Redan vid remissen till lagrådet har jag framhållit, att de under remissbehandlingen av fastighetsbildningssakkunnigas promemoria ur denna synpunkt framförda erinringarna voro ägnade att ingiva viss tveksamhet om lämpligheten av reformen. Då nu även lagrådet enhälligt avstyrkt förslaget, finner jag mig ej böra vidhålla detsamma. Detta föranleder, att 3 kap. 2 § bör bibehållas i oförändrad lydelse samt att jämkningar böra göras i de föreslagna lydelserna av 3 kap. 1 och 3 §§ samt 19 kap. 5 § jorddelningslagen.

Lagrådets erinringar beträffande 3 kap. 6 §, 8 kap. 2 § och 4 § första stycket, 14 kap. 10 § och 16 kap. 5 § jorddelningslagen torde böra iakttagas.

I 11 kap. 4 § vattenlagen stadgas, att — med vissa angivna avvikelser — vattenrättsnämndemän skola utses på sätt om utseende av ägodelningsnämndeman finnes stadgat. Vid remissen av lagförslagen till lagrådet har jag anfört, att med den utformning nämnda lagrum hade vad som genom tillägg till 21 kap. 3 § jorddelningslagen stadgats därom, att kommun må besluta att valman skall för inställelse vid val av ägodelningsnämndeman åtnjuta viss gottgörelse, bleve utan att ändring vidtoges i vattenlagen tillämpligt även å valman för utseende av vattenrättsnämndeman. Lagrådet har däremot uttalat, att med den avfattning hänvisningen i 11 kap. 4 § vattenlagen har det svårigen läte sig göra att därunder inbegripa även frågan om och i vad mån ersättning skall utgå till valmännen ävensom att det i varje fall i tydlighetens intresse torde vara att förorda, att en uttrycklig bestämmelse meddelades. Även om jag fortfarande anser, att hänvisningen i 11 kap. 4 § vattenlagen kan tolkas så att den omfattar även frågan om gottgörelse till valmän, vill jag ej motsätta mig att för vinnande av full klarhet ett förtydligande i lagtexten äger rum. Detta torde enklast kunna ske genom att hänvisningen gives den formuleringen att vad om sättet för utseende av ägodelningsnämndeman och om gottgörelse åt valman för inställelse vid val av sådan nämndeman är stadgat skall äga motsvarande tillämpning vid utseende av vattenrättsnämndeman.

Vad lagrådet anfört i fråga om övergångsbestämmelserna till förslaget till lag om ändring i jorddelningslagen torde böra beaktas.

Likaså torde lagrådets anmärkningar beträffande 6 kap. 2 och 12 §§ fastighetsbildningslagen samt 10 § sammanläggningslagen böra iakttagas.

I enlighet med vad i det föregående förordats ha ändringar vidtagits i de remitterade lagförslagen varjämte upprättats förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 4 § vattenlagen. Därutöver ha förslagen till lag angående ändring i lagen om delning av jord å landet och lag angående ändring i lagen om fastighetsbildning i stad undergått vissa smärre jämkningar av redaktionell natur. Efter den sålunda gjorda överarbetningen föreligga nu förslag till

- 1) *lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;*
- 2) *lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad;*
- 3) *lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet; samt*
- 4) *lag om ändrad lydelse av 11 kap. 4 § vattenlagen.*

Föredraganden hemställer, att lagförslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Olle Hellberg.

Innehållsförteckning.

	Sid.
<i>Proposition</i>	1
<i>Lagförslag:</i>	
Lag angående ändring i lagen om delning av jord å landet	3
Lag angående ändring i lagen om fastighetsbildning i stad	20
Lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen om sammanläggning av fastigheter å landet	25
Lag om ändrad lydelse av 11 kap. 4 § vattenlagen	26
<i>Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden den 16 februari 1951</i>	27
Ingress	27
I. Inledning	28
II. Myndighets förordnande för lantmätare att verkställa förrättning ..	32
III. Kungörande av lantmäteriförrättning	45
IV. Biträde av gode män vid lantmäteriförrättning	53
V. Protokoll över lantmäteriförrättning	57
VI. Utmärkande av rågång	62
VII. Institutet ägouthyte	65
VIII. Sammanträde för avslutande av lantmäteriförrättning	95
IX. Utlämnande av handlingar och karta	98
X. Upprättande av karta vid avstyckning	103
XI. Kombination av olika förrättningar	107
XII. Insändande av dagboken över jorddelningsmål till justitiekanslers- ämbetet	117
XIII. Ansökan om sammanläggning i samband med avstyckning	119
XIV. Ersättning åt valmän för val av ägodelnings- och vattenrätts- nämndemän	121
XV. Detaljutformning	122
Till lagrådet remitterade lagförslag	137
Fastighetsbildningssakkunnigas lagförslag	161
<i>Lagrådets utlåtande</i>	171
<i>Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden den 16 mars 1951</i> ..	184